

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rajavartiolain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rajavartiolakia, rajavartiolaitoksen hallinnosta annettua lakia, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettua lakia, meripelastuslakia, poliisilakia, tullilakia, ulkomaalaislakia, sakon täytäntöönpanosta annettua lakia ja tieliikennelakia.

Rajavartiolain periaatesäännöksiä täydennettäisiin ja täsmennettäisiin. Voimakeinoja koskevaa sääntelyä täsmennettäisiin säännöksillä varautumisesta voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittamisesta sekä ampu-aseen käytöstä. Lakiin otettaisiin säännös rajavartiomiehen toimivaltuuksista poliisin johdolla tapahtuvassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä rajavartiomiehen ja poliisimiehen yhteispartiossa.

Rajavartiolain rikostorjuntaa koskevat säännökset ehdotetaan muutettavaksi selkeämpään muotoon.

Henkilöntarkastuksesta rajavalvonnan suorittamiseksi ehdotetaan säädettäväksi aiempaa täsmällisemmin. Rajavartiomiehelle ehdotetaan oikeutta suorittaa turvallisuustarkastus myös muun kuin vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä.

Rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämättömien rajavartiolaitoksen toimintojen varmistamiseksi maa- tai vesialueen omistaja tai haltija olisi velvollinen sallimaan rajavyyhykkeen takarajan merkin-

nän maa- ja vesialueilleen. Maa- tai vesialueen omistaja tai haltija olisi velvollinen sallimaan raja-aukon sekä rajavyyhykkeen kulku-uran raivaamisen kasvillisuudesta ja kulku-uralla rajavartiolaitoksen liikkumisen mahdollistavat vähäiset rakennelmat.

Rajavartiolakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset rajavartiolaitoksen sotilaallisia voimakeinoja sisältävästä virka-avusta poliisille terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten yhteydessä merialueella.

Rajavartiolaitoksen tunnuskuva, virkapuvun ja rajavartiomiehen tunnuksen oikeudeton käyttö säädettäisiin rangaistavaksi. Lisäksi rajavartiolakiin ehdotetaan aiempaa kattavampaa vahingonkorvaussääntelyä.

Ulkomaalaislakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ulkorajan ylittävässä kulkuneuvossa olevien henkilöiden tietojen toimittamatta jättämisestä määrättävä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu ulotettaisiin koskemaan myös ammattimaista alus- ja junaliikennettä.

Meripelastuslakiin lisättäisiin pelastustoimen erikoiskoulutettuihin meritoimintaryhmiin osallistumista koskevat säännökset. Meripelastusrekisteriin voitaisiin jatkossa tallettaa hätälähettimien tunnistetiedot ja haltijoiden ilmoittamat yhteystiedot onnettomuuksien varalta.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	5
1 JOHDANTO.....	5
Ahvenanmaan maakunta.....	5
2 NYKYTILA.....	6
Rajavartiolaitoksen toiminnan yleiset periaatteet.....	6
Rajavartiomiehen virkamerkki ja yksilöiminen.....	6
Rajavartiolaitoksen ja poliisin yhteispartiointi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävissä.....	7
Voimakeinot.....	7
Hätävarjelu.....	8
Rikostorjunnan toimivaltuudet.....	9
Henkilöntarkastus rajavalvonnassa.....	10
Kuvan ottaminen ja rajavalvontaan liittyvien tietojen tallettaminen.....	10
Teknisen valvonnan laitteiston asettaminen.....	11
Rajanylityspaikkojen järjestelyt.....	11
Turvallisuustarkastus.....	11
Rajavartiolaitoksen toimitiloja tai aluetta koskeva turvatarkastus.....	12
Toimivaltuudet turvaamistehtävissä.....	12
Raja-aukon ylläpito.....	12
Rajavyöhykkeen takaraja.....	13
Rajavyöhykkeen kulku-ura.....	13
Rajavyöhykelupa.....	14
Etsintäkuulutetun kiinniottaminen.....	15
Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano.....	15
Sotilaallisia voimakeinoja sisältävä virka-apu poliisille terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten yhteydessä.....	15
Rangaistussäännökset.....	16
Vahingonkorvaussäännökset.....	17
Kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen onnettomuuspaikalla.....	17
Liikennesäännöistä poikkeaminen.....	17
Maastoajoneuvoliikenteen valvonta.....	18
Tiedot ulkorajan ylittävissä kulkuneuvossa olevista henkilöistä.....	18
Meripelastus.....	18
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	20
Rajavartiolaitoksen toiminnan yleiset periaatteet.....	20
Rajavartiolaitoksen ja poliisin yhteispartiointi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävissä.....	20
Voimakeinot ja hätävarjelu.....	21
Rikostorjunnan toimivaltuudet.....	21
Henkilöntarkastus rajavalvonnassa.....	21
Kuvan ottaminen ja rajavalvontaan liittyvien tietojen tallettaminen.....	22
Turvallisuustarkastus.....	22

	Rajavyöhyke ja raja-aukko	22
	Sotilaallisia voimakeinoja sisältävä virka-apu poliisille terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten yhteydessä	22
4	ESITYKSEN VAIKUTUKSET	23
4.1	Taloudelliset vaikutukset	23
4.2	Vaikutukset viranomaisten toimintaan	24
4.3	Sukupuolivaikutukset	24
4.4	Yhteiskunnalliset vaikutukset	24
5	ASIAN VALMISTELU	25
5.1	Valmisteluvaiheet ja -aineisto	25
5.2	Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	25
6	RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ	28
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	29
1	LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	29
1.1	Rajavartiolaki	29
	1 luku Yleiset säännökset	29
	2 luku Rajavartiolaitoksen toiminnassa noudatettavat yleiset periaatteet	29
	3 luku Rajavalvontaan liittyvät säännökset	31
	4 luku Tehtäviä ja toimenpiteitä koskevat säännökset	32
	5 luku Toimivaltuussäännökset	34
	6 luku Rikosten ennalta estäminen ja selvittäminen	42
	7 luku Rajavyöhykettä koskevat säännökset	45
	8 luku Vapautensa menettäneen henkilön kohtelu	46
	9 luku Rajavartiolaitoksen toimintojen ja kohteiden turvallisuutta koskevat erityiset säännökset	46
	10 luku Rangaistussäännökset	48
	11 luku Erinäiset säännökset	49
1.2	Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta	53
	2 luku Rajavartiolaitoksen hallinto ja henkilöstö sekä sen virkamiestä koskevat erityiset oikeudet ja velvollisuudet	53
1.3	Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa	53
	1 luku Yleiset säännökset	53
	2 luku Henkilötietojen käsittelyn erityissäännöksiä ja oikeus tietojen saamiseen	53
	5 luku Erinäiset säännökset	54
1.4	Meripelastuslaki	54
1.5	Poliisilaki	57
	2 luku Yleiset toimivaltuudet	57
1.6	Tullilaki	57
1.7	Ulkomaalaislaki	58
	11 luku Liikenteenharjoittajan velvollisuudet ja seuraamusmaksu	58
	12 luku Rangaistussäännökset	59
1.8	Laki sakon täytäntöönpanosta	59
	4 luku Menettämisseuraamus	59
1.9	Tieliikennelaki	59
	2 luku Liikennesäännöt	59
	7 luku Liikennevalvonta	60
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	60

3	VOIMAANTULO.....	60
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	60
	LAKIEHDOTUKSET	66
	1. Laki rajavartiolain muuttamisesta	66
	2. Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 24 §:n muuttamisesta.....	83
	3. Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta.....	83
	4. Laki meripelastuslain muuttamisesta	85
	5. Laki poliisilain 2 luvun 17 ja 21 §:n muuttamisesta.....	88
	6. Laki tullilain 14 a §:n muuttamisesta	88
	7. Laki ulkomaalaislain muuttamisesta	89
	8. Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 38 ja 42 §:n muuttamisesta.....	90
	9. Laki tieliikennelain muuttamisesta.....	91
	LIITE	92
	RINNAKKAISTEKSTIT	92
	1. Laki rajavartiolain muuttamisesta	92
	2. Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 24 §:n muuttamisesta.....	126
	3. Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta.....	127
	4. Laki meripelastuslain muuttamisesta	129
	5. Laki poliisilain 2 luvun 17 ja 21 §:n muuttamisesta.....	134
	6. Laki tullilain 14 a §:n muuttamisesta	135
	7. Laki ulkomaalaislain muuttamisesta	135
	8. Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 38 ja 42 §:n muuttamisesta.....	138
	9. Laki tieliikennelain muuttamisesta.....	139

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Rajavartiolaitoksen toiminnan tavoitteena on rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Lisäksi rajavartiolaitos suorittaa erikseen säädettyjä valvontatehtäviä, rikostorjuntaa, poliisi- ja tullitehtäviä, etsintä- ja pelastustehtäviä sekä osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen.

Rajavartiolainsäädännön kokonaisuudistus tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 2005. Rajavartiolaki (578/2005), laki rajavartiolaitoksen hallinnosta (577/2005, jäljempänä rajavartiolaitoksen hallintolaki) sekä laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa (579/2005, jäljempänä rajavartiolaitoksen henkilötietolaki) korvasivat rajavartiolaitoksesta annetun lain (320/1999).

Eduskunta edellytti vastauksessaan rajavartiolainsäädännön kokonaisuudistusta koskeneeseen hallituksen esitykseen (HE 6/2005 vp - EV 92/2005 vp), että hallitus seuraa lainsäädännön toimeenpanoa. Eduskunta edellytti myös, että hallintovaliokunnalle annetaan viimeistään vuoden 2008 loppuun mennessä seikkaperäinen kirjallinen selvitys lainsäädännön toimivuudesta ja soveltamisesta. Eduskunnan edellyttämä selvitys sekä hallituksen esitys rajavartiointia koskevan lainsäädännön muuttamiseksi annettiin vuonna 2008 (HE 219/2008 vp). Eduskunnan hallintovaliokunta totesi selvityksestä antamassaan lausunnossa, että vuoden 2005 kokonaisuudistuksen toimeenpano oli toteutettu hyvin ja asetetut tavoitteet oli saavutettu.

Viimeisimmät rajavartiolainsäädännön muutokset tulivat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014 (HE 92/2013 vp - EV 217/2013 vp ja HE 66/2012 vp - EV 216/2013 vp). Rajavartiolaitoksen hallintolain muutos (1229/2013) koskee muun muassa rajavartiijan peruskurssin opiskelijan opintososiaalisia etuja. Rajavartiolaitoksen henkilötietolain muutoksella (1230/2013) muun muassa jaetaan rajavartiolaitoksen lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri lupa-asioiden rekisteriksi ja valvonta-asioiden rekisteriksi.

Lisäksi vuonna 2011 uuden esitutkintalain (805/2011), uuden pakkokeinolain (806/2011) ja uuden poliisilain (872/2011)

säättämisen yhteydessä rajavartiolainsäädäntöön hyväksyttiin eräitä välttämättömiä teknisiä muutoksia (875/2011, 876/2011 ja 877/2011). Nämä muutokset tulivat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014.

Ahvenanmaan maakunta

Rajavartiolaitoksen tehtävät Ahvenanmaan maakunnassa määräytyvät rajavartiolain, Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) sekä rajavartiolaitoksen tehtävistä Ahvenanmaalla annetun tasavallan presidentin asetuksen (420/2004, jäljempänä sopimusasetus) mukaan. Rajavartiolaitokselle kuuluu Ahvenanmaalla rajavalvontatehtävät sekä Tullin ohella tullitehtäviä. Lisäksi rajavartiolaitos vastaa Ahvenanmaalla meripelastuksesta ja suorittaa Ahvenanmaan poliisin pyytämiä virka-aputehtäviä.

Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 6 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat yleistä järjestystä ja turvallisuutta 27 §:n 27, 34 ja 35 kohdassa säädetyin poikkeuksin, samoin kuin palo- ja pelastustointa. Lain 18 §:n 12 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat terveyden- ja sairaanhoitoa 27 §:n 24, 29 ja 30 kohdassa säädetyin poikkeuksin. Lain 18 §:n 16 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta muun muassa metsästystä koskevissa asioissa ja 21 kohdan mukaan muun muassa tieliikennettä koskevissa asioissa. Lain 18 §:n 25 kohdan mukaan maakunta päättää teon rangaistavaksi säätämisestä ja rangaistuksen määrästä maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvissa asioissa.

Rajavartiolaitoksen toimivaltuus suorittaa Ahvenanmaalla yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tehtäviä perustuu vain sopimusasetukseen. Tämän esityksen mukaiset ehdotukset rajavartiomiehen toimivaltuuksista yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävissä eivät koske maakunnan aluetta. Muutkaan itsehallintolain mukaan maakunnan lainsäädäntövaltaa koskeviin oikeusaloihin liittyvät ehdotukset, kuten tieliikennelainsäädäntöä, ensihoitoa tai metsästyslain-

säädäntöä koskevat kohdat eivät koske Ahvenanmaata.

Maakunnan alue on ollut vuodesta 1856 demilitarisoitu. Ahvenanmaan demilitarisointi ja neutralisointi perustuu Ahvenanmaansaarten linnoittamattomuutta ja puolueettomuutta koskevaan sopimukseen (SopS 1/1922) ja sopimukseen Suomen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välillä Ahvenanmaan saarista (SopS 24/1940).

Valtioneuvosto asetti syyskuussa 2013 parlamentaarisen komitean uudistamaan Ahvenanmaan itsehallintolakia. Komitean tehtävänä on ehdottaa yhteiskuntakehityksen edellyttämiä uudistuksia itsehallintojärjestelmään ja itsehallintolakiin sekä valmistella ehdotus itsehallintoa koskevaksi nykyaikaiseksi lainsäädännöksi. Komitean tulee myös ehdottaa toimenpiteitä taloudellisen itsehallinnon kehittämiseksi.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta vuonna 2012 annetun valtioneuvoston selonteon (VNS 6/2012 vp) mukaan valtioneuvosto selvittää, kuinka Ahvenanmaan maakunnan erityisasema huomioidaan jatkossakin mahdollisissa öljyonnettomuuksissa ja muissa kriisitilanteissa ja miten asianomaisten viranomaisten riittävä valmius varmistetaan.

2 Nykytila

Rajavartiolaitoksen toiminnan yleiset periaatteet

Rajavartiolain 5—11 §:ssä ovat säännökset rajavartiolaitoksen toiminnassa noudatettavista yleisistä periaatteista. Säännökset korostavat perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamista ja tärkeää merkitystä. Vaikka velvollisuus kunnioittaa ja noudattaa perus- ja ihmisoikeuksia tulee suoraan perustuslaista ja Suomea sitovista kansainvälisistä perusoikeus- ja ihmisoikeusvelvoitteista samoin kuin ylimpien laillisuusvalvojien ratkaisukäytännöstä, ovat kyseiset säännökset omiaan edistämään perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamista rajavartiolaitoksen toiminnassa. On huomattava, että oikeuksien toteutuminen liittyy toimivaltuuksien käyttöön yksittäisissä tilanteissa. Rajavartiolaitoksen toiminnassa noudatettavaa periaateluontoista sääntelyä tu-

lisi täsmentää erityisesti toimintaa ohjaavien tarkoitussidonnaisuuden ja suhteellisuusperiaatteen osalta.

Rajavartiomiehen virkamerkki ja yksilöiminen

Rajavartiomiehen velvollisuudesta pitää virkamerkki mukana virkatehtävää suoritettaessa ja virkamerkin esittämisestä säädetään rajavartiolaitoksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (651/2005). Rajavartiomiehen aseman ilmaisemista ja rajavartiomiehen yksilöimistä koskevat säännökset kuuluisivat lakiin perustuslain 80 §:n 1 momentin nojalla yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvinä.

Rajavartiomiehen asemasta ilmoittaminen ja yksilöiminen ovat omiaan edistämään tehtävien asianmukaista suorittamista ja toimenpiteen kohteena olevan henkilön oikeusturvaa. Perustuslain 118 §:n mukaan virkamies vastaa virkatoimensa lainmukaisuudesta. Asianosaisen oikeusturvaan virkatoimien yhteydessä on kiinnittänyt huomiota myös eduskunnan oikeusasiamies muun muassa Smash Asem -mielenosoitusta koskevassa ratkaisussaan vuodelta 2007 (1836/2/07). Yksilöitävyys on virkavastuun toteuttamismahdollisuuden lisäksi tarpeen myös virkatoimintaa koskevan luottamuksen ylläpitämiseksi. Näin osoitetaan ulospäinkin, että virkamies ottaa henkilökohtaisen vastuun toiminnastaan.

Yleensä rajavartiomiehen ei olisi tarpeen ilmaista virka-asemaansa. Velvollisuus voisi liittyä tapauksiin, joissa rajavartiomies ei käytä virkapukua. Rajavartiomies voisi tällöin suullisestikin ilmaista asemansa. Rajavartiomiehen asema voidaan ilmaista muutoinkin kuin virkamerkin esittämisellä. Apulaisoikeuskansleri on poliisin virkamerkkiä koskevassa ratkaisussaan OKV/1757/1/2010 todennut, ettei poliisin virkamerkin tarkoitus ole pelkästään osoittaa, että poliisiksi esittäytyvä henkilö todella on poliisimies. Virkamerkillä on merkitystä myös tilanteissa, joissa virkapuku tai poliisin tunnuksellinen virka-auto tarpeeksi hyvin osoittaa niissä liikkuvat henkilöt poliisimiehiksi. Virkamerkistä käy ilmi ainakin poliisimiehen henkilötiedot, palvelusyksikkö ja virka-asema, ja siitä voi-

daan päätellä, kuinka laajojen pakkokeinojen käytöstä hän voi päättää. Pelkkä virkapuku tai tunnuksellinen poliisi-auto ei siten voi korvata virkamerkkiä.

Rajavartiolaitoksen ja poliisin yhteispartiointi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta parannetaan tehostamalla viranomaisyhteistyötä ja ottamalla pilottiprojektien parhaat käytännöt käyttöön koko maassa. Vuosina 2009—2010 käynnissä olleessa Harva-hankkeessa pyrittiin tehostamaan harvaan asutuilla alueilla nopean avun saamista pitkienkin välimatkojen päähän erityisesti poliisin ja rajavartiolaitoksen yhteistyötä kehittämällä. Eräs Harva-hankkeen pilottikohteista oli viranomaisten yhteispartiointi. Koikeilu osoitti, että yhteispartiointi lisää turvallisuuspalvelujen saatavuutta ja viranomaisnäkyvyyttä, koska ilman henkilöstöresurssien yhdistämistä partioinnin kattavuus jäisi vähäisemmäksi. Yhteispartioinnilla ei voida korvata siihen osallistuvien viranomaisten resurssitarpeita, vaan sen tarkoitus on tuottaa lisäarvoa viranomaisten turvallisuuspalvelujen saatavuuden ja kattavuuden lisääntymisen kautta. Eri viranomaisista yhteispartioita muodostamalla saadaan toiminta-alueille partioita, jotka kykenevät laaja-alaisiin turvallisuustehtäviin.

Poliisin ja rajavartiolaitoksen yhteispartioita käytetään ennalta ehkäiseviin ja valvontatehtäviin. Rajavartiomies ja poliisimies toimivat näissä tilanteissa omien toimivaltuuksiensa perusteella. Tilastojen mukaan rajavartiomies ja poliisimies suorittivat yhteispartiointia vuonna 2011 noin 450 kertaa ja vuonna 2012 noin 500 kertaa.

Rajavartiomiehen toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä hänen toimiessaan yhdessä poliisimiehen kanssa ovat puutteelliset. Rajavartiolain 21 §:ssä säädetään kiireellisistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisin toimenpiteistä. Pykälän 1 momentin mukaan rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjes-

tyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia poliisilain 2 luvussa tarkoitettuja poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa. Säännös kuitenkin koskee lähinnä tilanteita, joissa yksinomaan rajavartiolaitoksen virkamiehistä muodostuva partio suorittaa päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnön mukaisen toimenpiteen tai toimenpiteitä. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa poliisi pyytää rajavartiolaitoksen partiota menemään läheisyydessä olevalle liikenneonnettomuuspaikalle, kun poliisin partio on kaukana onnettomuuspaikasta. Rajavartiolain 21 §:n 1 momentin sanamuoto ei sovellu hyvin tilanteisiin, joissa poliisimies ja rajavartiomies työskentelevät yhteispartiossa.

Rajavartiolain 21 §:n 2 momentin mukaan rajavartiomies voi kohtaamassaan asiassa suorittaa 1 momentissa mainitun tehtävän ilman poliisin pyyntöäkin, jos toimenpidettä ei voida viivyttää terveydelle tai omaisuudelle vaaraa aiheuttamatta. Toimenpiteestä on tällöin viipymättä ilmoitettava poliisille. Lisäksi toimenpiteestä on poliisimiehen pyynnöstä luovuttava tai jo aloitettu toimenpide on keskeytettävä. Myöskään tämä 2 momentti ei lain sanamuodon tulkinnan mukaan sovellu hyvin yhteispartiointitilanteisiin.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että rajavartiomies voi nykyään yhteispartiossa poliisimiehen kanssa osallistua poliisin toimenpiteeseen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi vain poliisilain 9 luvun 5 §:n mukaisesti poliisimiestä avustavan henkilön valtuuksia koskevan säännöksen perusteella. Yhteispartioinnissa on kuitenkin kysymys kahden eri turvallisuusviranomaisen omiin tehtäviinsä koulutetun virkamiehen toimenpiteistä, mukaan lukien voimakeinojen käyttö. Tämän vuoksi rajavartiomiehen toimivallasta suorittaa poliisimiehen kanssa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi poliisilain 2 ja 3 luvussa mainittuja välttämättömiä toimenpiteitä olisi säädettävä nimenomaisesti rajavartiolaissa.

Voimakeinot

Rajavartiolain 35 §:ssä säädetään rajavartiomiehen oikeudesta käyttää voimakeinoja. Pykälän 1 momentin mukaan rajavartiomiehellä on, jollei muulla laissa toisin säädetä,

virKatehtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Rajavartiomiehen voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon virKatehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Säännökset vastaavat asiallisesti poliisilain 2 luvun 17 §:ää. Lisäksi rajavartiolain 35 §:ssä säädetään niin sanotun lievimmän keinon periaatteesta eli jos voimakeinojen käyttäminen on välttämätöntä, on niitä käytettävä vain siinä määrin ja siihen saakka, kuin säädetyn virKatehtävän suorittamiseksi välttämättä on tarpeen.

Rajavartiolain 84 §:n 2 momentin nojalla on annettu sisäasiainministeriön asetus rajavartiolaitoksen menetelmistä kulkuneuvon pysäyttämiseksi ja voimakeinojen käyttämisessä (656/2005). Asetuksen 6—9 § koskevat varautumista voimakeinojen käyttöön ja siitä varoittamista, voimakeinojen valintaa ja käyttöä, ampuma-aseen käyttöä sekä liikku- ja toimintavapauden rajoittamista. Näistä asioista olisi säädettävä lain tasolla asian merkityksen ja perusoikeuksiin puuttumisen vuoksi.

Hätävarjelu

Uuteen poliisilakiin on sisällytetty voimakeinojen osalta uudet säännökset poliisimiehen oikeudesta hätävarjeluun virantoimituksessa. Lain 2 luvun 17 §:n 2 momentin mukaan poliisimiehellä on virantoimituksessa muiden voimakeinojen ohella lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain (39/1889) 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa poliisimies toimii virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjelun puolustettavuutta on otettava huomioon poliisimiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Rajavartiolain 33 §:ssä säädetään rajavartiomiehen toimivaltuuksista poliisitehtävissä.

Pykälässä viitataan poliisilain 2 luvussa säädettyihin toimivaltuuksiin, joihin 1 päivästä tammikuuta 2014 alkaen kuuluu siten myös oikeus hätävarjeluun virantoimituksessa. Sen sijaan muilta osin rajavartiomiehen oikeutta hätävarjeluun virkatoimissa ei käsitelty esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilakien uudistamisen yhteydessä. Nykyinen sääntely perustuu siihen, että voimakeinojen käyttöön oikeutetulla rajavartiomiehellä on myös jokaiselle kuuluva yleinen oikeus hätävarjeluun ja pakkotilatekoon.

Kuten poliisilain uudistamisen yhteydessäkin todettiin, viranomaistoimivaltuuksien kattavan sääntelyn kannalta tyydyttävänä ei voida pitää sitä, että oikeus hätävarjeluun todetaan ainoastaan esimerkiksi hallituksen esityksen perusteluissa. Korkein oikeus on poliisitoimintaa koskevassa ratkaisukäytännössään (KKO 1993:50 ja KKO 2004:75) todennut, että voimakeinojen käytön oikeutusta hätävarjelutilanteessa arvioitaessa poliisimiehelle voidaan perustellusti asettaa korkeammat vaatimukset kuin tavalliselle kansalaiselle. Tämä koskee mahdollisuuksia ratkaista tilanne käyttämällä muita keinoja kuin voimakeinoja.

Rajavartiomies saattaa virKatehtävää suorittaessaan joutua tilanteisiin, joissa hänen toiminnassaan ei ole enää niinkään kysymys määrätyn virKatehtävän suorittamisesta, vaan tilanteista, joissa on torjuttava rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentin mukainen oikeudeton hyökkäys niin, että voimakeinoja ei voida katsoa käytettävän rajavartiolain 35 §:n 1 momentin mukaiseen tarkoitukseen. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa virka-aikana kadulla kävelevä rajavartiomies joutuu yllättävän hyökkäyksen kohteeksi. Tällöin kysymys ei ole sen enempää virKatehtävän suorittamisesta kuin vastarinnan murtamisestakaan tai välittömästi uhkaavan rikoksen estämisestä. Hätävarjelutilanne voi tulla eteen myös virKatehtävän suorittamisen yhteydessä, kun kysymys ei ole pelkästään virKatehtävän (esimerkiksi henkilön kiinniottaminen) suorittamisen mahdollistamiseksi tapahtuvasta vastarinnan murtamisesta, vaan sen yhteydessä tapahtuvan jo aloitetun johonkin rajavartiomieheen tai muuhun henkilöön kohdistuvan oikeudenvastaisen hyökkäyksen torjumisesta.

Kuten uuden poliisilain perusteluissakin todetaan, on vaikea nähdä perusteita sille, että julkista valtaa käyttävä virkamies ei hätävarjelutilanteissa toimisi virkavastuulla. Myös rajavartiomiehellä on lähtökohtaisesti koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella tavallista kansalaista paremmat edellytykset mitoittaa voimakeinojen käyttö hätävarjelutilanteessa asianmukaisesti. Myöskään poliisimiehen ja rajavartiomiehen tehtävistä ei ole johdettavissa perustetta voimakeinojen käyttöoikeuden erilaiseen sääntelyyn. Eduskunnan hallintovaliokunta kiinnitti huomiota poliisilain käsittelyn yhteydessä siihen, että poliisilain muutos saattaa samoja viranomais-tehtäviä hoitavat viranomaiset eriarvoiseen asemaan, kun sääntely koskisi vain poliisimiestä eikä lainkaan rajavartiomiestä (HaVM 42/2010 vp).

Rajavartiolakiiin olisi edellä mainitun perusteella tarpeen ottaa säännökset rajavartiomiehen oikeudesta hätävarjeluun virantoimituksessa.

Poliisilain käsittelyn yhteydessä eduskunnan hallintovaliokunta piti jossain määrin ongelmallisena poliisin hätävarjelu-oikeuden eriyttämistä muiden viranomaisten ja kansalaisten hätävarjelu-oikeudesta liittämällä poliisin hätävarjelu-oikeus virkavastuun yhteyteen. Valiokunnan mukaan lain muutos voi heikentää poliisimiehen oikeusturvaa, ja se jää tulkinnanvaraiseksi. Se voi myös johtaa kohtuuttomuuksiin poliisimiehen kannalta hänen torjuessaan rikoslain 4 luvun 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla kansalaiseen kohdistuvaa oikeudetonta hyökkäystä. Eduskunta antoikin uuden poliisilain käsittelyn yhteydessä lausuman (HE 224/2010 vp – EV 371/2010 vp), jonka mukaan eduskunta edellyttää hallituksen tarkkaan seuraavan poliisimiehen hätävarjelua koskevien säännösten toimivuutta ja ryhtyvän tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön tarkistamiseksi.

Rikostorjunnan toimivaltuudet

Vuonna 2010 rajavartiomiehelle säädettiin oikeus telekuunteluun ja televalvontaan selvittäessä sekä televalvontaan ennalta estettäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa.

Toimivaltuuksien laajentaminen haluttiin rajata vain näihin rikoksiin (HE 219/2008 vp).

Esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilakien kokonaisuudistuksen yhteydessä rajavartiolakia muutettiin niin, että rajavartiomiehen toimivaltuuksiin lisättiin tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, henkilön tekninen seuranta sekä peitelty tiedonhankinta. Henkilön tekninen seuranta ja peitelty tiedonhankinta ovat rajavartiomiehen käytettävissä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää ihmiskauppaa ennalta estettäessä tai selvittäessä. Tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta rajavartiomies voi käyttää mainittujen rikosten selvittämisessä.

Televalvonta ja henkilön tekninen seuranta ovat toimivaltuuksia, joilla puututaan merkittävästi toiminnan kohteeksi joutuneen henkilön yksityisyyden suojaan. Toimivaltuuksien käyttäminen tulee kysymykseen vasta silloin, kun saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai selvittämiselle. Toimivaltuuksien oikeasuhtainen käyttö on osa ammattitaitoista rikostorjuntaa.

Toimivaltuuksien käytön harkinnassa sovelletaan kussakin esitutkintaviranomaisessa samoja säännöksiä ja periaatteita. Viime kädessä kyse on suoritettavaa rikostorjuntatoimenpidettä johtavan tutkinnanjohtajan harkinnasta. Viranomaisen henkilöstön koulutus, osaaminen ja toimiva ohjausjärjestelmä tukevat ja varmistavat toimivaltuuksien asianmukaista käyttämistä.

Tietyt metsästysrikoksiin liittyvät tekotavat on katsottu niin moitittaviksi, että lainsäädäntöä muutettiin vuonna 2011. Poliisille säädettiin oikeus televalvontaan törkeän metsästysrikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi sekä törkeän laittoman saaliin kätkemisen selvittämiseksi. Rajavartiolaitoksen vastaavaa oikeutta televalvontaan ei tässä yhteydessä selvitetty.

Metsästyslaissa (615/1993) säädetään rajavartiolaitoksen tehtäväksi kyseisen lain noudattamisen valvonta. Rajavartiolain 42 §:n mukaan rajavartiolaitos tutkii valvomansa lainsäädännön säännöksen tai määräyksen noudattamatta jättämistä.

Koska televalvonta on lisätty törkeän metsästysrikoksen ennalta estämisen ja selvittä-

misen toimivaltuudeksi sekä törkeän laittoman saaliin kätkemisen selvittämisen toimivaltuudeksi, olisi rikostorjunnan tehokkuuden kannalta perusteltua, että se olisi käytettävissä myös rajavartiolaitoksen tutkiessa kyseisiä rikoksia. Vastaavasti henkilön teknisen seurannan tulisi olla rajavartiolaitoksen käytettävissä ennalta estettäessä ja selvitettyä törkeää metsästysrikosta. Tämä olisi perusteltua myös pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaisen salametsästyksen tehokkaan puuttumisen toteuttamiseksi.

Henkilöntarkastus rajavalvonnassa

Henkilöiden liikkumista rajojen yli koskeva yhteisön säännöstöstä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 562/2006, jäljempänä Schengenin raja-säännöstö, mukaan myös kulkuneuvot ja henkilöiden hallussa olevat esineet voidaan tarkastaa. Suoritettaviin etsintöihin sovelletaan kunkin jäsenvaltion kansallista lainsäädäntöä. Rajavartiolain 28 §:n mukaan rajavalvonnan yhteydessä suoritettavassa henkilöntarkastuksessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolaissa säädetään. Viitattu säännökset jättävät osin epäselväksi sen, mitä pakkokeinolain menettelyllisiä säännöksiä sovelletaan rajatarkastuksessa ja erityisesti sen, kuka päättää henkilöntarkastuksen suorittamisesta.

Koska henkilöntarkastuksessa voidaan puuttua merkittävällä tavoin henkilön koskemattomuuteen, menettelyyn liittyvistä seikoista ja erityisesti päätöksenteosta tulee säätää yksityiskohtaisesti.

Uuden pakkokeinolain hallituksen esityksen (HE 222/2010 vp) mukaan henkilöntarkastukseen kuuluu myös mukana olevien matkatavaroiden ja myös muiden tavaroiden jonkinasteinen ”penkominen”. Tällaiset toimenpiteet ovat rutiininomaisia ja vastaavat pitkälti esimerkiksi rajavartiolain 28 §:n 1 momentin 6 kohdassa säädettyä kulkuneuvon kohdistuvaa etsintää ja rajavartiolain 68 §:n mukaista turvatarkastusta. Molempiin toimivaltuuksiin sisältyy mahdollisuus myös tavaroiden tarkastamiseen, mutta toimenpiteille ei ole säädetty kirjaamisvelvoitetta.

Apulaisoikeusasiamiehen sijainen kiinnitti vuonna 2012 tekemissään ratkaisuisa (pää-

tökset 17.7.2012 dnrot 2596/4/11, 2602/4/11 ja 2626/4/11) huomiota siihen, että henkilöntarkastuksessa rajavalvonnan yhteydessä on aina laadittava asianmukainen pöytäkirja.

Rajatarkastuksessa voidaan hyödyntää kannettavia laitteita, joilla tehostetaan ja nopeutetaan rajatarkastustoimintaa. Rajatarkastus voidaan suorittaa myös siten, että maahan saapuvien ei tarvitse nousta ajoneuvosta. Tästä huolimatta kaikkiin tapauksiin liittyvä pöytäkirjaamisen velvoite hidastaisi olennaisesti sujuvan rajatarkastustoiminnan toteutumista. Rajanylitysliikenteen sujuvuuden vuoksi olisikin perusteltua, että kirjaamisvelvollisuus koskisi ainoastaan syvemmin yksilön perusoikeuksiin kajoavia henkilöntarkastuksen muotoja, kuten riisuttamista.

Kuvan ottaminen ja rajavalvontaan liittyvien tietojen tallettaminen

Rajavalvontaan liittyviä tietoja voidaan tallettaa rajavartiolaitoksen henkilötietolain mukaiseen valvonta-asioiden rekisteriin. Säännöksen on katsottu mahdollistavan tarpeellisten tietojen kirjaamisen ja tallettamisen. Selvyyden vuoksi toimivaltuudesta rajavalvontaan liittyvän tiedon tallettamiseen olisi kuitenkin säädettävä nimenomaisesti.

Apulaisoikeusasiamiehen sijainen kiinnitti vuonna 2012 tekemissään ratkaisuisa (pää-tökset 17.7.2012 dnrot 2596/4/11, 2602/4/11 ja 2626/4/11) huomiota siihen, ettei valokuvaamisesta rajavalvonnan yhteydessä ole nimenomaisia säännöksiä.

Rajavartiolaitoksen valvonta-asioiden rekisteriin voidaan tallettaa myös kuvaa sekä henkilöllisyyttä koskevana tietona että maa- ja merirajan valvontatietona. Jälkimmäisessä on kyse teknisen valvonnan tiedosta. Talletettavaa teknisen valvonnan kuvaa ei nykyisin yhdistetä järjestelmällisesti henkilötietona muuhun henkilöllisyyttä koskevaan tietoon.

Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 16 §:ssä säädetään matkustusasiakirjaan liitetyistä sähköisistä tunnisteista. Asiakirjassa olevaa sähköistä tunnistetta voidaan rajatarkastuksessa verrata henkilöön, mutta sähköistä tunnistetta ei saa tallettaa henkilörekisteriin. Tunnistamisen yhteydessä otetaan myös muita kuvia, joiden tallettamista ei ole säädetty kielletyksi. Vertailun yhteydessä

otettavia muita kuvia ovat henkilön kasvokuva ja kuva passin henkilötietosivusta.

Kaikkien suomalaisten passinhaltijoiden kuvat ovat passirekisterissä ja siten myös rajavalvonnan käytettävissä. Rajatarkastusautomaattien kautta kuljettaessa on oikeus tiettyjen kuvien tallettamiseen, mutta vain osa matkustajista käyttää kyseisiä automaatteja. Euroopan unionin ja ETA-maiden ulkopuolisten maiden kansalaiset kulkevat perinteisen rajatarkastuksen kautta, ja näistä matkustajista kuva tallentuu ainoastaan teknisen valvonnan tietona.

Rajatarkastusautomaatin kuvia ei olisi tarpeen tallettaa, jos matkustajalla on Suomen viranomaisen myöntämä matkustusasiakirja. Tallettamisen tarve koskee lähtökohtaisesti muita kansalaisuuksia, joiden tiedot muutoinkin talletetaan rajavartiolaitoksen henkilörekisteriin.

Teknisen valvonnan laitteiston asettaminen

Rajavartiolaitos suorittaa rajavartiolain 31 §:n perusteella rajavalvontaan liittyvää teknistä valvontaa rajan läheisyydessä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy. Valvonta ei voi kohdistua kotirauhan piiriin kuuluvaan alueeseen. Rajanylityspaikalla ja rajavyöhykkeen ulkopuolella tapahtuvasta valvonnasta ilmoitetaan merkillä. Säännös kattaa niin pysyvän, kiinteällä kalustolla tehtävän teknisen valvonnan kuin tilapäisen, liikuteltavalla kalustolla tehtävän valvonnan.

Säännöksen perustelujen mukaan (HE 219/2008 vp) teknisen valvonnan sijoittuminen rajan läheisyydessä riippuu paikallisista olosuhteista. Alueilla, joilla on asutusta rajan läheisyydessä, teknistä valvontaa sijoitetaan enimmillään noin viiden kilometrin päähän rajavyöhykkeen takarajasta. Syrjäisillä alueilla teknistä valvontaa voidaan sijoittaa yksittäistapauksissa noin 20 kilometrin etäisyydelle rajavyöhykkeen takarajasta.

Suomen ja Venäjän välisellä rajalla on pysyvää teknistä valvontaa yhteensä noin 70 kilometrin matkalla. Siitä noin 60 kilometriä on kameravalvontaa ja loput tutkavalvontaa.

Teknisen valvonnan laitteiston asettamisesta sovitaan maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan kanssa. Rajaturvallisuuden ja rajajär-

jestyksen ylläpitämisen kannalta laitteiston asettamista ei kuitenkaan voida jättää maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan suostumuksen varaan. Tästä syystä teknisen valvonnan laitteiston asettamisen rajavyöhykkeelle sekä rajanylityspaikalle ja sen välittömään läheisyyteen tulisi olla mahdollista myös ilman sanottua suostumusta. Muualla 31 §:ssä tarkoitetulla alueella eli rajan läheisyydessä teknistä valvontaa voitaisiin suorittaa tilapäisesti ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa. Valvontalaitteiston asettamisesta maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle aiheutuneet vahingot olisi korvattava käyvän hinnan mukaan.

Rajanylityspaikkojen järjestelyt

Liikenteenharjoittajat ovat viime vuosina pyrkineet aloittamaan rajanylitysliikenteen hyvin lyhyillä ennakoilmoituksilla viranomaisille. Rajanylitysliikennettä ei ole kyetty tiedon puuttuessa ottamaan huomioon viranomaisten toimintaa ja taloutta suunniteltaessa. Ongelmat korostuvat erityisesti rajanylityspaikoilla, jotka ovat rajanylityspaikoista sekä rajatarkastustehtävien jakamisesta niillä annetun valtioneuvoston asetuksen (901/2006) mukaisesti rajanylityspaikkoja, mutta joissa ei ole ollut ulkorajaliikennettä. Liikenteenharjoittajan olisi ilmoitettava rajavartiolaitokselle etukäteen rajanylitysliikenteen aloittamisesta sekä uusista ulkorajat ylittävistä reiteistä tai vuoroista.

Schengenin rajasäännöstö edellyttää rajanylityspaikoilla toiminnallisia järjestelyjä sisä- ja ulkorajaliikenteen erottelemiseksi. Käytäntö on myös osoittanut tarvetta tehdä joustavia järjestelyjä matkustajaliikenteen sujuvoittamiseksi. Tämä edellyttää sitä, että rajanylityspaikalla toimiva rajatarkastusviranomainen voisi ohjata matkustajien sekä liikennevälineiden henkilökunnan liikkumista rajanylityspaikalla.

Turvallisuustarkastus

Rajavartiolain 65 §:n mukaan rajavartiomiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan virka-aputoimen yhteydessä tarkastaa henki-

lö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Vaaralliset esineet ja aineet on tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois.

Tarkastuksen suorittamistapa on määritelty pykälässä epämääräisesti verrattuna pakkokeinolain henkilöntarkastusta koskevaan sääntelyyn. Pakkokeinolain mukaan henkilöntarkastuksessa tutkitaan, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa. Hengen ja terveyden suojaamiseen liittyvistä näkökohdista turvallisuustarkastuksen tulisi mahdollistaa samantasoinen puuttuminen henkilön perusoikeuksiin kuin minkä pakkokeinolain mukainen henkilöntarkastus mahdollistaa.

Voimassa olevassa pykälässä ei oteta huomioon tilanteita, joissa henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan virkatoimen edellytyksiä ei vielä ole, mutta joissa ilmenee olosuhteisiin tai rajavartiomiehellä olevaan ennakolliseen tietoon liittyvää perusteltua syytä rajavartiomiehen työturvallisuuden varmistamiseen. Tämä voi ilmetä esimerkiksi kuljetustilanteissa tai rajavartiomiehen joutuessa poliisin toimenpiteen kohteena olevan henkilön kanssa suljettuun tilaan.

Turvallisuustarkastuksissa saattaa löytyä esineitä tai aineita, joiden hallussapito on rangaistavaa, mutta jotka eivät välttämättä ole rajavartiolain 65 §:ssä tarkoitettuja vaarallisia esineitä tai aineita (esimerkiksi huumausaineet). Selvytyden vuoksi tulisi säätää sellaisten esineiden tai aineiden poisottamisesta, joiden hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty.

Rajavartiolaitoksen toimitiloja tai aluetta koskeva turvatarkastus

Rajavartiolaitoksen tiloissa voidaan rajavartiolain 67 §:n mukaan järjestää turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi. Turvatarkastuksessa voidaan tarkastaa toimitiloihin saapuvat ja siellä olevat henkilöt sekä heillä mukanaan olevat tavarat. Rajavartiolakiin lisättäisiin nimenomainen säännös myös rajavartiolaitoksen

toimitiloihin ja sen hallitsemalle alueelle saapuvien kulkuneuvojen tarkastamisesta.

Toimivaltuudet turvaamistehtävissä

Rajavartiolaitoksen turvaamistehtävistä säädetään rajavartiolain 23 §:ssä. Rajavartiolaitos voi suorittaa valtion lukuun turvallisuusjärjestelyjä vaativia kuljetuksia. Rajavartiolaitos voi tarvittaessa asettaa erikoiskoulutuksen saaneen rajavartiomiehen (turvamies) suojaamaan valtiojohdon ja valtiovieraiden sekä rajavartiolaitoksen virkamiesten ja sen vieraana tai kuljetettavana olevien, erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuutta tai erityisen omaisuuden koskemattomuutta. Rajavartiolaitos suorittaa mainittuja tehtäviä erityisesti merialueella, jossa sillä on soveliaista kuljetuskalustoa. Rajavartiolaitoksen turvamiehen koulutuksesta säädetään sisäasiainministeriön asetuksessa (385/2006).

Turvaamistehtävässä kysymykseen voi tulla esimerkiksi kuljetuksen suojaaminen, kulkuneuvon pysäyttäminen, liikenteen ohjaaminen, henkilön suojaaminen tilaisuudessa ja tarvittaessa henkilön poistaminen paikalta.

Rajavartiomiehen toimivaltuuksista turvaamistehtävissä ei ole nimenomaisesti säädetty. Esimerkiksi kulkuneuvon pysäyttäminen on mahdollista vain rajavartiolain 38 §:ssä luetelluissa tehtävissä, joihin turvaamistehtävä ei kuulu.

Rajavartiolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset erikoiskoulutuksen saaneen rajavartiomiehen toimivaltuuksista turvaamistehtävässä. Rajavartiomiehellä olisi turvaamistehtävässä oikeus yleisesti käytetyn paikan ja alueen eristämiseen sekä rikoksilta ja häiriöltä suojaamiseen, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja rajoita näitä toimivaltuuksia.

Rajavartiomiehen oikeudesta kulkuneuvon pysäyttämiseen ja liikenteen ohjaamiseen turvaamistehtävässä ja valtion lukuun suoritettavassa kuljetuksessa säädettäisiin rajavartiolain 38 §:ssä.

Raja-aukon ylläpito

Raja-aukko on Suomen ja Venäjän välisellä rajalla yleensä metsään hakattu, kahdeksan tai kymmenen metrin levyinen alue, josta

puolet ulottuu kummankin sopimuspuolen alueelle. Rajavartiolain 2 §:n 4 kohdan määritelmän mukaan rajakaistalla tarkoitetaan raja-aukon reunasta rajaviivaan ulottuvaa aluetta. Suomen puolen rajakaista on siten raja-aukon Suomen puoleinen osuus.

Suomen ja Neuvostoliiton välisellä valtakunnan rajalla noudatettavasta järjestyksestä ja rajataphtumain selvittämisjärjestyksestä tehdyn sopimuksen (SopS 32/1960, jäljempänä rajajärjestyssopimus) 7 artiklan mukaan raja-aukko on pidettävä koko leveydeltään, sellaisena kuin se on Suomen ja Neuvostoliiton välisissä rajankäynneissä maastoon merkitty sekä asiakirjoissa määritelty, asianmukaisessa kunnossa sekä tarpeen vaatiessa puhdistettava pensaista ynnä muusta näkyvyyttä haittaavasta kasvillisuudesta. Kumpikin sopimusosapuoli suorittaa raja-aukon puhdistuksen omalla alueellaan ilmoitettuaan puhdistamistöihin ryhtymisestä viimeistään 10 päivää ennen niiden alkamista.

Rajavartiolaissa ei ole säännöstä rajavartiolaitoksen oikeudesta poistaa raja-aukolta näkyvyyttä haittaavaa kasvillisuutta ilman maanomistajan tai maa-alueen haltijan lupaa. Rajajärjestyssopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi maanomistajan tai maa-alueen haltijan tulisi olla velvollinen sallimaan valtion kustannuksella näkyvyyttä haittaavan kasvillisuuden poistaminen Suomen valtakunnanrajalle muodostetulta raja-aukolta.

Rajavyöhykkeen takaraja

Rajavartiolain 49 §:n mukaan rajavyöhyke voidaan perustaa ulkorajalle, jos se on välttämätöntä rajajärjestyksen valvomiseksi ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Rajavyöhyke voi ulottua maalla enintään kolmen ja merellä enintään neljän kilometrin etäisyydelle Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa tarkoitettua Suomen valtakunnanrajasta. Rajavyöhykettä ei saa määrätä leveämmäksi kuin mitä rajavalvonnan suorittaminen välttämättä edellyttää. Vuoden 2013 aikana rajavartiolaitos on tarkistanut rajavyöhykkeen takarajan kulun. Rajavyöhykettä kavennetaan edelleen siellä, missä rajaturvallisuuden ylläpitämisen järjestelyt sen mahdollistavat. Kaventaminen lisää kaikkien liikkumisvapautta alueella.

Rajavyöhykkeen perustamisesta, leveydestä ja sijainnista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella (valtioneuvoston asetus rajavyöhykkeestä ja rajavyöhykkeen takarajasta, 653/2005). Asetuksen 6 §:ssä määritellään rajavyöhykkeen takarajan kulku karttapisteiden ja maastokohtien kautta. Asetuksen 3 §:n mukaan rajavyöhykkeen takaraja merkitään maanomistajan suostumuksella maastoon maalaamalla tai kiinnittämällä takarajalla oleviin puihin tai sinne pystytettyihin pylväisiin keltainen rengas taikka pystytämällä teille ja muille kulku-urille puomeja. Vesialueella takaraja merkitään keltaisilla viitoilla tai poijuilla. Teiden, polkujen ja muiden kulku-urien kohdalla sekä tarpeen vaatiessa muuallakin takarajan merkinnöissä tulee olla maininta rajavyöhykkeestä.

Rajavyöhykkeen takarajan merkitseminen maa- tai vesialueelle vaatii maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan luvan. Rajavyöhykkeen takarajan merkitsemisellä on kuitenkin merkitystä rajajärjestyksen valvomisen ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta. Rajavartiolain 52 §:n mukaan rajavyöhykkeellä liikkuminen on luvanvaraista. Luvattomasta liikkumisesta on säädetty rangaistus 72 §:ssä. Rajavyöhykkeen lähistöllä liikkuvien oikeusturva edellyttää, että liikkumiselta rajoitetun alueen alkaminen on selkeästi havaittavissa. Merkintää ei näistä syistä voida jättää maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan suostumuksen varaan. Hänen olisi sallittava valtion kustannuksella tapahtuva rajavyöhykkeen takarajan merkintä maa- tai vesialueelle. Rajavyöhykkeen takarajan merkinnöistä ja merkintöjen ylläpitämisestä ei yleensä aiheudu omistajalle tai haltijalle haittaa tai vahinkoa, mutta jos näin käy, olisi vahingosta ja haitasta suoritettava käyvän hinnan mukainen korvaus.

Rajavyöhykkeen kulku-ura

Rajavartiolain 39 §:n mukaan rajavartiolaitoksen virkamiehellä sekä rajavartiolaitoksen toiminnan tukena käytettävillä asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla henkilöllä on oikeus liikkua toisen maa- ja vesialueella jalan, suksilla ja rajavartiolaitoksen käytössä olevalla kulkuneuvolla, jos se on välttämätöntä rajavartiolaitoksen tehtävän

suorittamiseksi. Liikkumista pihapiirissä ja siihen rinnastettavalla erityiseen käyttöön varatulla alueella on kuitenkin vältettävä, jos sellaiseen liikkumiseen ei ole rajavartiolaitoksen tehtävästä johtuvaa pakottavaa syytä. Liikkumisesta toisen maa- ja vesialueella aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan alueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus.

Rajavyöhykkeellä raja-aukon välittömässä läheisyydessä ja rajavyöhykkeen takarajalla kulkee koko Suomen ja Venäjän välisen rajan matkalla rajavartiolaitoksen rajojen valvonnassa käytämä kulku-ura, yhteensä noin 3000 kilometriä. Kulku-ura mahdollistaa rajavartiolaitoksen partiotoiminnan eli rajavartiomiesten liikkumisen jalan, suksin ja maastoajoneuvoilla rajavalvonnassa. Kulku-uralle on rajavartiolaitoksen toimesta maanomistajien luvalla rakennettu kymmeniä kilometrejä pitkospuita ja useita kymmeniä siltoja. Kulku-ura saattaa olla myös osa metsäautotietä, jonka käytöstä on sovittu maanomistajan tai maa-alueen haltijan, yleensä Metsähallituksen kanssa.

Rajavartiolain 51 §:n mukaan rajavyöhykkeellä on kiellettyä rakentaa rajavartiolaitoksen partiotoimintaa ja muuta rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellista toimintaa haittaavia aitoja ja vastaavia rakennelmia 50 metriä lähemmäksi rajaviivaa. Kulku-uralla liikkuminen saattaa kuitenkin vaatia liikkumista haittaavien puiden ja muun kasvillisuuden poistamista. Kulku-uralla liikkuminen voi edellyttää vähäisiä rakennelmia kuten pitkospuita, kaiteita ja vesistön ylittämiseen tarpeellisia siltoja.

Tämän vuoksi maanomistajan tai maa-alueen haltijan tulisi olla velvollinen sallimaan valtion kustannuksella rajavartiolaitoksen välttämättömän tehtävän suorittamiseksi tarpeellisella rajavyöhykkeen kulku-uralla ja rajavyöhykkeen takarajan kulku-uralla olevien puiden ja muun kasvillisuuden poistamisen. Vastaavasti maa- tai vesialueen omistaja tai haltija olisi velvollinen sallimaan rajavyöhykkeen kulku-uralla ja rajavyöhykkeen takarajan kulku-uralla rajavartiolaitoksen välttämättömien tehtävien kannalta tarpeellista liikkumista varten vähäisten rakennelmien, kuten pitkospuiden ja siltojen rakentamisen. Kulku-uralla käytetään maastoajo-

neuvoja eli moottorikelkkoja ja maastomönkijöitä. Kulku-uraa ei saisi rakentaa leveämmäksi kuin mitä välttämätön liikkuminen uralla edellyttää. Rajavyöhykkeen ja rajavyöhykkeen takarajan metsäautoteiden käytöstä rajavartiolaitoksen olisi edelleen sovittava maanomistajan tai maa-alueen haltijan kanssa.

Rajavyöhykelupa

Rajavartiolain 53 §:n 2 momentin mukaan rajavyöhykelupaan voidaan sisällyttää rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta välttämättömiä ehtoja, jotka koskevat rajavyöhykkeellä liikkumista. Liikkuminen terminä ei kuvaa kovin hyvin nykyisin rajavyöhykeluvassa toiminnalle asetettavia ehtoja. Esimerkiksi metsästyksessä ampumapaikan valinnalle on välttämätöntä asettaa rajoituksia rajavyöhykeluvassa jo senkin vuoksi, että rajajärjestyssopimuksen mukaan kumpikin osapuoli valvoo muun muassa sitä, ettei rajaviivan läheisyydessä metsästyksen aikana sallita rajan yli ampumista. Rajavyöhykelupaan rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta sisällytettävät välttämättömät ehdot voisivat koskea rajavyöhykkeellä liikkumista ja siellä harjoitettavaa toimintaa.

Rajavyöhykeluvan myöntämistä suullisesti kiireellisissä tapauksissa tulisi laajentaa koskemaan paitsi ampuma-aseen ja vastaavan hallussa pitämistä ja käyttöä, myös rajavyöhykkeellä oleskelua, rajavedessä päivällä liikkumista ja rajakaistalla liikkumista. Nykyisin esimerkiksi kiireellisessä eläimen lopettamistapauksessa lupa ampuma-aseen käyttöön voidaan antaa suullisesti, mutta ei liikkumisen mahdollistavaa oleskelulupaa samassa tilanteessa.

Rajavartiolain 56 §:n 3 momentin mukaisesti rajavyöhykelupaa koskevan asian ratkaisee se alueellinen viranomainen, jonka toimialuetta hakemus koskee. Rajavartiolaitoksen hallintoyksikkö voi tehdä päätöksen rajavyöhykelupa-asiassa vain omaa toimialuettaan koskevalta osalta. Lupamenettelyn yksinkertaistamiseksi kohtaa tulisi muuttaa siten, että hakemuksen ratkaisee se alueellinen rajavirtioviranomainen, jonka toimialuetta hakemus pääosin koskee, kuultuaan tätä en-

nen muita asianomaisia rajavartioviranomaisia.

Rajakaistalla ja rajavedessä liikkumista koskevat rajoitukset eivät koske rajavartiolaista, poliisia, Tullia ja puolustusvoimia virkatehtävissään eikä pelastustoimintaa. Näiltä tahoilta ei myöskään vaadita rajavyöhykelupaa eikä rajavyöhykeilmoitusta virkatehtävissä. Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain (1157/2005) 3 §:n mukaan erävalvontaa varten Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien yksikössä on virkasuhteessa olevia erätarkastajia. Kelpoisuusvaatimuksena erätarkastajan virkaan on poliisin perustutkinto ja perehtyneisyys erävalvontaan. Erävalvonnalla tarkoitetaan laissa muun muassa metsästystä, kalastusta, luonnonsuojelua, luonnonvaraisten eläinten kohtelua, avotulentekoa ja roskaamista koskevien säännösten noudattamisen valvontaa, maastoliikennevalvontaa ja ampuma-aselainsäädännön valvontaa. Näiden valvontatehtävien suorittamiseksi tulisi sallia säädetystä rajavyöhykettä koskevista rajoituksista poikkeaminen myös Metsähallituksen erätarkastajalle tämän toimiessa virkatehtävissään.

Etsintäkuulutetun kiinniottaminen

Rajavartiolain 37 §:ssä säädetään etsintäkuulutetun kiinniottamisesta. Pykälän mukaan kiinniotettu on toimitettava viipymättä poliisin huostaan, jollei häntä ole päästettävä heti vapaaksi. Sääntelyä tulisi täydentää siten, että rajavartiomiehellä olisi mahdollisuus velvoittaa etsintäkuulutettu saapumaan poliisiasemalle tai muuhun paikkaan, jossa etsintäkuulutuksen mukaiset toimenpiteet voidaan suorittaa. Rajavartiolaisto voi myös etsintäkuuluttaa henkilöitä esimerkiksi epäillyn rikoksen johdosta. Tällöin henkilö voitaisiin rajatarkastuksen yhteydessä velvoittaa saapumaan poliisiasemalle esimerkiksi henkilötuntomerkkien ottamista varten.

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano

Rajavartiolain 47 a §:ssä säädetään rajavartiolaitoksen tehtävistä menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa sen tutkimassa rikosasiassa. Muutoksen oli tarkoitus vähentää tarvetta turvautua poliisiin menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa ja takavarikoitujen esineiden palauttamisessa. Säännökseen tulisi täsmentää pakkokeinon mukaisen takavarikon kohteen myymisestä sekä sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002) tarkoitetun menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta rajavartiolaitoksessa päättävä taho.

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain 42 §:n mukaan Poliisihallitus sekä Tullihallitus tullirikosten osalta määräävät menetetyksi tuomittua omaisuutta koskevista täytäntöönpanotoimista. Myös rajavartiolaitoksen esikunnan tulisi voida antaa vastaavia määräyksiä rajavartiolaitoksen tutkimien rikosasioiden osalta.

Sotilaallisia voimakeinoja sisältävä virka-apu poliisille terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten yhteydessä

Politiikka

Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (781/1980, jäljempänä puolustusvoimien virka-apulaki) mukaan poliisilla on oikeus saada puolustusvoimilta voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua silloin, kun on kyse tiettyjen rikoslain 34 a luvun mukaisten terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten estämisestä tai keskeyttämisestä, jos estäminen tai keskeyttäminen ei ole mahdollista poliisin omalla välineistöllä ja henkilöstöllä. Virka-apu voi sisältää sotilaallisten voimakeinojen käyttöä, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla. Sotilaallisilla voimakeinoilla tarkoitetaan virkamiehen henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa sotavarusteiden tapahtuvaa sellaista asevoiman käyttöä, joka soveltuu poliisitehtävien suorittamiseen.

Rajavartiolain 22 §:n mukaan rajavartiolaisto voi päällystön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä antaa poliisin käyttöön kalustoa, henkilöitä ja erityisasiantuntijapalveluja, jos se on erityisen uhan vuoksi välttämätöntä terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen torjumiseksi, vaarallisen henkilön kiinniottamiseksi, kokoontumisellaan yleistä järjestystä tai turvallisuutta vaarantavan tai liikenne-

teelle esteenä oikeudettomasti olevan väkijoukon hajottamiseksi taikka rikoksista ja häiriöiltä suojaamiseksi. Poliisin pyyntöön ei ole välttämätöntä suostua, vaan osallistumisesta päätettäessä otetaan huomioon muun muassa tehtävän tärkeys ja osallistumisen vaikutus rajavartiolaitoksen keskeisten tehtävien suorittamiselle. Rajavartiomiehen toimivaltuuksista 22 §:n mukaisissa tehtävissä säädetään 33 §:ssä.

Rajavartiolain 77 §:n mukaan rajavartiolaitos on velvollinen antamaan muun muassa poliisille virka-apua, joka edellyttää sellaisen rajavartiolaitokselle kuuluvan kaluston, henkilövoimavarojen tai erityisasiantuntijapalveluiden käyttöä, jota poliisilla ei sillä hetkellä ole käytettävissään. Virka-avun antamisen edellytyksenä on, että se voi tapahtua vaarantamatta rajavartiolaitokselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista.

Poliisi voi siis saada rajavartiolaitokselta voimakeinojen käyttöä edellyttävää apua tai virka-apua terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen torjumiseksi rajavartiolain 22 ja 77 §:n nojalla. Terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten yhteydessä rajavartiolaitoksen poliisille antama apu tai virka-apu ei voi kuitenkaan sisältää sotilaallisten voimakeinojen käyttöä.

Rajavartiolaitoksella on meripelastustoimen tarpeisiin rakennettu merellinen toimintakyky, jonka valmius ja suorituskyky on hyvä. Rajavartiolaitoksella on erityisesti merialueella sellaista aluskalustoa, jolla voi olla sotilaalliseen voimankäyttöön tarkoitettua aseistusta. Rajavartiolaitos varautuu merellisiin erityistilanteisiin, joiden yksi osa-alue ovat terroristisessa tarkoituksessa tehtävät rikokset. Vakavimmat terroriteot saatetaan toteuttaa käyttämällä sellaisia välineitä, joiden torjumiseksi voidaan tarvita sotilaallisten voimakeinojen käyttöä. Kokonaisvaltaisen turvallisuuden parantamiseksi rajavartiolaitoksen tulisi puolustusvoimien tavoin voida antaa poliisille sotilaallisia voimakeinoja sisältävää virka-apua terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten yhteydessä. Rajavartiolaitoksen tällaisissa tilanteissa antama virka-apu rajattaisiin kalustosyistä merellisiin erityistilanteisiin.

Aluevalvontalaissa (755/2000) säädetään Suomen alueellisesta koskemattomuudesta ja

sen turvaamisesta. Aluevalvontaviranomaisia ovat muun muassa rajavartiolaitos ja puolustusvoimat. Niillä on aluevalvontalain mukaan ainoana viranomaisina oikeus sotilaallisten voimakeinojen käyttämiseen Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi. Sotilaallisilla voimakeinoilla tarkoitetaan sotilaan henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa, sotavarusteiden tapahtuvaa asevoiman käyttöä. Aluevalvontalaissa säädetään sotilaallisten voimakeinojen käyttämisestä silloin, kun kohteena on vieraan valtion sotialus, sotilasilma-alus tai sotilasajoneuvo. Sen sijaan terrorismin aiheuttaman uhan torjuminen kuuluu poliisille, koska tekijät eivät ole identifioitavissa minkään valtion sotilaksi, vaan rikoslain 34 a luvun mukaisesti rikolliseksi.

Rangaistussäännökset

Rajavartiolaitoksella on erityisiä toimivaltuuksia, jotka sallivat puuttumisen henkilöiden perusoikeuksiin. Rajavartiolaitokselle kuuluvia tehtäviä hoitavat rajavartiomiehet, jotka tunnustetaan rajavartiolaitoksen virkapuvusta, rajavartiolaitoksen tunnusluvasta ja muista rajavartiomiehen tunnuksista. Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien hoitaminen edellyttää, että rajavartiomiehet toimivat luottamusta herättävällä tavalla. Tämä seikka asettaa vaatimuksia rajavartiomiehen käytökselle myös vapaa-aikana.

Rajavartiolaitoksen tunnusluvasta, virkapuvun ja sen asusteen sekä rajavartiomiehen asemaa osoittavien tunnuksien oikeudeton käyttö kielletään rajavartiolaitoksen hallintolaissa, mutta säännösten rikkomista ei ole säädetty rangaistavaksi. Rangaistussäännökset olisivat tarpeen, jotta voidaan ennaltaehkäistä väärinkäytöksiä sekä puuttua niihin tehokkaasti.

Rajavartiolakiin tulisi lisätä rangaistussäännökset rajavartiolaitoksen tunnusluvasta, virkapuvun sekä rajavartiomiehen tunnuksen oikeudettomasta käytöstä. Tahallisesta tai törkeästä huolimattomuudesta johtuvasta oikeudettomasta käytöstä tuomittaisiin sakkoon, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta.

Vahingonkorvaussäännökset

Perusteettomasta tai lainvastaisesti toteutetusta yksityishenkilöön kohdistuvasta rajavartiolaitoksen virkatoimesta saattaa seurata valtion ja toimenpiteen suorittaneen tai siitä päättäneen virkamiehen vahingonkorvausvastuu sekä virkamieheen kohdistuva rikosoikeudellinen vastuu. Perussäännös tästä on perustuslain 118 §:n 3 momentissa. Sen mukaan jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

Vahingon korvaamista koskeva yleislaki on vahingonkorvauslaki (412/1974). Lain 3 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan julkisyhteisö on velvollinen korvaamaan julkista valtaa käytettäessä virheen tai laiminlyönnin johdosta aiheutuneen vahingon. Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa säädetty vastuu yhteisöllä on kuitenkin vain, milloin toimen tai tehtävän suorittamiselle sen laatu ja tarkoitus huomioon ottaen kohtuudella asetettavia vaatimuksia ei ole noudatettu.

Rajavartiolain 80 §:ssä säädetään henkilö- ja omaisuusvahingon selvittämiseen liittyvästä menettelystä. Pykälässä säädetään vahinkotapahtumasta ilmoittamisesta, sen tutkimisesta sekä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä vammoja saaneen henkilön hoidon järjestämisestä ja siihen liittyvien kustannusten korvaamisesta. Lisäksi rajavartiolain 39 §:n 2 momentissa säädetään liikkumisesta toisen maa- ja vesialueella aiheutuvan vahingon ja haitan korvaamisesta.

Rajavartiolain vahingonkorvaussäätelyä olisi tarpeen täydentää säätämällä täsmällisemmin erityisesti vahinkoa kärsineen myötävaikutuksesta, vahingon selvittämisestä ja korvauksen suorittamisesta. Laissa säädettäisiin, että valtion varoista korvataan sellaiset henkilö- ja esinevahingot, jotka ovat aiheutuneet sivulliselle henkilölle rajavartiolaitoksen suorittamasta pakkotoimenpiteestä. Säännökset eivät rajoittaisi vahinkoa kärsineen oike-

utta korvaukseen vahingonkorvauslain tai muun lain nojalla.

Laissa säädettäisiin myös vahinkoa kärsineen myötävaikutuksesta, virkamiehen ja työntekijän vastuusta, vahingon selvittämisestä sekä korvauksen suorittamisesta. Henkilö- ja esinevahingon korvaamisesta ja palkkion suorittamisesta päättäisi se rajavartiolaitoksen hallintoyksikkö, jonka alueella toimenpide taikka pääosa siitä on suoritettu.

Valtiovarainministeriössä on vireillä hanke julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta koskevan sääntelyn uudistamiseksi (VM122:00/2011). Hankkeen edetessä on tarkoituksenmukaista tarkistaa myös rajavartiolain vahingonkorvaussäätely.

Meripelastuslaissa (1145/2001) on säännökset korvauksen suorittamisesta meripelastustoiminnan yhteydessä.

Kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen onnettomuuspaikalla

Rajavartiomiehellä on oikeus liikenteen ohjaamiseen tieliikenteen onnettomuuspaikalla vain, jos poliisi määrää hänet ohjaamaan liikennettä tieliikennelain (267/1981) 49 §:n 3 momentin 8 kohdan perusteella. Rajavartiolaitoksen partio on usein ensipartiona liikenneonnettomuuspaikalla esimerkiksi hälytystehtävän lähimmän partion periaatteen perusteella. Tämän vuoksi rajavartiolakiin tulisi lisätä rajavartiomiehen oikeus kulkuneuvon pysäyttämiseen ja liikenteen ohjaamiseen liikenneonnettomuuspaikalla.

Liikennesäännöistä poikkeaminen

Tieliikennelain 48 §:n 5 momentin mukaan poliisimiehellä, tullimiehellä ja rajavartiomiehellä on tarkkailutehtävässä ja poliisimiehellä ja tullimiehellä teknisen tarkkailun tehtävässä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädettyjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa lain säännöksistä. Rajavartiolain mukaan rajavartiomiehellä on teknisen tarkkailun toimivaltuudet. Tämän vuoksi myös rajavartiomiehellä tulisi olla oikeus liikennesäännöistä poikkeamiseen teknisen tarkkailun tehtävissä.

Maastoajoneuvoliikenteen valvonta

Maastoliikennelain (1710/1995) mukaan moottorikäyttöisten ajoneuvojen käyttämistä maastossa ja moottorikelkkareitillä ja metsätiellä valvovat poliisi, tullilaitos ja rajavartiolaitos. Maastoajoneuvon käyttö tiellä on kielletty tieliikennelain perusteella. Rajavartiolaitos ja Tulli eivät voi valvoa maastoajoneuvolla tiellä ajamisen kieltoa, koska niillä ei ole yleistä toimivaltuutta tieliikenteen valvomiseen. Maastoajoneuvojen käytön kokonaisvalvonnan kannalta olisi perusteltua, että rajavartiomiehen ja tullimiehen toimivaltuuksia laajennettaisiin koskemaan maastoajoneuvolla tiellä ajon kiellon valvontaa.

Tiedot ulkorajan ylittävissä kulkuneuvossa olevista henkilöistä

Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 19 §:ssä säädetään velvollisuudesta toimittaa matkustaja- ja miehistöluettelot tai muutoin vastaavat tiedot ulkorajan ylittävistä kulkuneuvoista. Velvollisuus koskee ajoneuvon kuljettajaa, aluksen tai ilma-aluksen päälliköä sekä junan tai muun liikennevälineen omistajaa tai haltijaa taikka tämän edustajaa. Luetteloiden toimittamiselle ei ole säädetty määräaika, joten siltä osin kuin asiasta ei muualla toisin säädetä, ne on esitettävä viimeistään rajatarkastukseen saavuttaessa. Pykälässä luetellaan tiedot, jotka luettelosta tulee käydä ilmi.

Käytännössä 19 §:ssä säädetty rajatarkastusviranomaisen tiedonsaantioikeus ei ole täysimääräisesti toteutunut. Pykälän säännösten laiminlyönnistä voidaan tuomita ulkomaalaislain (301/2004) 185 §:n nojalla ulkomaalaisrikkomuksesta sakkoon. Rangaistukseen tuomitseminen edellyttää tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta, ja rangaistus voidaan tuomita ainoastaan luonnolliselle henkilölle.

Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 §:ssä säädetään liikenteenharjoittajan velvollisuudesta lentomatrustajia koskevien tietojen antamiseen. Sääntely koskee ammattimaista lentoliikennettä ja perustuu neuvoston direktiiviin 2004/82/EY. Lentomatrustajia koskevat yksilöidyt tiedot on toimitettava rajatarkastusviranomaiselle tämän pyynnöstä

välittömästi lähtöselvityksen päätyttyä. Pykälässä säädetyn velvollisuuden laiminlyönnistä määrätään liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu, josta säädetään ulkomaalaislain 179 §:ssä. Seuraamusmaksu voidaan määrätä joko luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, eikä sen määrääminen edellytä tahallisuutta tai huolimattomuutta.

Schengenin rajasäännösten liitteessä VI säädetään eräistä alusliikenteeseen liittyvistä velvoitteista. Sääntelyn mukaan matkustaja- ja miehistöluettelot on toimitettava rajatarkastusviranomaisille viimeistään 24 tuntia ennen aluksen satamaan saapumista tai viimeistään silloin, kun alus lähtee edellisestä satamasta, jos matkan kesto on alle 24 tuntia. Edellä mainittujen velvollisuuksien laiminlyöntiä ei ole sanktioitu. Käytännössä tietojen toimittamatta jättäminen johtaa ainoastaan rajatarkastusviranomaisen antamaan huomautukseen.

Tiedonantovelvoitteiden tehostamiseksi olisi tarkoituksenmukaista ulottaa liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu koskemaan myös ammattimaista alusliikennettä ja junaliikennettä. Rajavartiolaitoksen henkilötietolakiin lisättäisiin nimenomainen säännös ammattimaisesti henkilöitä tai tavaroita vesiteitse tai rautateitse kuljettavan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön velvollisuudesta toimittaa rajatarkastusviranomaiselle ennakkoon kulkuvälineen matkustaja- ja miehistötiedot. Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun soveltamisala laajennettaisiin kattamaan matkustaja- ja miehistötietojen ennakkotoimittamisvelvollisuuden laiminlyönti myös ammattimaisessa alus- ja junaliikenteessä.

Euroopan unionin komission vuonna 2012 laatiman selvityksen mukaan lentoliikenteen harjoittajan tietojenantovelvollisuutta vastaava direktiivin 2004/82/EY mukainen järjestelmä on käytössä meriliikenteessä Tanskassa, Espanjassa ja Iso-Britanniassa.

Meripelastus

Viranomaisten toiminnan yhteydessä saadaan usein selville tietoja, joilla on merkitystä henkilön oman turvallisuuden tai viranomaisten työturvallisuuden kannalta (varotiedot). Tällaisia tietoja voivat olla esimerkiksi tieto kohteen tai henkilön vaarallisuudesta.

desta tai arvaamattomuudesta. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti varotietoja talletetaan pääasiassa hätäkeskustietojärjestelmään sekä poliisiasiain tietojärjestelmään. Hätäkeskustoiminnasta annetun lain (692/2010) 20 §:n mukaan rajavartiolaitoksen oikeudesta saada tietoja hätäkeskustietojärjestelmästä teknisen käyttöyhteyden avulla säädetään meripelastuslaissa ja rajavartiolaitoksen henkilötietolaissa. Meripelastuslain säännökset eivät kuitenkaan oikeuta varotietojen saamiseen, vaikka tiedoilla olisi keskeinen merkitys meripelastustehtävien hoitamisessa.

Voimassa olevan henkilörekisterilainsäädännön nojalla rajavartiolaitoksella on oikeus saada poliisiasiain tietojärjestelmään talletettuja varotietoja teknisen käyttöyhteyden avulla tiettyjä käyttötarkoituksia varten. Säännökset eivät kata meripelastustoimen tehtäviä, eikä myöskään meripelastuslaissa säädetä tiedonsaantioikeudesta poliisin henkilörekistereihin. Vastaavasti rajavartiolaitoksella ei ole oikeutta saada Tullin rekistereihin talletettuja varotietoja meripelastustoiminnassa.

Rajavartiolaitokselle ehdotetaan oikeutta saada hätäkeskustietojärjestelmään sekä poliisin ja Tullin henkilörekistereihin talletettuja, henkilön oman turvallisuuden tai työturvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja meripelastustoimen tehtävien suorittamiseksi. Tiedot olisi mahdollista saada teknisen käyttöyhteyden avulla.

Meripelastuslain mukaan tapaturma korvataan sille, joka on oma-aloitteisesti ryhtynyt meripelastustoimiin tai joka on määrätty avustamaan meripelastustoimen tehtävässä tai joka osallistuu meripelastustoimeen vapaaehtoisen yhdistyksen tai muun yhteisön jäsenenä. Sen sijaan meripelastuslain nojalla ei voida korvata rajavartiolaitoksen johtamassa meripelastusharjoituksessa sattuneita tapaturmia, vaikka harjoitukset ovat keskeinen osa meripelastustoimintaa. Vastaavasti meripelastusharjoituksiin osallistuvilla yksityisillä tahoilla ei ole oikeutta saada korvausta harjoituksissa turmeltuneista tai hävinneistä työvälineistä, vaatteista ja varusteista. Lakiin lisättäisiin säännös rajavartiolaitoksen johtamissa meripelastusharjoituksissa sattuu-

vien henkilö- ja esinevahinkojen korvaamisesta.

Rajavartiolaitoksella on meripelastuslain mukaan oikeus saada salassapitosäännösten estämättä ja korvauksetta Viestintävirastolta radioluparekisteristä radiolaitetta ja sen omistajaa sekä haltijaa koskevia tietoja, jotka ovat tarpeen meripelastustoimen valmiussuunnittelua varten ja vastaavasti vaaratilanteessa meripelastustoimen tehtävien suorittamista varten. Radioluparekisteriin merkitään muun muassa merenkulun ja henkilökohtaisten hätälähettimien lupatiedot. Rajavartiolaitoksella on oikeus saada myös ilmailun hätäpaikannuslähetinrekisteristä ilma-alusta ja ilma-aluksen omistajaa ja haltijaa koskevia tietoja.

Hätälähetimien lähettämät hälytykset vastaanotetaan rajavartiolaitoksen johtamassa meripelastuskeskuksessa, jossa ryhdytään hälytyksen johdosta tarpeellisiin toimenpiteisiin. Hälytyksen johdosta on usein tarpeen tarkistaa, onko henkilö tai alus avun tarpeessa vai onko hälytys tapahtunut esimerkiksi vahingossa tai laitteen teknisen virheen vuoksi. Erityisen tarpeellista tämä on henkilökohtaisten hätälähetimien lähettämässä hälytyksissä, koska hätälähetin voi olla henkilön mukana missä tahansa. Avun tarpeen tarkistamiseksi rajavartiolaitoksella olisi tarkoituksenmukaista olla käytössään hätälähetimen omistajan tai haltijan ilmoittamat yhteystiedot asian selvittämiseksi.

Viestintävirastolla ei ole radioluparekisterin ylläpidon ja taajuushallinnan näkökulmasta tarvetta kerätä ja tallettaa merenkulun ja henkilökohtaisen hätälähettimen haltijan ilmoittamia hätäyhteystietoja. Tämän vuoksi hätäyhteystietoja tulisi voida tallettaa rajavartiolaitoksen ylläpitämään meripelastusrekisteriin. Vastaavasti rekisteriin tulisi voida tallettaa mahdolliset ilmailun hätälähettimiin liittyvät hätäyhteystiedot.

Meripelastusrekisteriin voitaisiin tallettaa meripelastustoimen toimintavalmiuden ylläpitämiseksi myös merenkulun, ilmailun ja henkilökohtaisten hätälähettimien tunnistetiedot ja haltijoiden ilmoittamat yhteystiedot onnettomuuksien varalta. Merenkulun ja henkilökohtaisten hätälähettimien tunnistetiedot saataisiin voimassa olevan sääntelyn mukaisesti Viestintäviraston radioluparekisteristä ja ilmailun hätälähettimien tiedot il-

maliikennepalvelujen tarjoajan ylläpitämästä rekisteristä. Hätyhteystiedot talletettaisiin siltä osin kuin hätälähettimen haltija olisi ne vapaaehtoisesti rajavartiolaitokselle ilmoittanut.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Rajavartiolaitoksen toiminnan yleiset periaatteet

Rajavartiolaitoksen toiminnan periaate- luontoista sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi lisäämällä rajavartiolaitokseen tarkoitussidonnaisuuden periaate. Sen mukaan toimivaltuuksia saa käyttää vain säädettyyn tarkoitukseen. Tarkoitussidonnaisuuden vaatimus perustuu perustuslain 2 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Rajavartiolaitoksen suhteellisuusperiaatteen sisältöä tarkennettaisiin vastaamaan uuden poliisilain sääntelyä. Suhteellisuusperiaatteella tarkoitetaan toimenpiteen puolustettavuutta suhteessa muun muassa tehtävän tärkeyteen ja päämäärään nähden. Poliisilain suhteellisuusperiaatteen muotoilu perustuu uuden esitutkintalain ja uuden pakkokeinolain suhteellisuusperiaatetta koskeviin säännöksiin. Lisäksi siinä on otettu huomioon poliisilain soveltamiseen liittyvä seikkana se, että soveltamistilanteessa saattaa olla merkitystä tehtävän vaarallisuudella ja toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymisellä, millä puolestaan voi olla merkitystä arvioitaessa poliisin voimakeinojen käytön puolustettavuutta. Poliisilain mukainen suhteellisuusperiaatteen muotoilu sopii hyvin myös rajavartiolaitoksen toimintaan ja siten otettavaksi rajavartiolaitokseen.

Myös perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamista koskeva pykälä muotoiltai- siin selkeämmin.

Rajavartiolaitoksen ja poliisin yhteispartiointi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä

Rajavartiolaitoissa säädettäisiin rajavartiomiehen poliisilain mukaisista poliisin toi-

menpiteistä poliisin johdolla tapahtuvassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä. Rajavartiomiehellä olisi tällöin poliisilain 2 ja 3 luvussa säädetty toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

Ehdotetut rajavartiomiehen toimivaltuudet yhteispartioinnissa yhdessä poliisimiehen kanssa merkitsivät rajavartiomiehen poliisilain 2 ja 3 luvun mukaisten toimivaltuuksien laajenemista rajavartiolaiton 21 §:n mukaisista kiireellisistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisin toimenpiteistä kiireettömiinkin vastaaviin toimenpiteisiin. Toimivaltuuksien laajenemista arvioitaessa merkityksellistä on se, että toimivaltuudet olisivat rajavartiomiehen käytössä vain yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä yhteispartiossa poliisimiehen kanssa. Ehdotus ei myöskään tarkoita rajavartiomiehen toimivaltuuksien laajenemista siitä, mitä rajavartiolaitoksen tehtäväksi on säädetty. Yhteispartiossa poliisimiehen kanssa rajavartiomies voi käyttää vain esimerkiksi niitä tieliikenteen valvonnan toimivaltuuksia, joista on nimenomaisesti säädetty. Yhteispartiossa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä johtovastuu olisi poliisilla, koska poliisi vastaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä.

Rajavartiolaitoksen ja poliisin yhteispartioinnin merkitys on suurin harvaan asutuilla alueilla ja saaristossa. Yhteispartiointi ei kuitenkaan rajaudu maantieteellisesti vain harvaan asutuille alueille ja saaristoalueille, vaan operatiivinen tarve ja tarkoituksenmukaisuusarvio ratkaisevat yhteispartion käytön. Rajavartiolaitoksen toiminnan alueellisesta kohdentumisesta säädetään rajavartiolaiton 4 §:ssä. Sen mukaan rajavartiolaitos toimii siellä, missä se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi, rajavalvonnan suorittamiseksi tai rajavartiolaitokselle säädettyjen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävien suorittamiseksi perusteltua. Rajavartiolaitoksen toimivalta ei ole yleinen, kuten poliisilla, vaan se on rajattu laitoksen lakisääteisiin tehtäviin ja pyydettyään virka-apuun. Rajavartiolaitoksen yhdessä poliisin kanssa suorittama yhteispartiointi rajautuu

tämän mukaisesti sisäiseen turvallisuuteen liittyvän tarve- ja tarkoituksenmukaisuusharkinnan mukaan. Käytännössä yhteispartiointi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä keskittyy harvaan asutulle alueelle rajan läheisyydessä sekä saaristoalueille.

Voimakeinot ja hätävarjelu

Rajavartiolakiin otettaisiin uudet pykälät varautumisesta voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittamisesta, ampuma-aseen käytöstä ja sitomisesta. Sääntely vastaisi uuden poliisilain sääntelyä, mikä on perusteltua poliisin ja rajavartiolaitoksen toiminnan ja voimankäytön peruseriaatteiden samankaltaisuuden vuoksi.

Voimakeinojen käyttöä koskevaan pykälään lisättäisiin säännös rajavartiomiehen oikeudesta virantoimituksessa hätävarjeluun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa rajavartiomies toimisi virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjelussa käytettyjen voimakeinojen puolustettavuutta olisi otettava huomioon rajavartiomiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Rikostorjunnan toimivaltuudet

Rajavartiolain rikostorjuntaa koskevat säännökset ehdotetaan muutettavaksi selkeämpään ja ymmärrettävämpään muotoon. Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tehtäviin lisättäisiin rikosten paljastaminen. Tässä tehtävässä eivät kuitenkaan olisi käytettävissä salaisen tiedonhankinnan toimivaltuudet.

Esityksessä ehdotetaan, että rajavartiomiehellä olisi käytössään poliisilain ja pakkokeinolain mukainen oikeus televalvontaan ja henkilön tekniseen seurantaan estettäessä ja selvitettyä törkeää metsästysrikosta. Rajavartiomiehellä olisi käytössä pakkokeinolain mukainen oikeus televalvontaan selvitettyä törkeää laittoman saaliin kätkemistä. Käytännössä toimivallan laajennus koskisi vuosittain ainoastaan vähäistä määrää rikoksia.

Rajavartiolaitoksen tutkittavia rikosasioita koskevaa sääntelyä selkeytettäisiin säädösteknisesti. Tutkittaviin rikosasioihin lisättäisiin nimenomaisesti rajatarkastusten yhtey-

dessä havaitut kätkemisrikokset ja -rikkomukset. Sääntelyllä korjattaisiin lainsäädännön muutosten yhteydessä syntynyt tulkinnanvaraisuus.

Lakiin lisättäisiin säännökset rikosten ennalta estämiseen ja selvittämiseen liittyvien toimien sekä salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen ilmoitusvelvollisuudesta poliisille sekä ennalta estettävien rikosten siirtämisestä toiselle PTR-viranomaiselle.

Rajavartiolakiin lisättäisiin säännökset salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen käytön valvonnasta. Sääntely vastaisi uuden poliisilain ja uuden pakkokeinolain sääntelyä.

Henkilöntarkastus rajavalvonnassa

Henkilöntarkastuksesta rajavalvonnan suorittamiseksi ehdotetaan säädettäväksi aiempaa täsmällisemmin. Toimivaltuussäännöksessä viitattaisiin pakkokeinolakiin ainoastaan käsitteen sisällön ja eräiden menettelylistien seikkojen osalta. Rajavartiolakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin henkilöntarkastuksesta päättävistä henkilöistä sekä henkilöntarkastuksen kirjaamisvelvollisuudesta.

Henkilöntarkastuksesta voisi päättää virka-asemasta riippumatta kukin rajatarkastusta suorittava rajavartiomies silloin, kun henkilöntarkastus kohdistetaan henkilön päällysvaatteisiin tai mukana oleviin matkatavaroihin taikka jos tarkastus suoritetaan käsin tunnustelemalla tai teknistä laitetta käyttäen. Tunnustelulla tarkoitettaisiin henkilön vartalon tunnustelua vaatteiden päältä taputtelemalla. Tällainen henkilöntarkastus vastaa asiallisesti rajavartiolain 68 §:n mukaista turvatarkastusta ja on varsin rutiinomaista. Syvemmälle menevä henkilöntarkastus, kuten riisuttaminen, edellyttäisi rajanylityspaikan esimiehenä toimivan rajavartiomiehen tai vähintään luutnantin arvoisen rajavartiomiehen päätöstä.

Rajatarkastusten sujuvuuden varmistamiseksi ehdotetaan, että henkilöntarkastuksesta olisi laadittava pöytäkirja ainoastaan silloin, kun tarkastuksen toimittaminen edellyttää rajanylityspaikan esimiehenä toimivan tai vähintään luutnantin arvoisen rajavartiomiehen päätöstä. Henkilöntarkastuksesta olisi aina

tehtävä merkintä rajavartiolaitoksen valvonta-asioiden rekisteriin.
Kuvan ottaminen ja rajavalvontaan liittyvien tietojen tallettaminen

Rajavartiolaikiin ehdotetaan lisättäväksi nimenomaiset säännökset henkilön kuvan ottamisesta rajavalvonnan yhteydessä sekä rajavalvonnan suorittamisessa saatujen tietojen tallettamisesta rajavartiolaitoksen henkilörekisteriin. Säännöksillä täsmennettäisiin jo olemassa olevia kuvan ottamisen sekä tietojen tallettamisen toimivaltuuksia.

Rajavartiolaitoksen valvonta-asioiden rekisterissä kuva olisi yksi henkilön henkilöilyä koskevista tiedoista ja sitä käytettäisiin käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusten mukaisesti. Rajavartiolaitoksella on oikeus rajanylityspaikalla suorittaa automaattista tunnistamista teknisessä valvonnassa syntyneestä kuvasta. Vastaavalla tavoin rajatarkastuksessa talletettavaa kuvaa voitaisiin käyttää vastaisuudessa maahan saapuvien tai maasta lähtevien matkustajien tunnistamisessa. Kuvatiedolla voisi olla merkitystä esimerkiksi epäiltäessä, että matkustusasiakirjaa käyttää joku muu kuin sen varsinainen haltija. Lisäksi kuvatiedolla voisi olla merkitystä kasvavan matkustajaliikenteen rajatarkastusten joustavuuden ja nopeuden kehittämisessä. Kuvia voitaisiin käyttää henkilön tunnistamiseen rajavalvonnassa, rikostorjunnassa sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä valvonta-asioiden rekisterin käyttötarkoituksen mukaisesti.

Nykyään matkustusasiakirjan kuvatietoja on saatavissa vain Suomen passirekisteristä Suomen viranomaisen myöntämistä matkustusasiakirjoista.

Turvallisuustarkastus

Rajavartiomiehelle ehdotetaan oikeutta suorittaa turvallisuustarkastus myös muun kuin vapautteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä, jos se on perustellusta syystä tarpeen työturvallisuuden ja virkatehtävän suorittamisen varmistamiseksi. Rajavartiolain turvallisuustarkastusta koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi myös muilta osin muun muassa säätämällä nimenomaisesti menettelyä turvallisuustarkastuksen toi-

mittamiseksi. Turvallisuustarkastuksessa voitaisiin pakkokeinoin mukaisen henkilöntarkastuksen tavoin tarkastaa myös se, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään.

Rajavyöhyke ja raja-aukko

Rajavartiolaitos neuvottelee ja sopii rajavyöhykkeen takarajan merkinnästä maa- ja vesialueille maa- tai vesialueen omistajien tai haltijoiden kanssa. Samoin se neuvottelee raja-aukon kasvillisuuden poistosta sekä rajavyöhykkeen kulku-uran rakentamisesta ja ylläpidosta alueen maanomistajien ja maa-alueen haltijoiden kanssa. Yleensä neuvotteiluissa päästään yhteisymmärrykseen toimenpiteistä ja aiheutuneen haitan ja vahingon korvaamisesta. Rajajärjestyksen valvomisen ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta kyseessä on kuitenkin rajavartiolaitoksen välttämättömien tehtävien suorittamisen kannalta niin oleellinen asia, ettei sitä voida jättää maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan suostumuksen varaan. Painavat yhteiskunnalliset seikat edellyttävät, että maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan olisi sallittava rajavyöhykkeen takarajan merkintä maa- tai vesialueelle. Vastaavasti maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan olisi sallittava valtion kustannuksella tapahtuva kasvillisuuden poisto raja-aukolta ja rajavyöhykkeen kulku-uralta samoin kuin rajavyöhykkeen ja rajavyöhykkeen takarajan kulku-uralle välttämättömien rakennelmien rakentaminen. Kulku-uran ja raja-aukon puiden ja muun kasvillisuuden poistamisoikeus ei koskisi piha- ja puutarha-alueita. Puiden ja muun kasvillisuuden poistamisesta olisi ennakolta hyvissä ajoin ilmoitettava maanomistajalle tai maa-alueen haltijalle. Maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle näistä toimenpiteistä aiheutunut haitta ja vahinko olisi korvattava käyvän hinnan mukaan.

Sotilaallisia voimakeinoja sisältävä virka-apu poliisille terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten yhteydessä

Terrorismi on yhteiskunnan perustoimintoja, oikeusjärjestystä sekä ihmisten turvallisuutta, henkeä ja terveyttä äärimmäisen vakavasti vaarantavaa toimintaa. Tällaisen toi-

minnan estäminen tai keskeyttäminen saattaa ääritapauksessa edellyttää sotilaallisten voimakeinojen käyttämistä. Terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten estämiseksi tai keskeyttämiseksi rajavartiolakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset sotilaallisten voimakeinojen käyttämistä tarkoittavan rajavartiolaitoksen virka-avun antamisesta poliisille terroriteoiksi luokiteltavissa merellisissä erityistilanteissa. Vaikka tällaisten tekojen kohdistuminen Suomeen ei ole kovin todennäköistä, säännösten tulisi mahdollistaa välittömästi käynnistettävät vastatoimenpiteet tilanteen hallitsemiseksi ja rikollisen toiminnan keskeyttämiseksi. Ehdotettu sääntely vastaisi mahdollisimman pitkälle puolustusvoimien virka-apulakia.

Rajavartiolaissa ehdotetaan säädettäväksi poliisin oikeudesta saada rajavartiolaitokselta sotilaallisten voimakeinojen käyttöä tarkoittavaa välttämätöntä virka-apua yhteiskunnan tärkeälle toiminnolle vakavaa vaaraa aiheuttavan rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi Suomen merialueella ja talousvyöhykkeellä. Edellä mainittuja tekoja olisivat terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset sellaisina kuin ne säädetään rangaistaviksi rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa sekä 2 momentissa.

Rikoslain 34 a luvun 6 §:n mukaan jo muutenkin rangaistavaksi määritelty rikos tehdään terroristisessa tarkoituksessa, jos sillä pyritään

- aiheuttamaan vakavaa pelkoa väestön keskuudessa,
- pakottamaan oikeudettomasti jonkin valtion hallitus tai muu viranomainen taikka kansainvälinen järjestö tekemään, sietämään tai jättämään tekemättä jotakin,
- oikeudettomasti kumoamaan jonkin valtion valtiosääntö tai muuttamaan sitä tai horjuttamaan vakavasti valtion oikeusjärjestystä taikka aiheuttamaan erityisen suurta vahinkoa valtion taloudelle tai valtion yhteiskunnallisille perusrakenteille tai
- aiheuttamaan erityisen suurta vahinkoa kansainvälisen järjestön taloudelle tai sellaisen järjestön muille perusrakenteille.

Sotilaallisten voimakeinojen käytön edellytyksenä olisi, että se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä

vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla.

Sotilaallisia voimakeinoja sisältävän virka-avun antamista koskeva päätöksenteko tulisi pidättää mahdollisimman korkealla poliittisella tasolla. Virka-avun pyytamisestä päättäisi sisäministeriö ja sen antamisesta päättäisi valtioneuvoston yleisistunto. Koska on mahdollista, että terrori-iskun uhka tulee tietoon täysin yllättäen tai niin lyhyellä varoitusaikalla, ettei valtioneuvostoa ennätetä saada päätösvaltaiseksi, päätöksen virka-avun antamisesta tekisi tällöin sisäministeriö. Tällöin virka-avun pyytamisestä ja siitä päättämisestä olisi ilmoitettava välittömästi valtioneuvostolle ja tasavallan presidentille. Valtioneuvosto voisi puuttua meneillään olevaan tilanteeseen päättämällä jatkaa virka-avun antamista tai lopettaa se.

Ehdotetulla sääntelyllä ei olisi vaikutusta puolustusvoimien virka-apulain mukaiseen päätöksentekomenettelyyn.

Kaikissa virka-aputilanteissa virka-avun pyytäjä vastaisi toimenpiteen laillisuudesta ja pyynnön mukaisten voimakeinojen käytöstä.

Poliisilakiin ja rajavartiolakiin olisi kumpankin otettava erityinen säännös toimivallasta käyttää sotilaallisia voimakeinoja terroristisen rikoksen estämiseen tai keskeyttämiseen. Toimivallan käyttö sidottaisiin rajavartiolaissa nyt säädettäväksi ehdotettuihin edellytyksiin ja rajoituksiin sotilaallisesta virka-avusta poliisille terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten yhteydessä.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Rajavyöhykkeen takarajan merkintään, raja-aukon ja rajavyöhykkeen kulku-uran raivaamiseen ja kulku-uran rakentamiseen sekä teknisen valvonnan laitteiston asettamiseen liittyvä maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan oikeus saada käypä korvaus aiheutuneesta vahingosta ja haitasta saattaisi lisätä korvauksia jonkin verran. Vapaaehtoisuuteen perustuvasta raivauksesta sekä menetetyistä hyödyistä maksetaan jo nykyisin korvauksia maanomistajille.

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun soveltamisalan laajentamisen koskemaan

myös ammattimaista alus- ja junaliikennettä arvioidaan lisäävän ainakin alkuvaiheessa jonkin verran seuraamusmaksujen määrää.

Pelastustoimen erikoiskoulutettuja meritoimintaryhmiä koskevien säännösten lisääminen meripelastuslakiin ei lisää kuntien pelastustoimen kustannuksia, sillä osa aluepelastuslaitoksista osallistuu jo nyt vapaaehtoisesti toimintaan, ja toiminnan laajentamiseen nykyisestä ei ole suuria paineita.

Oikeus saada korvausta rajavartiolaitoksen johtamissa meripelastusharjoituksissa sattuneista henkilö- ja esinevahingoista ei aiheuttaisi merkittäviä lisäkustannuksia. Säännöksen tarkoituksena on kattaa yksityisiä toimijoita koskevat yksittäiset tapaukset, joissa ei ole mahdollisuutta saada korvausta muun lain nojalla.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Viranomaisten toiminnan kannalta merkityksellistä on tehtävien ja toimivaltuuksien nykyistä täsmällisempi ja kattavampi sääntely, mikä edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ja oikeusturvaa.

Rajavalvonnan yhteydessä suoritettavan henkilöntarkastuksen täsmällisempi sääntely vähentäisi erityisesti henkilöntarkastukseen liittyvien päätöksenteko- ja kirjaamisenkäsittelyjen tulkinvaraisuutta. Vastaavasti turvatarkastuksiin ja turvallisuustarkastuksiin liittyvien säännösten tarkistaminen selkeyttäisi menettelytapoja ja parantaisi osaltaan rajavartiolaitoksen työturvallisuutta.

Rajavyöhykeluvan myöntämisen menettelylliset muutokset yksinkertaistaisivat luvan hakua ja sen myöntämistä.

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun soveltamisalan laajentaminen lisäänee jonkin verran viranomaisten työmäärää, mutta toisaalta sen arvioidaan tehostavan laissa säädettyjen veloitteiden noudattamisen valvontaa.

Pelastustoimen erikoiskoulutettuja meritoimintaryhmiä koskevien säännösten lisääminen meripelastuslakiin ei lisää kuntien velvollisuuksia nykyisestä, vaan se selkeyttäisi kansallista varautumista laivaluokan merionnettomuuksiin. Sama toimintamalli olisi

hyödynnettävissä myös sisävesien suuremmissa laivaonnettomuuksissa. Uudet säännökset selkeyttäisivät myös pelastustoimen varautumisvelvoitetta merellisiin aluspaloihin, kemikaalionnettomuuksiin ja muihin erityistilanteisiin, joihin pelastustoimella on toiminnallista osaamista.

Rajavartiolaitoksen tiedonsaantioikeuden laajentaminen meripelastustoimen tehtävissä parantaisi viranomaisten valmiuksia hoitaa tehtävänsä asianmukaisesti.

4.3 Sukupuolivaikutukset

Esityksellä ei ole välittömiä sukupuolivaikutuksia eikä se kohtele eri sukupuolia eri tavoin.

Rajavartiolain yleisissä periaatesäännöksissä säädettäisiin rajavartiolaitoksen tehtävissä noudatettavasta yhdenvertaisen kohtelun edistämisen periaatteesta. Pykälän perustelujen mukaan ketään ei saa asettaa ilman hyväksyttävää perustetta eri asemaan esimerkiksi sukupuolen perusteella.

Rajavartiolaitoksen toimitiloissa tai alueella suoritettavaa turvatarkastusta koskisi niin sanottu sukupuolisääntö, jonka mukaan tällaisen tarkastuksen suorittavan tulee olla samaa sukupuolta oleva kuin tarkastettava.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Rajavartiolain yleiset periaatteet korostavat perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamista ja tärkeää merkitystä rajavartiolaitoksen toiminnassa. Perus- ja ihmisoikeuksia vahvistava vaikutus on myös viranomaisten toimivaltuuksista säätäminen nykyistä tarkemmin ja täsmällisemmin sekä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteita koskevien säännösten nostaminen asetustasolta lakiin.

Rajavartiolaitoksen tunnus kuvan, virkapuvun sekä rajavartiomiehen tunnuksen oikeudettomasta käytöstä säädettävällä rangais- tuksella voidaan arvioida olevan väärinkäytöksiä ennaltaehkäisevä vaikutus. Säännöksillä olisi osaltaan vaikutusta rajavartiolaitoksen julkisuuskuvan ja viranomaisten toiminnan luottamuksen säilymiseen.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esitysluonnos on laadittu sisäministeriön rajavartio-osastolla. Tässä työssä tukena oli sisäministeriön 5 päivänä syyskuuta 2012 asettama työryhmä. Työryhmässä olivat edustettuina sisäministeriö, oikeusministeriö, Poliisihallitus, Tulli sekä rajavartiolaitoksen henkilöstöjärjestöjen yhteinen edustaja.

Työryhmä kokoontui kuusi kertaa. Kiireisen valmisteluajataulun ja esitysluonnoksen laajuuden vuoksi työryhmä ei kyennyt käsittelemään esitysluonnosta kokonaisuudessaan perusteellisesti. Esitysluonnos viimeisteltiin virkatyönä.

Valmistelun aikana järjestettiin rajanylityspaikkojen järjestelyjä koskeva kuulemistilaisuus asianomaisille sidosryhmille ja etujärjestöille. Kevään 2013 aikana esityksen rajavyöhykettä koskeviin ehdotuksiin on voinut ottaa kantaa otakantaa.fi -sivustolla. Lisäksi esitysluonnosta on keväällä 2013 käsitelty rajavartiolaitoksen yhteistoimintamenettelyssä.

Sisäministeriö pyysi rajavartiolaitoslainsäädännön tarkistamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta lausunnon 84 viranomaiselta, organisaatiolta ja järjestöltä. Lausunnon antoi yhteensä 42 viranomaista ja muuta tahoa. Lisäksi 9 tahoa ilmoitti, ettei niillä ole lausuttavaa. Launnoista on laadittu tiivistelmä, joka on saatavilla sisäministeriön verkkosivuilta www.intermin.fi.

Lausuntokierroksen jälkeen hallituksen esityksen luonnos jaettiin kahteen osaan, joista ensimmäinen annettiin eduskunnalle syyskuussa 2013 (HE 92/2013 vp).

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Hallituksen esityksen luonnoksesta lausuntokierroksella lausuiivat oikeuskansleri, eduskunnan apulaisoikeusasiamies, maa- ja metsätalousministeriö, oikeusministeriö, puolustusministeriö, sisäministeriön maahanmuutto-osasto, sisäministeriön pelastusosasto, sisäministeriön poliisiosasto, sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö, Ahvenanmaan hallintotuomioistuin, Ahvenanmaan

maakunnan hallitus, Häätäkeskuslaitos, Liikennevirasto, Poliisihallitus, Suomen riistakeskus, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Tulli, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Finavia, Finnair Oyj, Heliflite Oy, Helsingin kaupungin pelastuslaitos, Helsingin Satama, Liikenneturva, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Maanomistajain liitto ry, Palokansaaajajärjestö Pardia ry, Rajaturvallisuusunioni ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Kuntaliitto, Suomen Metsästäjäliitto ry, Suomen Poliisijärjestöjen liitto ry, Suomen Satamaliitto, Suomen Varustamot, Tulliliitto ry, Upseeriliitto ry ja VR Group.

Ehdotettuja muutoksia pidettiin pääosin kannatettavina. Launnoissa esitetyt muutosehdotukset on pääosin otettu huomioon hallituksen esityksessä. Muut esityksen viimeistelyvaiheessa tehdyt tarkennukset ja muutokset koskevat esityksen ymmärrettävyyden ja luottavuuden parantamista.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies totesi rajavartiolaitain mukaisesta rikostorjuntaan liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta poliisille, ettei säännöksessä tai sen perusteluissa mainita mitään ilmoituksen ajankohdasta. Ilmoituksen tulisi tapahtua kuitenkin oikea-aikaisesti, jotta sillä olisi käytännön merkitystä. Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota myös henkilöntarkastuksen kirjaamista sekä vähäarvoisen esineen tai aineen hävittämisestä koskeviin rajavartiolaitain ehdotettuihin säännöksiin. Säännösten perusteluja on näiltä osin tarkennettu.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen lausunnon perusteella esityksestä on poistettu ehdotus henkilön pitämisestä lukitussa tilassa rajatarkastuksesta poistumisen estämiseksi.

Oikeusministeriö katsoi, että ehdotettu yhteispartiointia koskeva ehdotus merkitsisi huomattavaa rajavartiolaitoksen tehtävien ja toimivaltuuksien laajennusta yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä. Ehdotuksessa ei ole minkäänlaisia alueellisia toimivaltarajauksia eikä juuri muitakaan rajauksia. Oikeusministeriön käsityksen mukaan tämä on ongelmallista perustuslain 2 §:n 3 momentin ja perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön kannalta. Oikeusministeriön lausunnon perusteella ehdotusta on täydennetty niin, että siihen on lisätty yhteispartioinnin ennalta suunnittelun vaatimus, yle-

sen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävän poliisijohtoisuus sekä yhteispartioinnin tarkoituksenmukaisuusvaatimus, mikä vaikuttaa yhteispartioinnin partiointialueeseen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä.

Lausuntokierroksella olleen esitysluonnoksen mukaan rajavartiolaissa tarkoitettua teknistä valvontaa varten olisi voitua asettaa siirrettävää, tilapäistä laitteistoa ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa. Lausuntojen perusteella havaittiin, että ehdotus olisi jättänyt pysyvällä valvontalaitteistolla tehtävän valvonnan aina maa- tai vesialueen omistajan luvan varaan. Tämä ei olisi tarkoituksenmukaista rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta. Tästä syystä ehdotusta tarkennettiin niin, että teknisen valvonnan pysyvää ja siirrettävää valvontalaitteistoa voitaisiin asettaa rajavyöhykkeellä sekä rajanylityspaikoilla ja niiden välittömässä läheisyydessä ilman maa- tai vesialueen omistajan lupaa. Muualla rajan läheisyydessä laitteistoa voitaisiin asettaa vain tilapäisesti ilman sanottua lupaa. Tilapäisyydellä tarkoitettaisiin perustelujen mukaan enintään kolmen kuukauden ajanjaksoa. Lausuntokierroksen palautteen mukaan siirrettävän teknisen valvonnan käyttötaktiikkasuunnitelmien ja käytökokemusten perusteella ei ole tarkoituksenmukaista rajata oikeutta muutamien viikkojen ajanjaksoon.

Lausuntojen perusteella rajavartiolaikiin ehdotettuun sääntökseen ampuma-aseen käytöstä rajavartiolaitoksessa päättävistä virkamiehistä on lisätty vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies rajavartiolaitoksen kenttäjohtamisorganisaatioon liittyvistä syistä.

Liikennevirasto, Finavia ja Helsingin Satama katsoivat, että rajanylityspaikkojen rakenteille asetettavat Schengenin säännösten mukaiset vaatimukset tulisi määritellä tarkemmin lain tasolla. Ehdotusta ei otettu mukaan tähän hallituksen esitykseen, vaan se siirrettiin jatkovalmisteluun. Saatujen lausuntojen perusteella on myös täsmennetty rajanylityspaikkojen toiminnallisia järjestelyjä koskevaa ehdotusta niin, että asetuksenantovaltuuden sijasta rajavartiolaissa säädettäisiin rajavartiomiehen toimivaltuuksista ohjata ja rajoittaa liikkumista rajanylityspaikalla.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus katsoi, että itsehallintolain 27 §:n 34 kohdan mukaan järjestysvallan toiminta valtion turvallisuuden varmistamiseksi kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan (HE 73/1990 vp) käsite kattaa muun muassa terrorismin torjumista koskevan lainsäädännön. Itsehallintolain 18 §:n 6 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Hallituksen esityksen luonnoksessa ei kuitenkaan ole mitään selvitystä siitä, kuinka ehdotetut säännökset rajavartiolaitoksen sotilaallisia voimakeinoja sisältävästä virka-avusta poliisille terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten yhteydessä merialueella käytännössä suhteuttavat Ahvenanmaan demilitarisoitua ja neutralisoitua asemaan. Maakunnan hallitus katsoo, että jatkovalmistelussa tulee selvittää, että Ahvenanmaan demilitarisoitua ja neutralisoitua asemaa on kunnioitettava. Tämän tulee käydä ilmi lakitekstistä tai perusteluista. Ehdotuksen perusteluihin on lisätty maininta Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten noudattamisesta.

Lausuntokierroksen palautteen perusteella on täsmennetty ulkomaalaislain mukaisen liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä koskevaa sääntelyä kaksoisranskastavuuskiellon huomioimiseksi.

Sisäministeriön pelastusosaston ja Kuntaliiton lausuntojen perusteella pelastustoimen erikoiskoulutettuja meritoimintaryhmiä (MIRG) koskevat meripelastuslain 2 ja 4 §:n sanamuodot on tarkistettu niin, ettei muotoilu johda pelastuslaitoksille asetettavaan uuteen lakisääteeseen veloitteeseen. Tästä syystä valmiusvaatimuksen käsitteestä on luovuttu. Lisäksi esityksen perusteluissa on selostettu MIRG-toiminnan johtovastuita sekä pelastuslaitosten henkilöstön virka- ja sopimusoikeudellista asemaa toiminnassa.

Ne muutosehdotukset, joita ei otettu huomioon, on pyritty kuvaamaan tässä.

Palkansaajajärjestö Pardia ry katsoi, että yhteispartioinnista on myönteisiä viranomaiskokemuksia, mutta sen laajentaminen muihin, erityisesti järjestys- ja rikospoliisille kuuluviin tehtäviin ei ole tarpeellista. Suomen Poliisijärjestöjen liitto ry katsoi, ettei sotilasviranomaisen ja siviiliviranomaisen teh-

täväkenttiä ja -vastuita tulisi tällä tavalla sekoittaa keskenään.

Maa- ja metsätalousministeriö ja Suomen riistakeskus ehdottivat, että rajavartiolaitokselle tulisi antaa poliisilain (493/1995) 25 §:ää vastaava toimivaltuus lopettaa jokin ongelmallinen eläinyksilö tai puuttua muutoin tietyn eläinyksilön toimintaan. Tätä ehdotusta ei sisällytetty esitykseen, sillä rajavartiolaitain nykyisen sääntelyn katsottiin mahdollistavan riittävän puuttumisen tilanteisiin joko poliisin pyynnöstä tai kiireellisissä tilanteissa ilman pyyntöäkin.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö katsoi lisälausunnossaan, että rajavartiolaitoksen tulee osallistua ensihoidon järjestämiseen samoin kuin yksityisen palveluntuottajan. Rajavartiolaitoksen ja yksityisten palveluntuottajien yhdenvertainen kohtelu edellyttää, että molempiin palveluntuottajiin sovellettaisiin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetusta sairausvakuutuslain 4 luvun 5 §:ssä tarkoitetun erityisajoneuvon käytöstä aiheutuneiden matkakustannusten korvaamista koskevasta taksasta (1337/2004). Tämä edellyttää sanotun asetuksen muuttamista. Asia siirrettiin jatkovalmisteluun.

Heliflite Oy katsoi, että rajavartiolaitain mukaisissa pelastus- ja ensihoidotehtävissä maa-alueella valtion helikopterikaluston käyttö tulee rajata tilapäiseen ja kertaluonteiseen tuki-toimintaan tilanteissa, jossa muuta helikopterikalustoa ei ole saatavissa. Ehdotusta ei toteutettu, sillä rajavartiolaitain ehdotettu rajavartiolaitoksen osallistuminen ensihoitoon on tehtäväsäännös eikä toiminnan yksityiskohdaisempi sääntely lakitasolla olisi tarkoituksenmukaista. Rajavartiolaitoksen ensihoito-toiminnan yksityiskohdat jäivät sovittavaksi sairaanhoitopiirien kanssa.

Sisäministeriön poliisiosasto totesi rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksia koskevasta ehdotuksesta, että toimivaltuuksia koskeva rajavartiolaitain viittaustekniikka on ollut yleisten laillisuusvalvojien sekä myös perustuslakivaliokunnan kritiikin kohteena. Poliisiosasto katsoi, että hallituksen esityksessä voitaisiin pohtia rajavartiolaitain osalta erikseen tarpeet kullekin tiedonhankintakeinolle ja pakkokeinolle ja toimivaltuuksista säädettäisiin itsenäisesti. Tätä ehdotusta ei pystytty toteuttamaan val-

mistelun aikataulussa, vaan se jää tehtäväksi erillisessä hankkeessa.

Valtiovarainministeriö ja Tulli totesivat, että PTR-yhteistyön tehostamistavoitetta edistäisivät yhtenäiset toimivaltuudet rikostorjunnan alalla. Nykyinen kehitys on johtamassa siihen, että tietyt kaikkien vakavimpien rikosten torjunnassa tarpeelliset toimivaltuudet ollaan rajaamassa ainoastaan poliisin käyttöön.

Tulli ei pitänyt tarpeellisena rajavartiolaitain esitettyjä säännöksiä rikostorjuntaan liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta poliisille ja esitutkinnan siirtämisestä toiselle esitutkintaviranomaiselle.

Puolustusministeriö totesi lausunnossaan, että rajavartiolaitain olisi rajavartiolaitain 43 a §:n mukaan sotilaskurinpidon esitutkinnassa laajemmat salaisten pakkokeinojen käyttömahdollisuudet kuin mitä puolustusvoimien joukko-osastoissa ja pääesikunnassa vastaavissa tilanteissa olisi. Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköissä on laitoksen toimialallaan suorittamaan rikostorjuntaan erityisesti koulutettua henkilöstöä, jonka toimivaltuuksiin kuuluu tässä tarkoituksessa myös salaisia pakkokeinoja. Lisäksi hallituksen esityksen laiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa (HE 30/2013 vp) 38 §:n mukaan pääesikunta voisi pyytää poliisilta sellaisen yksittäisen toimenpiteen suorittamista, johon pääesikunnalla ei ole toimivaltuuksia. Näin ollen myös puolustusvoimien käytössä olisivat mainitut salaiset pakkokeinot eivätkä rajavartiolaitoksen toimivaltuudet sanottujen rikosten tutkimisessa olisi laajemmat. Toimivaltuuksien rajoittaminen sanotulla tavalla olisi tästä syystä tarpeellista.

Rajaturvallisuusunioni ja Upseeriliitto ry katsoivat, että rajavartiolaitoksen poliisille antama sotilaallisten voimakeinojen käyttöä edellyttävä virka-apu terrorististen rikosten yhteydessä on rajattu tarpeettomasti vain merialueille.

Sisäministeriön poliisiosasto ja Poliisihallitus katsoivat, että turvaamistehtävässä tulisi tehdä ilmoitus poliisille paitsi itse tehtävästä, myös siinä käytettävistä rajavartiolaitain 38 §:n ehdotuksen mukaisista kulkuneuvon pysäyttämistä ja liikenteen ohjaamista koskevista toimenpiteistä. Liikenteen ohjaamiseen liit-

tyvien aiottujen tehtävien katsottiin sisältyvän riittäväällä tavalla jo ehdotetun 34 a §:n perusteella poliisille tehtävään ilmoitukseen, eikä ehdotettua lisäystä tehty.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry katsoi, että rajavyöhykettä ja raja-aukkoa koskevista toimenpiteistä maanomistajalle tai maa-alueen haltijalle aiheutunut haitta olisi korvattava täyden korvauksen periaatteen mukaisesti. Esityksessä pitäydyttiin rajavartiolain 39 §:ssä jo käytettävään käyvän hinnan mukaiseen korvaukseen.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 30/2013 vp). Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tieliikennelain 48 §:ää, jota ehdotetaan muutettavaksi myös tässä esityksessä, mikä tulisi huomioida eduskuntakäsittelyssä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut**1.1 Rajavartiolaki****1 luku Yleiset säännökset**

3 §. Rajavartiolaitoksen tehtävät. Pykälän 1 momentin mukaan rajavartiolaitoksen toiminnan tavoitteena on rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Rajaturvallisuuden ylläpitämisessä rajavartiolaitos toimii yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Momenttia täsmennettäisiin niin, että rajaturvallisuuden ylläpitäminen säädettäisiin rajavartiolaitoksen tehtäväksi, eikä vain toiminnan tavoitteeksi. Momenttiin lisättäisiin maininta yhteistyöstä myös yhteisöjen ja asukkaiden kanssa, sillä rajaturvallisuuteen liittyvien tehtävien suorittaminen edellyttää näiden toimijoiden näkökulman huomioimista. On korostettava, ettei rajavartiolain 3 § ole toimivaltuussäännös. Se ei siis perusta rajavartiomiehelle toimivaltaa ryhtyä toimenpiteisiin tehtäviensä suorittamiseen, vaan toimivallan tulee aina perustua nimenomaiseen säännökseen.

Pykälän 2 momentissa säädetään rajavartiolaitoksen erikseen säädettyistä valvontatehtävistä sekä rikostorjunnan toimenpiteistä. Rajavartiolaitoksen suorittamiin rikostorjunnan toimenpiteisiin lisättäisiin rikosten paljastaminen. Rikoksen paljastamisella tarkoitettaisiin tässä toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi on syytä olettaa, että rikos on tehty. Vastaavasti rikosten paljastamisen tehtävät ja toimivaltuudet lisättäisiin rikosten ennalta estämistä ja paljastamista koskevaan rajavartiolain 6 lukuun.

Rikosten paljastamisen lisääminen rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tehtäviin on perusteltua siksi, että rajavartiolaitoksen tutkiin rikoksiin kuuluu useita tekemuodoltaan törkeitä rikoksia, joihin on syytä pystyä puuttumaan ennalta estämisen ja selvittämisen lisäksi myös silloin kun rikoksen voidaan olet-

taa tapahtuneen, mutta esitutkintakynnys ei vielä ylity. Poliisilain 5 luvun 3 §:n perusteella rajavartiolaitoksen tutkimien rikosten paljastamisessa eivät kuitenkaan olisi käytössä salaiset tiedonhankintakeinot.

Pykälän 2 momentissa käytettäisiin syyteharkintaan saattamisen käsitettä syytteeseen saattamisen sijaan. Syyteharkintaan saattaminen on käsite, jota käytetään poliisilaissa samoin kuin poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa (687/2009, jäljempänä PTR-laki). Käsitteiden yhdenmukaisuuden vuoksi se otettaisiin myös rajavartiolakiin. Kuten poliisilain esitöissä todetaan (HE 224/2010 vp), syyteharkintaan saattamisen yhteydessä on korostettava velvoitetta toimia puolueettomasti. Tätä korostaa myös rajavartiolain 6 §:n mukainen puolueettomuuden vaatimus. Syyteharkintaan saattaminen ei ole rikostorjunnan itsetarkoitus, vaan esitutkinnan tulos, johon on päädytty rajavartiolain, esitutkintalain ja pakkokeinolain periaatteita noudattaen.

Pykälän 3 momenttiin rajavartiolaitoksen tehtäviin lisättäisiin terveydenhuoltolain (1326/2010) mukainen ensihoitopalvelu. Terveydenhuoltolaki ei velvoita rajavartiolaitosta osallistumaan ensihoitopalveluun, vaan osallistumisesta on sovittava erikseen sairaanhoitopiirien ja rajavartiolaitoksen kesken sairaanhoitopiirin aloitteesta. Käytännössä rajavartiolaitos voisi suorittaa esimerkiksi ensivastetasoista ensihoitoa harvaan asutuilla alueilla erikseen sovitusti. Terveydenhuoltolaki ei koske meripelastukseen kuuluvaa ensihoitoa, vaan siitä säädetään erikseen meripelastuslaissa.

Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan paremmin sen sisältöä.

2 luku Rajavartiolaitoksen toiminnassa noudatettavat yleiset periaatteet

5 §. Tehtävien hoito ja tärkeysjärjestys. Pykälään tehtäisiin kielellinen muutos, jonka mukaan rajavartiolaitoksen tehtävät olisi hoidettava tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Voimassa olevan 5 §:n mukaan tehtävät on

hoidettava mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

6 §. *Asiallisuuden, puolueettomuuden ja sovinnollisuuden periaatteet.* Pykälää ehdotetaan täydennettäväksi niin, että asiallisuuden, puolueettomuuden ja sovinnollisuuden periaatteisiin lisätään toimintaa ohjaava periaate pyrkiä ylläpitämään rajaturvallisuutta ensisijaisesti neuvoin, kehoituksin ja käskyin. Tasaarvoisen kohtelun periaate muutettaisiin yhdenvertaisen kohtelun periaatteeksi vastaamaan paremmin perustuslain 6 §:ssä suojattua yhdenvertaisuutta. Rajavartiomiehen tulee tehtävissään toimia niin, että ketään ei aseteta ilman hyväksyttävää perustetta eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan paremmin sen sisältöä.

7 §. *Suhteellisuusperiaate.* Pykälässä täsmennettäisiin suhteellisuusperiaatetta. Toimenpiteiden olisi oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisuuteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin nähden. Kuten uudessa poliisilaisessa, nykyisen 7 §:n mukainen ”perusteltavuus” muutettaisiin ”puolustettavuudeksi”, mikä vastaa myös uuden esitutkintalain ja uuden pakkokeinolain mukaisen suhteellisuusperiaatteen muotoilua. Säännökseen lisättäisiin henkilöön liittyvien seikkojen huomioiminen. Toimenpiteen kohteena olevalla henkilöllä tarkoitettaisiin henkilöä, jonka oikeuspiiriin rajavartiomies puuttuu. Uusista arviointiperusteista tehtävän vaarallisuus liittyisi erityisesti vastustamiseen, jota tehtävää suoritettaessa kohdataan tai mahdollisesti kohdataan. Tässä kohtaa suhteellisuusperiaatella olisi liittyvä rajavartiolain 35 §:ssä säädettyyn voimakeinojen käyttöön. Vaarallisuus ei kuitenkaan välttämättä liity henkilön käyttäytymiseen, vaan voi koskea toimenpiteen suorittamisolosuhteita. Suhteellisuusperiaatteen soveltaminen voi johtaa myös toimenpiteestä luopumiseen.

Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan paremmin pykälän sisältöä. Pykälään nykyisin sisällytetty vähimmän haitan periaate erotettaisiin omaksi erilliseksi pykäläksi (7 a §).

7 a §. *Vähimmän haitan periaate.* Pykälä on uusi. Rajavartiolain 7 §:ään sisällytetty vähimmän haitan periaate erotettaisiin omaksi pykäläksi. Sen mukaan kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan 7 §:n ensimmäistä virkettä sekä poliisilain 1 luvun 4 §:ää.

7 b §. *Tarkoitussidonnaisuuden periaate.* Pykälä on uusi. Rajavartiolaissa ei ole säädetty tarkoitussidonnaisuuden periaatteesta, minkä vuoksi tämä toimivallan käyttöä ohjaava keskeinen periaate sisällytettäisiin lakiin. Pykälässä säädettäisiin, että toimivalluutta saa käyttää vain säädettyyn tarkoitukseen. Rajavartiomiehen toimivallan tulee aina perustua nimenomaiseen säännökseen. Puututtaessa yksilön oikeuksiin tai velvollisuuksiin perusteen tulee olla laissa. Tarkoitussidonnaisuuden periaate koskisi kaikkea rajavartiolaitoksen toimintaa, myös toimivaltuuksien käyttämistä esitutkinnassa ja pakkokeinojen käyttämisen yhteydessä.

8 §. *Toimenpiteen perusteiden ilmoittaminen.* Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin kielellisiä tarkistuksia. Asiallisesti sanamuoto vastaisi momentin nykyistä muotoilua. Henkilön vapautteen kohdistuvan toimenpiteen peruste olisi 1 momentin mukaan ilmoitettava toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle tai hänen edustajalleen niin pian kuin se on mahdollista henkilön tila ja muut olosuhteet huomioon ottaen.

Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin kielellisiä tarkistuksia. Asiallisesti sisältö vastaisi momentin nykyistä muotoilua. Momentin mukaan, jollei laissa toisin säädetä, myös muun kuin vapautteen kohdistuvan toimenpiteen kohteena olevalla henkilöllä tai tämän edustajalla olisi oikeus saada tieto toimenpiteen perusteesta niin pian kuin se on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta.

8 a §. *Rajavartiomiehen aseman ilmaiseminen ja rajavartiomiehen yksilöiminen.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, joka vastaisi osittain rajavartiolaitoksesta annetun valtioneu-

voston asetuksen 52 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan rajavartiomiehen olisi pidettävä rajavartiolaitoksen hallintolain 24 §:ssä tarkoitettu virkamerkki mukana virkatehtävää suoritettaessa. Rajavartiomiehen olisi tarvittaessa ilmaistava toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle olevansa rajavartiomies ja pyynnöstä esitettävä virkamerkkinsä, jos ilmaiseminen tai esittäminen on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta. Rajavartiomiehen aseman ilmaisemiseen riittäisi suullinen aseman ilmaiseminen. Ilmaiseminen voitaisiin ilman pyyntöäkin suorittaa virkamerkin esittämisellä. Pyyntöstä virkamerkki olisi aina esitettävä, jos se olisi toimenpiteen suorittamista vaarantamatta mahdollista. Vaarantuminen olisi mahdollista erityisesti salaisessa tiedonhankinnassa. Lähtökohtaisesti virkapuku osoittaa sen, että kysymyksessä on rajavartiomies. Viime kädessä rajavartiomiehen aseman osoittaa hänen virkamerkkinsä.

Pykälän 2 momentin mukaan rajavartiolaitoksen olisi huolehdittava siitä, että virkatoimen suorittanut rajavartiomies on tarvittaessa yksilöitävissä. Virkatoimen suorittaneen rajavartiomiehen yksilöintitiedot liittyvät lähinnä virkatoimien lainmukaisuuden selvittämiseen. Yksilöitävyyttä voidaan edistää muun muassa virka-asun nimilapulla sekä suoritettavien tehtävien kirjaamisella. Esitetyt muutokset vastaisivat poliisilain sääntelyä.

11 §. Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Pykälässä säädettäisiin, että rajavartiomiehen olisi kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksiaan käyttäessään valittava parhaiten perus- ja ihmisoikeuksia toteuttava vaihtoehto. Pykälässä ei enää mainittaisi, että vain samanarvoisten toimenpiteiden valinnassa olisi noudatettava tätä oikeusohjetta, vaan säännös koskisi ylipäänsä kaikkia perusteltavissa olevia toimenpidevaihtoehtoja. Näin perus- ja ihmisoikeuksien merkitystä toimenpiteitä koskevassa harkinnassa korostettaisiin entisestään. Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan paremmin pykälän sisältöä. Nykyinen otsikko koskee rajavartiolaitoksen tehtävissä noudatettavien periaatteiden yhteensovittamista. Eri periaatteiden (mukaan lukien oikeusperiaatteet) yhteensovittaminen

on kuitenkin vain yksi osa perus- ja ihmisoikeusmyönteisen tulkinnan vaatimusta. Pykälä koskisi kaikkea rajavartiolaitoksen toimintaa, kuten esimerkiksi esitutkintaa.

3 luku **Rajavalvontaan liittyvät säännökset**

12 §. Rajanylityspaikat. Pykälän 1 momentissa tullitermi muutettaisiin Tullin hallinnosta annetun lain (960/2012) johdosta muotoon Tulli.

Pykälän 2 momentin suomenkielisessä sanamuodossa termi sisäasiainministeriö muutettaisiin sisäministeriöksi valtioneuvostosta annetun lain (175/2003) muutoksen 767/2013 johdosta.

15 §. Rajavalvonnan väliaikainen palauttaminen sisärajoille. Pykälän 1 momentin suomenkielisessä sanamuodossa termi sisäasiainministeriö muutettaisiin sisäministeriöksi valtioneuvostosta annetun lain muutoksen johdosta.

Pykälän 2 momentissa tullilaitos-termi muutettaisiin Tullin hallinnosta annetun lain johdosta muotoon Tulli.

15 a §. Euroopan rajavartijaryhmän pyytäminen. Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivan viraston perustamisesta annettua neuvoston asetusta (EY N:o 2007/2004, jäljempänä rajaturvallisuusvirastoasetus) muutettiin vuonna 2011 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) N:o 1168/2011 siten, että nopea rajainterventioryhmä korvattiin termillä Euroopan rajavartijaryhmä. Pykälään tehtäisiin vastaavat terminologiset muutokset.

Pykälän suomenkielisessä sanamuodossa termi sisäasiainministeriö muutettaisiin sisäministeriksi nimikkeen tarkistamisen vuoksi.

15 b §. Euroopan rajavartijaryhmään osallistuminen. Pykälän sanamuotoa mukautettaisiin rajaturvallisuusvirastoasetuksen muutoksen johdosta muuttamalla nopea rajainterventioryhmä muotoon Euroopan rajavartijaryhmä.

Pykälän suomenkielisessä sanamuodossa termi sisäasiainministeriö muutettaisiin sisäministeriksi nimikkeen tarkistamisen vuoksi.

16 §. Rajanylityspaikan väliaikainen sulkeminen. Pykälän 1 momentin termi sisäasi-

ainministeriö muutettaisiin sisäministeriöksi valtioneuvostosta annetun lain muutoksen johdosta.

Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin kielellinen tarkistus.

Pykälän 3 momentissa tullilaitos-termi muutettaisiin Tullin hallinnosta annetun lain johdosta muotoon Tulli.

4 luku **Tehtäviä ja toimenpiteitä koskevat säännökset**

21 §. *Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen poliisin toimenpiteet.* Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin ainoastaan säädöstekninen tarkistus. Momentin mukaan rajavartiolaitos voisi yksittäistapauksessa päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia poliisilain 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa. Uudessa poliisilaissa poliisin toimitiloja koskevat turvatarkastussäännökset sisältyvät 3 lukuun, joten voimassa olevan oikeuden mukaisen asiantilan säilyttäminen ennallaan edellyttää jatkossa viittaamista myös 3 lukuun.

Pykälän 2 momentti vastaisi voimassa olevaa 2 momenttia. Siihen tehtäisiin kielellinen tarkistus.

Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin rajavartiomiehen poliisilain 2 ja 3 luvun mukaisista välttämättömistä toimenpiteistä poliisin johdolla tapahtuvassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä, silloin kun rajavartiomies ja poliisimies suorittavat yhteispartiointia. Säännös koskisi rajavartiolaitoksen ja poliisin yhteispartioita vain yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä. Pääsääntöisesti poliisin ja rajavartiolaitoksen yhteispartioita käytetään ennalta ehkäiseviin ja valvontatehtäviin, jolloin rajavartiomies ja poliisimies toimivat omien toimivaltuuksiensa perusteella.

Momentin nojalla rajavartiomies voisi ennalta suunnitellussa, tarkoituksenmukaisena pidettävässä rajavartiomiehen ja poliisimiehen yhteispartioinnissa yhdessä poliisimiehen kanssa suorittaa partiointialueella kaikkia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpi-

tämisen toimenpiteitä, joita poliisimieskin voi suorittaa. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävän alueellista suorittamista rajavartiomiehen ja poliisimiehen yhteispartiossa rajaisi tarkoituksenmukaisuusvaatimuksen lisäksi rajavartiolaitoksen toiminnan alueellista kohdentumista koskeva rajavartiolain 4 §.

Johtovastuu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä olisi poliisilla, sillä poliisi vastaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä. Yhteispartioinnin tarkoituksenmukainen toteutus edellyttää toiminnan yhteistä ennakkosuunnittelua. Partiointiin osallistuvien viranomaisten tulee tuntea riittävän hyvin toistensa toimintatavat ja taktiikka. Lisäksi yhteispartioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa tulee huomioida koulutus- ja työturvallisuusasiat.

Rajavartiomiehen toimivaltuuksista 21 §:n mukaisissa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävissä säädetään lain 33 §:ssä. Rajavartiomiehellä olisi näissä tehtävissä poliisimiehelle poliisilain 2 ja 3 luvussa säädetyt toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja rajoita niitä. Rajavartiomies vastaisi suorittamistaan toimenpiteistä virkavastuunsa puitteissa.

Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan paremmin sen sisältöä, sillä uuden 3 momentin mukaiset yleisen järjestyksen ja turvallisuuden toimenpiteet eivät välttämättä olisi kiireellisiä.

22 §. *Terrorismintorjunta ja muut erityislanteet.* Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin viittaus ehdotettua poliisille annettavaa virka-apua koskeviin 77 a—77 d §:ään.

23 §. *Turvaamistehtävät.* Pykälän 2 momentin suomenkielisessä sanamuodossa termi sisäasiainministeriö muutettaisiin sisäministeriöksi valtioneuvostosta annetun lain muutoksen johdosta.

24 §. *Tullitehtävät.* Pykälän tullilaitos-termit muutettaisiin Tullin hallinnosta annetun lain johdosta muotoon Tulli.

Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan rajavartiolaitos voi päällystöön kuuluvan tullimiehen pyynnöstä suorittaa henkilöiden maahantuloon ja maastalähtöön kohdistuvaa tullivalvontaa myös sellaisella rajanylityspaikalla, jossa tullilaitos muutoin

huolehtii tullivalvonnasta. Rajavartiomies voi lisäksi osallistua yksittäisen tullitoimenpiteen suorittamiseen tullimiehen pyynnöstä.

Tullilainsäädännössä ei määritellä, mitä tarkoitetaan päällystään kuuluvalla tullimiehellä. Sen vuoksi säännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi toimivaltaiseen tullimieheen.

26 §. Pelastustoimintaan, sairaankuljetukseen ja ensihoitoon osallistuminen. Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jonka mukaan rajavartiolaitos voisi suorittaa terveydenhuoltolain mukaista ensihoitoa sen mukaan kuin siitä sovitaan erikseen. Rajavartiolaitos voisi sopia ensihoitoon osallistumisesta sairaanhoitopiirien kanssa rajavartiolaitoksen resurssien ja tehtävien vaativuuden mukaisesti sairaanhoitopiiriin aloitteesta. Lähinnä kyseen tulee ensivasteyksikkönä toimiminen harvaan asutulla alueella ja saaristossa sekä rajavartiolaitoksen helikopteriyksikön osallistuminen ensihoitoon harvaan asutulla alueella ja saaristossa. Osallistumisesta, kalustosta, henkilöstöstä ja ammattitaidon ylläpidosta sovittaisiin alueellisesti sairaanhoitopiirien kanssa.

Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan paremmin sen uutta sisältöä.

27 §. Rajatapahtumaa sekä maahantulo- ja maastalähtöedellytyksiä koskeva tutkinta. Pykälän 1 momentin yleinen viittaus poliisitutkintaan rajatapahtuman sekä maahantulo- ja maastalähtöedellytyksiä koskevassa tutkinnassa muutettaisiin viittauksiksi poliisilain poliisitutkintaa koskeviin säännöksiin. Muutos olisi tekninen. Ulkomaalaisen maahantulon, maassa oleskelun, maasta lähdön ja maasta poistamisen edellytysten sekä kansainvälistä suojelua hakevan henkilön henkilöllisyyden, maahantulon ja matkareitin selvittämiseksi suoritettavassa rajavartiolaitoksen tutkinnassa on kyse poliisitutkintaan verrattavasta tutkinnasta. Tutkinnassa noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä poliisitutkintaan noudettavan henkilön etsinnästä poliisilain 2 luvun 4 §:n 1 ja 2 momentissa, paikan ja alueen eristämisestä poliisitutkinnan turvaamiseksi poliisilain 2 luvun 8 §:n 1 ja 4 momentissa sekä poliisitutkinnasta poliisilain 6 luvussa säädetään. Sama koskisi rajajärjestys-sopimuksessa tarkoitettun rajatapahtuman tutkimista.

Säännöksestä poistettaisiin viittaus esitutkintalakiin, sillä momentissa kuvatussa tilanteessa on kysymys muusta kuin rikoksen esitutkinnasta. Jos tällaisessa asiassa on kuitenkin syytä epäillä rikosta, noudatettavaksi tulee esitutkintalain esitutkintaa koskeva sääntely. Esimerkiksi rajatapahtumaan ei välttämättä sisälly rikosta. Rajatapahtuman tutkinta voi kuitenkin johtaa esitutkinnan aloittamiseen esimerkiksi epäillyn valtionrajarikoksen tapauksessa. On huomattava, että lisäksi poliisilain 6 luvun 1 §:n nojalla poliisitutkinnassa noudatettavaksi tulisivat soveltuvin osin tutkinnan laadun edellyttämällä tavalla myös esitutkintalain säännökset. Näin ollen momentissa ei erikseen tarvitsisi viitata esitutkintalakiin.

Pykälän 2 momentista poistettaisiin asianosaisen oikeuksia ja velvollisuuksia esitutkinnassa koskeva sääntely, sillä asiasta säädetään poliisilain 6 luvun 2 §:ssä. Ehdotetulla 1 momentin viittauksella poliisilain 6 luvun asianosaisen oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva sääntely tulisi joka tapauksessa noudatettavaksi. On perustelua, että poliisitutkintaa koskeva menettelysääntely on kokonaisuudessaan poliisilain 6 luvussa. Pykälän 2 momenttiin jäisi ainoastaan nykyinen läsnäolon kestoja koskeva sääntely eli tutkittava henkilö olisi velvollinen olemaan tutkinnassa enintään 12 tuntia kerrallaan. Läsnäolon kestoja koskeva sääntely ehdotetaan säilytettäväksi, koska poliisilakia ja esitutkintalakia soveltamalla ei olisi täysin selvää, kuinka kauan henkilö voidaan velvoittaa olemaan läsnä tutkinnassa.

Poliisilain 2 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan etsinnästä henkilön kiinniottamiseksi päättää päällystään kuuluva poliisimies. Muu poliisimies voi ilman päällystään kuuluvan poliisimiehen päätöstä toimittaa etsinnän kiireellisissä tapauksissa. Poliisilain 6 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan poliisitutkintaan noutamisesta päättää päällystään kuuluva poliisimies. Lain 6 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan pääseminen edellyttää päällystään kuuluvan poliisimiehen määräystä. Uuden 3 momentin mukaan päällystään kuuluva poliisimieheen rinnastettaisiin mainituissa tilanteissa rajavartiolaitoksessa vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies.

5 luku Toimivaltuussäännökset

28 §. *Rajavalvontaa koskevat toimivaltuudet.* Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään rajavartiomiehen toimivaltuuksista rajavalvonnan, rajatarkastuksen ja rajojen valvonnan suorittamiseksi. Schengenin rajasäännösten mukaan rajavalvonta-käsite kattaa myös rajatarkastukset ja rajojen valvonnan, minkä vuoksi näitä koskevat viittaukset ehdotetaan poistettaviksi tarpeettomina.

Pykälän 1 momentin 9 kohdassa säädetään rajavartiomiehen toimivaltuudesta henkilöntarkastuksen suorittamiseen. Henkilöntarkastus suoritetaan noudattaen soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 8 luvun 30 §:n 1 kohdassa, 31 ja 33 §:ssä säädetään. Viitattut säännökset jättävät osin epäselväksi sen, mitä pakkokeinolain menettelyllisiä säännöksiä sovelletaan rajatarkastuksessa ja erityisesti sen, kuka päättää henkilöntarkastuksen suorittamisesta.

Pykälän 1 momentin 9 kohdasta ehdotetaan poistettavaksi viittaus pakkokeinolain 8 luvun 31 §:ään, joka koskee rikosperusteisen toimenpiteen edellytyksiä. Rajavalvontaan kuuluva henkilöntarkastus on oikeus suorittaa pykälän 1 momentin johdantokappaleen mukaan ilman rikosepäilyä. Viittauksen poistumisen myötä kohtaan olisi tarpeen ottaa pakkokeinolain 8 luvun 31 §:ää vastaava säännös siitä, missä tarkoituksessa henkilöntarkastus voidaan suorittaa. Henkilöntarkastus voitaisiin siten jatkossakin tehdä esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi.

Muilta osin viittaukset pakkokeinolakiin säilyisivät, koska tietyt käsitteet ja menettelyyn liittyvät seikat ovat varsin vakiintuneita. Tällaisia ovat esimerkiksi sukupuolisäännön soveltaminen eräissä tapauksissa ja voimakeinojen käyttäminen.

Pakkokeinolain viittaussäännöksistä seuraisi esimerkiksi se, että lukittu tavaratila tai matkalaukku voitaisiin avata tarvittaessa voimakeinoja käyttäen. Samoin perusteellinen henkilöntarkastus olisi suoritettava sitä varten varatussa erillisessä tilassa. Tiloissa ei saisi olla teknistä valvontaa eikä sinne saisi muutoinkaan olla asennettuna kiinteää kuvan ja äänen tallentamisen mahdollisuutta. Tällä varmistettaisiin se, että tarkastusta todistavat

vain siihen erikseen päätöksessä määrätyt virkamiehet. Tarkastuksessa olisi huomioitava myös pakkokeinolaissa mainittu sukupuolisääntö.

Tarkemmat menettelysäännökset henkilöntarkastuksen suorittamiseksi sisältyisivät uuteen 28 a §:ään.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 10 kohta, jossa säädettäisiin rajavartiolaitoksen oikeudesta ottaa henkilöstä kuva rajavalvonnan yhteydessä. Kuvalla tarkoitettaisiin yhtä tai useampaa kuvaa, eikä säännös olisi riippuvainen käytettävästä tekniikasta.

Säännöksellä täsmennettäisiin jo olemassa olevaa kuvan ottamisen ja tallettamisen toimivaltuutta. Kuvan ottaminen tulee kysymykseen esimerkiksi automaattisten rajatarkastuslaitteiden käytön yhteydessä, jolloin laitteen ottamaa kuvaa verrataan henkilön passissa olevaan valokuvaan. Käytännössä rajatarkastuslaitteiden ottamista kuvista tallettaisiin rekisteriin ainoastaan muiden maiden kansalaisten kuvat, koska Suomen viranomaisten myöntämiin matkustusasiakirjoihin sisältyvät kuvat ovat saatavissa passirekisteristä. Kuvia voitaisiin käyttää henkilön tunnistamiseen rajavalvonnassa, rikostorjunnassa sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä valvonta-asioiden rekisterin käyttötarkoituksen mukaisesti. Kuvat otettaisiin hienotunteisesti rajavartiolaitoksen esikunnan hyväksymän menettelyn mukaisesti.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 11 kohta, jossa säädettäisiin rajavartiolaitoksen oikeudesta tallettaa Schengenin rajasäännöstyössä tarkoitettun rajavalvonnan yhteydessä saadut tiedot henkilörekisteriin soveltaen rajavartiolaitoksen henkilötietolaissa säädettyä. Tietoja ei saisi tallettaa, jos niiden tallettaminen henkilörekisteriin on nimenomaisesti laissa kielletty. Tällainen kieltö sisältyy esimerkiksi rajavartiolaitoksen henkilötietolain 14 ja 16 §:ään. Käytännössä tiedot tallettaisiin rajavartiolaitoksen valvonta-asioiden rekisteriin maa- ja merirajan valvontatietoina (lain 9 §).

Voimassa olevan pykälän 3 momentissa säädetään siitä, kuka päättää pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettua poistumisen estämisestä. Päätöksentekijäksi lisättäisiin myös vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies.

Lain 9 §:ssä säädetään toimenpiteen siirtämisestä ja toimenpiteestä luopumisesta. Pykälän 1 momentin mukaan rajavartiomiehellä on oikeus luopua toimenpiteestä, jos sen loppuun saattaminen voisi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin tavoiteltavaan tulokseen nähden. Pykälä on tarkoitettu yleissäännökseksi, joka kattaa koko rajavartiolaitoksen toiminnan. Lain 28 §:n 4 momentissa säädetään kuitenkin erikseen rajatarkastuksen keskeyttämisestä. Säännöksen mukaan rajatarkastus keskeytetään, jos toimenpiteiden jatkaminen on rajan ylittämiseksi ilmenneen esteen tai muun siihen rinnastettavan syyn vuoksi ilmeisen tarpeetonta. Saman momentin alkuosan mukaan rajan ylittämisen aikomuksesta luopuminen ei kuitenkaan estä rajatarkastuksen toimittamista.

Voimassa olevan pykälän 4 momentin viimeinen virke ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana. Jos maahan pyrkivä haluaa luopua rajan ylittämisen aikomuksesta, rajavartiomiehellä on aina 9 §:n toimenpiteiden luopumisesta annetun säännöksen ja mainitun 4 momentin alkuosan sääntelyn perustella mahdollisuus luopua rajatarkastuksen toimittamisesta. Jos rajanylityksen aikomuksesta luovuttaisiin joko ennen rajatarkastuksen aloittamista tai sen aikana, 4 momentin säännöksen sanamuoto jättää rajatarkastuksen toimittamisen tai loppuun saattamisen harkinnanvaraiseksi. Jos rajatarkastukseen saapuva hänelle ilmoitetusta maahan saapumisen esteestä huolimatta haluaisi pyrkiä edelleen maahan, rajavartiomiehen tulee suorittaa rajatarkastus loppuun asti. Tällöin tehtäisiin asianmukaiset päätökset maahantulon epäämistä, ja rajatarkastuksen keskeyttäminen ei olisi mahdollista.

28 a §. Henkilöntarkastus rajavalvonnassa. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin rajavalvonnan yhteydessä tehtävään henkilöntarkastukseen liittyvistä menettelyistä. Sääntelyllä ei puututtaisi varsinaiseen henkilöntarkastuksen suorittamisen toimivaltuuteen, joka sisältyy jo voimassa olevaan lakiin. Sääntelyn ei siten katsota olevan ongelmallinen oikeusturvan tai muiden perusoikeuksien kannalta.

Pykälän 1 momentin mukaan henkilöntarkastuksesta päättäisi rajanylityspaikan esimiehenä toimiva rajavartiomies tai vähintään

luutnantin arvoinen rajavartiomies. Päätöksentekijäksi lisättäisiin myös vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies, koska toimivaltuus on lain 28 §:n 1 momentin mukaan käytettävissä rajavalvonnassa myös rajanylityspaikkojen välisellä alueella.

Rajatarkastusta suorittava rajavartiomies voisi kuitenkin päättää henkilöntarkastuksesta, joka kohdistuu henkilön päällysvaatteisiin tai mukana oleviin matkatavaroihin taikka joka suoritetaan käsin tunnustelemalla tai teknistä laitetta käyttäen. Tunnustelulla tarkoitettaisiin henkilön vartalon tunnustelua vaatteiden päältä taputtelemalla esimerkiksi esineen tai asiakirjan löytämiseksi. Sen sijaan henkilön riisuttaminen edellyttäisi rajanylityspaikan esimiehenä toimivan rajavartiomiehen tai vähintään luutnantin arvoisen rajavartiomiehen päätöstä.

Lähtökohtaisesti rajatarkastusta suorittava rajavartiomies voisi tehdä päätöksen myös tarvittavien voimakeinojen käyttämisestä. Tapauskohtaisesti olisi harkittava, tuleeko päätös saattaa esimiehen ratkaistavaksi. Rajavartiomiehellä on kuitenkin aina oikeus saattaa rajatarkastus loppuun, ellei siitä luopumiselle löydy perusteita. Kieltäytyminen esimerkiksi auton takatilan avaamisesta ei johtaisi toimenpiteestä luopumiseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin velvollisuudesta laatia henkilöntarkastuksesta pöytäkirja, jossa toimituksen kulku selostettaisiin riittävällä tarkkuudella. Koska henkilöntarkastuksella puututaan yksilön perusoikeuksiin, pöytäkirjan laatiminen ja toimenpiteiden kirjaaminen on perusteltua sekä tarkastuksen kohteen että sen suorittajan oikeusturvan kannalta.

Pöytäkirja olisi laadittava vain rajanylityspaikan esimiehenä toimivan rajavartiomiehen tai vähintään luutnantin arvoisen rajavartiomiehen toimivaltuuksin tehdystä henkilöntarkastuksesta. Käytännössä rajanylityspaikan esimies tai vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies tekisi päätöksen suullisena, ja päätöksen perusteet sekä toimitukseen osallistujat kirjattaisiin pöytäkirjaan. Pöytäkirja talletettaisiin rajavartiolaitoksen valvontaasioiden rekisteriin yhtenä sen tietona.

Rajanylitysliikenteen ja rajatarkastusten sujuvuuden varmistamiseksi pöytäkirjan tekemistä ei edellytettäisi, jos henkilöntarkastus

toimitetaan vain tutkimalla, mitä tarkastettavalla on päällysvaatteissaan tai mukana olevissa matkatavaroissaan taikka käsin tunnus-telemalla tai teknistä laitetta käyttäen. Tällainen tarkastus vastaa asiallisesti turvatarkastusta, josta ei yleensä laadita erillisiä pöytäkirjoja, vaikka toimijana olisi viranomainen. Tarkastuksella ei myöskään puututa yksilön perusoikeuksiin niin syvällisesti kuin esimerkiksi riisuttamisella. Pöytäkirjaamisvaatimuksesta luopuminen olisi poikkeus pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 1 momentissa säädetystä. Henkilöntarkastuksesta tehtäisiin kuitenkin tällöinkin merkintä valvontasioiden rekisteriin.

Lain 28 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaan henkilöntarkastus suoritetaan noudattaen, mitä pakkokeinolain 8 luvun 30 §:n 1 kohdassa ja 33 §:ssä säädetään. Sanottujen säännösten perusteella henkilöntarkastuksessa tulee sovellettavaksi muun muassa niin sanottu sukupuolisääntö. Tarkastettavalle on lisäksi kerrottava suullisesti henkilöntarkastuksen ja myös etsinnän tarkoitus, vaikka erillistä kirjallista päätöstä ei edellytetäisi.

29 §. Rajavalvontaan liittyvä tekninen valvonta. Voimassa olevan lain 29 §:ssä säädetään rajanylityspaikan teknisessä valvonnassa kertyvän kuvan ja äänen käyttämisestä ja 31 §:ssä rajavalvontaan liittyvästä teknisestä valvonnasta. Säännökset ovat lain systematiikan näkökulmasta väärässä järjestyksessä, minkä vuoksi pykälien keskinäinen sijainti vaihdettaisiin.

Lain 29 §:ssä säädettäisiin nykyistä 31 §:ää vastaavasti rajavartiolaitoksen oikeudesta käyttää teknistä valvontaa rajavalvonnan suorittamiseksi. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin tekniluonteinen tarkistus viittaamalla kotirauhan piirin määrittelyn osalta rikoslain 24 luvun 11 §:ään. Vastaava säännös sisältyy uusien poliisi- ja pakkokeinolakien asianomaisiin pykäliin.

Pykälän 2 momentti sisältäisi voimassa olevan 31 §:n 2 momentin säännöksen muuttamattomana.

Pykälän uuden 3 momentin mukaan rajavalvontaan liittyvässä teknisessä valvonnassa ei tarvittaisi maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa teknisen laitteiston asettamiseen, jos kyse olisi rajavyöhykkeellä tai ra-

janylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä tapahtuvasta teknisestä valvonnasta.

Teknisen valvonnan laitteiston asettamisen rajavyöhykkeellä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä tulisi olla mahdollista ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan suostumusta. Rajaturvallisuuden ja rajajärjestyksen ylläpitämisen kannalta teknisen laitteiston asettamista ei voida jättää suostumuksen varaan. Maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle aiheutunut haitta ja vahinko olisi korvattava käyvän hinnan mukaan. Jatkossakin pysyvän teknisen valvonnan laitteiston asettamisesta ensisijaisesti sovittaisiin maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan kanssa. Liikuteltavan kaluston kohdalla sopiminen ei yleensä ole mahdollista asian kiireellisyydestä tai valvontaan liittyvistä taktisista syistä johtuen.

Muulla 1 momentissa tarkoitettulla alueella, eli rajan läheisyydessä, teknisen valvonnan laitteistoa voitaisiin asettaa vain tilapäisesti ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan suostumusta. Tilapäisyydellä tarkoitettaisiin korkeintaan kolmen kuukauden pituista valvontajaksoa. Säännös mahdollistaisi liikuteltavan teknisen valvontavälineistön tehokkaan käytön. Muutoin tilapäistä teknistä valvontaa rajavalvonnan suorittamiseksi koskevat pykälän 1 ja 2 momentin edellytykset. Maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle aiheutuneet vahingot olisi korvattava käyvän hinnan mukaan.

Pykälän uudessa 4 momentissa olisi säännös teknisen valvonnan tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin rajavartiolaitoksen henkilötietolain mukaisesti. Säännös on informatiivinen, koska poliisilain 4 luvun 1 §:n mukaan teknisen valvonnan käsite kattaa myös tietojen tallettamisen. Käytännössä tiedot talletettaisiin rajavartiolaitoksen valvontasioiden rekisteriin.

30 §. Rajanylityspaikan järjestelyt ja liikenne rajanylityspaikalla. Liikenteenharjoittajat ovat viime vuosina pyrkineet aloittamaan rajanylitysliikenteen hyvin lyhyillä ennakkoilmoituksilla viranomaisille. Schengenin rajasäännöstö asettaa kuitenkin tietyt edellytykset rajatarkastuksille ja rajatarkastuspaikoille. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan liikenteenharjoittajan olisi ilmoitettava rajavartiolaitai-

tokselle etukäteen rajanylitysliikenteen aloittamisesta sekä uusista ulkorajat ylittävistä reiteistä tai vuoroista. Rajanylitysliikenteen aloittamisesta olisi ilmoitettava neljä kuukautta ja ulkorajan ylittävistä uusista reiteistä ja merkittävistä aikataulumuutoksista viimeistään kaksi kuukautta ennen liikennöinnin aloittamista.

Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan paremmin pykälän uutta sisältöä.

30 a §. *Rajavartiomiehen toimivaltuudet ohjata ja rajoittaa liikkumista rajanylityspaikalla.* Pykälä on uusi. Rajanylityspaikan esimiehenä toimiva rajavartiomies tai vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies voisi rajaliikenteen ja rajatarkastusten sujuvuuden helpottamiseksi osoittaa tarvittavia kulkureittejä liikennevälineestä tai ulkorajalta rajatarkastuksen toimittamispaikkaan sekä rajoittaa liikkumista ajallisesti. Sääntely on tarpeen sisä- ja ulkorajaliikenteen erottelemiseksi Schengenin rajasäännöstön mukaisesti sekä matkustajaliikenteen sujuvoittamiseksi.

Ajalliset rajoitukset ovat merkittäviä erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa samaa rakennetta (esimerkiksi matkustajaterminaalia) käytetään sekä sisä- että ulkorajaliikenteen matkustajien palveluihin.

Suomessa on useita lentoasemia sekä satamia ja satamanosia, joita ei resurssi- tai tuotavuussyistä ole tarkoituksenmukaista miehittää rajatarkastusviranomaisilla silloin, kun kyseisessä rajanylityspaikassa tai sen osassa ei ole ulkorajaliikennettä. Rajatarkastusviranomaiset tulevat paikalle saatuaan tiedon aluksen tai ilma-aluksen saapumisesta. Tällaisia tilanteita varten olisi rajaturvallisuuden näkökulmasta tärkeää voida tarvittaessa velvoittaa liikennevälineen matkustajia sekä henkilöstöä pysymään liikennevälineessä siihen asti, kunnes rajatarkastusviranomaisen antaa luvan aloittaa maihinnousun. Liikennevälineen henkilöstöllä olisi kuitenkin oikeus suorittaa liikennevälineen ulkopuolella niitä välttämättömiä toimia, joita liikennevälineen turvallisuus ja matkustajaturvallisuus edellyttävät, kuten aluksen kiinnittämiseen liittyvät toimenpiteet tai kunnan tarkastukset. Vastavasti tulisi olla lähtöhetkellä oikeus kieltää liikennevälineeseen nousu ennen kuin rajatarkastusviranomaisen on paikalla suoritta-

massa rajatarkastuksia ja antaa nousuun luvan.

Järjestelyistä neuvoteltaisiin tarpeen mukaan rajanylityspaikan ylläpitäjän ja liikenteenharjoittajan kanssa. Rajatarkastukseen voi saapua vain rajanylityspaikan aukioloaikana. Pykälällä ei ole tarkoitus rajoittaa aukioloaikoja.

31 §. *Rajanylityspaikan teknisessä valvonnassa kertyvän kuvan ja äänen käyttäminen.* Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 29 §:ää, jossa säädetään rajanylityspaikalla suoritettavasta automaattisesta tunnistamisesta. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi säännöksen sisältöä paremmin kuvaavaan muotoon. Pykälässä säädettäisiin siitä, mihin edellä 29 §:ssä tarkoitettua teknisen valvonnan kuvaa ja ääntä voidaan käyttää. Kuten nykyisinkin, pykälä koskisi ainoastaan rajanylityspaikalla kertyvää teknisen valvonnan kuvaa ja ääntä.

Pykälä vastaisi asiasisällöltään pitkälti voimassa olevaa sääntelyä. Pykälän 1 momentista poistettaisiin tarpeettomana viittaus rikostorjunnallisiin käyttötarkoituksiin, koska asiasta säädetään rajavartiolaitoksen henkilötietolain 25 §:ssä. Voimassa olevan 1 momentin viimeinen lause automaattisen tunnistamisen käytön rajoituksista sekä 2 momentti automaattisen tunnistamisen käytön ilmoitusvelvollisuudesta poistettaisiin tarpeettomina, koska teknisen valvonnan edellytyksistä säädettäisiin lain 29 §:ssä.

Kyseinen tieto talletettaisiin valvontasäädösten rekisteriin rajavalvontatietona, jota on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen, rajavartiolaitokselle kuuluvien tehtävien suorittamiseksi.

32 §. *Rajavartiomiehen toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen rajanylityspaikalla.* Voimassa olevan pykälän mukaan poliisilaissa päällystöön kuuluvalla poliisimiehelle säädettyä toimivaltaa sovelletaan rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen ja rajanylityspaikalla esimiehenä toimivaan rajavartiomieheen.

Viittaus pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi vähintään luutnantin arvoiseen rajavartiomieheen, koska pidättämiseen oikeutetun virkamiehen käsite liittyy ensisijaisesti rikos-

torjuntaan. Vähintään luutnantin arvoisen rajavartiomiehen voidaan katsoa vastaavan poliisin päällystöön kuuluvaa virkamiestä sekä koulutukseltaan että työkokemukseltaan. Luutnantin arvoisella rajavartiomiehellä on joko useamman vuoden korkeakoulutus taikka opistotasoinen koulutus ja useiden vuosien työkokemus.

Viittaus rajanylityspaikan esimiehenä toimivaan rajavartiomieheen poistettaisiin, sillä häntä ei enää jatkossa rinnastettaisi poliisin päällystöön kuuluvaan virkamieheen.

33 §. Rajavartiomiehen toimivaltuus poliisitehtävissä. Voimassa olevaan 33 §:ään verrattuna pykälästä poistettaisiin poliisitehtävän kiireellisyyttä koskeva maininta, koska kiireellisyys ilmenee jo muutoinkin 21 §:n 1 ja 2 momentista. Lisäksi ehdotetun 21 §:n 3 momentin mukaisissa yhteispartiointitilanteissa kysymys ei välttämättä olisi kiireellisistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitotehtävistä.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaus poliisilain 3 lukuun. Uudessa poliisilaisissa poliisin toimitiloja koskevat turvatarkastussäännökset sisältyvät 3 lukuun, joten voimassa olevan oikeuden mukaisen asiantilan säilyttäminen ennallaan edellyttää jatkossa viittamista myös 3 lukuun.

Poliisilain 2 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan etsinnästä henkilön kiinniottamiseksi päättää päällystöön kuuluva poliisimies. Muu poliisimies voi ilman päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätöstä toimittaa etsinnän kiireellisissä tapauksissa. Poliisilain 2 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan sisäänpääsy vaara- ja vahinkotilanteissa muissa kuin kiireellisissä tilanteissa edellyttää päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräystä. Poliisilain 2 luvun 8 §:n 2 momentin mukaan kotirauhan tai julkisrauhan suojaaman alueen eristämisestä tai tyhjentämisestä, jos on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi eikä alueella olevia voida muuten suojata, päättää päällystöön kuuluva poliisimies. Kiireellisessä tapauksessa asiasta päättää poliisimies. Edellä mainituissa tilanteissa päällystöön kuuluvaan poliisimieheen rinnastettaisiin rajavartiolaitoksessa vähintään luutnantin arvoisen rajavartiomies. Asiasta säädettäisiin uudessa 2 momentissa.

34 a §. Rajavartiomiehen toimivaltuudet turvaamistehtävissä. Pykälä on uusi. Siinä säädettäisiin 23 §:n 2 momentissa tarkoitettun erikoiskoulutuksen saaneen rajavartiomiehen (turvamies) toimivaltuuksista silloin, kun rajavartiolaitos suorittaa lain 23 §:n 2 momentin mukaisen valtiojohdon tai valtiovieraiden, rajavartiolaitoksen virkamiesten ja sen vieraana tai kuljetettavana olevien, erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuuden tai erityisen omaisuuden koskemattomuuden suojaamisen. Erikoiskoulutuksen saaneella rajavartiomiehellä olisi oikeus yleisesti käytetyn paikan tai alueen eristämiseen, sulkemiseen tai tyhjentämiseen sekä liikkumisen rajoittamiseen tai kieltämiseen. Edellytyksenä olisi, että toimenpide on välttämätön turvaamistehtävän suorittamiseksi. Lisäksi erikoiskoulutuksen saaneella rajavartiomiehellä olisi oikeus poistaa paikalta henkilö, kun henkilön uhkausten tai muun käyttäytymisen perusteella on perusteltua syytä olettaa taikka henkilön aiemman käyttäytymisen perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Nämä toimivaltuudet rajavartiomiehellä olisi, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja rajoita niitä. Toimivaltuudet vastaisivat osittain poliisilain 2 luvun 8 ja 10 §:n toimivaltuuksia.

Rajavartiolaitoksen olisi ilmoitettava poliisille turvaamistehtävän suorittamisesta etukäteen. Ilmoituksen perusteella turvaamistehtävä voitaisiin myös suorittaa yhteistoiminnassa poliisin kanssa tai poliisi voisi päättää suorittaa tehtävän itse.

Rajavartiomiehen oikeudesta kulkuneuvon pysäyttämiseen ja liikenteen ohjaamiseen turvaamistehtävässä ja valtion lukuun suoritettavassa kuljetuksessa säädettäisiin rajavartiolain 38 §:ssä.

35 §. Rajavartiomiehen voimakeinot. Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jonka mukaan rajavartiomiehellä olisi virantoimituksessa muiden voimakeinojen ohella lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa rajavartiomies toimisi virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjeluun puolustettavuutta olisi otettava huomioon rajavartiomiehelle hänen koulutuksensa ja kokemuksensa perus-

teella asetettavat vaatimukset. Säännös vastaisi uuden poliisilain 2 luvun 17 §:n 2 momenttia.

Rajavartiomies on virantoimituksessa virka-aikanaan riippumatta siitä, onko hän parhaillaan suorittamassa tiettyä virkatehtävää. Virantoimituksessa rajavartiomiehen olisi katsottava olevan myös silloin, kun hän toimii ollessaan velvoitettu ryhtymään toimenpiteisiin myös vapaa-aikanaan tai toimii palvelukseen ilmoittautumisen jälkeen.

Ehdotettu sääntely tarkoittaisi sitä, ettei rajavartiomiestä arvioitaisi enää siviilihenkilönä hätävarjelutilanteessa. Virkavastuulla toimiminen liittyy siihen, että korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2004:75 todettiin tavoin voimakeinojen käytön oikeutusta hätävarjelutilanteessa arvioitaessa poliisimiehelle voidaan perustellusti asettaa korkeammat vaatimukset kuin tavalliselle kansalaiselle. Kuten uuden poliisilain hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, uudistuksella korostettaisiin julkisen vallan vastuuta virkamiehen hätävarjelutilanteessa. Rajavartiomies olisi hätävarjelutilanteessa tai sen liioittelussa laillisuusvalvonnan alaisena. Virkavastuun liittäminen hätävarjeluun parantaisi vahinkoa kärsineen oikeusturvaa selkeyttämällä ja korostamalla valtion vahingonkorvausvastuuta. Virkavastuulla toimiminen tarkoittaisi myös sitä, että hätävarjelun liioittelu voisi tulla rangaistavaksi virkarikoksena.

Rajavartiomiehen hätävarjelutilanteessa olisi otettava huomioon ehdotetun momentin kolmas virke, jonka mukaan rajavartiomiehen toiminnalle voidaan hätävarjelussa lähtökohtaisesti asettaa korkeammat vaatimukset kuin tavalliselle kansalaiselle, niin puolustustekoon ryhtymisen kuin sen mitoittamisen suhteen.

Rikoslain 4 luvun 4 §:n mukaan hätävarjeluteko ei ilmeisesti saa ylittää sitä, mitä on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavana, kun otetaan huomioon hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, puolustautujan ja hyökkääjän henkilö sekä muut olosuhteet. Mainitun pykälän 2 momentissa säädetään hätävarjelun liioittelusta. Hätävarjelutilanteissa ei sovellettaisi rajavartiolain 35 §:n 1 momentin sisältämiä voimakeinojen puolustettavuuden arviointiperusteita. Hätävarjelutilanteissa ei myöskään sovellettaisi rikoslain 4

luvun 6 §:n 3 momentin säännöstä rangaistusvastuusta vapautumisesta tapauksissa, joissa on ylitetty saman pykälän 2 momentissa säädetty voimakeinojen käytön rajat.

35 b §. *Varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen.* Pykälä on uusi. Nykyisin voimakeinojen käyttöön varautumisesta ja niistä varoittamisesta säädetään sisäasiainministeriön asetuksessa 656/2005. Voimakeinojen käyttöä koskevat säännökset mukaan lukien varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen otettaisiin lakiin yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin ulottuvien vaikutusten takia.

Pykälän 1 momentin mukaan, jos virkatehtävää suoritettaessa on syytä epäillä kohdatavan 35 §:n 1 momentissa tarkoitettua vastarintaa tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön olisi varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 18 §:n 1 momenttia. Voimassa olevaan asetuksen säännökseen verrattuna momenttiin lisättäisiin maininta rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettua oikeudettomasta hyökkäyksestä, vastaavasti kuin 35 §:n 4 momenttiin lisättäisiin säännös hätävarjelusta. Varautumisvelvollisuus koskee korostetusti hätävarjelutilanteita, sillä niissä saataan joutua käyttämään voimakkaita voimakeinoja.

Pykälän 1 momenttiin sisällytettäisiin viittaus rajavartiolain 35 §:n 1 momentin mukaiseen lievimmän keinon periaatteeseen sekä viittaus lain 2 luvun periaatteisiin. Rajavartiolain 2 luvussa mainituilla periaatteilla on korostunut merkitys sen vuoksi, että yleensä voimakeinoilla puututaan perustuslaissa suojattuihin perusoikeuksiin, erityisesti 7 §:n 3 momentin mukaiseen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Voimakeinojen käytön ohjaamisessa keskeisimpiä periaatteita on vähemmän haitan periaate, josta ehdotetaan säädettäväksi uudessa 7 a §:ssä. Voimakeinojen käytön yhteydessä voi kysymykseen tulla toimenpiteen perusteen ilmoittaminen (8 §) tai rajavartiomiehen aseman ilmaiseminen (ehdotettu uusi 8 a §).

Pykälän 2 momentin mukaan virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä olisi varoitettava

mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen olisi tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla. Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 18 §:n 2 momenttia.

35 c §. Ampuma-aseen käyttö. Pykälä on uusi. Nykyisin voimakeinojen käytöstä säädetään sisäministeriön asetuksen tasolla. Voimakeinojen käyttöä koskevat säännökset mukaan lukien ampuma-aseen käyttö otettaisiin kuitenkin lakiin sen yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin ulottuvien vaikutusten takia.

Pykälän 1 momentin mukaan ampuma-asetta voitaisiin käyttää vain silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan henkilön toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi olisi käytettävissä. Ampuma-asetta voitaisiin lisäksi käyttää kiireellistä ja tärkeää tehtävää suoritettaessa esineen, eläimen tai muun vastaavan esteen poistamiseksi.

Ampuma-asetta ei saisi käyttää väkijoukon hajottamiseksi, ellei ampuma-aseessa käytetä kaasupatruunoita tai muita vastaavia ammuksia niistä erikseen annettujen määräysten mukaisesti. Momentti vastaisi poliisilain 2 luvun 19 §:n 1 momenttia.

Asetuksen säännösten mukaan rajavartiomies ei saa käyttää ampuma-asetta vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinnioton toimittamiseksi tai vapautensa menettäneen paon estämiseksi. Vastaavaa rajoitusta ei ole poliisin aseenkäyttöä koskevissa säännöksissä. Käytännössä tällä erolla on merkitystä poliisin ja rajavartiolaitoksen yhteistoimintatilanteissa sekä tietyissä tilanteissa, joissa rajavartiomiehet toimivat itsenäisesti joko poliisin pyynnöstä tai kiireellisessä tapauksessa ilman pyyntöäkin. Esimerkiksi aseistautuneen, mutta ei aseella uhkaavan henkilön kiinniottamiseksi rajavartiomies ei voi uhata aseenkäytöllä muutoin kuin jos tilanne kehittyy rikoslaissa tarkoitetuksi hätävarjelutilanteeksi. On perusteltua, että samoja tehtäviä suorittavien viranomaisien voimakeinojen käyttöoikeutta säädellään samalla tavalla. Tämän vuoksi on tarkoitus luopua rajavartiomiehen ampuma-aseen käyttöä koskevasta rajoituksista. Rajavartio-

miehen koulutuksessa huomioidaan jo nykyisin poliisin aseenkäytön perusteet.

Aseenkäyttötilanteita koskevat yleisperusteluissa hätävarjelun yhteydessä mainitut korkeimman oikeuden ratkaisut. Ampuma-aseen käyttöön on otettu kantaa myös lukuisissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) ratkaisuissa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklaan (oikeus elämään) liittyvässä ratkaisukäytännössään EIT on muun muassa todennut, ettei ampuma-aseen käyttöä pidätyksen toimittamiseksi voida pitää oikeutettuna silloin, kun tiedetään, että henkilöstä tai hänen käyttäytymisestään ei aiheudu vaaraa hengelle tai terveydelle eikä ollut syytä epäillä hänen syyllistyneen väkivaltarikokseen (Tzekov v. Bulgaria, EIT 23.2.2006). Suomea koskevasta EIT:n ratkaisusta (Huohvanainen v. Suomi, EIT 13.3.2007) ilmenee, että voimankäyttö Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan 2 kappaleessa mainituissa tarkoituksissa (esimerkiksi henkilön puolustamiseksi laittomalta väkivallalta) saattoi olla oikeutettua silloin, kun se perustuu vilpittömään käsitykseen, jota voidaan pätevin syin pitää tapahtumaikaan oikeana, vaikka se sittemmin osoittautuikin virheelliseksi. Muuten poliiseille asetetaan epärealistinen vastuu, joka saattaa vaarantaa heidän tai muiden hengen. Ratkaisun perusteella huomioon otettavia seikkoja ovat erityisesti tapahtumaolosuhteet, tilanteen kehittymisen sekä poliisioperaation suunnittelu ja valvonta siten, että asianmukaisella tavalla varmistaudutaan hengenvaaran minimoinnista ja siihen liittyen toimenpiteiden valinnasta. Poliisin aseenkäytön asianmukaisuutta arvioidessa on merkitystä antautumiskehotuksilla ja varoituksilla aseenkäytöstä sekä sillä, onko poliisia kohti ammuttu ensin (Kasa v. Turkki, EIT 20.5.2008).

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että ampuma-aseen käytöllä tarkoitetaan ampuma-aselain (1/1998) 2 §:ssä tarkoitettua ampuma-aseen käytöstä varoittamista, ampuma-aseella uhkaamista ja laukauksen ampumista. Ampuma-aseen esille ottaminen ja toiminta-valmiuteen saattaminen eivät olisi ampuma-aseen käyttöä. Säännös otettaisiin lakiin, sillä ampuma-aseen käyttöä koskeva määritelmä poikkeaa siitä, mitä ampuma-aseen käy-

töllä yleisesti tarkoitetaan. Momentti vastaisi poliisilain 2 luvun 19 §:n 2 momenttia.

Pykälän 3 momentin mukaan ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättäisi rajavartiolaitoksen päällikkö, rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartioston tai merivartioston komentaja tai apulaiskomentaja, rajavartioston tai merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö tai vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista. Vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies olisi rajavartiolaitoksen hallintoyksikön voimankäyttöä koskevissa asioissa päivystämään määrätty virkamies, joka on suorittanut hyväksytysti rajavartiolaitoksen esikunnan määrittelemän koulutuksen ja vastaa hallintoyksikön toimintavalmiuteen välittömästi vaikuttavista asioista sekä operatiivisen kenttätoiminnan johtamisesta.

Säännös olisi uusi ja vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 19 §:n 3 momenttia. Sen mukaan ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättää päällystöön kuuluva poliisimies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista. Poliisista annetun valtioneuvoston asetuksen (1080/2013) 1 §:n mukaan päällystöön kuuluvia poliisimiehiä ovat muun muassa Poliisihallituksessa poliisiylijohtaja, poliisijohtaja, poliisiylitarkastaja, poliisilakimies, poliisitarkastaja, ylikomisario ja komisario. Asetuksen mukaan yleisjohtajan tulee olla päällystöön kuuluva poliisimies.

Käytännössä voimankäyttöä koskevat tilanteet syntyvät nopeasti eikä läheskään aina ole mahdollista saada edellä mainittujen virkamiesten päätöstä. Ampuma-aseen käytöstä varoittaminen on osa ampuma-aseen käyttöä. Siitä on vastuussa asetta käyttävä rajavartiomies jo 2 momentin perusteella.

35 d §. Sitominen. Pykälä on uusi. Pykälän 1 momentin mukaan virkatehtävän kohteena olevan henkilön liikkuma- tai toimintavapautta saataisiin rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä henkilön karkaamisen estämiseksi, vä-

kivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi. Momentti vastaisi poliisilain 2 luvun 20 §:n 1 momenttia. Kohdehenkilölle, joka käyttäytyy rauhallisesti, ei tule laittaa liikkuma- tai toimintavapautta rajoittavia välineitä ilman painavaa syytä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saisi jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saisi aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua. Momentti vastaisi poliisilain 2 luvun 20 §:n 2 momenttia.

Pykälän 1 ja 2 momentti vastaisivat osittain sisäasiainministeriön asetuksen 656/2005 9 §:ää, mutta sääntely olisi yksityiskohtaisempaa perustuen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 11 luvun 2 §:n sitomista koskeviin säännöksiin.

Pykälän 3 momentin mukaan rajavartiolaitoksen säilyttämien kiinni otettujen ja tutkittavankien sitomisesta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 11 luvun 2 §:ssä. Momentti vastaisi osittain poliisilain 2 luvun 20 §:n 3 momenttia. Momentti olisi informatiivinen, sillä rajavartiolaiton 61 §:n mukaan vapautensa menettäneen henkilön kohteluun sovelletaan rajavartiolaitoksessa, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään.

37 §. Etsintäkuulutetun kiinniottaminen. Pykälän 1 momentin mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus ottaa kiinni henkilö, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on otettava kiinni, pidätettävä tai vangittava taikka otettava säilöön. Kiinni otettu olisi viipymättä toimitettava poliisin haltuun, jollei häntä ole päästettävä heti vapaaksi. Momentti vastaisi voimassa olevaa 1 momenttia vähäistä kielellistä tarkistusta lukuun ottamatta.

Pykälän 2 momentin mukaan muu kuin 1 momentissa tarkoitettu etsintäkuulutettu olisi velvollinen rajavartiomiehen kehotuksesta saapumaan poliisiasemalle tai muuhun paikkaan, jossa etsintäkuulutuksen mukaiset toimenpiteet voidaan suorittaa. Jollei hän noudata kehotusta tai jos on todennäköistä, että hän pyrkii välttämään etsintäkuulutuksessa mainitun toimenpiteen, rajavartiomiehellä olisi oikeus ottaa hänet kiinni kuulutuksessa

mainitun toimenpiteen suorittamiseksi. Momentti olisi uusi ja se vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 3 §:n 2 momenttia.

Pykälän 1 momentin nojalla rajavartiomiehellä olisi oikeus ottaa kiinni kenen tahansa toimivaltaisen viranomaisen etsintäkuuluttamia henkilöitä. Tämä koskisi myös rajavartiolaitoksen etsintäkuuluttamia henkilöitä. Pykälän 2 momentti koskisi puolestaan sellaisia henkilöitä, joihin ei kohdistettaisi vastaavankaltaisia vapauden menetystä tarkoittavia toimenpiteitä. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa henkilö tavataan rajatarkastuksen yhteydessä ja hänelle annetaan kutsu saapua kuulusteluun jonkin aikaisemmin tapahtuneen epäillyn rikoksen johdosta. Momentti on siten tarpeen sekä rajavartiolaitoksen että muiden viranomaisten etsintäkuulutusten toimeenpanemiseksi. Muutoin rajavartiolaitoksella ei olisi mahdollisuutta toteuttaa sen tutkittavaksi kuuluvissa asioissa etsintäkuulutuksessa tarkoitettuja toimenpiteitä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että etsintäkuulutettu on, jollei etsintäkuulutuksen edellyttämien toimenpiteiden kestoajasta laissa toisin säädetä, velvollinen olemaan toimenpiteen suorittamiseksi saapuvilla enintään kuusi tuntia kiinniottamisesta. Momentti olisi uusi ja se vastaisi poliisilain 2 luvun 3 §:n 3 momenttia.

38 §. Kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen. Pykälään lisättäisiin rajavartiomiehen toimivaltuus määrätä liikenneonnettomuuspaikalla kulkuneuvo pysäytettäväksi ja siirrettäväksi tai siirtää kulkuneuvo sekä ohjata liikennettä. Pykälään lisättäisiin myös rajavartiomiehen vastaava toimivaltuus kulkuneuvon pysäyttämiseen ja liikenteen ohjaamiseen lain 23 §:n mukaisessa turvaamistehtävässä. Toimivaltuutta liikenteen ohjaamiseen turvaamistehtävässä ei rajoitettaisi turvamiehen koulutuksen saaneelle rajavartiomiehelle, koska kuljetus valtion lukuun ei välttämättä edellytä turvamiehen koulutusta.

40 §. Rajavartiomiehen käskyvalta. Pykälässä säädettäisiin, että rajavartiomiehellä on tässä tai muussa laissa säädettyä toimivaltuutta käyttäessään oikeus yksittäistapauksessa antaa toimialallaan jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja. Pykälä vastaisi voimassa olevaa rajavartiolain 40 §:ää vä-

häistä kielellistä tarkistusta lukuun ottamatta. Toimivallan käsite korvattaisiin toimivaltuuden käsitteellä.

6 luku **Rikosten ennalta estäminen ja selvittäminen**

41 §. Rajavartiolaitoksen tehtävät rikostorjunnassa. Voimassa olevassa pykälässä säädetään rajavartiomiehen toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi. Lisäksi pykälän 1 momentti sisältää yleisen säännöksen rajavartiolaitoksen tehtävistä rikostorjunnassa. Sääntelyä ehdotetaan selkeytettäväksi jakamalla tehtävä- ja toimivaltuussäännökset omiin pykäliinsä.

Pykälän uusi sanamuoto sisältäisi voimassa olevan pykälän 1 momentin tehtäväsäännöksen eräin tarkennuksin. Rajavartiolaitoksen tehtäviin rikostorjunnassa lisättäisiin nimenomaisesti myös rikosten paljastaminen, joka on mainittu tehtävänä myös PTR-lain 1 §:ssä. Säännös ei ole toimivaltuussäännös, vaan täsmäntäisi rajavartiolaitoksen jo olemassa olevia tehtäviä rikostorjunnassa. Vaikka rajavartiolaitos ei voikaan poliisilain 5 luvun 3 §:n perusteella käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja tutkimiansa rikosten paljastamiseen, lisäys olisi silti perusteltu. Eräissä tapauksissa rikoksia voidaan paljastaa myös käyttämättä erityisiä salaisen tiedonhankinnan toimivaltuuksia.

Pykälässä käytettäisiin syytteeeseen saattamisen sijasta syyteharkintaan saattamisen käsitettä. Voimassa olevan 1 momentin viittaus sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/1983) tarkoitettujen rikosten tutkintaan poistettaisiin tarpeettomana, koska sotilaskurinpitosäännösten soveltamisesta rajavartiolaitoksessa säädettäisiin täsmällisesti rajavartiolaitoksen hallintolaissa. Sääntely ei asiallisesti muuttuisi nykyisestä.

42 §. Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikosasiat. Pykälän 1 momenttia selkeytettäisiin luettelemalla rajavartiolaitoksen tutkittavat rikosasiat omina alakohtinaan. Momentin asiasisältö säilyisi muuttumattomana, mutta sanamuotoihin tehtäisiin eräitä täsmennyksiä.

Voimassa olevan 1 momentin mukaan rajavartiolaitos tutkii rikokset, jotka koskevat rajavartiolaitoksen valvottavan rajan ylittämistä annettujen säännösten tai määräysten

rikkomista rikoslain 17 luvun 7 tai 7 a §:ssä tarkoitetulla tavalla tai muulla laissa säädettyllä tavalla. Käytännössä säännös kattaa ainoastaan valtionrajarikokset, koska vuonna 2010 luovuttiin rajavalvonnan tarkemmasta sääntelystä kansallisessa lainsäädännössä. Viittaus rajavartiolaitoksen valvottavaan rajaan ei myöskään ole enää asianmukainen. Schengenin rajasäännösten mukaisesti rajavartiolaitos valvoo ainoastaan Schengenin ulkorajoja, mutta valtionrajarikos voi tapahtua myös sisärajoilla. Edellä mainitun johdosta säännöksessä viitattaisiin jatkossa ainoastaan valtionrajarikosten tutkintaan.

Pykälän 1 momentin 2—5 kohdat vastaisivat voimassa olevaa 1 momenttia. Koska momentin 1 kohdassa ei olisi nimenomaista viittausta rajan ylittämistä koskevien säännösten rikkomiseen, momentin 6 kohdassa viitattaisiin kaikkien rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädettyjen säännösten ja määräysten noudattamatta jättämiseen. Tämä pitää sisällään myös esimerkiksi rajavalvonnan ja siihen liittyvän rajavyöhykerikkomuksen. Säännöksen muutos olisi käytännössä tekninen.

Pykälän 2 momenttia selkiytettäisiin vastaavalla tavalla kuin 1 momenttia jakamalla momentti useampaan alakohtaan. Rajavartiolaitoksen tutkittaviksi säädettyihin rikoksiin lisättäisiin nimenomaisesti rajatarkastuksen yhteydessä havaitut rikoslain 32 luvun 1—5 §:ssä tarkoitetut kätkemisrikokset ja kätkemisrikkomus.

Hallituksen esityksessä rajavartiolaiksi (HE 6/2005 vp) todettiin, että lain 42 §:n ja 19 §:n 3 momentin säännöksistä on johdettavissa se, että rajavartiolaitos voi tutkia rajatarkastuksen yhteydessä myös edellä mainittuja kätkemisrikoksia. Mainitun 19 §:n 3 momentin mukaan rajatarkastukseen saattoi sisältyä henkilön matkatavaroita ja kulkuneuvoa koskeva etsintä muun muassa sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan, matkatavaroissaan tai kulkuneuvossaan omaisuutta, joka on hankittu rikoksella. Säännös on kumottu lailla 478/2010, mikä on käytännössä johtanut tulkinnanvaraisuuteen rajavartiolaitoksen toimivallasta tutkia rajatarkastusten yhteydessä havaittuja kätkemisrikoksia. Schengenin rajasäännöstö itsessään ei edellytä tällaisten tarkastusten tekemistä.

Rajavartiolaitos on vuoden 2005 lainsäädäntöuudistuksen jälkeen kirjannut kätkemisrikoksesta 69, törkeästä kätkemisrikoksesta 37, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta neljä ja kätkemisrikkomuksesta kuusi rikosilmoitusta rajavartiolaitoksen valtakunnalliseen tutkinta- ja virka-apurekisteriin. Pykälän 2 momentin muutoksella korjattaisiin toimivaltuutta koskeva epätasällisyys. Käytännössä säännös ei merkitsisi rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien lisääntymistä nykyisestä.

Rajavartiolaitos ilmoittaa tutkimistaan rikosasioista PTR-lain 3 §:n 1 momentin mukaisesti tekemällä siitä merkinnän PTR-viranomaisten yhteiskäyttöiseen rekisteriin. Saman pykälän 2 momentin mukaan tarvittavista toimenpiteistä sovitaan siten, että yhteistoiminta rikosvastuun toteutumisen kannalta tuottaa tarkoituksenmukaisimman tuloksen ja siinä huomioidaan kunkin PTR-viranomaisen pätehtävät ja toimivaltuudet. Jos toimenpiteistä ei päästä sopimukseen, niistä päättää poliisi. Poliisi voisi edelleenkin ottaa rajavartiolaitoksen tutkiman kätkemisrikoksen itselleen tutkittavaksi.

Pykälän nykyisen 2 momentin loppuosa jaettaisiin kahteen alakohtaan niin, että sotilas-kurinpitomenettely ja rikoslain 40 luvun mukaiset virkarikokset olisivat omina kohtinaan.

43 a §. *Rajavartiomiehen toimivaltuudet rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, johon siirrettäisiin voimassa olevan 41 §:n toimivaltuussääntely.

Pykälän 1 momentti sisältäisi voimassa olevan 41 §:n 2 momentin ensimmäisen virkkeen muuttamattomana. Momentissa säädettäisiin siitä, mitkä toimivaltuudet ovat yleisesti rajavartiomiehen käytettävissä rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi.

Pykälän 2 momentti sisältää 1 päivänä tammikuuta 2014 voimaan tulleen 41 §:n 2 momentin toisen virkkeen, jonka sanamuotoa kuitenkin selkeytettäisiin jakamalla poliisilain ja pakkokeinolain mukaiset toimenpiteet eri virkkeisiin. Rajavartiomiehellä on oikeus poliisilain mukaiseen televalvontaan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön tekniseen seurantaan ennalta estettäessä törkeää laitoman maahantulon järjestämistä tai kyseistä rikosta ja siihen liittyvää ihmiskauppaa. Ra-

javartiomiehellä on oikeus pakkokeinolain mukaiseen telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön tekniseen seurantaan selvittäessä törkeää laitoman maahantulon järjestämistä tai kyseistä rikosta ja siihen liittyvää ihmiskauppaa.

Säännöstä täydennettäisiin siten, että rajavartiomiehellä olisi käytössään poliisilain ja pakkokeinolain mukainen oikeus televalvontaan ja henkilön tekniseen seurantaan estettäessä ja selvittäessä törkeää metsästysrikosta. Lisäksi rajavartiomiehellä olisi käytössään pakkokeinolain mukainen oikeus televalvontaan selvittäessä törkeää laitoman saaliin kätkemistä.

Törkeän metsästysrikoksen ja törkeän laitoman saaliin kätkemisen ennalta estämisessä rajavartiomies ei voisi käyttää poliisilain 5 luvun 8 §:n 3 momentin mukaista kiireellisen paikantamisen oikeutta tai 4 momentin mukaista oikeutta lyhytaikaisesti estää telesoitteiden tai telepäätelaitteiden käyttö näille toimenpiteille sanotuissa momenteissa asetettujen edellytysten vuoksi.

Pykälän 3 momentti vastaisi voimassa olevan 41 §:n 3 momentin sääntelyä. Kyseisen säännöksen mukaan rajavartiomiehellä on muun esitutkintaviranomaisen johdossa tapahtuvaan esitutkintaan osallistuessaan oikeus käsitellä tietoa, joka on hankittu sellaisella menetelmällä, joka ei ole rajavartiolaitoksen käytettävissä. Säännöstä muutettaisiin viittaamalla PTR-lain mukaisiin yhteisiin tutkinta- ja tiedonhankintaryhmiin. Säännöksellä täsmennettäisiin sitä, että tiedonkäsittelyoikeus koskisi myös esitutkintaa edeltävää vaihetta eli rikosten ennalta estämistä ja paljastamista. Lisäksi säädettäisiin siitä, että rajavartiomiehellä olisi yksittäisessä tapauksessa muutoinkin oikeus tällaisten tietojen käsitteilyyn. Säännöksen tarkennus mahdollistaisi sen, että tiedon luovuttaminen voisi olla harkinnanvaraista ja tiedon saajan ei välttämättä tarvitsisi tietää, millä toimivaltuuksilla tieto on saatu.

Pykälän 4 momentti sisältäisi voimassa olevan 41 §:n 4 momentin säännöksen muuttamattomana.

43 b §. *Rikostorjuntaan liittyvä ilmoitusvelvollisuus.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä rikosten ennalta estämistä, selvittämistä ja sa-

laisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käyttöä koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta. Säännöksen mukaan rajavartiolaitoksen olisi ilmoitettava poliisille rikosten ennalta estämiseen ja selvittämiseen liittyvän toiminnan aloittamisesta sekä siihen liittyvien lain 43 a §:ssä tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttämisestä.

Säännös täydentäisi PTR-lain 3 §:n mukaista velvollisuutta ilmoittaa ilman aiheutonta viivytystä tietoon tulleesta rikoksesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä sille PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen asia myös kuuluu. Käytännössä ilmoittaminen tehtäisiin merkinnällä PTR-viranomaisten yhteiskäyttöisiin rekistereihin. Tarkemmasta menettelystä sovittaisiin käytännön tasolla poliisin kanssa.

Säännöksen tarkoituksena on varmistaa riittävä tiedonkulku poliisille, jotta se yleisviranomaisena voi muun muassa huolehtia, ettei asiassa tehdä päällekkäisiä toimenpiteitä, taikka ottaa asian itselleen lain 44 §:n perusteella.

44 §. *Rikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen siirtäminen poliisille tai Tullille.* Pykälää muutettaisiin niin, että siinä säädettäisiin esitutkinnan toiselle esitutkintaviranomaiselle siirtämisen lisäksi myös epäillyn rikoksen ennalta estämisen siirtämisestä toiselle PTR-viranomaiselle. Rajavartiolaitos voisi siirtää epäillyn rikoksen poliisille ja tullirikosasioissa Tullille jo ennen esitutkinnan aloittamista. Tästä johtuen pykälän kaikki viittaukset esitutkinnan siirtämiseen muutettaisiin rikosten ennalta estämisen ja selvittämisen siirtämiseksi. Samoin kaikki viittaukset esitutkintaviranomaiseen muutettaisiin viittauksiksi toisiin PTR-viranomaisiin eli poliisiin ja Tulliin. Siirtäminen tapahtuisi samoin perustein kuin nykyisen sääntelynkin mukaan eli jos asian tai sen edellyttämien toimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää tai jos toinen PTR-viranomainen vaatii siirtoa.

PTR-viranomaisten välinen tiedonkulku niiden tietoon tulleista rikoksista ja niihin liittyvistä toimenpiteistä perustuu nykyisin PTR-lain 3 §:ään. Lisäksi poliisi saisi jatkossa tiedon rajavartiolaitoksen rikosten ennalta estämiseen ja selvittämiseen liittyvän toimin-

nan aloittamisesta rikostorjunnan tiedonkulun tehostamiseksi ehdotetun uuden 43 b §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden perusteella.

Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan paremmin sen sisältöä.

45 §. *Salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen käytön valvonta.* Lakiin lisättäisiin lailla 688/2009 kumotun pykälän tilalle uusi 45 §, jossa säädettäisiin salaisten pakkokeinojen käytön valvonnasta.

Pykälän 1 momentin mukaan rajavartiolaitoksen esikunta sekä salaista tiedonhankintaa ja salaisia pakkokeinoja käyttävät rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt valvoisivat rajavartiolaitaissa tarkoitettua tiedonhankintaa ja salaisten pakkokeinojen käyttöä. Sääntely vastaisi voimassa olevaa käytäntöä, mutta siitä olisi perusteltua säätää lain tasolla.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin poliisilakiin ja pakkokeinolakiin siltä osin kuin niissä veloitetaan sisäministeriötä antamaan salaista tiedonhankintaa ja salaisten pakkokeinojen käyttöä koskevat kertomukset eduskunnan oikeusasiamiehelle. Rajavartiolaitos kuuluu sisäministeriön hallinnonalaan, joten säännös olisi informatiivinen.

47 a §. *Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano ja takavarikoidun esineen palauttaminen.* Pykälään lisättäisiin uusi 2 ja 3 momentti, joissa täsmennettäisiin pakkokeinolain 7 luvun 13 §:n mukaisesta takavarikon kohteen myymisestä samoin kuin sakon täytäntöönpanosta annetun lain 38 §:ssä tarkoitettuista menettämisseuraamuksen täytäntöönpanotoimista rajavartiolaitoksessa päätävä taho. Pakkokeinolain mukaisen päätöksen takavarikon kohteen myymisestä tekisi hallintoyksikön päällikkö. Sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa tarkoitettua menettämisseuraamuksen panisi rajavartiolaitoksessa täytäntöön asianomainen hallintoyksikkö.

7 luku **Rajavyöhykettä koskevat säännökset**

49 §. *Rajavyöhyke.* Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jonka mukaan maa- tai vesialueen omistaja tai haltija olisi velvollinen sallimaan valtion kustannuksella rajavyöhykkeen takarajan merkitsemisen maa- tai vesialueelle sekä merkintöjen ylläpitämi-

sen. Merkintöjen tekeminen ja ylläpitäminen sisältää toimet, joilla varmistetaan merkintöjen tarpeellinen näkyvyys. Merkinnät eivät yleensä vahingoita puustoa tai muuta kasvustoa, mutta niiden näkyminen saattaa edellyttää kevyttä raivausta.

Merkinnät tehdään rajavyöhykkeestä ja rajavyöhykkeen takarajasta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisesti keltaisilla renkailla, viitoilla, poijuilla sekä puomeilla.

Merkinnöistä ja niiden ylläpitämisestä aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritettaisiin käyvän hinnan mukainen korvaus. Merkinnät tehtäisiin niin, etteivät ne vaikuta omaisuuden käyttämiseen rajoittavasti. Esimerkiksi pellon reunassa oleva merkintä ei saisi haitata työkoneiden käyttöä pellolla. Jos merkinnästä aiheutuva haitta tai vahinko ei ole vältettävissä, haitta tai vahinko olisi korvattava.

50 a §. *Raja-aukko ja rajavyöhykkeen kulku-ura.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä raja-aukon sekä rajavyöhykkeen kulku-uran puuston ja kasvillisuuden poistamisesta sekä kulku-uralla liikkumiselle välttämättömistä rakenteista. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan maanomistajan tai maa-alueen haltijan olisi sallittava valtion kustannuksella raja-aukon näkyvyyttä haittaavan puuston ja kasvillisuuden poisto. Momentin 2 kohdan mukaan maanomistajan tai maa-alueen haltijan olisi sallittava valtion kustannuksella rajavyöhykkeellä ja rajavyöhykkeen takarajalla kulkevan rajavartiolaitoksen toiminnalle välttämättömän kulku-uran esteenä olevan puuston ja kasvillisuuden poistaminen. Momentin 3 kohdan mukaan maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan olisi vastaavasti sallittava edellä mainitulla kulku-uralla rajavartiomiesten liikkumisen mahdollistava vähäisten rakennelmien rakentaminen. Vähäisillä rakennelmilla tarkoitetaan esimerkiksi pitkospuita, kaiteita ja vesistön ylittäviä siltoja, jotka ovat tarpeen jalan, suksin ja maastoajoneuvoilla liikkumista varten.

Suoritettavista toimenpiteistä olisi 2 momentin mukaan ilmoitettava maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle hyvissä ajoin etukäteen. Puita ja kasvillisuutta ei saisi poistaa piha- ja puutarha-alueilta.

Pykälän 3 momentin mukaan maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle puuston ja

kasvillisuuden poistamisesta ja kulku-uran rakentamisesta aiheutunut vahinko ja haitta olisi korvattava käyvän hinnan mukaan.

53 §. *Rajavyöhykeluvan voimassaoloaika ja lupaehdot.* Pykälän 2 momentissa täsmennettäisiin rajavyöhykelupaan sisällytettäviä rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta välttämättömiä lupaehtoja koskevaa sääntelyä. Voimassa olevan 2 momentin mukaan lupaehdot voivat koskea rajavyöhykkeellä liikkumista. Liikkuminen ei kuitenkaan terminä kuvaa kovin hyvin esimerkiksi metsästyksen järjestämiselle tai aseiden käyttöön asetettavien ehtojen luonnetta. Tämän vuoksi momenttiin lisättäisiin maininta rajavyöhykkeellä harjoitettavaa toimintaa koskevista ehdoista. Muutos olisi lähinnä tekninen, eikä muuta nykyistä rajavyöhykelupien myöntämistä tai ehtoja koskevaa käytäntöä.

56 §. *Toimivaltaiset viranomaiset.* Pykälän 1 momentin tulli-termi muutettaisiin Tullin hallinnosta annetun lain johdosta muotoon Tulli.

Pykälän 3 momenttia muutettaisiin niin, että rajavyöhykelupaa ja lupaa koskevaa varoitusta koskevan asian ratkaisisi se alueellinen rajavartiolaitos, jonka toimialuetta asia pääosin koskee. Nykyisen 3 momentin mukaan vartiosto voi tehdä päätöksen rajavyöhykelupaa ja varoitusta koskevassa asiassa vain omaa toimialuettaan koskevilta osin. Muutos yksinkertaistaisi lupamenettelyä ja varoituksen antamista silloin kun rajavyöhykelupaa edellyttävä toiminta tapahtuu useamman vartioston alueella. Ennen asian ratkaisemista vartioston tulisi kuulla niitä muita vartiostoja, joiden toimialuetta hakemus koskee.

58 §. *Rajavyöhykettä koskevien säännösten soveltamisalan rajoitukset.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että liikkuminen rajakaistalla ja rajavedessä olisi säädetyistä kielloista poiketen sallittua myös Metsähallituksen erätarkastajalle tämän toimiessa virkatehtävissään. Metsähallituksen erätarkastajalta ei myöskään vaadittaisi rajavyöhykelupaa ja rajavyöhykeilmoitusta virkatehtävissään toimiessaan. Tämä on perusteltua virkavastuulla toimivan Metsähallituksen erätarkastajan tehtävien tehokkaaksi suorittamiseksi myös rajavyöhykkeellä.

60 §. *Suullisesti annettava päätös ja muutoksenhaku.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin niin, että kiireellisissä tapauksissa rajavyöhykelupa voitaisiin antaa suullisesti myös oleskeluun, rajavedessä päivällä liikkumiseen ja rajakaistalla liikkumiseen. Nykyisen säännöksen mukaan rajavyöhykelupa voidaan antaa suullisesti vain ampuma-aseen ja vastaavan hallussa pitämiseen ja käyttöön. Esimerkiksi kiireellisessä eläimen lopettamistapauksessa lupa ampuma-aseen käyttöön voidaan antaa suullisesti, mutta ei liikkumisen mahdollistavaa oleskelulupaa, mikä on ristiriitaista. Suullisesti annettavien rajavyöhykelupapäätösten ei arvioida vaikuttavan rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseen haitallisesti, sillä tällöinkin tieto rajavyöhykkeellä oleskelemaan aikovista on käytettävissä etukäteen.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin oikeusministeriön valituslupajärjestelmän laajentamista koskevan hankkeen mukaisesti valituslupamenettely korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Lisäksi pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan paremmin sen sisältöä.

8 luku **Vapautensa menettäneen henkilön kohtelu**

61 §. *Vapautensa menettäneen henkilön kohtelussa sovellettavat säännökset.* Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin tekninen tarkistus.

9 luku **Rajavartiolaitoksen toimintojen ja kohteiden turvallisuutta koskevat erityiset säännökset**

65 §. *Turvallisuustarkastus.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan rajavartiolaitosmiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan virka-aputoimen yhteydessä tarkastaa henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi poliisilain 2 luvun 12 §:n mukaisesti siten, että tarkastusoikeus koskisi sitä, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään

taikka mukana olevissa tavaroissaan. Toimenpiteitä ei myöskään rajattaisi henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuviin virka-aputoimenpiteisiin. Lisäksi ehdotetaan, että rajavartiomies voisi tehdä turvallisuustarkastuksen virkatehtävän yhteydessä muussakin tapauksessa, jos se on perustellusta syystä tarpeen rajavartiomiehen työturvallisuuden ja virkatehtävän suorittamisen varmistamiseksi. Tällainen tarve voi ilmetä esimerkiksi meripelastustoiminnassa, jossa otetaan henkilöitä rajavartiolaitoksen aluksen kyytiin. Rajatarkastuksessa 28 §:n mukainen henkilöntarkastus olisi edelleen ensisijainen toimenpide turvallisuustarkastukseen nähden.

Voimassa olevan 1 momentin säännös henkilön tarkastamisesta hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi siirrettäisiin uudeksi 2 momentiksi. Säännökseen lisättäisiin maininta henkilön mukana olevien tavaroiden tarkastamisesta. Lisäksi täsmennettäisiin, että momentin mukainen tarkastus voidaan tehdä vain vapautteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä.

Pykälän uusi 3 momentti sisältäisi voimassa olevan 2 momentin säännöksen, jonka mukaan vaaralliset esineet ja aineet on tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois. Säännöstä täsmennettäisiin poliisilain tavoitin, että pois olisi otettava myös esineet tai aineet, joiden hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty.

65 a §. Turvallisuuustarkastuksen toimittaminen. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin turvallisuustarkastuksen toimittamiseen liittyvistä menettelyistä. Sääntely vastaisi poliisilain 2 luvun 13 §:ää.

Pykälän 1 momentin mukaan turvallisuustarkastus toimitettaisiin käsin tunnustelemalla, koulutettua koiraa käyttäen, metallinilmäisintä tai muuta vastaavaa teknistä laitetta käyttäen taikka muulla niihin rinnastettavalla tavalla.

Pykälän 2 momentin mukaan tarkastuksella ei saisi puuttua tarkastettavan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen enempää kuin tehtävän suorittamiseksi on välttämätöntä. Tarkastuksessa olisi myös noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta.

66 §. Vaarallisten esineiden ja aineiden haltuunotto. Pykälään tehtäisiin vähäisiä säädösteknisiä tarkistuksia. Voimassa olevan pykälän 2 ja 3 momentti siirrettäisiin haltuun otetun omaisuuden käsittelyä koskevaan uuteen 66 a §:ään. Pykälään lisättäisiin viittaus säännös ampuma-aseen siltä osin kuin kyse on ampuma-aseen, aseiden osan, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten haltuunotosta.

66 a §. Haltuun otetun omaisuuden käsittely. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin lain 65 ja 66 §:n nojalla haltuun otetun omaisuuden käsittelystä. Sääntely vastaisi suurelta osin poliisilain 2 luvun 15 §:n sääntelyä.

Pykälän 1 momentti sisältäisi voimassa olevan 66 §:n 2 momenttia asiallisesti vastaavan säännöksen haltuun otetun omaisuuden palauttamisesta. Momentissa viitattaisiin ampuma-aseen lisäksi myös muuhun lainsäädäntöön. Esimerkkinä voidaan mainita vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005) sääntely, jonka johdosta poliisille voidaan ilmoittaa ja luovuttaa räjähdysaineita.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että rajavartiolaitoksen haltuun otettu esineeseen kuuluva tai siihen liittyvä osa olisi aina palautettava, jollei kysymyksessä olevaa esinettä otettaisi kokonaisuudessaan sitä ennen rajavartiolaitoksen haltuun.

Pykälän 3 momentin mukaan pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu, rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi määrätä vähäarvoisen esineen tai aineen hävitettäväksi. Vähäarvoisten esineiden ja aineiden hävittäminen olisi siten aina mahdollista. Hävittämisen edellytyksenä ei olisi se, ettei niitä voida vaaratta palauttaa haltijalleen tai omistajalleen, myydä omistajan lukuun tai luovuttaa hallussapitoon oikeutetulle.

Vähäarvoisena esineenä pidettäisiin sellaista haltijan kannalta ja yleisesti arvioiden arvotonta omaisuutta, jota ei esimerkiksi löytötavarana tarvitsisi toimittaa omistajalleen. Vähäarvoiseksi voitaisiin katsoa myös omaisuus, jonka myyntihinta ei ylittäisi huutokauppakustannuksia. Vähäarvoisen omaisuuden hävittämisen tarkoituksena on välttää

omaisuuden laatuun nähden suhteettomien säilytys- ja käsittelykustannusten kertyminen.

Pykälän 4 momentin mukaan omistajalle ja haltijalle olisi varattava tilaisuus tulla kuuluksi ennen omaisuuden hävittämistä, jollei kysymys ole vähäarvoisesta omaisuudesta. Omaisuuden haltuunotosta ja hävittämisestä olisi laadittava pöytäkirja tai tehtävä vastaava merkintä muuhun asiakirjaan. Säännös vastaisi osin voimassa olevan 66 §:n 2 momentin sääntelyä.

67 §. *Rajavartiolaitoksen toimitiloja tai aluetta koskeva turvatarkastus.* Pykälän 1 ja 2 momentti vastaisivat asiasisällöltään voimassa olevaa sääntelyä. Voimassa olevan 2 momentin säännös turvatarkastuksen suorittamiseen oikeutetuista henkilöistä siirrettäisiin eräin teknisluonteisin täsmennyksin uudeksi 4 momentiksi. Samalla voimassa oleva 4 momentti siirtyisi muuttumattomana uudeksi 5 momentiksi.

Pykälän uusi 3 momentti sisältäisi nimenomaisen säännöksen rajavartiolaitoksen toimitiloihin ja sen hallitsemalle alueelle saapuvien ja siellä olevien kulkuneuvojen sekä henkilöiden ja heillä mukanaan olevien tavaroiden tarkastamisesta. Hallintoyksikön päällikkö päättäisi, missä laajuudessa turvatarkastus järjestetään. Säännös vastaisi poliisilain 3 luvun 1 §:n 3 momenttia. Poliisilain säännöksestä poiketen saataisiin kuitenkin tarkastaa myös kulkuneuvot. Tämä on perusteltua rajavartiolaitoksen hallinnassa olevien alueiden laajuuden vuoksi.

68 §. *Turvatarkastuksen suorittaminen.* Pykälän 1 momentista poistettaisiin tarpeettomana viittaus rajavartiomieheen ja käytettäisiin ainoastaan 67 §:ssä määriteltyä turvatarkastajan käsitettä. Momenttiin lisättäisiin 67 §:ään ehdotettavan uuden 3 momentin mukaisesti oikeus tarkastaa myös rajavartiolaitoksen toimitiloihin tai sen hallitsemalle alueelle saapuva tai siellä oleva kulkuneuvo. Lisäksi momenttiin tehtäisiin vähäisiä kielellisiä tarkistuksia.

Pykälän 2 momentin mukaan henkilö voidaan tarkastaa 1 momentissa tarkoitetun esineen tai aineen löytämiseksi. Momenttiin lisättäisiin niin sanottu sukupuolisääntö, jonka mukaan tällaisen tarkastuksen suorittavan tulee olla samaa sukupuolta oleva kuin tarkastettava. Lisäksi tehtäisiin eräitä kielellisiä

täsmennyksiä. Sääntely vastaisi poliisilain 3 luvun 2 §:ää.

69 §. *Turvatarkastuksessa löydettyjen esineiden haltuunotto.* Pykälän otsikkoon ja 2 momenttiin tehtäisiin vähäisiä kielellisiä tarkistuksia. Lisäksi pykälän 1 momentissa käytettäisiin 68 §:n 1 momentin tavoin ainoastaan turvatarkastajan käsitettä.

70 §. *Voimakeinojen käyttö turvatarkastuksessa.* Pykälän otsikkoon sekä 1 ja 2 momenttiin tehtäisiin vähäisiä kielellisiä tarkistuksia. Lisäksi 1 ja 2 momenttiin lisättäisiin 67 §:ään ehdotettavan uuden 3 momentin johdosta maininta kulkuneuvon poistamisesta rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta. Pykälässä käytettäisiin johdonmukaisuuden vuoksi ainoastaan turvatarkastajan käsitettä.

Pykälän 3 momentti säilyisi ennallaan.

71 §. *Rajavartiolaitoksen kohteita ja harjoituksia koskevat liikkumisrajoitukset.* Pykälän 1 momentissa säädetään sotilaallista harjoitusta varten välttämättömästä rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskevasta tilapäisestä liikkumisrajoituksesta tai kiellosta. Sen määrää harjoituksen ajaksi vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies. Momenttiin lisättäisiin vastaava rajaturvallisuuteen liittyvää harjoitusaluetta koskeva tilapäinen liikkumisrajoitus ja kiello. Tilapäiset rajoitukset ja kiellot harjoituksen ajaksi olisivat välttämättömiä sivullisten vaaroilta suojaamiseksi sekä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) mukaisten salassa pidettäviksi luokiteltavien teknisten ja taktisten menetelmien turvaamiseksi. Rajaturvallisuusharjoitusten ajallinen kesto on usein sotilaallisia harjoituksia huomattavasti lyhyempi.

Pykälän 1 momentin suomenkielisessä sanamuodossa termi sisäasiainministeriö muutettaisiin sisäministeriökseksi valtioneuvostosta annetun lain muutoksen johdosta.

10 luku Rangaistussäännökset

73 a §. *Rajavartiolaitoksen tunnuskuvan, virkapuvun ja rajavartiomiehen tunnuksen oikeudeton käyttö.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, joka sisältäisi rangaistus-

säännökset rajavartiolaitoksen tunnuskuvaan, virkapuvun sekä rajavartiomiehen tunnuksen oikeudettomasta käytöstä. Rajavartiolaitoksen tunnuskuvaan, virkapuvun ja sen asusteen sekä rajavartiomiehen asemaa osoittavien tunnusten oikeudeton käyttö on kielletty rajavartiolaitoksen hallintolain 23 ja 34 §:ssä.

Eduskunnan lakivaliokunta on lausuntokäytännössään (esimerkiksi LaVL 9/2004 vp ja LaVM 15/2005 vp) asettanut rikoslainsäädännön käytölle yleisiä edellytyksiä. Niiden mukaan rikoslainsäädännölle on oltava hyväksyttävä peruste, on kyettävä osoittamaan painava yhteiskunnallinen tarve ja säädettävän kriminalisoinnin tulee olla ennaltaehkäisevä.

Rajavartiolaitoksen tunnuskuva on väärinkäytetty useita kertoja sosiaalisessa mediassa erilaisissa rasistisissa yhteyksissä sekä myös mainoksissa. Väärinkäyttö on omiaan aiheuttamaan vahinkoa rajavartiolaitoksen julkisuuskuvalle sekä horjuttamaan luottamusta viranomaistoimintaan. Rajavartiolaitoksen tunnuskuvalle on vuonna 2011 myönnetty immateriaalioikeudellinen suoja, mutta on perusteltua, että asiaan voitaisiin puuttua tehokkaasti myös rangaistussäännöksen avulla. Rikosoikeudellisella sääntelyllä voidaan katsoa saavutettavan tavoiteltu ennaltaehkäisevä vaikutus.

Pykälän 1 momentin mukaan olisi tuomitava sakkoon se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta oikeudettomasti käyttää rajavartiolaitoksen tunnuskuvaan sellaisenaan taikka sovellettuna merkkiin tai kuvalliseen esitykseen taikka rajavartiolaitoksen tunnuskuvaan erehdyttävästi muistuttavaa merkkiä. Vastaavanlainen rangaistussäännös sisältyy muun muassa poliisilain 9 luvun 7 §:ään sekä puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 49 §:ään.

Pykälän 2 momentti sisältäisi rangaistussäännöksen rajavartiolaitoksen virkapuvun oikeudettomasta käytöstä ja 3 momentti rangaistussäännöksen rajavartiomiehen tunnuksen oikeudettomasta käytöstä. Myös näistä teoista tuomittaisiin sakkoon, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta. Tällainen ankarammin rangaistava teko voi olla esimerkiksi rikoslain 16 luvun 9 §:n mukainen virkavallan anastus.

11 luku Erinäiset säännökset

77 §. *Rajavartiolaitoksen antama virka-apu.* Pykälän 1 ja 2 momenteissa tullilaitos-termit muutettaisiin Tullin hallinnosta annetun lain johdosta muotoon Tulli.

Pykälän 3 momentista poistettaisiin viittaus muuhun tutkinnanjohtajaan, koska vuoden 2014 alusta voimaan tulleen 46 §:n mukaisesti tutkinnanjohtajana voi toimia vain pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

77 a §. *Rajavartiolaitoksen virka-apu poliisille merialueella.* Pykälä on uusi. Poliisilla olisi oikeus saada rajavartiolaitokselta merellisessä erityistilanteessa sotilaallisten voimakeinojen käyttämistä edellyttävää virka-apua rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettun terroriteon estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla.

Sotilaallisia voimakeinoja sisältävä rajavartiolaitoksen virka-apu rajoittuisi Suomen merialueelle ja Suomen talousvyöhykkeelle. Tämä on perusteltua sen vuoksi, että rajavartiolaitoksella on erityistä toimintakykyä merialueella aluevalvontatehtävään liittyen sekä korkea ympärivuotinen toimintavalmius meripelastusvalmiuden ylläpitämiseksi. Suomen merialueella tarkoitettaisiin Suomen aluevesien rajoista annetussa laissa (463/1956) määritellyistä sisäisistä aluevesistä ja aluemerestä koostuvaa aluetta ja sen ilmatilaa. Talousvyöhykkeestä säädetään laissa Suomen talousvyöhykkeestä (1058/2004).

Vaikka sotilaallisten voimakeinojen käyttötarve on lähinnä teoreettinen, on säännös tarkoituksenmukaista ottaa lakiin. Sotilaallisia voimakeinoja sisältävää virka-apua tarvittaisiin lähinnä silloin, kun terroristisia tekoja toteuttavat henkilöt olisivat varustautuneet vahvoin tai tehokkain suoja- ja hyökkäysvälinein, joiden torjumiseksi ja niiltä suojautumiseksi tarvittaisiin sotilaallisia voimakeinoja. Sotilaallisia voimakeinoja voitaisiin tarvita myös silloin, kun on pysäytettävä kaapattu alus.

Sotilaallisella voimakeinolla tarkoitettaisiin virkamiehen henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa sellaista asevoiman käyttöä, joka soveltuu poliisitehtävän suorittamiseen. Virkamiehen henkilökohtaista aseistusta, kuten rynnäkkökivääriä, voimakkaammalla aseistuksella tarkoitetaan esimerkiksi ilmatorjuntakonekivääriä tai kranaatinheitintä. Rajavartiolaitoksen sotilaallisilla voimakeinoilla ei tässä tarkoitettaisi rajaturvallisuuden ylläpitoa varten hankittua voimankäyttövälineistöä, kuten esimerkiksi välinettä, jonka voimankäyttövaikutus perustuu ääneen, valoon tai lamauttaviin aineisiin. Rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi hankittua voimankäyttövälineistöä voidaan käyttää myös lain 22 §:n mukaisessa terrorismin torjunnassa ja muissa erityistilanteissa, joissa rajavartiolaitos voi antaa poliisin käyttöön kalustoa, henkilöitä ja erityisasiantuntijapalveluja tietyin edellytyksin. Rajavartiomiehen toimivaltuuksista 22 §:n mukaisissa tilanteissa säädetään lain 33 §:ssä.

Virka-aputilanteessa sotilaallisella voimakeinolla tarkoitettaisiin tässä yhteydessä sotavarusteilla varustetun aluksen mutta ei ilma-alusten aseistuksen käyttöä. Rajavartiolaitoksen ilma-aluksissa ei ole sotilaallisen voimankäytön aseistusta.

Edellä mainituissa teoissa tekijöinä eivät olisi tiettyä valtiota edustavat toimijat, jotka asepuhujensa perusteella olisivat tunnistettavissa vieraan valtion asevoimiin kuuluviksi. Vieraan valtion sotilaiden tai asevoimien muodostamaan uhkaan sovelletaan aluevalvontalakia.

Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa olisi otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Erityisesti on otettava huomioon siviilisten oikeudet ja heidän turvallisuutensa. Ennen voimakeinojen käyttöä on niiden käytöstä mahdollisuuksien mukaan varoitettava. Poliisi päättäisi voimakeinojen käyttämisestä ja johtaisi niiden käyttöä. Poliisi myös arvioisi tilanteen perusteella, pyytääkö se puolustusvoimien vai rajavartiolaitoksen tai molempien virka-apua.

Voimakeinoja saisi käyttää vain rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palveleva rajavartiomies. Rajavartiolaitoksessa varusmiespalvelusta tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavia henkilöitä ei ole palveluksessa merivartiostoissa, joihin kyseisiä suorituskykyjä omaavat laivat ja veneet on sijoitettu. Asevelvollisuuslain (1438/2007) 78 §:n mukaan pelastustehtävässä tai virka-apua annettaessa asevelvolliset eivät saa osallistua vaarallisten henkilöiden kiinniottamiseen, räjähteiden raivaamiseen, aseellista voimankäyttöä edellyttäviin tehtäviin eikä muihin vastaaviin vaarallisiin tehtäviin.

Sotilasvirassa olevan rajavartiomiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään rajavartiolain 35 §:ssä. Poliisin toimeksiannosta tapahtuva voimankäyttö perustuisi kuitenkin poliisilain 2 luvun 17 §:n 3 momenttiin. Hätävarjelen liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 4 §:n 2 momentissa. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

Viranomaisten on toiminnassaan otettava huomioon Ahvenanmaan demilitarisointia ja neutralisointia koskevat kansainväliset sopimukset.

77 b §. *Päätöksenteko poliisille annettavasta virka-apusta.* Pykälä on uusi. Sotilaallisten voimakeinojen käyttämistä edellyttävän virka-apun antaminen edellyttäisi pääsääntöisesti valtioneuvoston yleisistunnon päätöstä. Virka-apun pyytämisestä päättäisi sisäministeriö. Kaikissa tilanteissa ei kuitenkaan ole mahdollista saada välittömästi valtioneuvoston yleisistunnon päätöstä. Tällaisia tilanteita voisivat olla äkillisesti valtion turvallisuusviranomaisten tietoon tulleet tapahtumat, joissa rikolliset ovat pääsemässä tavoittelemaansa päämäärään eikä päätösvaltaista valtioneuvostoa ennätettäisi saada kokoon. Yhteiskunnan erittäin tärkeää toimintoa välittömästi ja vakavasti vaarantavassa kiireellisessä tilanteessa päätöksen sotilaallisen virka-apun antamisesta tekisi sisäministeriö. Perustuslakivaliokunnan kannan mukaan (PeVL 23/2005 vp) poikkeukselliseksi tarkoitettu päätös poliisin turvautumisesta sotilaalliseen voimankäyttöapuun on myös kiiretilanteessa tehtävä eduskunnalle vastuunalaisen ministerin johtamassa ministeriössä. Vir-

ka-avun pyytämisestä ja siitä päättämisestä olisi välittömästi ilmoitettava valtioneuvostolle ja tasavallan presidentille. Valtioneuvosto voi päättää jo aloitetun virka-avun antamisen jatkamisesta tai lopettamisesta. Ilmoituksen valtioneuvon yleisistunnolle tekisi sisäministeriö.

Sotilaallisten voimakeinojen käyttöä edellyttävä virka-apu ei olisi sellainen sotilaallista toimintaa ja sotilaallista järjestystä koskeva sotilaskäskeytys, joka kuuluisi tasavallan presidentin päätettäväksi rajavartiolaitoksen hallintolain 7 §:n perusteella.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin aluevalvontalakiin, koska näin korostettaisiin rajavartiolaitoksen, puolustusvoimien ja poliisin välistä tehtävien jakoa. Sen perusteella puolustusvoimia ja rajavartiolaitosta käytetään torjumaan ulkoisia uhkia ja poliisi ja rajavartiolaitos vastaavat maan sisäisestä turvallisuudesta. Tämä osaltaan selkiinntäisi viranomaisten vastuualueita siitä huolimatta, että rajavartiolaitoksen ja puolustusvoimien erityiskalustoa ja henkilöstöä osallistuisi poliisin johdettavana olevaan tilanteeseen.

77 c §. Virka-aputilanteen johtaminen. Pykälä on uusi. Siinä säädettäisiin 77 a §:n mukaisen virka-avun antamisen ja virka-aputilanteen johtamisen yksityiskohdista. Sääntely vastaisi puolustusvoimien virka-apulakia.

Pykälän 1 momentin mukaan virka-avun antamisesta päättävä määräisi virka-apuosaston suuruuden ja varustuksen. Virka-apuosastoa johtaisi 2 momentin mukaan sen päälliköksi määrätty rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palveleva rajavartiomies tehtävän suorittamista johtavan poliisimiehen ohjeiden mukaan. Poliisi päättäisi virka-avun antamisen keskeyttämisestä ja lopettamisesta.

Poliisi vastaisi 3 momentin mukaan virka-aputilanteen turvallisen suorittamisen kannalta tarpeellisesta yleisjohdosta ja osapuolten välisten toimintojen yhteensovittamisesta sekä työturvallisuusjärjestelyistä. Poliisiin tulisi 4 momentin mukaan erityisesti huolehtia siitä, että virka-apuosaston päälliköllä on riittävät tiedot virka-aputilanteesta, toimintaympäristöstä, tilanteen laadusta ja vakavuusasteesta sekä mahdollisista työturvallisuusriskeistä.

Rajavartiolaitos vastaisi 5 momentin mukaan virka-apuosaston henkilöstöön kuulu-

van ammattitaidosta ja perehdyttämisestä siten, että henkilöstö tuntee käyttämänsä kaluston ja välineistön sekä niitä koskevat turvallisuusohjeet.

77 d §. Virka-avun kustannukset. Pykälä on uusi. Sen mukaan 77 a §:n mukaisen virka-avun kustannuksista vastaisi rajavartiolaitos. Pääsääntöisesti virka-apu olisi poliisille maksettu silloin, kun sen antaminen poliisille on tehtävän luonne ja kiireellisyys huomioon ottaen välttämätöntä. Virka-avun sitoessa suuria voimavaroja ja pitkittyessä siten, että se haittaa olennaisesti rajavartiolaitoksen tai virka-apua antavan yksikön perustoimintoja taikka aiheuttaa merkittäviä kustannuksia, rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada korvaus sille aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Vastaavalla tavalla on säädetty poliisin ja puolustusvoimien välisen virka-avun kustannuksista (asetus puolustusvoimien virka-avusta poliisille, 782/1980).

78 §. Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu. Pykälän 2 momentista poistettaisiin viittaus muuhun tutkinnanjohtajaan, koska vuoden 2014 alusta voimaan tulleen 46 §:n mukaisesti tutkinnanjohtajana voi toimia vain pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

80 §. Valtion vahingonkorvausvastuu. Lakiin ehdotetaan nykyistä kattavampaa vahingonkorvaussääntelyä. Voimassa olevan pykälän säännökset siirrettäisiin soveltuvin osin uuteen 80 c §:ään.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että valtion varoista korvataan sellaiset henkilö- ja esinevahingot, jotka ovat aiheutuneet sivulliselle rajavartiolaitoksen suorittamasta pakkotoimenpiteestä. Korvattavaksi voi tulla esimerkiksi esinevahinko, joka ulkopuoliselle on aiheutettu suoritettaessa etsintää tai takavarikkoa voimakeinoja käyttäen. Valtion korvausvastuun piiriin kuuluisivat myös vastaavat vahingot, jotka ulkopuoliselle ovat aiheutuneet annettaessa muulle viranomaiselle virka-apua. Momentti vastaisi poliisilain 8 luvun 1 §:n 1 momenttia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin selvytyden vuoksi, että luvun säännökset eivät rajoita vahinkoa kärsineen oikeutta korvaukseen vahingonkorvauslain tai muun lain nojalla. Vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:n

mukaan julkisyhteisö on velvollinen korvaamaan julkista valtaa käytettäessä virheen tai laiminlyönnin johdosta aiheutuneen vahingon. Vahinkoa aiheuttaneen toimenpiteen suorittaneen rajavartiolaitoksen virkamiehen korvausvastuu määräytyy vahingonkorvauslain 4 luvun mukaisesti. Sääntely vastaisi poliisilain 8 luvun 1 §:n 2 momenttia.

80 a §. Vahinkoa kärsineen myötävaikutus. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin vahinkoa kärsineen myötävaikutuksesta. Pykälän mukaan lain 80 §:ssä tarkoitettua korvausta voitaisiin sovitella tai se voitaisiin evätä, jos vahingon kärsinyt on omalla toiminnallaan tai laiminlyönnillään olennaisesti vaikuttanut vahingon syntymiseen. Vahinkoa kärsineen omana myötävaikutuksena tulee esimerkiksi kiinniottamis- ja voimakeinojen käyttötilanteissa kysymykseen se, että muu kuin toimenpiteen kohteena oleva henkilö vastustaa rajavartiomiehen toimenpidettä tai käyttäytyy muutoin väkivaltaisesti. Sääntely vastaisi poliisilain 8 luvun 2 §:ää.

80 b §. Virkamiehen ja työntekijän vastuu. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa viitattaisiin selvyyden vuoksi vahingonkorvauslain 4 ja 6 luvun säännöksiin virkamiehen ja työntekijän vahingonkorvausvastuun osalta. Sääntely vastaisi poliisilain 8 luvun 3 §:ää.

80 c §. Vahingon selvittäminen. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin vahingon selvittämisestä.

Pykälän 1 momentin mukaan rajavartiolaitoksen virkamiehen olisi viivytyksettä tehtävä esimiehelleen ilmoitus virkatehtävän suorittamisen yhteydessä syntyneestä muusta kuin vähäiseksi katsottavasta henkilö- tai esinevahingosta. Vastaava säännös on voimassa olevan 80 §:n 1 momentissa.

Pykälän 2 momentin mukaan vahinkotahtumasta tulisi tarvittaessa taikka vahinkoa kärsineen tai virkatoimen suorittaneen pyynnöstä toimittaa tutkinta. Tarvetta tutkinnan toimittamiseen ei olisi silloin, kun vahingon perustetta ja määrää voidaan pitää selvinä. Tutkinta olisi kuitenkin aina toimitettava vahinkoa kärsineen tai virkatoimen suorittaneen pyynnöstä.

Tutkinnassa olisi selvitettävä muun ohessa ne olosuhteet, joissa virkatehtävä on suoritettu,

johto- ja vastuusuhteet virkatehtävän aikana, vahingon määrä sekä vahinkoa kärsineen oman toiminnan tai laiminlyönnin vaikutus vahingon syntymiseen. Tutkinnan suorittaisi poliisi, jollei kyseessä ole sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävä vahinkoasia. Käytännössä myös sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävä vahinkoasia voidaan siirtää poliisille, mikäli kyseessä on merkittävä henkilö- tai esinevahinko. Momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan 80 §:n 1 momentin toista virkettä sillä erotuksella, että säännöksessä mainittaisiin nykyistä tarkemmin tutkinnassa selvitettäviä seikkoja. Sääntely vastaisi tältä osin poliisilain 8 luvun 6 §:n 2 momenttia.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että virkatehtävän suorittamisen yhteydessä vammoja saaneelle henkilölle olisi viivytyksettä annettava hoitoa ja järjestettävä tarvittaessa lääkärinapua. Henkilölle, joka ilmoittaisi saaneensa vammoja rajavartiomiehen toimenpiteen johdosta, olisi mahdollisimman pian annettava tilaisuus päästä lääkärintarkastukseen tai, jos se ei ole välittömästi mahdollista, esteettömän henkilön tarkastettavaksi. Kustannukset hoidosta ja lääkärinavusta suoritettaisiin ennakolta valtion varoista. Säännös vastaisi asiallisesti pääosin voimassa olevan 80 §:n 2 momenttia. Lääkärinavun järjestämisestä tarvittaessa mainittaisiin kuitenkin nimenomaisesti. Vastaava säännös on poliisilain 8 luvun 6 §:n 3 momentissa.

80 d §. Korvauksen suorittaminen. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä korvauksen suorittamisesta. Sääntely vastaisi pääosin poliisilain 8 luvun 7 §:ää.

Pykälän 1 momentin mukaan vahingon korvaamisesta päättäisi se hallintoyksikkö, jonka alueella virkatehtävä tai pääosa siitä on suoritettu. Korvausta koskevan asian siirtämisestä muun hallintoyksikön käsiteltäväksi olisi voimassa, mitä rajavartiolaitoksen hallintolaissa tai muualla laissa säädetään taikka lain nojalla annetussa määräyksessä määrätään. Käytännössä tällainen asia voitaisiin siirtää rajavartiolaitoksen esikunnan tai muun hallintoyksikön käsiteltäväksi. Voimassa olevassa rajavartiolaitoksen esikunnan määräyksessä on esimerkiksi täsmennetty, minkä suuruiset vahinkoasiat on siirrettävä hallinto-

yksiköistä rajavartiolaitoksen esikunnan käsittäviksi.

Pykälän 2 momentin mukaan korvausta olisi haettava kirjallisesti kuuden kuukauden kuluessa siitä päivästä, jona virkatehtävä suoritettiin taikka korvaukseen oikeutettu sai tiedon vahingosta. Erityisestä syystä korvausta voitaisiin hakea myöhemminkin.

Pykälän 3 momentin mukaan hallintoyksikön korvausta koskevaan päätökseen ei saisi hakea muutosta. Näissä tapauksissa vahingon kärsinyt voi nostaa vahingonkorvauskanteen vahingonkorvauslain nojalla.

83 §. Kansainväliset yhteistoimintasopimukset. Pykälän suomenkielisessä sanamuodossa termi sisäasiainministeriö muutettaisiin sisäministeriöksi valtioneuvostosta annetun lain muutoksen johdosta.

84 §. Tarkemmat säännökset. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädetään valtuudesta antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä eräistä pöytäkirjaamis- ja merkintävelvoitteista. Kohdan luetteloon lisättäisiin ehdotettava uusi 66 a §, joka koskee turvallisuustarkastuksessa haltuun otetun omaisuuden käsittelyä. Viittaus kumottuun 19 §:ään poistettaisiin.

Pykälän 1 momentin 2 kohta säilyisi ennallaan. Momentin 3 kohtaan tehtäisiin tekninen tarkistus.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 4 kohta valtuudesta antaa valtioneuvoston asetuksella tarkemmat säännökset rajavartiolaitoksessa tutkinnanjohtajan tehtävään määrättävältä edellyttävästä koulutuksesta. Lain 46 §:n mukaan tutkinnanjohtajana rajavartiolaitoksen toimittamassa esitutkinnassa on pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu rajavartiomies. Pakkokeinolain sanotussa kohdassa viitataan rajavartiolaitoksessa tutkinnanjohtajalle säädettyyn koulutukseen.

Pykälän 2 momentin johdantokappaleen suomenkielisessä sanamuodossa termi sisäasiainministeriö muutettaisiin sisäministeriöksi valtioneuvostosta annetun lain muutoksen johdosta.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin uusi 7 kohta, jonka mukaan sisäministeriön asetuksella voitaisiin tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä ehdotetun 77 a §:n mukaista virka-apua koskevan pyynnön sisällöstä. Mo-

mentin 6 kohtaan tehtäisiin tekninen tarkistus.

Pykälän 2 momentin 1—5 kohta säilyisivät ennallaan.

1.2 Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta

2 luku Rajavartiolaitoksen hallinto ja henkilöstö sekä sen virkamiestä koskevat erityiset oikeudet ja velvollisuudet

24 §. Virkamerkki. Pykälän 2 momentista poistettaisiin asetuksenantovaltuus virkamerkkin mukana pitämisestä ja esittämisestä. Sääntely nostettaisiin lain tasolle rajavartiolaitokseen otettavalla uudella 8 a §:llä, johon 2 momentissa viitattaisiin.

1.3 Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa

1 luku Yleiset säännökset

9 §. Valvonta-asioiden rekisteri. Pykälän 1 momentin ja 3 momentin johdantokappaleen ruotsinkieliseen tekstiin tehtäisiin säädöstekninen tarkistus. Pykälän 3 momentin 2 kohtaan tehtäisiin rajavartiolain 29 ja 31 §:n uudelleennumeroinnin johdosta tarpeellinen muutos sekä kielellinen tarkistus.

2 luku Henkilötietojen käsittelyn erityissäännöksiä ja oikeus tietojen saamiseen

19 §. Tiedot ulkorajan ylittävissä kuluneuvossa olevista henkilöistä. Pykälän 2 momentin sanamuotoa tarkistettaisiin niin, ettei momentin mukainen velvollisuus tietojen antamiseen olisi päällekkäinen 20 §:n ja ehdotetun 20 a §:n mukaisen tiedonantovelvoitteen kanssa.

20 a §. Liikenteenharjoittajan velvollisuus matkustajia ja miehistöä koskevien tietojen antamiseen alus- ja junaliikenteessä. Lakiin lisättäisiin uusi 20 a §, jossa säädettäisiin ammattimaisesti henkilöitä tai tavaroita vesiteitse tai rautateitse kuljettavan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön velvollisuudesta toimittaa rajatarkastusviranomaiselle ennak-

koon kulkuvälineen matkustaja- ja miehistötiedot.

Voimassa olevan 19 §:n 2 momentissa säädetään ulkorajan ylittävän aluksen tai ilma-aluksen päällikön sekä junan tai muun liikennevälineen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan velvollisuudesta toimittaa maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle matkustaja- ja miehistöluettelo tai muutoin vastaavat tiedot. Pykälän 3 momentissa säädetään siitä, mitä tietoja matkustaja- ja miehistöluettelosta tulee käydä ilmi. Tietojen toimittamiselle ei ole kuitenkaan nimenomaisesti säädetty määräaikoja, vaan ne on esitettävä viimeistään rajatarkastukseen saavuttaessa.

Schengenin rajasäännösten liitteessä VI säädetään eräistä alusliikenteeseen liittyvistä velvoitteista. Sääntelyn mukaan matkustaja- ja miehistöluettelot on toimitettava viimeistään 24 tuntia ennen aluksen satamaan saapumista tai viimeistään silloin, kun alus lähtee edellisestä satamasta, jos matkan kesto on alle 24 tuntia. Velvollisuuden laiminlyöntiä ei ole sanktioitu. Käytännössä tietojen toimittamatta jättäminen johtaa ainoastaan rajatarkastusviranomaisen antamaan huomautukseen.

Myös junaliikenteessä olisi hyötyä siitä, että matkustaja- ja miehistöluettelot toimittaisiin etukäteen, koska luetteloiden perusteella voidaan tehdä tarpeellisia rekisterikyselyjä ennakkoon. Schengenin rajasäännösten perusteella EU-maiden kansalaisista tällaisia rekisterikyselyjä saa tehdä vain satunnaisesti.

Käytännössä luettelot olisi tarkoituksenmukaista toimittaa viimeistään heti junan lähdettyä viimeiseltä asemalta, jolta se on ottanut matkustajia. Aiemmin toimitetut luettelot eivät välttämättä olisi ajantasaisia.

Matkustajatiedot olisivat valvonta-asioiden rekisterin mukaisia rajaliikenteen henkilötietoja ja niiden poistamiseen sovellettaisiin lain 32 §:n perusteella samoja sääntöjä kuin 20 §:ssä tarkoitettuihin lentoliikenteen matkustajia koskeviin tietoihin.

Uuden pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että 19 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen matkustaja- ja miehistötiedot olisi toimitettava rajatarkastusviranomaiselle ennen rajatarkastukseen saapumista.

Pykälän 2 momentin mukaan junaliikenteessä tiedot olisi toimitettava rajatarkastusviranomaiselle viimeistään junan lähdettyä viimeiseltä asemalta, jolta se on ottanut matkustajia. Alusliikenteen tietojen ennakkotoimitusvelvollisuuden osalta viitattaisiin Schengenin rajasäännöstöön ja muuhun sovellettavaan kansainväliseen tai kansalliseen säädökseen tai määräykseen.

Lakiin sisältyisi siirtymäsäännös, jonka mukaan tässä pykälässä tarkoitettua liikenteenharjoittajan velvollisuutta sovellettaisiin, kun kuusi kuukautta olisi kulunut lain voimaantulosta.

Esitykseen sisältyy ulkomaalaislain muutosehdotus, jonka mukaan tässä pykälässä säädettävien matkustaja- ja miehistötietojen ennakkotoimittamisvelvollisuuden laiminlyönnistä voitaisiin määrätä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu. Voimassa olevan lain mukaan seuraamusmaksuvelvollisuus koskee ainoastaan ammattimaista lentoliikennettä.

21 §. *Liikenteenharjoittajille määrättävät seuraamukset.* Pykälään lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen 20 a §:ään.

5 luku Erinäiset säännökset

46 §. *Tarkemmat säännökset, määräykset ja ohjeet.* Pykälän 2 momentin suomenkielisessä sanamuodossa termi sisäasiainministeriö muutettaisiin sisäministeriöksi valtioneuvostosta annetun lain muutoksen johdosta.

1.4 Meripelastuslaki

2 §. *Käsitteet ja määritelmät.* Pykälän 13 kohdan mukainen ensihoitopalvelun määritelmä muutettaisiin vastaamaan terveydenhuoltolain 40 §:n 1 momentin 1 kohdan sanamuotoa.

Pykälän uudeksi 18 kohdaksi ehdotetaan lisättäväksi pelastustoimen erikoiskoulutetun meritoimintaryhmän määritelmä (Maritime Incidence Response Group, MIRG). MIRG-termi on kansainvälinen, ja vapaasti käännettyä MIRG-ryhmällä tarkoitetaan pelastuslaitosten henkilöstöstä koostuvaa koulutettua ja varustettua ryhmää, joka toimii meripelastustoimen erityistilanteissa Suomen meripelastustoimen vastuualueella. Tällaisia erityistilanteita voivat olla esimerkiksi laivapalot,

kemikaalionnettomuudet, laajat evakuointi- tai ensihoitotehtävät sekä sellaiset pienemmät meripelastustoimen tehtävät, joissa kohteen saavuttaminen edellyttää erityiskalustoa ja -osaamista sekä yhteistyötä rajavartiolaitoksen meripelastushelikopterin kanssa.

Tällä hetkellä MIRG-ryhmiä on Helsingissä ja Turussa. Lisäksi Maarianhaminassa on MIRG-ryhmiin toiminnallisesti rinnastettava pelastustoimen erikoiskoulutettu ryhmä, joka pystyy työskentelemään yhteistyössä MIRG-ryhmien kanssa. Kaikki MIRG-ryhmän jäsenet ovat saaneet perehdytyksen merellisen toiminnan erityispiirteisiin. MIRG-ryhmien kokoonpano, varustus ja toimintamallit ovat valtakunnallisesti yhtenevät. MIRG-toiminnan perusteet ja johtosuhteet määräytyvät meripelastuslain mukaisesti.

Alueen pelastustoimen osallistumisesta MIRG-ryhmiin säädettäisiin 4 §:n 2 momentissa.

4 §. *Muut meripelastukseen osallistuvat viranomaiset ja toimijat.* Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin viittausmuutos uuteen pelastuslakiin (379/2011). Samalla tullilaitos-termi muutettaisiin Tullin hallinnosta annetun lain johdosta muotoon Tulli. Vastaava muutos tehtäisiin pykälän 2 momentin 5 kohtaan.

Pykälän 2 momentin 5 kohtaan lisättäisiin säännös alueen pelastustoimen osallistumisesta pelastustoimen erikoiskoulutettuun meritoimintaryhmään. Alueen pelastustoimi ylläpitäisi MIRG-ryhmää niin kuin rajavartiolaitoksen ja alueen pelastustoimen kesken erikseen sovitaan. Rajavartiolaitoksen ja alueen pelastustoimen välisessä sopimuksessa sovittaisiin muun muassa MIRG-toimintaan osallistuvista pelastuslaitoksista, osallistuvasta henkilöstöstä ja sen kelpoisuusvaatimuksista, yhteisestä koulutuksesta ja harjoitustoiminnasta sekä kustannusten jaon periaatteista, korvauksista ja palkkioista.

MIRG-ryhmien toiminta olisi valtakunnallista ja käsittäisi meripelastuslain soveltamisalan mukaisesti koko Suomen meripelastustoimen vastuualueen. Meripelastustoimessa MIRG-ryhmä toimii oman pelastusryhmänsä esimiehen tai erikseen nimetyn pelastuspaikan esimiehen johdolla meripelastusjohtajan alaisuudessa. Pelastustoimen erikoiskoulutettuun meritoimintaryhmään kuuluva henkilöstö toimii tehtävän aikana palve-

lusuhteessa siihen pelastuslaitokseen, jonka alueen pelastustoimi on tehnyt sopimuksen henkilöstönsä osallistumisesta MIRG-toimintaan.

Käytännössä MIRG-toiminta keskitettäisiin tiettyjen pelastuslaitosten yhteyteen. Nykyisten MIRG-ryhmien lisäksi toimintaa olisi mahdollista jatkossa laajentaa riskiarvioiden perusteella myös muualle Suomeen. MIRG-ryhmiä käytettäisiin erityisesti suuremmissa, niin sanotuissa laivaluokan onnettomuuksissa, joissa on tarvetta meripelastustoimen tehtävien tarkoituksenmukaisen hoitamisen kannalta suorittaa savu- tai kemikaalisukellusta, sammutusta, vauriontorjuntaa, ensihoitoa tai karkeaa potilasluokittelua. Pelastustoimen laivaonnettomuuksiin erikoiskoulutettujen henkilöiden käyttö on meripelastustoimen tehokkaan toiminnan kannalta perusteltua ja välttämätöntä. Esimerkiksi merelliset laivapalot edellyttävät turvallisten toimintatapojen varmistamiseksi sellaista erityiskokemusta, jota on ainoastaan pelastustoimella.

13 §. *Meripelastusrekisterin tiedot.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan meripelastusrekisteriin voidaan tallettaa meripelastustoimen toimintavalmiuden ylläpitämiseksi meripelastustoimen tehtävien hoitamiseen varautuneiden henkilöiden valmius-, tunniste- ja yhteystiedot. Momenttia muutettaisiin siten, että meripelastusrekisteriin voitaisiin tallettaa samaa käyttötarkoitusta varten myös merenkulun, ilmailun ja henkilökohtaisten hätälähetimien tunnistetiedot ja haltijoiden ilmoittamat yhteystiedot onnettomuuksien varalta.

Hätälähetimien lähettämät hälytykset vastaanotetaan rajavartiolaitoksen johtamassa meripelastuskeskuksessa, jossa ryhdytään hälytyksen johdosta tarpeellisiin toimenpiteisiin. Hälytyksen johdosta on usein tarpeen tarkistaa, onko henkilö tai alus avun tarpeessa vai onko hälytys tapahtunut esimerkiksi vahingossa tai laitteen teknisen virheen vuoksi. Erityisen tarpeellista tämä on henkilökohtaisten hätälähetimien lähettämissä hälytyksissä, koska hätälähetin voi olla henkilön mukana missä tahansa.

Rajavartiolaitoksella on 14 §:n 2 momentin 9 kohdan mukaan oikeus saada salassapitosäännösten estämättä ja korvauksetta Viestintävirastolta radioluparekisteristä radiolaitetta

ja sen omistajaa sekä haltijaa koskevia tietoja, jotka ovat tarpeen meripelastustoimen valmiussuunnittelua varten ja vastaavasti vaaratilanteessa meripelastustoimen tehtävien suorittamista varten. Radioluparekisteriin merkitään muun muassa merenkulun ja henkilökohtaisten hätälähettimien lupatiedot. Vastaavasti rajavartiolaitoksella on 14 §:n 2 momentin 3 kohdan perusteella oikeus saada ilmaillun hätäpaikannuslähetinrekisteristä ilma-alusta ja ilma-aluksen omistajaa ja haltijaa koskevia tietoja. Hätälähetinrekistereihin ei kuitenkaan lähtökohtaisesti talleteta yhteystietoja onnettomuuksien varalta. Esimerkiksi Viestintävirastolla ei ole radioluparekisterin ylläpidon ja taajuushallinnan näkökulmasta tarvetta kerätä tällaisia tietoja.

Meripelastusrekisteriin talletettaisiin hätälähettimien haltijoiden ilmoittamat yhteystiedot onnettomuuksien varalta siltä osin kuin ne olisi rajavartiolaitokselle vapaaehtoisesti ilmoitettu. Hätäyhteystietona voisi olla esimerkiksi lähimmän omaisen tai muun henkilön yhteystieto.

14 §. Oikeus tietojen saamiseen viranomaisilta. Pykälän 2 momentin 2 kohdassa säädetään rajavartiolaitoksen tietojensaantioikeudesta hätäkeskustietojärjestelmästä. Säännöksen mukaan rajavartiolaitoksella on oikeus saada hätäkeskustietojärjestelmästä, poliisin tehtävälmoitusrekisteri mukaan lukien, hätäilmoitusta ja vaaratilannetta koskevia tietoja sekä merellä toimivien viranomaisten yksiköiden valmius- ja paikkatietoja. Säännös ei kata hätäkeskustietojärjestelmään talletettuja henkilön oman turvallisuuden tai työturvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja, vaikka niillä voi olla olennainen merkitys meripelastustehtävän onnistumisen kannalta.

Rajavartiolaitoksen tiedonsaantioikeuden piiriin lisättäisiin siten hätäkeskustietojärjestelmään talletetut, henkilön oman turvallisuuden tai työturvallisuuden kannalta tarpeelliset tiedot (niin kutsutut varotiedot), joista säädetään hätäkeskustoiminnasta annetun lain 17 §:n 1 momentin 16 kohdassa. Kyseisen säännöksen perustelujen mukaan (HE 262/2009 vp) varotietojen tulee olla kaikille viranomaisille yhteisiä. Tiedot ovat välttämättömiä operatiivisten yksiköiden työn kannalta, jotta toimenpiteisiin voidaan varautua ja ryhtyä oikealla tavalla. Perustelujen

mukaan näitä varotietoja voivat olla esimerkiksi tiedot paikasta, jossa oleskelee vaarallinen henkilö. Vaarallisuus voi käsittää esimerkiksi vaarallisen tarttuvan taudin tai ilmettä käyttäytymisessä erityisenä aggressiivisuutena. Varotieto voi olla myös tieto kohteen räjähdysvaarasta tai vaarallisesta säteilystä.

Voimassa olevan pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan rajavartiolaitoksella on oikeus saada tietoja Liikenteen turvallisuusviraston pitämästä hätäpaikannuslähetinrekisteristä. Kyseistä rekisteriä pitää kuitenkin ilmailukennepalvelun tarjoaja, joten säännöksen sanamuoto tarkistettaisiin tältä osin.

Pykälän 2 momentin 10 kohtaan lisättäisiin rajavartiolaitokselle oikeus saada varotietoja myös Tullin rekistereistä. Tullin tuottamat varotiedot on toistaiseksi talletettu suorakäyttöisesti poliisiasiain tietojärjestelmään, mutta vuonna 2014 voimaan tulevan tietojärjestelmäuudistuksen myötä varotiedot siirtyvät Tullin omaan henkilörekisteriin. Tullilaitos-termi muutettaisiin Tullin hallinnosta annetun lain johdosta muotoon Tulli.

Vastaavasti pykälän 2 momenttiin lisättäisiin uusi 12 kohta, jossa säädettäisiin rajavartiolaitoksen oikeudesta saada varotietoja poliisin henkilörekistereistä meripelastustoimen tehtäviä varten.

Pykälän 2 momentin 11 kohtaan tehtäisiin viittausmuutos uuteen väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmenpalveluista annettuun lakiin. Säännöksen asiasisältöön ei ehdoteta muutosta.

Voimassa olevan lain 17 §:n mukaisesti rajavartiolaitoksella on oikeus saada lain 14 §:ssä tarkoitetut tiedot myös teknisen käyttöyhteyden avulla siten kuin siitä erikseen sovitaan.

21 §. Palkkiot ja korvaukset. Pykälän 2 momentin rakenne muutettaisiin selkeämmäksi jakamalla se useampaan alakohtaan.

Voimassa olevan 2 momentin mukaan valtio maksaa korvauksen meripelastustoimen tehtävässä turmeltuneista tai hävinneistä työvälineistä, vaatteista ja varusteista sille, joka on oma-aloitteisesti ryhtynyt meripelastustoimiin, joka on määrätty avustamaan meripelastustoimen tehtävässä tai joka osallistuu meripelastustoimeen vapaaehtoisen yhdistyksen tai muun yhteisön jäsenenä. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi oikeus saada korvaus-

ta myös rajavartiolaitoksen johtamissa meripelastusharjoituksissa sattuneista vahingoista siltä osin kuin henkilöllä ei ole oikeutta saada korvausta muun lain perusteella.

Meripelastusharjoituksiin osallistuu yleensä sekä meripelastustehtävissä toimivia viranomaisia että vapaaehtoisen yhdistyksen tai muun yhteisön jäseniä. Meripelastuslaissa ei ole säädetty velvollisuutta osallistua harjoituksiin, eikä rajavartiolaitos myöskään erikseen vakuuta harjoituksiin osallistuvaa henkilöstöä.

Uusi korvaussäännös koski ensisijassa yksityisiä toimijoita, joiden osallistuminen harjoituksiin on vapaaehtoista, mutta käytännön meripelastustoiminnan varautumisen kannalta välttämätöntä. Vapaaehtoisten yhdistysten tehokas ja turvallinen käyttäminen todellisissa meripelastustilanteissa edellyttää yhteisiä rajavartiolaitoksen johtamia harjoituksia. Harjoituksiin osallistuu lisäksi usein vapaaehtoisia niin sanottuja maalihenkilöitä, joiden osalta korvauskysymykset ovat sääntelemättä.

22 §. Palkkion ja korvauksen hakeminen. Voimassa olevan pykälän mukaan lain 21 §:ssä tarkoitetun korvauksen saamisen ehtona on, että vahingosta on ensi tilassa ilmoitettu meripelastusjohtajalle. Koska esityksessä ehdotetaan oikeutta saada korvausta myös meripelastusharjoituksissa sattuneista vahingoista, pykälään lisättäisiin mahdollisuus ilmoittaa vahingosta myös meripelastusharjoituksen johtajalle.

23 §. Korvaus tapaturmasta. Pykälän rakenne muutettaisiin selkeämmäksi jakamalla pykälän 1 momentti useampaan alakohtaan.

Voimassa olevan pykälän mukaan tapaturma korvataan sille, joka on oma-aloitteisesti ryhtynyt meripelastustoimiin, joka on määrätty avustamaan meripelastustoimen tehtävässä tai joka osallistuu meripelastustoimeen vapaaehtoisen yhdistyksen tai muun yhteisön jäsenenä. Vastaavasti kuin 21 §:n osalta esitetään, pykälään ehdotetaan lisättäväksi oikeus saada korvausta myös rajavartiolaitoksen johtamissa meripelastusharjoituksissa sattuneista tapaturmista siltä osin kuin henkilöllä ei ole oikeutta saada korvausta muun lain perusteella.

Kuten edellä 21 §:n yhteydessä todetaan, uusi korvaussäännös koski ensisijassa yksi-

tyisiä toimijoita. Viranomaiset osallistuvat harjoituksiin työaikanaan ja ovat oikeutettuja korvaukseen tapaturmavakuutuslain (608/1948) nojalla. Säännöksen tavoitteena on saattaa eri toimijat korvauskysymysten osalta yhtenäiseen asemaan.

25 a §. Muutoksenhaku hätämerkkien käyttämistä koskevassa lupa-asiassa. Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, joka koski muutoksenhakua lain 25 §:n mukaisessa hätämerkkien käyttöä koskevassa lupa-asiassa. Säännöksen mukaan merivartiosto voi antaa luvan tiettyjen hätämerkkien käyttämiseen harjoittelutarkoituksessa. Muutoksenhausta asiassa ei ole kuitenkaan säädetty. Lupa-asiassa tehtyyn päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saisi hakea muutosta vain jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

1.5 Poliisilaki

2 luku Yleiset toimivaltuudet

17 §. Voimakeinojen käyttö. Pykälän 4 momentissa säädetään poliisin toimivaltuudesta käyttää puolustusvoimien avustuksella sotilaallisia voimakeinoja terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi sen mukaan kuin puolustusvoimien virka-apulaisissa säädetään. Poliisin toimivaltaa tulisi täydentää vastaavissa tilanteissa tapahtuvaan sotilaallisten voimakeinojen käyttöön rajavartiolaitoksen avustuksella viittaamalla rajavartiolaitain ehdotettuihin 77 a—77 d §:ään.

21 §. Rajatarkastus ja tullitoimenpiteet. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaus rajavartiolaitain ehdotettavaan uuteen 28 a §:ään, jossa säädetään rajavalvontaan liittyvästä henkilöntarkastuksesta.

Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin lisäksi rajavartiolaitain 29 ja 31 §:n uudelleenumeroinnin ja sanamuotomuutoksien johdosta tarpeelliset muutokset.

1.6 Tullilaki

14 a §. Pykälään lisättäisiin viittaus rajavartiolaitain ehdotettavaan uuteen 28 a §:ään,

jossa säädetään rajavalvontaan liittyvästä henkilöntarkastuksesta.

Pykälään tehtäisiin lisäksi rajavartiolain 29 ja 31 §:n uudelleennumeroinnin ja sanamuotomuutoksien johdosta tarpeelliset muutokset.

1.7 Ulkomaalaislaki

11 luku Liikenteenharjoittajan velvollisuudet ja seuraamusmaksu

174 §. *Ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoittajan ilmoitus- ja valvontavelvollisuus.* Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin viittaus rajavartiolaitoksen henkilötietolakiin ehdotettavaan uuteen 20 a §:ään, jossa säädettäisiin liikenteenharjoittajan ennakkoilmoitusvelvollisuudesta ammattimaisessa alus- ja junaliikenteessä.

179 §. *Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu voidaan määrätä muun muassa sille, joka rikkoo rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 §:ssä säädetyn tietojenantovelvollisuuden. Kyseisessä pykälässä säädetään lentoliikenteen harjoittajan velvollisuudesta lentoliikenteen matkustajatietojen toimittamiseen.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaus rajavartiolaitoksen henkilötietolakiin ehdotettavaan uuteen 20 a §:ään, jossa säädettäisiin liikenteenharjoittajan matkustaja- ja miehistötietojen ennakkotoimittamisvelvollisuudesta alus- ja junaliikenteessä. Siirtymäsäännöksen mukaan uutta sääntelyä sovellettaisiin rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 a §:n rikkomiseen kuuden kuukauden kuluttua lain voimaantulosta.

Ehdotettava 20 a § ja siten seuraamusmaksun soveltamisalan laajentaminen koskisi ainoastaan ammattimaista alus- ja junaliikennettä. Tavoitteena on yhdenmukaistaa eri liikennemuotoja koskevaa sääntelyä. Siltä osin kuin kyse on ammattimaisesta alus-, juna- tai lentoliikenteestä, tarve matkustaja- ja miehistötietojen saamiselle ennakkoon on yhtäläinen. Tästä syystä ei voida pitää perusteltuna sitä, että yhtä liikennemuotoa kohdeltaisiin muita ankarammin.

Seuraamusmaksu määrättäisiin, jos liikenteenharjoittaja laiminlöisi velvollisuutensa toimittaa matkustaja- ja miehistötiedot ennalta säädettyssä ajassa maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle. Seuraamusmaksu määrättäisiin myös, jos tiedot olisivat puutteellisia tai virheellisiä.

Voimassa oleva pykälä sisältää tarkat säännökset seuraamusmaksuvelvollisuuden ja maksun suuruuden perusteista sekä maksuvelvollisen oikeusturvasta. Ehdotettava sääntely ei merkitsisi muutosta näihin perusteisiin.

Pykälän 2 momentin 1 ja 2 kohta säilyisivät ennallaan.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan liikenteenharjoittajan seuraamusmaksua ei määrätä muun muassa, jos virhe lentoliikenteen matkustajatiedon antamisessa on tapahtunut kaikki olot huomioon ottaen anteeksiannettavasta huomaamattomuudesta. Kohtaan lisättäisiin rajavartiolaitoksen henkilötietolakiin ehdotettavan uuden 20 a §:n johdosta maininta ammattimaisesta alus- ja junaliikenteestä. Myös näiden liikennemuotojen osalta on perusteltua soveltaa samaa lievennystä kuin lentoliikenteessä.

Pykälän 2 momentin 4 kohta säilyisi ennallaan.

Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin viittaus rajavartiolaitoksen henkilötietolakiin ehdotettavaan uuteen 20 a §:ään. Lentoliikennettä vastaavasti myöskään ammattimaisessa alus- ja junaliikenteessä seuraamusmaksuvelvollisuudesta ei vapautuisi sillä, että liikenteenharjoittaja osoittaisi noudattaneensa velvollisuuttaan varmistaa, että ulkomaalaisella on kuljetettavaksi otettaessa ollut vaadittava matkustusasiakirja sekä vaadittava viisumi tai oleskelulupa. Säännös on perusteltu, koska matkustaja- ja miehistötietojen toimittamisessa ei ole kyse matkustusasiakirjasta.

Lähtökohtaisesti ulkorajan ylittävien matkustajien tietojen ilmoittamatta jättäminen ei ole rangaistavaa minään muuna tekona. Koska sama tapahtumaketju saattaisi kuitenkin olla osa toista tekoa, erityisesti rikoslain 17 luvun 8 §:n mukaista laittoman maahantulon järjestämistä tai saman luvun 8 a §:n mukaisista törkeää laittoman maahantulon järjestämistä, pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jonka mukaan liikenteenharjoittajan seuraamus-

musmaksua ei voitaisi määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa. Seuraamusmaksua ei voitaisi määrätä myöskään sille, jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio.

Liikenteenharjoittajan matkustaja- ja miehistötietojen ennakkoimittamisvelvollisuuden laiminlyönnistä seuraisi liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu eikä teko olisi rangaistava ulkomaalaisrikkomuksena. Tämä on perusteltua sen vuoksi, että seuraamusmaksu olisi joka tapauksessa ensisijainen seuraamus verrattuna rikosoikeudelliseen seuraamukseen. Lain 185 §:stä poistettaisiin tämän vuoksi mahdollisuus tuomita ulkomaalaisrikkomuksesta sakkoon se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta laiminlyö rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 §:n mukaisen lentomatkestajia koskevan tietojenanto-velvollisuuden.

181 §. *Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrääminen.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaus rajavartiolaitoksen henkilötietolakiin ehdotettavaan uuteen 20 a §:ään, jossa säädettäisiin liikenteenharjoittajan ennakkoilmoitusvelvollisuudesta ammattimaisessa alus- ja junaliikenteessä. Mainitun 20 a §:n velvollisuuksien laiminlyönnistä määrättävästä seuraamusmaksusta säädettäisiin 179 §:ssä.

182 §. *Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun poistaminen.* Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin viittaus rajavartiolaitoksen henkilötietolakiin ehdotettavaan uuteen 20 a §:ään. Koska ulkorajan ylittävien matkustajien tietojen ilmoittamatta jättäminen saattaisi olla osa laittoman maahantulon tai törkeän laittoman maahantulon järjestämisen tapahtumaketjua, kohdassa ei enää viitattaisi pykälän 1 momentin 2 kohtaan. Näin ollen jos liikenteenharjoittaja tuomittaisiin laittoman maahantulon tai törkeästi laittoman maahantulon järjestämisestä, seuraamusmaksu olisi poistettava.

12 luku Rangaistussäännökset

185 §. *Ulkomaalaisrikkomus.* Pykälän 2 momentista poistettaisiin viittaus rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 §:ään, jossa säädetään liikenteenharjoittajan velvollisuu-

desta lentomatkestajia koskevien tietojen antamiseen. Mainitun velvollisuuden rikkomisesta ei enää jatkossa voitaisi tuomita ulkomaalaisrikkomuksesta, vaan velvollisuuden rikkomisesta määrättäisiin ulkomaalaislain 179 §:n mukainen seuraamusmaksu. Dekriminalisointi on perusteltua sen vuoksi, että hallinnollinen seuraamusmaksu on nykyäänkin ensisijainen seuraamus matkustajatietojen ilmoittamatta jättämisestä hallinnolliseen seuraamusmaksujärjestelmään liittyvien etujen vuoksi. Lisäksi seuraamusmaksu kohdistuu aina liikenteenharjoittajan, toisin kuin ulkomaalaisrikkomuksesta annettava sakkorangaistus, joka kohdistuu aina luonnolliseen henkilöön.

1.8 Laki sakon täytäntöönpanosta

4 luku Menettämisseuraamus

38 §. *Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano.* Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin informatiivinen viittaus rajavartiolaitoksen tutkimissa rikosasioissa määrätyn menettämisseuraamuksen täytäntöönpanoon.

42 §. *Menetetyksi tuomitusta omaisuudesta määrääminen.* Pykälän 1 momentin mukaan menetetyksi tuomittua omaisuutta koskevista täytäntöönpanotoimista määrää Poliisihallitus, joka voi oikeuttaa poliisilaitoksen määräämään toimenpiteistä. Tullihallitus määrää tullirikosasiassa menetetyksi tuomitun omaisuuden täytäntöönpanotoimista. Momenttiin lisättäisiin, että rajavartiolaitoksen esikunta määräisi rajavartiolaitoksen tutkimien rikosasioiden osalta menetetyksi tuomitun omaisuuden täytäntöönpanotoimista. Samalla tullihallitus-termi muutettaisiin Tullin hallinnosta annetun lain johdosta muotoon Tulli.

1.9 Tieliikennelaki

2 luku Liikennesäännöt

48 §. *Poikkeussäännökset.* Pykälän 5 momenttiin lisättäisiin maininta siitä, että rajavartiomiehellä on teknisen tarkkailun tehtävässä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädettyjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa tieliikennelain säännöksistä.

Tämä on perusteltua rajavartiolain mukaisen teknisen tarkkailun toimivaltuuden käyttämiseksi.

7 luku Liikennevalvonta

96 b §. *Maastoajoneuvon käytön valvonta.* Pykälä on uusi. Tieliikennelakiin lisättäisiin nimenomainen säännös rajavartiomiehen ja tullimiehen toimivaltuudesta valvoa lain 91 §:n mukaista maastoajoneuvon kiellettyä käyttöä tiellä. Maastoajoneuvojen käytön valvonnan kannalta on perustelua, että rajavartiolaitos ja Tulli valvoisivat maastoajoneuvojen käyttöä paitsi maastossa, moottorikelkkareitillä ja metsätiellä, myös niiden luvatonta käyttöä tiellä.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetut lait merkitsisivät muutoksia rajavartiolaitoksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä rajavartiolaitoksen menettämistä kulkuneuvon pysäyttämisessä ja voimakeinojen käyttämisessä annettuun sisäasiainministeriön asetukseen. Näistä säädöksistä olisi kumottava lain tasolle siirrettävät säännökset.

Sisäministeriön työjärjestyksestä annettuun sisäasiainministeriön asetukseen (1078/2013) olisi tehtävä rajavartiolaitoksen poliisille antamaa sotilaallisia voimakeinoja sisältävää virka-apua koskevan pyynnön valmistelua koskeva lisäys.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 80 §:n 1 momentin perusteella yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla.

Esitystä perustuslain kannalta arvioitaessa merkityksellisimpiä ovat lainsäädäntömuu-

tokset, joilla annettaisiin viranomaisille uusia yksilöön kohdistuvia tai yksilön oikeuksia rajoittavia toimivaltuuksia tai laajennettaisiin jo olemassa olevia toimivaltuuksia taikka joilla muuten rajoitettaisiin yksilön oikeuksia tai toimintavapautta. Samalla on otettava huomioon perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset (PeVM 25/1994 vp).

Henkilöntarkastus ja turvallisuustarkastus

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Pykälän 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta.

Henkilöntarkastuksen ja turvallisuustarkastuksen toimittaminen merkitsee puuttumista henkilökohtaisen koskemattomuuteen. Turvallisuustarkastus sivuaa myös perustuslain 15 §:ssä turvattua omaisuuden suojaa, sillä vaaraa tai haittaa aiheuttavat esineet ja aineet voidaan rajavartiolain 65 §:n perusteella otettava tarvittaessa tarkastettavalta pois. Perustuslain 7 §:n säännöksellä on läheinen yhteys myös yksityiselämän suojaan, josta säädetään perustuslain 10 §:ssä. Tarkastettavalla henkilöllä olevista esineistä voi ilmetä yksityiselämän suojaan kuuluvia tietoja.

Henkilöntarkastuksesta säädetään rajavartiolain 28 §:ssä. Säännöksen asiasisältö on henkilöntarkastuksen osalta tarkoitus pysyttää ennallaan, mutta henkilöntarkastuksesta päättävistä henkilöistä ja henkilöntarkastuksen kirjaamisvelvollisuudesta säädettäisiin nimenomaisesti.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että henkilön ja hänen mukanaan olevien tavaroitten tarkastaminen teknisellä laitteella tai päällisin puolin käsin tunnustelemalla on toimenpiteen vain vähäisesti henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttuvan luonteen takia perusoikeussuojan kannalta ongelmaton järjestely (esimerkiksi PeVL 2/1999 vp ja PeVM 3/2008 vp). Tällaisestakin toimenpiteestä on kuitenkin ehdotukseen otettu säännös sen kirjaamisesta rajavartiolaitoksen valvonta-asioiden rekisteriin. Näin ollen tavaroitten ja vaatteiden tarkastus tulee kirjattua

riittäväällä tarkkuudella, jotta toimenpide voidaan myöhemmin luotettavasti todentaa.

Turvallisuustarkastuksesta säädetään rajavartiolain 65 §:ssä. Turvallisuustarkastuksesta ja siihen liittyvistä menettelyistä ehdotetaan säädettävän aiempaa täsmällisemmin. Rajavartiomiehelle säädettäisiin oikeus suorittaa turvallisuustarkastus myös muun kuin vapauteen kohdistuvan virkatehtävän yhteydessä. Edellytyksenä olisi kuitenkin se, että turvallisuustarkastus on perustellusta syystä tarpeen rajavartiomiehen työturvallisuuden ja virkatehtävän suorittamisen varmistamiseksi. Rajavartiolakiin lisättäisiin myös nimenomaiset säännökset turvallisuustarkastuksen toimittamismenettelyistä. Rajavartiomiehen työturvallisuuden varmistamista ja sitä kautta hänen henkensä ja terveytensä turvaamista voidaan pitää hyväksyttävänä syynä turvallisuustarkastuksen käyttöalan laajentamiselle.

Henkilöntarkastuksen ja turvallisuustarkastuksen toimittamista koskeva sääntely täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset eikä muodostu ongelmalliseksi perustuslain 7 §:n kannalta.

Turvaamistehtävät

Erikoiskoulutuksen saaneen rajavartiomiehen (turvamies) toimivaltuuksista rajavartiolain 23 §:n mukaisissa turvaamistehtävissä säädettäisiin nimenomaisesti. Turvamiehellä olisi ehdotetun 34 a §:n mukaan oikeus eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista, jos se on välttämätöntä turvaamistehtävän suorittamiseksi. Lisäksi erikoiskoulutuksen saaneella rajavartiomiehellä olisi oikeus poistaa paikalta henkilö, kun henkilön uhkausten tai muun käyttäytymisen perusteella on perusteltua syytä olettaa taikka henkilön aiemman käyttäytymisen perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Kiinniotettu olisi viipymättä luovutettava poliisille. Lisäksi turvamiehellä olisi oikeus kulkuneuvon pysäyttämiseen ja liikenteen ohjaamiseen.

Rajavartiomiehen toimivaltuudet turvaamistehtävässä merkitsevät puuttumista henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja liikkumisvapauteen. Sääntelyn tarkoituksena on

suojata toisten yksilöiden terveyttä ja turvallisuutta. Toimivaltuuksia saisi käyttää vain erikoiskoulutuksen saanut rajavartiomies, toimenpiteiden edellytykset on säännelty yksityiskohtaisesti ja tehtävästä olisi ilmoitettava poliisille ennakolta. Sääntely täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset eikä muodostu ongelmalliseksi perustuslain 7 ja 9 §:n 1 momentin kannalta.

Kuvan ottaminen ja rajavalvontaan liittyvine tietojen tallettaminen

Henkilötietojen käsittelyä ja henkilörekistereitä koskevilla säännöksillä puututaan perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattuun yksityiselämän suojaan. Lainkohdan mukaan henkilötietojen käsittelystä säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että henkilötietojen suojan kannalta tärkeitä sääntelykohteita rekisteröinnin osalta ovat ainakin sen tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, tietojen sallitut käyttötarkoitukset mukaan luettuna tietojen luovutettavuus, tietojen säilytysaika ja rekisteröidyn oikeusturva. Sääntelyn lain tasolla tulee olla kattavaa ja yksityiskohtaista (esimerkiksi PeVL 11/2008 vp, PeVL 27/2006 vp, PeVL 35/2004 vp ja PeVL 14/2002 vp). Lailla säätämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (esimerkiksi PeVL 12/2002 vp ja PeVL 51/2002 vp).

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi rajavartiolakiin nimenomaiset säännökset henkilön kuvan ottamisesta rajavalvonnan yhteydessä sekä rajavalvonnan suorittamisessa saatujen tietojen tallettamisesta rajavartiolaitoksen henkilörekisteriin. Säännöksillä täsmennettäisiin jo olemassa olevia kuvan ottamisen sekä tietojen tallettamisen toimivaltuuksia. Kuvan ottaminen tulee kysymykseen esimerkiksi automaattisten rajatarkastuslaitteiden käytön yhteydessä, jolloin laitteen ottamaa kuvaa verrataan henkilön passissa olevaan valokuvaan. Käytännössä rajatarkastuslaitteiden ottamista kuvista talletettaisiin rekisteriin ainoastaan muiden maiden kansalaisten kuvat, koska Suomen viranomaisten myöntämiin matkustusasiakirjoihin sisältyvät kuvat ovat saatavissa passirekisteristä.

Kuvan ottamisella ja sen tallettamisella rekisteriin puututaan perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan. Rajavalvonnan yhteydessä saadut tiedot, mukaan lukien teknisen valvonnan aineisto, voidaan jo nykyisin tallettaa henkilörekisteriin noudattaen, mitä rajavartiolaitoksen henkilötietolaissa säädetään. Tietoja ei saa tallettaa, jos niiden tallettaminen henkilörekisteriin on nimenomaisesti laissa kielletty. Sääntely täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset eikä muodostu ongelmalliseksi perustuslain 10 §:n kannalta.

Rajavartiolaitoksen ja poliisin yhteispartiointi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä

Rajavartiolaikiin lisättäisiin säännös rajavartiomiehen toimivaltuuksista suorittaa välttämättömiä poliisilain 2 ja 3 luvun mukaisia poliisin toimenpiteitä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä rajavartiomiehen ja poliisimiehen yhteispartioinnissa. Sääntely merkitsisi rajavartiomiehen poliisilain 2 ja 3 luvun mukaisten toimivaltuuksien laajenemista myös kiireettömiin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtäviin.

Perustuslakivaliokunta on useasti katsonut, että perustuslain 2 §:n 3 momentin vuoksi yksityiseen kohdistuvan julkisen toimivallan siirtäminen sopimusperusteisesti viranomaiselta toiselle ei ole valtiosääntöoikeudellisesti asianmukaista (esimerkiksi PeVL 11/2004 vp, PeVL 19/2005 vp, PeVL 35/2008 vp, PeVL 19/2009 vp). Myös sitä, että toinen viranomainen on sinänsä suostunut jonkin toiselle viranomaiselle kuuluvan tehtävän hoitamiseen, on pidetty ongelmallisena, jos tehtävien siirtäminen on ollut rajoituksetonta (PeVL 52/2001 vp).

Sanottujen rajavartiomiehen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen toimivaltuuksien käytön edellytyksenä on, että rajavartiomiehen ja poliisimiehen yhteispartiointi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä on ennalta suunniteltua ja tarkoituksenmukaista ja että yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävä tapahtuu poliisin johdolla. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tehtävän alu-

eellista suorittamista rajavartiomiehen ja poliisimiehen yhteispartiossa rajoittaa tarkoituksenmukaisuusvaatimuksen lisäksi rajavartiolaitoksen toiminnan alueellista kohdentumista koskeva rajavartiolain 4 §. Sääntelyn on katsottava täyttävän tarkkarajaisuudeltaan perustuslain 2 §:n 3 momentin vaatimukset.

Rikostorjunnan toimivaltuudet

Esityksessä ehdotetaan rajavartiomiehelle poliisilain 5 luvun 8 §:n ja pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n mukaista oikeutta televalvontaan sekä pakkokeinolain 10 luvun 21 §:n mukaiseen henkilön tekniseen seurantaan estettäessä ja selvitettyä rikoslain 48 a luvun 1 a §:ssä tarkoitettua törkeää metsästysrikosta sekä oikeutta pakkokeinolain mukaiseen televalvontaan selvitettyä rikoslain 48 a luvun 4 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman saaliin kätkemistä.

Televalvontaa koskevaa ehdotusta on arvioitava perustuslain 10 §:n 2 momentin kannalta, jonka mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lailla voidaan kuitenkin pykälän 3 momentin nojalla säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen muun muassa yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten tutkinnassa. Henkilön teknistä seuranta on arvioitava perustuslain 7 §:n mukaisen henkilökohtaisen koskemattomuuden ja 10 §:n mukaisen yksityiselämän suojan kannalta. Ehdotus liittyy myös perustuslain 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen.

Rajavartiolaitos valvoo metsästyslain noudattamista ja toimittaa esitutkinnan havaitsemisessa epäillyissä lain rikkomista koskevissa tapauksissa. Usein epäilty rikos havaitaan rajavartiolaitoksen muun valvontatehtävän yhteydessä. Metsästysrikosten tutkinta laajoilla ja asumattomilla alueilla on tutkinnallisesti hankalaa. Rikostutkinnan tehostamiseksi televalvonta on tarpeellinen ja usein välttämätön tutkintakeino törkeän metsästysrikoksen ja törkeän laittoman saaliin kätkemisen tutkinnassa. Vastaavasti törkeän metsästysrikoksen tutkinnassa henkilön teknisellä seurannalla voidaan arvioida olevan merkitystä. Nämä mainitut salaiset pakkokeinot ovat myös poliisin käytettävissä vastaavissa

tilanteissa. Kysymyksessä on varsin vähäinen rajoitus perusoikeuksiin asian yhteiskunnallisen intressin tärkeyteen verrattuna. Sääntely täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset eikä muodostu ongelmalliseksi perustuslain kannalta.

Sotilaallisia voimakeinoja sisältävä virka-apu poliisille terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten yhteydessä

Sotilaallisten voimakeinojen käytöllä voidaan puuttua useisiin perusoikeuksiin kuten henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja omaisuudensuojaan. Äärimmillään niiden käytöllä saatetaan vaarantaa kohteen oikeus elämään ja vaikuttaa laajemminkin henkilöpiiriin kuin pelkästään rikoksesta epäillyn perusoikeuksiin.

Sotilaallisten voimakeinojen käytöllä on merkitystä erityisesti perustuslaissa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa suojatun oikeuden elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen kannalta.

Perustuslakivaliokunta on aiemmin arvioinut sotilaallisten voimakeinojen käyttöä puolustusvoimien poliisille antamana virka-apuna terrorististen rikosten yhteydessä (PeVL 10/2005 vp ja PeVL 23/2005 vp).

Rajavartiolaikiin ehdotettu sääntely noudattaa puolustusvoimien vastaavan virka-avun periaatteita. Rajavartiolain säännökset vastaisivat puolustusvoimien virka-apulakia voimakeinojen käytön puolustettavuuden, sivullisen oikeuksien ja turvallisuuden sekä voimakeinoista varoittamisen suhteen. Sotilaallisten voimakeinojen käyttö rajattaisiin koskemaan tiettyjen rikoslain 34 a luvun terrorististen rikosten estämistä tai keskeyttämistä. Edellytyksenä olisi, että se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla.

Terrorismissa on kysymys yhteiskunnan perustoimintoja, oikeusjärjestystä sekä ihmisten henkeä, terveyttä ja turvallisuutta hyvin vakavasti vaarantavasta rikollisuudesta, jonka estämisellä ja keskeyttämisellä on yhteiskunnan näkökulmasta hyvin painavat perusteet ja jonka estäminen ja keskeyttäminen

täyttää suhteellisuusvaatimuksen. Ehdotettu sääntely täyttää tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimukset. Näin ollen ehdotusta ei ole pidettävä ongelmallisena perusoikeuksien kannalta.

Rajavartiolaitoksen harjoitusalueita koskevat liikkumisrajoitukset

Perustuslain 9 §:n 1 momentissa säädetään Suomen kansalaisen ja maassa laillisesti oleskelevan ulkomaalaisen vapaudesta liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa.

Rajavartiolain 71 §:ään lisättäisiin säännös mahdollisuudesta määrätä rajaturvallisuuteen liittyvän harjoitusalueen osaa koskeva tilapäinen liikkumisrajoitus ja kiello. Kielto tai rajoitus voitaisiin määrätä harjoituksen ajaksi. Kiellon edellytyksenä olisi, että se on välttämätön henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi.

Liikkumisrajoitus ja kiello rajoittavat perustuslain 9 §:n 1 momentissa suojattua liikkumisvapautta. Perustuslakivaliokunta on aikaisemmin katsonut (PeVL 51/2006 vp), että vastaaventyypiselle sääntelylle on ollut perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät, maanpuolustukseen ja sivullisten turvallisuuteen liittyvät perusteet. Oikeasuhtaisuuden kannalta on lisäksi merkityksellistä, että liikkumisvapauden rajoitus peruutetaan heti, kun se ei ole enää välttämätön (PeVL 62/2010 vp). Sääntely täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset eikä muodostu ongelmalliseksi perustuslain 9 §:n 1 momentin kannalta.

Omaisuudensuoja

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään todennut, että omistajan oikeuksia voidaan rajoittaa lailla, joka täyttää perusoikeutta rajoittavalle laille asetetut yleiset edellytykset. Perustuslakivaliokunta on pitänyt sääntelyn oikeasuhtaisuuden näkökulmasta lisäksi merkityksellisenä sitä, että yksityiselle aiheutuva vahinko korvataan (PeVL 51/2006 vp).

Rajavartiolaitoksella olisi ehdotetun rajavartiolain 29 §:n 3 momentin nojalla oikeus

asettaa teknisen valvonnan laitteistoa rajavyöhykkeellä, rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä sekä rajan läheisyydessä ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa. Rajavartiolaitoksella olisi rajavartiolain muutosehdotuksen 49 §:n perusteella oikeus merkitä rajavyöhykkeen takaraja maa- ja vesialueelle sekä ylläpitää näitä merkintöjä. Rajavartiolain muutosehdotuksen 50 a §:n perusteella rajavartiolaitoksella olisi oikeus poistaa rajavartiolaitoksen välttämättömän tehtävän suorittamiseksi tarpeelliselta rajavyöhykkeen ja rajavyöhykkeen takarajan kulku-uralta puita ja muuta kasvillisuutta sekä rakentaa kulku-uralla liikkumiselle välttämättömiä vähäisiä rakenteita. Rajavartiolaitoksella olisi myös oikeus poistaa rajaukolta näkyvyyttä haittaavia puita ja muuta kasvillisuutta.

Perustuslain 15 §:ssä turvatus omaisuuden suojan kannalta merkitykselliselle sääntelylle olisi rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvä painava yhteiskunnallinen tarve. Rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitäminen ovat perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä perusteita rajoittaa omaisuuden suoja. Oikeus puuttua omaisuuden suojaan olisi rajattu vain niihin tilanteisiin, joissa se on välttämätöntä rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta. Rajavartiolain muutosehdotuksen 29 §:n 3 momentin, 49 §:n ja 50 a §:n mukaan vahingosta ja haitasta suoritetaan maatai vesialueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus. Ehdotettu sääntely ei näin ollen muodostu perustuslain 15 §:n kannalta ongelmalliseksi.

Valituslupajärjestelmä

Valituslupajärjestelmän piiriin ehdotetaan hallinto-oikeuden päätöksiä rajavartiolain mukaisessa rajavyöhykelupaa koskevassa asiassa sekä meripelastuslain mukaisessa hätämökkien käyttämisestä koskevassa lupa-asiassa.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 32/2012 vp katsonut, ettei valituslupajärjestelmään ja sen laajentamiseen ole enää perusteita suhtautua lähtökohtaisen pidättyvästi. Sen sijaan valituslupajärjestelmän hyväksyttävyyttä ja oikeasuhtaisuutta on syytä

kussakin tapauksessa arvioida valiokunnan aiemman käytännön pohjalta.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt mahdollisena vähentää asiaratkaisuun johtavia valituksia korkeimpaan hallinto-oikeuteen sellaisissa asiaryhmissä, joissa korkeinta hallinto-oikeutta edeltäviä muutoksenhakukeinoja on voitu useimmissa tapauksissa pitää oikeusturvan kannalta riittävinä (PeVL 35/2009 vp, PeVL 33/2008 vp). Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota suhteellisuusperiaatteen kannalta muassa asioiden merkittävyyteen ja laatuun (PeVL 15/2011 vp, PeVL 57/2010 vp, PeVL 35/2009 vp, PeVL 33/2008 vp). Lisäksi valiokunta on antanut merkitystä myös korkeinta hallinto-oikeutta edeltävälle oikaisu- ja valitusmenettelylle (PeVL 57/2010 vp) ja sille, että korkeimman hallinto-oikeuden on myönnettävä valituslupa, jos siihen on jokin hallintolainkäyttölain 13 §:n 2 momentissa määritelty peruste (PeVL 15/2011 vp, PeVL 57/2010 vp). Valituslupamenettelyn katsotaan luultavasti myös vähentävän korkeimpaan hallinto-oikeuteen käsiteltäviksi tulevien asioiden määrää ja merkitsevän siten valituslupamenettelyn piiriin kuuluvien asioiden vireilläolon kokonaisuuden lyhentymistä ainakin jossain määrin (PeVL 33/2008 vp, PeVL 35/2009 vp).

Valituslupajärjestelmän piiriin nyt ehdotetut päätökset ovat harkinnanvaraisina päätöksinä laadultaan sellaisia, joissa oikeusturvan takeiden kannalta riittävänä voidaan pitää, että korkeimman hallinto-oikeuden on myönnettävä valituslupa, jos siihen on jokin hallintolainkäyttölain 13 §:n 2 momentissa määritelty peruste.

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu

Rajavartiolaitoksen henkilötietolain muutosehdotuksen mukaan liikenteenharjoittajalla olisi velvollisuus antaa matkustajia ja miehistöä koskevat lain 19 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot ammattimaisessa juna- ja alusliikenteessä ennen rajatarkastukseen saapumista. Tämän velvoitteen laiminlyönnistä määrättäisiin ulkomaalaislain 179 §:n mukainen liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu.

Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, ettei lainvastaisesta teosta määrättävä maksu ole perustuslain 81 §:n mukainen

vero tai maksu, vaan rangaistusluonteinen taloudellinen seuraamus. Valiokunta on asiallisesti rinnastanut sen rikosoikeudelliseen seuraamukseen (PeVL 57/2010 vp, PeVL 4/2001 vp, PeVL 32/2005 vp, PeVL 55/2005 vp). Hallinnollisen seuraamuksen yleisistä perusteista on säädettävä perustuslain 2 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla lailla, koska sen määrittämiseen sisältyy julkisen vallan käyttöä. Laissa on täsmällisesti ja selkeästi määriteltävä seuraamuksen ja sen suuruuden perusteet ja oikeusturva (PeVL 32/2005 vp, PeVL 55/2005 vp).

Ehdotettua seuraamusmaksua koskisivat ulkomaalaislain säännökset seuraamusmaksun maksuvelvollisuudesta, sen määrästä ja muutoksenhausta maksua koskevaan päätökseen. Ulkomaalaislain mukaan seuraamusmaksun perimisen edellytyksenä on maksun määrittämisen lainvoimaisuus. Teko, jonka johdosta maksu määrättäisiin, on kuvattu täsmällisesti rajavartiolaitoksen henkilötietolaissa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa säädetään valtiosisäisestä kahteen kertaan syyttämistä tai tuomitsemista koskevasta *ne bis in idem* -kiellosta. Sen mukaan ketään ei saa saman valtion tuomiovallan nojalla tutkia uudelleen tai rangaista oikeudenkäynnissä rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi kyseisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti. Myös EU:n perusoikeuskirjaan sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen

sisältyy määräys *ne bis in idem* -kiellosta. Perustuslakivaliokunta on käsitellyt seuraamusmaksua *ne bis in idem* -kiellon kannalta lausunnoissaan PeVL 9/2012 vp, PeVL 14/2013 vp ja PeVL 17/2013 vp.

Ne bis in idem -kiellon huomioon ottamiseksi ulkomaalaislakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan ulkomaalaislain mukaista liikenteenharjoittajan seuraamusmaksua ei voida määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa. Seuraamusmaksua ei voitaisi määrätä myöskään sille, jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio. Ulkoraajan ylittävien matkustajien tietojen ennalta ilmoittamatta jättäminen ei olisi rangaistavaa ulkomaalaisrikkomuksena. Lisäksi seuraamusmaksu olisi poistettava, jos liikenteenharjoittaja tuomitaan rikoslain nojalla rangaistukseen laittoman maahantulon järjestämisestä. Näillä perusteilla maksun on katsottava täyttävän sen säätämiseksi asetettavat vaatimukset.

Edellä olevan perusteella katsotaan, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä. Koska esitys kuitenkin sisältää useita perusoikeuksien toteutumisen kannalta merkityksellisiä asioita, hallitus pitää perusteltuna, että esityksestä pyydetäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**rajavartiolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rajavartiolain (578/2005) 3, 5—8, 11, 12, 15, 15 a, 15 b, 16 ja 21 §, 22 §:n 3 momentti, 23 §:n 2 momentin suomenkielinen sanamuoto, 24 §, 26 §:n otsikko, 27 §, 28 §:n 1 momentin johdantokappale ja 9 kohta sekä 3 ja 4 momentti, 29 §, 30 §:n otsikko, 31—33, 37 ja 38 §, 40 §:n suomenkielinen sanamuoto, 41, 42 ja 44 §, 53 §:n 2 momentti, 56 §:n 1 ja 3 momentti, 58 ja 60 §, 61 §:n 1 momentti, 65—70 §, 71 §:n 1 momentti, 77 §, 78 §:n 2 momentti, 80 §, 83 §:n suomenkielinen sanamuoto sekä 84 §,

sellaisina kuin niistä ovat 12, 15, 15 a ja 15 b §, 28 §:n 1 momentin johdantokappale ja 3 ja 4 momentti sekä 31 ja 38 § laissa 478/2010, 21 ja 84 § osaksi laissa 688/2009, 28 §:n 1 momentin 9 kohta ja 32 § laissa 875/2011, 41 § laeissa 478/2010 ja 875/2011, 42 ja 66 § osaksi laissa 875/2011, 61 §:n 1 momentti laissa 843/2006, 77 § osaksi laeissa 688/2009 ja 1150/2010 ja 78 §:n 2 momentti laissa 1150/2010, sekä

lisätään lakiin uusi 7 a, 7 b ja 8 a §, 26 §:ään uusi 3 momentti, 28 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 478/2010 ja 875/2011, uusi 10 ja 11 kohta, lakiin uusi 28 a §, 30 §:ään uusi 2 momentti, lakiin uusi 30 a ja 34 a §, 35 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 554/2007, uusi 4 momentti, lakiin uusi 35 b—35 d, 43 a ja 43 b §, lakiin siitä lailla 688/2009 kumotun 45 §:n tilalle uusi 45 §, 47 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1151/2013, uusi 2 ja 3 momentti, 49 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 50 a, 65 a, 66 a, 73 a, 77 a—77 d sekä 80 a—80 d § seuraavasti:

3 §

Rajavartiolaitoksen tehtävät

Rajavartiolaitoksen tehtävänä on rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Rajavartiolaitos toimii rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa.

Rajavartiolaitos suorittaa erikseen säädettyjä valvontatehtäviä sekä toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Rajavartiolaitos suorittaa poliisi- ja tullitehtäviä, etsintä-, pelastus- ja ensihoitotehtäviä sekä osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen. Rajavartiolaitoksen tehtävistä meripe-

lastustoimen alalla säädetään meripelastuslaissa.

5 §

Tehtävien hoito ja tärkeysjärjestys

Rajavartiolaitoksen tehtävät on hoidettava tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.

6 §

Asiallisuuden, puolueettomuuden ja sovinnollisuuden periaatteet

Tehtävien suorittamisessa on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhden-

vertaista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen. Rajaturvallisuutta tulee pyrkiä ylläpitämään ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin.

7 §

Suhteellisuusperiaate

Toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuden ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin nähden.

7 a §

Vähimmän haitan periaate

Kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi.

7 b §

Tarkoitussidonnaisuuden periaate

Toimivaltuutta saa käyttää vain säädettyyn tarkoitukseen.

8 §

Toimenpiteen perusteen ilmoittaminen

Henkilön vapauteen kohdistuvan toimenpiteen peruste on ilmoitettava toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle tai hänen edustajalleen niin pian kuin se on mahdollista henkilön tila ja muut olosuhteet huomioon ottaen.

Jollei laissa toisin säädetä, myös muun kuin vapauteen kohdistuvan toimenpiteen kohteena olevalla henkilöllä tai tämän edustajalla on oikeus saada tieto toimenpiteen perusteesta niin pian kuin se on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta.

8 a §

Rajavartiomiehen aseman ilmaiseminen ja rajavartiomiehen yksilöiminen

Rajavartiomiehen on pidettävä rajavartiolaitoksen hallintolain 24 §:ssä tarkoitettu virkamerkki mukana virkatehtävää suorittaessa. Rajavartiomiehen on tarvittaessa ilmaista toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle olevansa rajavartiomies ja pyynnöstä esitettävä virkamerkkinsä, jos ilmaiseminen tai esittäminen on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta.

Rajavartiolaitoksen on huolehdittava siitä, että virkatoimen suorittanut rajavartiomies on tarvittaessa yksilöitävissä.

11 §

Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen

Rajavartiomiehen on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista.

12 §

Rajanylityspaikat

Rajanylityspaikkoina toimivista satamista, rautatieasemista tai muista paikoista tai alueista, rajanylityspaikkojen aukioloajoista sekä rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja Tullin kesken eri rajanylityspaikoilla säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Sisäministeriö huolehtii Schengenin rajäsäännösten 4 artiklan 1 kohdan 2 alakohdassa ja 34 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen rajanylityspaikkaluettelon toimittamisesta komissiolle.

15 §

Rajavalvonnan väliaikainen palauttaminen sisärajoille

Schengenin rajasäännösten III osaston 2 luvussa tarkoitettua rajavalvonnan väliaikaisesta palauttamisesta sisärajoille päättää valtioneuvosto. Jos yleiseen järjestykseen, sisäiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen kohdistuva uhka kuitenkin edellyttää asiassa välittömiä toimia, sisäministeriö päättää tarvittavista toimenpiteistä, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin rajavalvonnan palauttamista sisärajoille koskevan asian käsittelemisestä viipymättä poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen kesken sekä ilmoitusten ja selvitysten toimitamisesta ja neuvotteluiden käymisestä.

15 a §

Euroopan rajavartijaryhmän pyytäminen

Valtioneuvosto päättää Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivan viraston perustamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2007/2004, jäljempänä *rajaturvallisuusvirastoasetus*, 8 a artiklassa tarkoitetun Euroopan rajavartijaryhmää koskevan pyynnön esittämisestä mainitussa asetuksessa tarkoitetulle virastolle. Jos yleiseen järjestykseen, sisäiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen kohdistuva uhka kuitenkin välttämättä edellyttää pyynnön kiireellistä esittämistä, sisäministeriö voi esittää pyynnön, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian.

15 b §

Euroopan rajavartijaryhmään osallistuminen

Rajaturvallisuusvirastoasetuksen 8 d artiklan 8 kohdassa tarkoitettua rajavartijoiden Rajaturvallisuusvirastolle Euroopan rajavartijaryhmään käytettäväksi antamisesta sekä teknisen avun antamisesta päättää sisäministerin vahvistaman kansallisen kiintiön rajoissa rajavartiolaitoksen päällikkö.

16 §

Rajanylityspaikan väliaikainen sulkeminen

Valtioneuvosto voi päättää rajanylityspaikan sulkemisesta määräajaksi tai toistaiseksi, jos sulkeminen on välttämätöntä vakavan yleiselle järjestykselle, kansalliselle turvallisuudelle tai kansanterveydelle aiheutuvan uhan torjumiseksi. Sisäministeriö päättää tarvittavista välittömistä toimenpiteistä, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian.

Rajanylityspaikan sulkemisella ei saa estää Suomen kansalaiselle kuuluvaa oikeutta saapua maahan tai jokaisen oikeutta lähteä maasta eikä loukata vapaata liikkuvuutta koskevan Euroopan unionin lainsäädännön piiriin kuuluvien henkilöiden oikeuksia eikä kenenkään oikeutta kansainvälisen suojelun saamiseen.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin rajanylityspaikan sulkemista koskevan asian käsittelemisestä viipymättä poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen kesken sekä asiaa koskevien ilmoitusten toimittamisesta Euroopan unionin asiainomaisille toimielimille ja muille valtioille.

21 §

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen poliisin toimenpiteet

Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia poliisilain 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa.

Rajavartiomies voi kohtaamassaan asiassa suorittaa 1 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden ilman poliisin pyyntöäkin, jos toimenpiteellä ei voida viivyttää terveydelle tai omaisuudelle vaaraa aiheuttamatta. Toimenpiteestä on viipymättä ilmoitettava poliisille. Toimenpiteestä on poliisimiehen pyynnöstä luovuttava tai jo aloitettu toimenpide on keskeytettävä.

Rajavartiomies voi ennalta suunnitellussa, tarkoituksenmukaisena pidettävässä rajavartiomiehen ja poliisimiehen yhteispartioinnis-

sa partiointialueella suorittaa välttämättömiä poliisilain 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja poliisin toimenpiteitä poliisin johdolla tapahtuvassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä.

22 §

Terrorismintorjunta ja muut erityistilanteet

Virka-avun antamisesta säädetään tämän lain 77 ja 77 a—77 d §:ssä.

23 §

Turvaamistehtävät

Rajavartiolaitos voi tarvittaessa asettaa sisäministeriön asetuksella säädettävän erikoiskoulutuksen saaneen rajavartiomiehen (*turvamies*) suojaamaan valtiojohdon ja valtiovieraiden sekä rajavartiolaitoksen virkamiesten ja sen vieraana tai kuljetettavana olevien, erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuutta tai erityisen omaisuuden koskemattomuutta.

24 §

Tullitehtävät

Rajavartiolaitos suorittaa Tullin ohella tullivalvontaa sekä siihen kuuluvia alustavia tullitoimenpiteitä valtakunnan rajoilla ja niillä rajanylityspaikoilla, joilla Tulli ei ole järjestänyt tullivalvontaa.

Rajavartiolaitos voi toimivaltaisen tullimiehen pyynnöstä suorittaa henkilöiden maahantuloon ja maastalähtöön kohdistuvaa tullivalvontaa myös sellaisella rajanylityspaikalla, jossa Tulli muutoin huolehtii tullivalvonnasta. Rajavartiomies voi osallistua yksittäisen tullitoimenpiteen suorittamiseen tullimiehen pyynnöstä.

26 §

Pelastustoimintaan, sairaankuljetuksiin ja ensihoitoon osallistuminen

Rajavartiolaitos voi osallistua terveydenhuoltolaissa (1326/2010) tarkoitettuun ensihoitopalveluun sen mukaan kuin siitä erikseen sovitaan.

27 §

Rajatapahtumaa sekä maahantulo- ja maastalähtöedellytyksiä koskeva tutkinta

Ulkomaalaisen maahantulon, maassa oleskelun, maasta lähdön ja maasta poistamisen edellytysten sekä kansainvälistä suojelua hakevan henkilön henkilöllisyyden, maahantulon ja matkareitin selvittämiseksi suoritettavassa rajavartiolaitoksen tutkinnassa noudatetaan, mitä poliisitutkintaan noudettavan henkilön etsinnästä poliisilain 2 luvun 4 §:n 1 ja 2 momentissa, paikan ja alueen eristämisestä poliisitutkinnan turvaamiseksi poliisilain 2 luvun 8 §:n 1 ja 4 momentissa ja poliisitutkinnasta poliisilain 6 luvussa säädetään. Sama koskee myös Suomen ja Neuvostoliiton välisellä valtakunnan rajalla noudatettavasta järjestyksestä ja rajatapahtumain selvittämisjärjestyksestä tehdyssä sopimuksessa (SopS 32/1960) tarkoitetun rajatapahtuman tutkimista.

Tutkittava henkilö on velvollinen olemaan tutkinnassa enintään 12 tuntia kerrallaan.

Mitä poliisilain 2 luvun 4 §:n 2 momentissa, 6 luvun 3 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 4 §:n 2 momentissa säädetään päällystöön kuuluvasta poliisimiehestä, sovelletaan rajavartiolaitoksessa vähintään luutnantin arvoiseen rajavartiomieheen.

28 §

Rajavalvontaa koskevat toimivaltuudet

Sen lisäksi, mitä tässä laissa ja muualla säädetään, rajavartiomiehellä on Schengenin rajasäännöstössä tarkoitetun rajavalvonnan suorittamiseksi oikeus ilman rikosepäilyä:

9) suorittaa henkilöntarkastus esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi noudattaen, mitä pakkokeinolain 8 luvun 30 §:n 1 kohdassa ja 33 §:ssä säädetään;

10) ottaa henkilöstä kuva;

11) tallettaa rajavaltion suorittamisen yhteydessä saadut tiedot henkilörekisteriin noudattaen, mitä henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa säädetään.

Edellä 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu poistumisen estämisestä sekä tavaroiden ja kulkuneuvon tilapäisestä haltuun ottamisesta rajatarkastuksen toimittamisen ajaksi päättää rajanylityspaikan esimiehenä toimiva rajavartiomies tai vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Kiireellisessä tapauksessa poistumisen estää ja haltuunoton suorittaa rajatarkastusta suorittava rajavartiomies, jonka on viivytyksettä saatettava asia rajanylityspaikan esimiehenä toimivan rajavartiomiehen tai vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomiehen ratkaistavaksi.

Rajan ylittämisen aikomuksesta luopuminen ei estä rajatarkastuksen toimittamista, jos se on tarpeen henkilöllisyyden selvittämiseksi sekä sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan esineitä tai aineita, joiden hallussa pitäminen tai rajan yli kuljettamiseen hänellä ei ole oikeutta.

28 a §

Henkilöntarkastus rajavaltionnassa

Edellä 28 §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitettu henkilöntarkastuksesta päättää rajanylityspaikan esimiehenä toimiva rajavartiomies tai vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Rajatarkastusta suorittava rajavartiomies voi kuitenkin päättää henkilöntarkastuksesta, joka kohdistetaan henkilön päällysvaatteisiin tai mukana oleviin matkatavaroihin taikka joka suoritetaan käsin tunnustelemalla tai teknistä laitetta käyttäen.

Henkilöntarkastuksesta on tehtävä merkintä henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 9 §:ssä tarkoitettuun valvonta-asioiden rekisteriin. Rajanylityspaikan

esimiehenä toimivan rajavartiomiehen tai vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomiehen toimivaltuuksin tehdystä henkilöntarkastuksesta on lisäksi laadittava pöytäkirja, jossa toimituksen kulku selostetaan riittävällä tarkkuudella. Pöytäkirjasta on pyynnöstä annettava tarkastettavalle jäljennös.

29 §

Rajavaltionnassa liittyvä tekninen valvonta

Rajavartiolaitoksella on rajavaltion suorittamiseksi oikeus rajan läheisyydessä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy, kohdistaa poliisilaissa tarkoitettua teknistä valvontaa muualle kuin rikoslain (39/1889) 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan piiriin kuuluvaan alueeseen. Teknistä valvontaa ei kuitenkaan saa kohdistaa käymälään, pukeutumistilaan tai muuhun vastaavaan paikkaan taikka henkilöstötiloihin tai työntekijöiden henkilökohtaiseen käyttöön osoitetuihin työhuoneisiin.

Rajanylityspaikalla ja rajavyöhykkeen ulkopuolella tapahtuvasta teknisestä valvonnasta on ilmoitettava sopivalla merkillä.

Rajavartiolaitos saa asettaa teknistä laitteistoa 1 momentissa tarkoitettua teknistä valvontaa varten rajavyöhykkeellä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa. Rajavyöhykkeen ulkopuolella teknistä laitteistoa voidaan ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa asettaa vain tilapäisesti. Teknisen laitteiston asettamisesta aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus.

Teknisen valvonnan tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

30 §

Rajanylityspaikan järjestelyt ja liikenne rajanylityspaikalla

Liikenteenharjoittajan tulee ilmoittaa rajavartiolaitokselle rajanylityskentän aloittamisesta viimeistään neljä kuukautta ennen liikennöinnin aloittamista. Uusista reiteistä tai vuoroista tulee ilmoittaa viimeistään kaksi kuukautta ennen liikennöinnin aloittamista.

30 a §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet ohjata ja rajoittaa liikkumista rajanylityspaikalla

Rajanylityspaikan esimiehenä toimivalla rajavartiomiehellä ja vähintään luutnantin arvoisella rajavartiomiehellä on oikeus ohjata matkustajien ja liikennevälineiden henkilökunnan liikkumista rajaliikenteen ja rajatarkastusten sujuvuuden helpottamiseksi osoittamalla tarvittavia kulkureittejä liikennevälineestä tai ulkorajalta rajatarkastuksen toimituspaikkaan sekä rajoittamalla liikkumista ajallisesti.

31 §

Rajanylityspaikan teknisessä valvonnassa kertyvän kuvan ja äänen käyttäminen

Rajavartiolaitoksella on oikeus käyttää rajanylityspaikalla teknisessä valvonnassa kertyvää kuvaa ja ääntä henkilöiden automaattiseen tunnistamiseen toimivaltaisen viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan haastettavien, kiinniotettavien, pidätettävien, säilöön otettavien, vangittavien tai viranomaisten seurantaan otettavien henkilöiden tunnistamiseksi.

32 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen rajanylityspaikalla

Rajavartiomiehen oikeudesta toimenpiteisiin rajanylityspaikalla yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla sovelletaan, mitä poliisilain 2 luvun 2, 5 ja 6 §:ssä, 8 §:n 1 momentissa sekä 10 §:ssä säädetään. Mitä poliisilain 2 luvun 6 §:n 3 momentissa säädetään päällekkäin kuuluvasta poliisimiehestä, sovelletaan rajavartio-

laitoksessa vähintään luutnantin arvoiseen rajavartiomieheen.

33 §

Rajavartiomiehen toimivaltuus poliisitehtävissä

Rajavartiomiehellä on 21 §:ssä tarkoitettuisia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävissä sekä 22 §:ssä tarkoitettujen terroristisissa tarkoituksessa tehtävien rikosten torjumiseksi ja erityistilanteiden hoitamiseksi sekä merenkulun turvatoimilaisissa tarkoitettuisissa rajavartiolaitokselle kuuluvassa tehtävässä poliisimiehelle poliisilain 2 ja 3 luvussa säädetty toimivaltuudet, jollei päällekkäin kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

Mitä poliisilain 2 luvun 4 §:n 2 momentissa, 2 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 2 luvun 8 §:n 2 momentissa säädetään päällekkäin kuuluvasta poliisimiehestä, sovelletaan rajavartiolaitoksessa vähintään luutnantin arvoiseen rajavartiomieheen.

34 a §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet turvaamistehtävissä

Edellä 23 §:n 2 momentissa tarkoitettuna erikoiskoulutuksen saanut rajavartiomies voi suorittaa 23 §:ssä säädetyn turvaamistehtävän 2—3 momentissa säädettyin toimivaltuuksin, jollei päällekkäin kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita. Rajavartiolaitoksen on ilmoitettava poliisille turvaamistehtävän suorittamisesta ennakolta.

Rajavartiomiehellä on oikeus eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista, jos se on välttämätöntä turvaamistehtävän suorittamiseksi.

Rajavartiomiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Henkilö voidaan ottaa kiinni, jos

paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa. Kiinniotettu on viipymättä luovutettava poliisille.

35 §

Rajavartiomiehen voimakeinot

Rajavartiomiehellä on virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa rajavartiomies toimii virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjeluun puolustettavuutta on otettava huomioon rajavartiomiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

35 b §

Varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen

Jos virkatehtävää suoritettaessa on syytä epäillä kohdattavan 35 §:n 1 momentissa tarkoitettua vastarintaa tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön on varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla ottaen huomioon, mitä 2 luvussa ja 35 §:n 1 momentissa säädetään.

Virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä on varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen on tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla.

35 c §

Ampuma-aseen käyttö

Ampuma-asetta voidaan käyttää vain silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan henkilön toiminnan pysäyttäminen eikä

lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä. Ampuma-asetta voidaan lisäksi käyttää kiireellistä ja tärkeää tehtävää suoritettaessa esineen, eläimen tai muun vastaavan esineen poistamiseksi. Ampuma-asetta ei saa käyttää väkijoukon hajottamiseksi, ellei ampuma-aseessa käytetä kaasupatruunoita tai muita vastaavia ammuksia niistä erikseen annettujen määräysten mukaisesti.

Ampuma-aseen käytöllä tarkoitetaan ampuma-aselain (1/1998) 2 §:ssä tarkoitettua ampuma-aseen käytöstä varoittamista, ampuma-aseella uhkaamista ja laukauksen ampumista. Ampuma-aseen esille ottaminen ja toimintavalmiuteen saattaminen eivät ole ampuma-aseen käyttöä.

Ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättää rajavartiolaitoksen päällikkö, rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartioston tai merivartioston komentaja tai apulaiskomentaja, rajavartioston tai merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö tai vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

35 d §

Sitominen

Virkatehtävän kohteena olevan henkilön liikkuma- tai toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä henkilön karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua.

Rajavartiolaitoksen säilyttämien kiinni otettujen sitomisesta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 11 luvun 2 §:ssä.

37 §

Etsintäkuulutetun kiinniottaminen

Rajavartiomiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on otettava kiinni, pidätettävä tai vangittava taikka otettava säilöön. Kiinniotettu on viipymättä toimitettava poliisin huostaan, jollei häntä ole päästettävä heti vapaaksi.

Muu kuin 1 momentissa tarkoitettu etsintäkuulutettu on velvollinen rajavartiomiehen kehotuksesta saapumaan poliisiasemalle tai muuhun paikkaan, jossa etsintäkuulutuksen mukaiset toimenpiteet voidaan suorittaa. Jollei hän noudata kehotusta tai jos on todennäköistä, että hän pyrkii välttämään etsintäkuulutuksessa mainitun toimenpiteen, rajavartiomiehellä on oikeus ottaa hänet kiinni kuulutuksessa mainitun toimenpiteen suorittamiseksi.

Etsintäkuulutettu on, jollei etsintäkuulutuksen edellyttämien toimenpiteiden kestoajasta laissa toisin säädetä, velvollinen olemaan toimenpiteen suorittamiseksi saapuvilla enintään kuusi tuntia kiinniottamisesta.

38 §

Kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiomiehellä on oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi ja siirrettäväksi tai siirtää kulkuneuvo sekä ohjata liikennettä, jos se on tarpeen rajavalvonnan, poliisitehtävän, ulkomaalaisvalvonnan tai turvaamistehtävän suorittamiseksi, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, liikenneonnettomuuden vuoksi taikka rajavartiolaitoksen toimialallaan suorittaman kulkuneuvon käyttöön liittyvän valvonnan tai metsästyksenvalvonnan suorittamiseksi tai rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

40 §

Rajavartiomiehen käskyvalta

Rajavartiomiehellä on tässä tai muussa laissa säädettyä toimivaltuutta käyttäessään oikeus yksittäistapauksessa antaa toimialallaan jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja.

41 §

Rajavartiolaitoksen tehtävät rikostorjunnassa

Rajavartiolaitos on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen. Rajavartiolaitos suorittaa toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisen kanssa sen mukaan kuin tässä luvussa tai muualla laissa säädetään.

42 §

Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikosasiat

Rajavartiolaitos toimittaa, jollei jäljempänä toisin säädetä, esitutkinnan, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että on tehty rikos, joka koskee:

- 1) rikoslain 17 luvun 7 tai 7 a §:ssä tarkoitettua valtionrajarikosta;
 - 2) rikoslain 17 luvun 8 ja 8 a §:ssä tarkoitettua laittoman maahantulon järjestämistä;
 - 3) 2 kohdassa tarkoitettua laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskauppaa tai muuta rikoslain 25 luvussa tarkoitettua vapauteen kohdistuvaa rikosta;
 - 4) rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaa rikoslain 33 luvun 1—4 §:ssä tarkoitettua väärennysrikosta;
 - 5) rikoslain 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettua alueloukkausta tai muuta Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista;
 - 6) rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn säännöksen tai sen nojalla annetun määräyksen noudattamatta jättämistä.
- Rajavartiolaitos toimittaa esitutkinnan myös silloin, kun on syytä epäillä:

1) rajavartioviranomaiseen tai rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin tai rajalaitteisiin kohdistuvaa rikosta;

2) rajavyyöhykkeestä annettujen säännösten rikkomista;

3) rajatarkastuksen yhteydessä rikoslain 32 luvun 1—5 §:ssä tarkoitettua kätkemisrikosta tai -rikkomusta;

4) rajavartiolaitoksessa palvelevan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 31 §:ssä tarkoitettun sotilaskurinpitomenettelyn alaisen henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:ssä tarkoitettuun sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu;

5) rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu.

43 a §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi

Rajavartiomiehen toimivaltuuksista 42 ja 43 §:ssä tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi on telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa, henkilön teknistä seuranta, peitetöimintää, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta voimassa, mitä poliisin tai poliisimiehen toimivaltuuksista ja niiden käytöstä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi poliisilaisissa, esitutkintalaisissa ja pakkokeinolaisissa tai muualla laissa säädetään.

Rajavartiomiehellä on kuitenkin oikeus poliisilaisissa säädettyyn televalvontaan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen ennalta estäessä rikoslain 17 luvun 8 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskaupparikosta. Rajavartiomiehellä on oi-

keus pakkokeinolaisissa säädettyyn telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen selvittäessä rikoslain 17 luvun 8 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskaupparikosta. Rajavartiomiehellä on oikeus poliisilaisissa ja pakkokeinolaisissa säädettyyn televalvontaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen ennalta estäessä tai selvittäessä rikoslain 48 a luvun 1 a §:ssä tarkoitettua törkeää metsästysrikosta sekä oikeus pakkokeinolaisissa säädettyyn televalvontaan rajavartiolaitoksen selvittäessä rikoslain 48 a luvun 4 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman saaliin kätkemistä.

Rajavartiomiehellä on poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain mukaisessa tiedonhankinta- ja tutkintaryhmässä sekä yksittäistapauksessa oikeus käsitellä tietoa, joka on hankittu sellaisella menetelmällä, joka ei ole rajavartiomiehen käytettävissä.

Mitä päällystöön kuuluvan poliisimiehen ja poliisilain 5 luvun 7 §:n 1 momentissa tarkoitettun pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi säädetään, sovelletaan rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen. Peitellystä tiedonhankinnasta, valvotusta läpikäytystä sekä salaisen pakkokeinon käytön ja salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta päättää kuitenkin rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

43 b §

Rikostorjuntaan liittyvä ilmoitusvelvollisuus

Rajavartiolaitoksen on ilmoitettava poliisille rikoksen ennalta estämiseen ja selvittämiseen liittyvän toiminnan aloittamisesta sekä siihen liittyvien 43 a §:ssä tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttämisestä.

44 §

Rikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen siirtäminen poliisille tai Tullille

Rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin ja Tullin tehtäväjako koskevista säännöksistä muuta johdu, tullilaissa tarkoitetun tullirikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen Tullille ja muun rikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen poliisille, jos asian tai sen edellyttämien toimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää taikka jos asianomainen viranomainen sitä vaatii. Rajavartiolaitos turvaa siirrettävässä asiassa rikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen siihen saakka, kunnes asian siirtäminen on tapahtunut.

Viranomainen, jolle rikoksen ennalta estäminen ja selvittäminen siirretään, varaa rajavartiolaitokselle tilaisuuden osallistua ennalta estämiseen ja selvittämiseen myös siirron jälkeen, jos asia koskee valtionrajarikosta tai laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyviä vapauteen kohdistuvia rikoksia tai rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta taikka Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista.

Rajavartiolaitoksen on siirrettävä rikoksen selvittäminen poliisin suoritettavaksi silloin, kun on syytä epäillä rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen sotilasoi-keudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen, jos rikoksen vakavuus tai luottamus tutkinnan puolueettomuuteen sitä edellyttää.

45 §

Salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakko-keinojen käytön valvonta

Rajavartiolaitoksen esikunta sekä salaista tiedonhankintaa ja salaisia pakkokeinoja käyttävät rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt valvovat tässä luvussa tarkoitettua tiedonhankintaa ja salaisten pakkokeinojen käyttöä.

Eduskunnan oikeusasiamiehelle annettavista salaista tiedonhankintaa ja salaisia pakko-keinoja koskevista kertomuksista säädetään poliisilaissa ja pakkokeinolaissa.

47 a §

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano ja takavarikoidun esineen palauttaminen

Pakkokeinolain 7 luvun 13 §:n 3 momentissa tarkoitetun päätöksen takavarikon kohteen myymisestä tekee hallintoyksikön päällikkö.

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain 38 §:ssä tarkoitetun menettämisseuraamuksen panee täytäntöön hallintoyksikkö.

49 §

Rajavyöhyke

Maa- tai vesialueen omistaja tai haltija on rajavyöhykkeellä velvollinen sallimaan valtion kustannuksella rajavyöhykkeen takarajan merkitsemisen maa- tai vesialueelle sekä merkintöjen ylläpitämisen. Maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle merkinnöistä aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan käyvän hinnan mukainen korvaus.

50 a §

Raja-aukko ja rajavyöhykkeen kulku-ura

Maa- tai vesialueen omistaja tai haltija on velvollinen sallimaan valtion kustannuksella:

1) Suomen rajalle muodostetulta raja-aukolta näkyvyyttä haittaavien puiden ja muun kasvillisuuden poistamisen;

2) rajavyöhykkeellä ja rajavyöhykkeen takarajalla rajavartiolaitoksen välttämättömän tehtävän suorittamiseksi tarpeellisen kulku-uran esteenä olevien puiden ja muun kasvillisuuden poistamisen;

3) rajavyöhykkeellä ja rajavyöhykkeen takarajalla rajavartiolaitoksen välttämättömän tehtävän suorittamiseksi tarpeellisen kulku-uran edellyttämien vähäisten rakenteiden rakentamisen.

Puiden ja muun kasvillisuuden poistamisoikeus ei koske piha- ja puutarha-alueita. Puiden ja muun kasvillisuuden poistamisesta sekä kulku-uran rakentamisesta on ennakoita

hyvissä ajoin ilmoitettava maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle.

Puiden ja muun kasvillisuuden poistamisesta sekä kulku-uran rakentamisesta aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus.

53 §

Rajavyöhykeluvan voimassaoloaika ja lupaehdot

Rajavyöhykelupaan voidaan sisällyttää rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta välttämättömiä ehtoja, jotka koskevat toimintaa ja liikkumista rajavyöhykkeellä. Lupaehtoja voidaan muuttaa, jos luvan antamisen edellytyksissä tapahtuu olennainen muutos.

56 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Rajavyöhykettä koskevien säännösten noudattamista valvovat rajavartiolaitos, poliisi ja Tulli.

Rajavyöhykelupaa ja varoitusta koskevan asian ratkaisee se alueellinen rajavartioviranomainen, jonka toimialuetta asia pääosin koskee, kuultuaan muita alueellisia rajavartioviranomaisia, joiden toimialuetta asia koskee.

58 §

Rajavyöhykettä koskevien säännösten soveltamisalan rajoitukset

Liikkuminen rajakaistalla ja rajavedessä on rajavyöhykkeelle säädetyistä kielloista poiketen sallittua rajavartiolaitoksen, poliisin, Tullin, puolustusvoimien ja Metsähallituksen erätarkastajan virkatehtävässä sekä pelastustoiminnassa ja valtakunnanrajan laillisen ylittämisen yhteydessä.

Rajavyöhykelupaa ja rajavyöhykeilmoitusta ei vaadita rajavartiolaitoksen, poliisin, Tullin, puolustusvoimien ja Metsähallituksen

erätarkastajan virkatehtävässä, pelastustoiminnassa eikä valtakunnanrajan laillisen ylittämisen yhteydessä välttämättömään rajavyöhykkeellä oleskeluun, rajavedessä ja rajaukolla liikkumiseen eikä ampuma-aseiden, ampumatarvikkeiden, räjähdysaineiden ja jousitoimisten aseiden hallussa pitämiseen ja käyttämiseen.

60 §

Suullisesti annettava päätös ja muutoksenhaku

Edellä 52 §:n 1 momentin 1, 2, 4 ja 5 kohdassa tarkoitettu lupa voidaan kiireellisissä tapauksissa antaa suullisesti. Päätökseen, jolla hakemus hyväksytään kokonaan, ei ole muutoksenhakuoikeutta. Suullisesti annettu päätös, johon ei ole muutoksenhakuoikeutta, annetaan kirjallisesti ainoastaan erikseen esitetystä pyynnöstä.

Muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun rajavyöhykelupaa koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

61 §

Vapautensa menettäneen henkilön kohtelussa sovellettavat säännökset

Jollei jäljempänä muuta säädetä, vapautensa menettäneen henkilön kohteluun sovelletaan rajavartiolaitoksessa, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään.

65 §

Turvallisuustarkastus

Rajavartiomiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja muun henkilökohtaiseen vapautteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa sen varmistamiseksi, ettei tällä ole

hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisenä taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Rajavartiomies voi virkatehtävän suorittamisen yhteydessä tehdä henkilölle tarkastuksen tällaisten esineiden tai aineiden löytämiseksi muussakin tapauksessa, jos se on perustellusta syystä tarpeen rajavartiomiehen työturvallisuuden ja virkatehtävän suorittamisen varmistamiseksi.

Henkilö tai hänen mukanaan olevat tavarat voidaan vapautteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa myös hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettavat vaaralliset esineet tai aineet on tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois. Pois on otettava myös esineet tai aineet, joiden hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty.

65 a §

Turvallisuustarkastuksen toimittaminen

Turvallisuustarkastus toimitetaan käsin tunnustelemalla, koulutettua koiraa käyttäen, metallinilmaisinta tai muuta vastaavaa teknistä laitetta käyttäen taikka muulla niihin rinnastettavalla tavalla.

Tarkastuksella ei saa puuttua tarkastettavan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen enempää kuin tehtävän suorittamiseksi on välttämätöntä. Tarkastuksessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta.

66 §

Vaarallisten esineiden ja aineiden haltuunotto

Sen lisäksi, mitä tässä tai muussa laissa säädetään, rajavartiomiehellä on lakiin perustuvan tehtävänsä yhteydessä oikeus ottaa tilapäisesti haltuun ampuma-aseet, räjähdysaineet sekä muut vaaralliset esineet ja niihin kuuluvat tai liittyvät osat ja muut vaaralliset aineet siltä, jonka voidaan perustellusti epäillä ikänsä, päihtymyksensä, mielentilansa tai muiden olosuhteiden perusteella aiheuttavan

välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Koko esineen sijasta saadaan ottaa haltuun sellainen esineeseen kuuluva tai siihen liittyvä osa, jonka poistamisella 1 momentissa tarkoitettua vaaraa aiheuttaminen voidaan estää.

Ampuma-aseen, aseosan, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten haltuunotosta säädetään ampuma-aselaisissa.

66 a §

Haltuun otetun omaisuuden käsittely

Rajavartiolaitoksen haltuun 65 §:n 3 momentin tai 66 §:n 1 momentin nojalla otettavat vaaralliset esineet ja aineet on palautettava haltijalle viipymättä ja viimeistään 14 vuorokauden kuluessa, jollei sitä ennen ryhdytä 3 momentissa tai pakkokeinolain 7 luvussa tarkoitettuun toimenpiteeseen. Jollei esinettä tai ainetta voida vaaratta palauttaa haltijalle, se luovutetaan poliisille poliisilain 2 luvun 15 §:ssä, ampuma-aselaisissa tai muussa laissa säädettyjä toimenpiteitä varten.

Edellä 66 §:n 2 momentin nojalla rajavartiolaitoksen haltuun otettu esineeseen kuuluva tai siihen liittyvä osa on aina palautettava, jollei kysymyksessä olevaa esinettä kokonaisuudessaan oteta sitä ennen 66 §:n 1 momentin nojalla rajavartiolaitoksen haltuun.

Pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu rajavartiolaitoksen virkamies voi määrätä vähäarvoisen esineen tai aineen hävitettäväksi.

Omistajalle ja haltijalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen omaisuuden hävittämistä, jollei kysymys ole vähäarvoisesta omaisuudesta. Omaisuuden haltuunotosta ja hävittämisestä on laadittava pöytäkirja tai tehtävä vastaava merkintä muuhun asiakirjaan.

67 §

Rajavartiolaitoksen toimitiloja tai aluetta koskeva turvatarkastus

Rajavartiolaitoksen johtoesikunnissa sekä muissa tärkeissä rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja sen hallitsemilla alueilla voidaan jär-

jestää turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi.

Turvatarkastuksen suorittamisesta päättää toimitilaa tai aluetta hallitsevan rajavartiolaitoksen hallintoyksikön päällikkö.

Turvatarkastuksessa voidaan tarkastaa rajavartiolaitoksen toimitiloihin ja sen hallitsemalle alueelle saapuvat ja siellä olevat kulkuneuvot sekä henkilöt ja heillä mukanaan olevat tavarat. Hallintoyksikön päällikkö päättää, missä laajuudessa turvatarkastus järjestetään.

Turvatarkastuksen voi suorittaa rajavartiomies taikka muu rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva tai poliisin hyväksymä tähän tehtävään koulutettu henkilö (*turvatarkastaja*).

Turvatarkastus on järjestettävä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

68 §

Turvatarkastuksen suorittaminen

Turvatarkastajalla on oikeus metallinilmaisinta tai muuta sellaista teknistä laitetta taikka koulutettua eläintä apuna käyttäen tarkastaa rajavartiolaitoksen toimitiloihin tai sen hallitsemalle alueelle saapuva tai siellä oleva kulkuneuvo sekä henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei kulkuneuvossa tai henkilöllä ole esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle tai jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen. Turvatarkastajalla on oikeus tarkastaa kulkuneuvo ja henkilön mukana olevat tavarat myös muulla tavoin.

Jos turvatarkastuksen perusteella tai muutoin on perusteltua syytä epäillä, että tarkastettavalla henkilöllä on mukanaan 1 momentissa tarkoitettu esine tai aine, henkilö voidaan tarkastaa esineen tai aineen löytämiseksi. Tällaisen tarkastuksen suorittavan turvatarkastajan tulee olla samaa sukupuolta kuin tarkastettava.

69 §

Turvatarkastuksessa löydettyjen esineiden haltuunotto

Turvatarkastajalla on oikeus ottaa pois tarkastuksessa tai muuten löydetty esine tai aine, jota tarkoitetaan 68 §:n 1 momentissa tai jonka hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty.

Pois otetut esineet ja aineet on palautettava tarkastetulle hänen poistuessaan rajavartiolaitoksen toimitiloista, jollei siihen ole lain mukaan estettä.

70 §

Voimakeinojen käyttö turvatarkastuksessa

Jos joku kieltäytyy turvatarkastustoimenpiteestä, turvatarkastaja voi poistaa hänet ja hänen hallussaan olevan kulkuneuvon rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta.

Turvatarkastaja voi käyttää henkilön tai kulkuneuvon poistamiseksi rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta sellaisia voimakeinoja, joita henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Muu kuin rajavartiomies ei kuitenkaan saa käyttää voimakeinoja henkilön poistamiseksi rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta, ellei muusta lainsäädännöstä muuta johdu.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

71 §

Rajavartiolaitoksen kohteita ja harjoituksia koskevat liikkumisrajoitukset

Sisäministeriön asetuksella voidaan säätää rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskeva liikkumisrajoitus tai kieltö, jos se on välttämätöntä henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Sotilaallisen harjoitusalueen tai rajaturvallisuuteen liitty-

vän harjoitusalueen osaa koskevan tilapäisen liikkumisrajoituksen tai kiellon voi harjoituksen ajaksi määrätä vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies.

73 a §

Rajavartiolaitoksen tunnuskuva, virkapuvun ja rajavartiomiehen tunnuksen oikeudeton käyttö

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta oikeudettomasti käyttää rajavartiolaitoksen tunnuskuva sellaisenaan taikka sovellettuna merkkiin tai kuvalliseen esitykseen taikka rajavartiolaitoksen tunnuskuva erehdyttävästi muistuttavaa merkkiä, on tuomittava *rajavartiolaitoksen tunnuskuva oikeudettomasta käytöstä* sakkoon.

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo rajavartiolaitoksen hallintolain 23 §:n 1 momentissa säädettyä kieltoa, on tuomittava *rajavartiolaitoksen virkapuvun oikeudettomasta käytöstä* sakkoon, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta.

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo rajavartiolaitoksen hallintolain 23 §:n 2 momentissa säädettyä kieltoa, on tuomittava *rajavartiomiehen tunnuksen oikeudettomasta käytöstä* sakkoon, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta.

77 §

Rajavartiolaitoksen antama virka-apu

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiolaitos voi antaa pyynnöstä virka-apua valtion viranomaiselle sen laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi. Rajavartiolaitoksen antamasta avusta poliisille ja Tullille säädetään poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa.

Rajavartiolaitos on velvollinen antamaan pelastusviranomaiselle, poliisille, Tullille ja puolustusvoimille virka-apua, joka edellyttää sellaisen rajavartiolaitokselle kuuluvan kaluston, henkilövoimavarojen tai erityisasian-

tuntijapalvelujen käyttöä, jota mainituilla viranomaisilla ei sillä hetkellä ole käytettävissään. Virka-avun antamisen edellytyksenä on, että se voi tapahtua vaarantamatta rajavartiolaitokselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista.

Virka-avun antamisesta päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Esitutkin-
taa tai pakkokeinoja koskevan virka-avun antamisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

77 a §

Rajavartiolaitoksen virka-apu poliisille merialueella

Poliisilla on oikeus saada rajavartiolaitokselta Suomen merialueella ja talousvyöhykkeellä sotilaallisten voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla.

Rajavartiolaitoksella on oikeus poliisin johdolla käyttää sotilaallisia voimakeinoja rajavartiolaitoksen avustaessa poliisia terroristirikoksen estämisessä tai keskeyttämisessä 1 momentin mukaisissa tilanteissa.

Sotilaallisilla voimakeinoilla tarkoitetaan virkamiehen henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa sellaista asevoiman käyttöä, joka soveltuu poliisitehtävän suorittamiseen.

Voimakeinojen on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen, vastarinnan vaarallisuuteen, käytettävissä oleviin voimavaroihin sekä muihin tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttaviin seikkoihin. Erityisesti on otettava huomioon sivullisten oikeudet ja heidän turvallisuutensa. Ennen voimakeinojen käyttöä on niiden käytöstä mahdollisuuksien mukaan varoitettava.

Poliisi päättää tässä pykälässä tarkoitettujen voimakeinojen käyttämisestä ja johtaa niiden käyttöä. Voimakeinoja saa käyttää vain rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palveleva rajavartiomies. Voimakeinojen käytöstä säädetään poliisilain 2 luvun 17 §:n 3 momentissa. Hätävarjelun liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 4 §:n 2 momentissa. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

77 b §

Päätöksenteko poliisille annettavasta virka-avusta

Edellä 77 a §:ssä tarkoitettussa tilanteessa virka-apua pyytää sisäministeriö ja sen antamisesta päätetään valtioneuvoston yleisistunnossa. Jos valtioneuvostoa ei ole mahdollista saada riittävän nopeasti koolle, yhteiskunnan erittäin tärkeää toimintoa välittömästi ja vakavasti vaarantavassa kiireellisessä tapauksessa sisäministeriö voi välittömästi päättää virka-avun antamisesta. Pyynnöstä ja päätöksestä on tällöin ilmoitettava viipymättä valtioneuvostolle ja tasavallan presidentille. Valtioneuvosto voi päättää jo aloitetun virka-avun antamisen jatkamisesta tai lopettamisesta.

Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamisesta säädetään aluevalvontalaissa.

77 c §

Virka-aputilanteen johtaminen

Virka-avun antamisesta päättävä määrä 77 a §:n mukaisessa tilanteessa virka-apuosaston suuruuden ja varustuksen.

Virka-apuosastoa johtaa sen päälliköksi määrätty rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palveleva rajavartiomies tehtävän suorittamista johtavan poliisimiehen ohjeiden mukaan. Poliisi päättää virka-avun antamisen keskeyttämisestä ja lopettamisesta.

Poliisi vastaa virka-aputilanteen turvallisen suorittamisen kannalta tarpeellisesta yleisjohtosta ja osapuolten välisten toimintojen yhteensovittamisesta sekä työturvallisuusjärjestelyistä.

Poliisiin tulee erityisesti huolehtia siitä, että virka-apuosaston päälliköllä on riittävät tiedot virka-aputilanteesta, toimintaympäristöstä, tilanteen laadusta ja vakavuusasteesta sekä mahdollisista työturvallisuusriskeistä.

Rajavartiolaitos vastaa virka-apuosaston henkilöstöön kuuluvan ammattitaidosta ja pehdyttämisestä siten, että henkilöstö tuntee käyttämänsä kaluston ja välineistön sekä niitä koskevat turvallisuusohjeet.

77 d §

Virka-avun kustannukset

Edellä 77 a §:ssä tarkoitetun virka-avun kustannuksista vastaa sen antaja silloin kun virka-avun antaminen poliisille on tehtävän luonne ja kiireellisyys huomioon ottaen välttämätöntä.

Mainitun virka-avun sitoessa suuria voimavaroja ja pitkittyessä siten, että se haittaa olennaisesti rajavartiolaitoksen tai virka-apua antavan yksikön perustoimintoja taikka aiheuttaa merkittäviä kustannuksia, rajavartiolaitoksella on oikeus saada korvaus sille aiheutuneista välittömistä kustannuksista.

Neuvoteltuaan ja sovittuaan virka-apua pyytäneen poliisiyksikön kanssa toiminnan muuttumisesta maksulliseksi virka-avun antaja päättää korvauksen perimisestä.

78 §

Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu

Virka-avun pyytämisestä päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Esitutkin-
taa tai pakkokeinoja koskevan virka-avun pyytämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

80 §

Valtion vahingonkorvausvastuu

Valtion varoista korvataan sellaiset henkilö- ja esinevahingot, jotka ovat aiheutuneet

sivulliselle rajavartiolaitoksen suorittamasta pakkotoimenpiteestä.

Tämän luvun säännökset eivät rajoita vahinkoa kärsineen oikeutta korvaukseen vahingonkorvauslain (412/1974) tai muun lain nojalla.

80 a §

Vahinkoa kärsineen myötävaikutus

Edellä 80 §:ssä tarkoitettua korvausta voidaan sovittelua tai se voidaan evätä, jos vahingon kärsinyt on omalla toiminnallaan tai laiminlyönnillään olennaisesti vaikuttanut vahingon syntymiseen.

80 b §

Virkamiehen ja työntekijän vastuu

Vahingon aiheuttaneen virkamiehen ja työntekijän korvausvastuusta sekä hänen velvollisuudestaan korvata valtiolle sen tämän lain mukaisesti suorittama korvaus säädetään vahingonkorvauslain 4 ja 6 luvussa.

80 c §

Vahingon selvittäminen

Rajavartiolaitoksen virkamiehen on viivytyksettä tehtävä esimiehelleen ilmoitus virkatehtävän suorittamisen yhteydessä syntyneestä muusta kuin vähäiseksi katsottavasta henkilö- tai esinevahingosta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vahingon aiheutumisesta tulee tarvittaessa taikka vahinkoa kärsineen tai virkatoimen suorittaneen pyynnöstä toimittaa tutkinta, jossa on muun ohessa selvitettävä ne olosuhteet, joissa virkatehtävä on suoritettu, johto- ja vastuusuhteet virkatehtävän aikana, vahingon määrä sekä vahinkoa kärsineen oman toiminnan tai laiminlyönnin vaikutus vahingon syntymiseen. Tutkinnan suorittaa poliisi, jollei kyseessä ole sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävä vahinkoasia.

Virkatehtävän suorittamisen yhteydessä vammoja saaneelle on viivytyksettä annettava hoitoa ja järjestettävä tarvittaessa lääkä-

rinapua. Jos henkilö ilmoittaa saaneensa vammoja rajavartiomiehen toimenpiteen vuoksi, hänelle on mahdollisimman pian annettava tilaisuus päästä lääkärintarkastukseen tai, jos se ei ole välittömästi mahdollista, esteettömän henkilön tarkastettavaksi. Kustannukset hoidosta ja lääkärinavusta suoritetaan ennakoita valtion varoista.

80 d §

Korvauksen suorittaminen

Tässä luvussa tarkoitettua vahingon korvaamisesta päättää se hallintoyksikkö, jonka alueella virkatehtävä tai pääosa siitä on suoritettu. Korvausta koskevan asian siirtämiseen muun hallintoyksikön käsiteltäväksi sovelletaan, mitä rajavartiolaitoksen hallintolaissa tai muualla laissa säädetään taikka lain nojalla annetussa määräyksessä määrätään.

Korvausta on haettava kirjallisesti kuuden kuukauden kuluessa siitä päivästä, jona virkatehtävä suoritettiin taikka korvaukseen oikeutettu sai tiedon vahingosta. Erityisestä syystä korvausta voidaan hakea myöhemminkin.

Hallintoyksikön korvausta koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta.

83 §

Kansainväliset yhteistoimintasopimukset

Sisäministeriö voi rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvissa sellaisissa asioissa, jotka eivät kuulu lainsäädännön alaan taikka vaadi eduskunnan suostumusta tai tasavallan presidentin toimenpidettä, tehdä tavanomaisina pidettäviä yhteistoimintasopimuksia muiden valtioiden rajavartiolaitoksen toimialalla toimivien viranomaisten kanssa.

84 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) 36 §:n 2 momentissa, 37 §:ssä ja 71 §:n 2 momentissa tarkoitettua henkilön kiinniotamisesta samoin kuin 28, 59, 66, 66 a ja 69

§:ssä tarkoitetusta omaisuuden haltuun ottamisesta sekä 28 §:ssä tarkoitetusta henkilöntarkastusta koskevasta toimenpiteestä laadittavasta pöytäkirjasta tai tehtävästä muusta merkinnästä;

2) rajavartiomiehen varustamisesta voimankäyttö- ja suojavälineillä sekä tarvittaessa rajavartiomiehen muusta varustuksesta;

3) tarvittaessa tässä laissa säädetyn lupatai ilmoitusasian käsittelemisestä sekä luvan hakemisessa ja ilmoituksen tekemisessä noudatettavasta menettelystä;

4) rajavartiolaitoksessa tutkinnanjohtajan tehtävään määrättävältä edellytettävästä koulutuksesta.

Sisäministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) menettelystä haltuun otetun omaisuuden säilyttämisessä;

2) menettelystä kulkuneuvon pysäyttämisessä ja voimakeinojen käyttämisessä;

3) eläimen kiinniottamisesta, säilyttämisestä ja lopettamisesta;

4) tarvittaessa kieltonauhoista ja muista merkeistä, joilla pakkokeinolain mukaan voidaan merkitä rajavartiolaitoksen rikoksen selvittämisen turvaamiseksi sulkema rakennus, huone tai alue;

5) tarvittaessa kieltotauluista ja muista merkeistä, joilla voidaan merkitä rajavartiolaitoksen 71 §:ssä tarkoitetut kohteet ja harjoitukset sekä 7 luvussa tarkoitettu rajavyöhyke;

6) tarvittaessa rajavartiolaitoksen kohteita tai aluetta koskevien turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja turvatarkastuksen käytännön järjestämisestä;

7) tarvittaessa 77 a §:n mukaista virka-apua koskevan pyynnön sisällöstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

2.

Laki**rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 24 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 24 §:n 2 momentti seuraavasti:

24 §

Virkamerkki

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Velvollisuudesta pitää virkamerkki mukana ja esittää se pyydettyä säädetään rajavartiolain 8 a §:ssä.

3.

Laki**henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 9 §:n 1 momentin ja 3 momentin johdantokappaleen ruotsinkielinen sanamuoto, 9 §:n 3 momentin 2 kohta, 19 §:n 2 momentti, 21 § sekä 46 §:n 2 momentin suomenkielinen sanamuoto, sellaisina kuin niistä ovat 9 §:n 1 momentin ja 3 momentin johdantokappaleen ruotsinkielinen sanamuoto ja 9 §:n 3 momentin 2 kohta laissa 1230/2013 sekä 19 §:n 2 momentti laissa 689/2009, ja

lisätään lakiin uusi 20 a § seuraavasti:

9 §

Valvonta-asioiden rekisteri

miseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suoritta-

2) rajavartiolain 31 §:ssä säädetyn tunnistamisen suorittamiseksi tarpeellisia kuvatiotoja henkilöistä, jotka on otettava kiinni rikoksen, josta voi seurata vankeusrangaistus, estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteeseen saattamiseksi taikka vankeusrangaistuksen

täytäntöön panemiseksi (*automaattisesti tunnistettavien tiedot*);

19 §

Tiedot ulkorajan ylittävissä kulkuneuvossa olevista henkilöistä

Maahan saapuvan ja maasta lähtevän ulkorajan ylittävän ajoneuvon kuljettajan on toimitettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle tiedot ajoneuvossa olevista henkilöistä. Aluksen tai ilma-aluksen päällikön sekä junan tai muun liikennevälineen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan on annettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle matkustaja- ja miehistöluettelo taikka muutoin tiedot liikennevälineen henkilökunnasta, matkustajista ja muista liikennevälineessä olevista henkilöistä (*matkustaja- ja miehistöluettelo*), jollei tietoja jo ole toimitettu 20 tai 20 a §:n perusteella. Tiedot voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla.

20 a §

Liikenteenharjoittajan velvollisuus matkustajia ja miehistöä koskevien tietojen antamiseen alus- ja junaliikenteessä

Ammattimaisesti henkilöiden tai tavaroiden kuljetusta vesiteitse tai rautateitse harjoittavan luonnollisen henkilön tai oikeus-

henkilön on toimitettava rajatarkastusviranomaiselle 19 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut matkustaja- ja miehistötiedot ennen rajatarkastukseen saapumista.

Junaliikenteessä tiedot on toimitettava viimeistään junan lähdettyä viimeiseltä asemalta, jolta se on ottanut matkustajia. Alusliikenteen tietojen ennakkotoimitusvelvollisuuteen sovelletaan, mitä Schengenin rajasäännöstössä ja muualla säädetään tai määrätään.

21 §

Liikenteenharjoittajille määrättävät seuraamukset

Edellä 20 ja 20 a §:ssä liikenteenharjoittajalle säädetyn velvollisuuden rikkomisesta määrättävästä seuraamusmaksusta säädetään ulkomaalaislain 179 §:ssä.

46 §

Tarkemmat säännökset, määräykset ja ohjeet

Sisäministeriön asetuksella annetaan tarvittaessa tarkemmat säännökset tietojärjestelmän ylläpitämisessä noudatettavasta teknisestä menettelystä, tietojen hakuperusteista ja muista järjestelmän käyttöä koskevista ehdoista ja valvonnasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 20 a §:ää ei kuitenkaan sovelleta ennen kuin kuusi kuukautta on kulunut lain voimaantulosta.

4.

Laki**meripelastuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan meripelastuslain (1145/2001) 2 §:n 13 ja 17 kohta, 4 §:n 1 momentti ja 2 momentin 5 kohta, 13 §:n 1 momentti, 14 §:n 2 momentin 2, 3, 10 ja 11 kohta, 21 §:n 2 momentti sekä 22 ja 23 §,

sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 13 ja 17 kohta, 4 §:n 1 momentti ja 2 momentin 5 kohta, 14 §:n 2 momentin 2 ja 3 kohta ja 21 §:n 2 momentti laissa 1660/2009 sekä 23 § laissa 380/2011, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1660/2009, uusi 18 kohta, 14 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1660/2009, uusi 12 kohta sekä lakiin uusi 25 a § seuraavasti:

2 §

Käsitteet ja määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

13) *ensihoidtopalvelulla* kokonaisuutta, johon sisältyy äkillisesti sairastuneen tai loukkaantuneen potilaan kiireellinen hoito ensisijaisesti terveydenhuollon hoitolaitoksen ulkopuolella ja tarvittaessa potilaan kuljettaminen lääketieteellisesti arvioiden tarkoituksenmukaisimpaan hoitoyksikköön;

17) *COSPAS-SARSAT-järjestelmällä* kansainvälistä etsintä- ja pelastussatelliittijärjestelmää, jonka avulla välitetään satelliitin kautta merenkulun, ilmailun tai henkilökohtaisten hätälähettimien hätäviestejä;

18) *pelastustoimen erikoiskoulutetulla meritoimintaryhmällä* (*Maritime Incidence Response Group, MIRG*) pelastuslaitosten henkilöstöstä koostuvaa ja meripelastustoimen erityistilanteisiin koulutettua ja varustettua erikoisryhmää.

4 §

Muut meripelastukseen osallistuvat viranomaiset ja toimijat

Hätäkeskuslaitos, Ilmatieteen laitos, pelastuslaissa (379/2011) tarkoitettu alueen pelastustoimi, Liikenteen turvallisuusvirasto, Li-

kennevirasto, poliisi, puolustusvoimat, sosiaali- ja terveystieteelliset, Tulli ja ympäristöviranomaiset (*muu meripelastusviranomainen*) ovat rajavartiolaitoksen ohella velvollisia osallistumaan korvauksetta meripelastustoimen tehtäviin, jos se on niiden toimialaan kuuluvien tehtävien kannalta perusteltua taikka jos se vaaratilanteen vakavuus ja erityisluonne huomioon ottaen on tarpeen, eikä meripelastustoimen tehtävän suorittaminen merkittävällä tavalla vaaranna viranomaisen muun tärkeän lakisääteisen tehtävän suorittamista.

Muiden meripelastusviranomaisten tehtävät meripelastustoimessa ovat seuraavat:

5) alueen pelastustoimi, poliisi ja Tulli osallistuvat etsintä- ja pelastustoimintaan tarjoamalla käytettäväksi niille kuuluvaa henkilöstöä ja kalustoa; alueen pelastustoimi osallistuu pelastustoimen erikoiskoulutetun meritoimintaryhmän toimintaan, jos tästä on alueen pelastustoimen ja rajavartiolaitoksen kesken erikseen sovittu;

13 §

Meripelastusrekisterin tiedot

Meripelastusrekisteriin voidaan tallettaa meripelastustoimen toimintavalmiuden ylläpitämiseksi meripelastustoimen tehtävien hoitamiseen varautuneiden henkilöiden val-

mius-, tunnist- ja yhteystiedot sekä merenkulun, ilmailun ja henkilökohtaisten hätälähtemien tunnistetiedot ja haltijoiden ilmoittamat yhteystiedot onnettomuuksien varalta.

14 §

Oikeus tietojen saamiseen viranomaisilta

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä korvaukset tietoja, jotka ovat tarpeen meripelastustoimen valmiussuunnittelua varten ja vastaavasti vaaratilanteessa meripelastustoimen tehtävien suorittamista varten seuraavasti:

2) hätäkeskustietojärjestelmästä, poliisin tehtäväilmoitusrekisteri mukaan lukien, hätäilmoitusta ja vaaratilannetta koskevia tietoja, henkilön oman turvallisuuden tai työturvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja sekä merellä toimivien viranomaisten yksiköiden valmius- ja paikkatietoja;

3) Liikenteen turvallisuusviraston pitämäästä ilma-alusrekisteristä sekä ilmaliikennepalvelujen tarjoajan pitämästä ilmailun hätäpaikkansuunnitelma- ja hätäilmoitusrekisteristä ilma-alusta ja ilma-aluksen omistajaa ja haltijaa koskevia tietoja;

10) Tullin tietojärjestelmistä alus- ja tavaliikennettä koskevia tietoja sekä henkilön oman turvallisuuden tai työturvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja;

11) Väestörekisterikeskukselta väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 13—17 §:ssä tarkoitettuja tietoja;

12) poliisin henkilörekistereistä henkilön oman turvallisuuden tai työturvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja.

21 §

Palkkiot ja korvaukset

Meripelastustoimen tehtävässä turmeltu- neista tai hävinneistä työvälineistä, vaatteista ja varusteista suoritetaan korvaus valtion varoista sille, joka:

1) on 10 §:n 2 momentissa säädetyn toimintavelvollisuuden perusteella ryhtynyt omatoimisiin pelastustoimenpiteisiin;

2) on 10 §:n 3 momentin perusteella määrätty avustamaan meripelastustoimen tehtävässä;

3) osallistuu meripelastustoimen tehtävään 6 §:n 2 momentin perusteella vapaaehtoisen yhdistyksen tai muun yhteisön jäsenenä;

4) osallistuu rajavartiolaitoksen johtamaan meripelastusharjoitukseen.

22 §

Palkkion ja korvauksen hakeminen

Edellä 21 §:ssä tarkoitettua palkkiota tai korvausta on haettava rajavartiolaitokselta kolmen kuukauden kuluessa palkkio- tai korvauserusteen syntymisestä. Turmeltunutta, hävinnyttä tai tuhoutunutta omaisuutta koskevan korvauksen maksamisen ehtona on, että vahingosta on ensi tilassa ilmoitettu meripelastusjohtajalle tai meripelastusharjoituksen johtajalle.

23 §

Korvaus tapaturmasta

Meripelastustoimen tehtävässä sattuneesta tapaturmasta suoritetaan korvaus valtion varoista samojen perusteiden mukaan kuin työtapaturmasta tai ammattitaudista siltä osin kuin vahingonkäräjällä ei ole oikeutta vähintään samansuuruiseen korvaukseen muun lain mukaan. Korvausta suoritetaan sille, joka:

1) on 10 §:n 2 momentissa säädetyn toimintavelvollisuuden perusteella ryhtynyt omatoimisiin pelastustoimenpiteisiin;

2) on 10 §:n 3 momentin perusteella määrätty avustamaan meripelastustoimen tehtävässä;

3) osallistuu meripelastustoimen tehtävään 6 §:n 2 momentin perusteella vapaaehtoisen yhdistyksen tai muun yhteisön jäsenenä;

4) osallistuu rajavartiolaitoksen johtamaan meripelastusharjoitukseen.

Asian, joka koskee korvauksen suorittamista tämän pykälän nojalla valtion varoista, kä-

sittelee Valtiokonttori. Tapaturma-asian käsittelyyn ja muutoksenhakuun korvausasiassa annettuun päätökseen sovelletaan tapaturmavakuutuslain (608/1948), ammattitautilain (1343/1988) ja tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (625/1991) vastaavia säännöksiä.

25 a §

Muutoksenhaku hätämerkkien käyttämistä koskevassa lupa-asiassa

Edellä 25 §:n 2 momentissa tarkoitettussa hätämerkkien käyttämistä koskevassa lupa-asiassa tehtyyn päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

5.

Laki**poliisilain 2 luvun 17 ja 21 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 2 luvun 17 §:n 4 momentti ja 21 §:n 1 momentti seuraavasti:

2 luku

Yleiset toimivaltuudet

17 §

Voimakeinojen käyttö

—————
Poliisilla on oikeus puolustusvoimien avustuksella sekä Suomen merialueella ja talousvyöhykkeellä rajavartiolaitoksen avustuksella käyttää sotilaallisia voimakeinoja terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi sen mukaan kuin puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa (781/1980) ja rajavartiolaitain (578/2005) 77 a—77 d §:ssä säädetään.

21 §

Rajatarkastus ja tullitoimenpiteet

—————
Poliisimiehellä on oikeus rajatarkastuksen toimittamiseen rajavartiolaitain 28 ja 28 a §:ssä rajavartiomiehelle säädetyin toimivaltuuksin. Lisäksi poliisilla on sama toimivalta käyttää rajanylityspaikalla teknisessä valvonnassa kertyvää kuvaa ja ääntä kuin rajavartiolaitoksella on rajavartiolaitain 31 §:n nojalla.

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

6.

Laki**tullilain 14 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tullilain (1466/1994) 14 a §, sellaisena kuin se on laissa 961/2012, seuraavasti:

14 a §

Tullimiehellä on oikeus rajatarkastuksen toimittamiseen rajavartiolaitain (578/2005) 28, 28 a, 36 ja 38 §:ssä rajavartiomiehelle säädetyin toimivaltuuksin. Lisäksi Tullilla on sama toimivalta käyttää rajanylityspaikalla tekni-

sessä valvonnassa kertyvää kuvaa ja ääntä kuin mitä rajavartiolaitoksella on rajavartiolaitain 31 §:n nojalla.

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

7.

Laki

ulkomaalaislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 174 §:n 2 momentti, 179 §, 181 §:n 1 momentti, 182 §:n 2 momentti sekä 185 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 174 §:n 2 momentti, 179 §, 182 §:n 2 momentti ja 185 §:n 2 momentti laissa 581/2005 sekä 181 §:n 1 momentti laissa 1261/2013, seuraavasti:

174 §

Ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoittajan ilmoitus- ja valvontavelvollisuus

Ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoittajan ilmoitusvelvollisuudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 19, 20 ja 20 a §:ssä.

179 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu

Liikenteenharjoittajalle, joka rikkoo 173 §:ssä säädetyn tarkastusvelvollisuuden tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 tai 20 a §:ssä säädetyn tietojenantovelvollisuuden, määrätään seuraamusmaksu (*liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu*). Maksun suuruus 173 §:n rikkomisesta on 3 000 euroa kuljetettua henkilöä kohden. Maksun suuruus henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 ja 20 a §:n rikkomisesta on 3 000 euroa kutakin sellaista matkaa kohden, jolta ei ole ilmoitettu matkustajatietoja tai ne on ilmoitettu puutteellisesti tai virheellisesti.

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksua ei määrätä, jos:

1) liikenteenharjoittaja osoittaa noudatta-neensa velvollisuuttaan varmistaa, että ulkomaalaisella on kuljetettavaksi otettaessa ollut vaadittava matkustusasiakirja sekä vaadittava viisumi tai oleskelulupa;

2) vaadittava matkustusasiakirja taikka viisumi tai oleskelulupa on osoittautunut vä-

rennetyksi ja väärennös ei ole ollut selvästi havaittavissa;

3) henkilön kuljettaminen ilman vaadittavaa matkustusasiakirjaa taikka viisumia tai oleskelulupaa taikka virhe lentoliikenteen tai ammattimaisen alus- tai junaliikenteen matkustajatiedon antamisessa on tapahtunut kaikki olot huomioon ottaen anteeksiannettava huomaamattomuudesta;

4) maksun määrääminen olisi olosuhteet huomioon ottaen muutoin kohtuutonta.

Edellä 2 momentin 1 kohtaa ei sovelleta määrättäessä maksua henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 ja 20 a §:n rikkomisesta.

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksua ei voida määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa. Seuraamusmaksua ei voida määrätä myöskään sille, jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio.

181 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrääminen

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää rajatarkastuksen yhteydessä sen rajavartioston tai merivartioston komentaja, apulaiskomentaja taikka raja- tai meritoimiston päällikkö, jonka toimialueella 173 §:n tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 tai 20 a §:n rikkominen on havaittu. Jos rajatarkastusviranomaisena on toiminut poliisi, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää poliisilaitoksen päällystään kuuluva poliisimies. Jos rajatar-

kastusviranomaisena on toiminut Tulli, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää tehtävään määrätty Tullin vastuuyksikön toimintayksikön esimiestehtävässä toimiva tullimies.

182 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun poistaminen

Mitä 1 momentin 1 kohdassa säädetään, ei koske seuraamusmaksua, joka määrätään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 tai 20 a §:n rikkomisesta.

185 §

Ulkomaalaisrikkomus

Ulkomaalaisrikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö 174 tai 175 §:ssä taikka henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 19 §:ssä säädetyn velvollisuutensa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 179 §:n 1 momentti tulee voimaan kuitenkin vasta päivänä kuuta 20.

8.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain 38 ja 42 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 38 §:n 3 momentti ja 42 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 42 §:n 1 momentti laissa 816/2011, seuraavasti:

38 §

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano

Tullirikosasiassa ja rajavartiolaitoksen tutkimassa rikosasiassa määrätyn menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta on lisäksi voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

42 §

Menetetyksi tuomitusta omaisuudesta määrääminen

Menetetyksi tuomittua omaisuutta koskevista täytäntöönpanotoimista määrää Poliisihallitus, joka voi oikeuttaa poliisilaitoksen määräämään toimenpiteistä. Tulli määrää tullirikosasiassa ja rajavartiolaitoksen esikunta rajavartiolaitoksen tutkimassa rikosasiassa menetetyksi tuomitun omaisuuden täytäntöönpanotoimista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

9.

Laki**tieliikennelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tieliikennelain (267/1981) 48 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa
527/2005, sekä

lisätään lakiin uusi 96 b § seuraavasti:

48 §

Poikkeussäännökset

Poliisimiehellä, tullimiehellä ja rajavartiomiehellä on tarkkailutehtävissä ja teknisen tarkkailun tehtävissä ja poliisimiehellä peite-toimintatehtävissä ja valeostotehtävissä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädettyjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa tämän lain säännöksistä.

96 b §

Maastoajoneuvon käytön valvonta

Rajavartiomiehellä ja tullimiehellä on liikenteen valvontaan liittyvässä virkatehtävissä sama oikeus kuin poliisilla valvoa 91 §:n mukaista maastoajoneuvon käyttöä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Helsingissä 30 päivänä tammikuuta 2014

Pääministerin estyneenä ollessa, ulkoasiainministeri

ERKKI TUOMIOJA

Sisäministeri *Päivi Räsänen*

1.

Laki**rajavartiolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rajavartiolain (578/2005) 3, 5—8, 11, 12, 15, 15 a, 15 b, 16 ja 21 §, 22 §:n 3 momentti, 23 §:n 2 momentin suomenkielinen sanamuoto, 24 §, 26 §:n otsikko, 27 §, 28 §:n 1 momentin johdantokappale ja 9 kohta sekä 3 ja 4 momentti, 29 §, 30 §:n otsikko, 31—33, 37 ja 38 §, 40 §:n suomenkielinen sanamuoto, 41, 42 ja 44 §, 53 §:n 2 momentti, 56 §:n 1 ja 3 momentti, 58 ja 60 §, 61 §:n 1 momentti, 65—70 §, 71 §:n 1 momentti, 77 §, 78 §:n 2 momentti, 80 §, 83 §:n suomenkielinen sanamuoto sekä 84 §,

sellaisina kuin niistä ovat 12, 15, 15 a ja 15 b §, 28 §:n 1 momentin johdantokappale ja 3 ja 4 momentti sekä 31 ja 38 § laissa 478/2010, 21 ja 84 § osaksi laissa 688/2009, 28 §:n 1 momentin 9 kohta ja 32 § laissa 875/2011, 41 § laissa 478/2010 ja 875/2011, 42 ja 66 § osaksi laissa 875/2011, 61 §:n 1 momentti laissa 843/2006, 77 § osaksi laissa 688/2009 ja 1150/2010 ja 78 §:n 2 momentti laissa 1150/2010, sekä

lisätään lakiin uusi 7 a, 7 b ja 8 a §, 26 §:ään uusi 3 momentti, 28 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 478/2010 ja 875/2011, uusi 10 ja 11 kohta, lakiin uusi 28 a §, 30 §:ään uusi 2 momentti, lakiin uusi 30 a ja 34 a §, 35 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 554/2007, uusi 4 momentti, lakiin uusi 35 b—35 d, 43 a ja 43 b §, lakiin siitä lailla 688/2009 kumotun 45 §:n tilalle uusi 45 §, 47 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1151/2013, uusi 2 ja 3 momentti, 49 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 50 a, 65 a, 66 a, 73 a, 77 a—77 d sekä 80 a—80 d § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Rajavartiolaitoksen tuottamat turvallisuus- ja valvontatoiminnot

Rajavartiolaitoksen tehtävät

Rajavartiolaitoksen toiminnan tavoitteena on rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Rajavartiolaitos toimii rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Rajavartiolaitos suorittaa erikseen säädettyjä valvontatehtäviä sekä toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteeseen saattamiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Rajavartiolaitos suorittaa poliisi- ja tullitehtäviä, etsintä- ja pelastustehtäviä sekä osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen. Rajavartiolaitoksen tehtävistä meripelastustoimen alalla säädetään meripelastuslaissa.

Rajavartiolaitoksen *tehtävänä* on rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Rajavartiolaitos toimii rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten *sekä yhteisöjen ja asukkaiden* kanssa.

Rajavartiolaitos suorittaa erikseen säädettyjä valvontatehtäviä sekä toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, *paljastamiseksi*, selvittämiseksi ja *syyteharkintaan* saattamiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Rajavartiolaitos suorittaa poliisi- ja tullitehtäviä, etsintä-, pelastus- ja *ensihoidotehtäviä* sekä osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen. Rajavartiolaitoksen tehtävistä meripelastustoimen alalla säädetään meripelastuslaissa.

Voimassa oleva laki

5 §

Tehtävien hoito ja tärkeysjärjestys

Rajavartiolaitoksen tehtävät on hoidettava mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.

6 §

Vaatusasiallisuudesta, puolueettomuudesta ja soveltavuudesta

Tehtävien suorittamisessa on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä tasaveroin kohtelua ja soveltavuutta edistäen.

7 §

Suhteellisuusvaatus

Kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin tehtävän suorittamiseksi on välttämätöntä. Rajavartiolaitoksen tehtävien suorittamista koskevien toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

(uusi)

(uusi)

5 §

Tehtävien hoito ja tärkeysjärjestys

Rajavartiolaitoksen tehtävät on hoidettava tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.

6 §

Asiallisuuden, puolueettomuuden ja soveltavuuden periaatteet

Tehtävien suorittamisessa on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhdenvertaista kohtelua ja soveltavuutta edistäen. Rajaturvallisuutta tulee pyrkiä ylläpitämään ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin.

7 §

Suhteellisuusperiaate

Toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuden ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin nähden.

7 a §

Vähemmän haitan periaate

Kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi.

7 b §

Tarkoitussidonnaisuuden periaate

Toimivaltuutta saa käyttää vain säädettyyn tarkoitukseen.

8 §

Toimenpiteen perusteen ilmoittaminen

Rajavartiomiehen on ilmoitettava henkilön vapauteen kohdistuvan toimenpiteen peruste toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle tai tämän edustajalle, jollei se ole mahdotonta henkilön tilan taikka olosuhteiden johdosta.

Jollei muualla tässä tai muussa laissa toisin säädetä, myös muun kuin vapauteen kohdistuvan toimenpiteen kohteena olevalla tai tämän edustajalla on oikeus saada tieto *tämän oikeuksia koskevan* toimenpiteen perusteesta niin pian kuin se on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta.

(uusi)

8 §

Toimenpiteen perusteen ilmoittaminen

Henkilön vapauteen kohdistuvan toimenpiteen peruste on ilmoitettava toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle tai *hänen edustajalleen niin pian kuin se on mahdollista henkilön tila ja muut olosuhteet huomioon ottaen*.

Jollei laissa toisin säädetä, myös muun kuin vapauteen kohdistuvan toimenpiteen kohteena olevalla *henkilöllä* tai tämän edustajalla on oikeus saada tieto toimenpiteen perusteesta niin pian kuin se on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta.

8 a §

Rajavartiomiehen aseman ilmaiseminen ja rajavartiomiehen yksilöiminen

Rajavartiomiehen on pidettävä rajavartiolaitoksen hallintolain 24 §:ssä tarkoitettu virkamerkki mukana virkatehtävää suoritettaessa. Rajavartiomiehen on tarvittaessa ilmaistava toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle olevansa rajavartiomies ja pyynnöstä esitettävä virkamerkinsä, jos ilmaiseminen tai esittäminen on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta.

Rajavartiolaitoksen on huolehdittava siitä, että virkatoimen suorittanut rajavartiomies on tarvittaessa yksilöitävissä.

11 §

Rajavartiolaitoksen tehtävissä noudatettavien periaatteiden yhteensovittaminen

Jollei muualla toisin säädetä, tehtävän suorittamiseksi käytettävistä samanarvoisista toimenpiteistä on valittava ensisijaisesti se, joka parhaiten turvaa perustuslaissa säädettyjen perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisen.

11 §

Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen

Rajavartiomiehen on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista.

12 §

Rajanylityspaikat

Rajanylityspaikkoina toimivista satamista, rautatieasemista tai muista paikoista tai alueista sekä rajanylityspaikkojen aukioloajoista samoin kuin rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin kesken eri rajanylityspaikoilla säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Sisäasiainministeriö huolehtii Schengenin rajasäännösten 4 artiklan 1 kohdan 2 alakohdassa ja 34 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetun rajanylityspaikkaluettelon toimittamisesta komissiolle.

15 §

Rajavalvonnan väliaikainen palauttaminen sisärajoille

Schengenin rajasäännösten III osaston 2 luvussa tarkoitettua rajavalvonnan väliaikaisesta palauttamisesta sisärajoille päättää valtioneuvosto. Jos yleiseen järjestykseen, sisäiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen kohdistuva uhka kuitenkin edellyttää asiassa välittömiä toimia, sisäasiainministeriö päättää tarvittavista toimenpiteistä, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin rajavalvonnan palauttamista sisärajoille koskevan asian käsittelemisestä viipymättä poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen kesken sekä ilmoitusten ja selvitysten toimittamisesta ja neuvotteluiden käymisestä.

15 a §

Nopean rajainterventoryhmän pyytäminen

Valtioneuvosto päättää Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivan viraston perustamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2007/2004, jäljempänä *rajaturvallisuusvirastoasetus*, 8 a artiklassa tarkoitetun nopeaa rajainterventoryhmää koskevan pyynnön esittämisestä mainitussa asetuksessa tarkoitetulle virastolle. Jos yleiseen järjestykseen, sisäiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen

12 §

Rajanylityspaikat

Rajanylityspaikkoina toimivista satamista, rautatieasemista tai muista paikoista tai alueista, rajanylityspaikkojen aukioloajoista sekä rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja Tullin kesken eri rajanylityspaikoilla säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Sisäministeriö huolehtii Schengenin rajasäännösten 4 artiklan 1 kohdan 2 alakohdassa ja 34 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetun rajanylityspaikkaluettelon toimittamisesta komissiolle.

15 §

Rajavalvonnan väliaikainen palauttaminen sisärajoille

Schengenin rajasäännösten III osaston 2 luvussa tarkoitettua rajavalvonnan väliaikaisesta palauttamisesta sisärajoille päättää valtioneuvosto. Jos yleiseen järjestykseen, sisäiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen kohdistuva uhka kuitenkin edellyttää asiassa välittömiä toimia, *sisäministeriö* päättää tarvittavista toimenpiteistä, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin rajavalvonnan palauttamista sisärajoille koskevan asian käsittelemisestä viipymättä poliisin, *Tullin* ja rajavartiolaitoksen kesken sekä ilmoitusten ja selvitysten toimittamisesta ja neuvotteluiden käymisestä.

15 a §

Euroopan rajavartijaryhmän pyytäminen

Valtioneuvosto päättää Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivan viraston perustamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2007/2004, jäljempänä *rajaturvallisuusvirastoasetus*, 8 a artiklassa tarkoitetun *Euroopan rajavartijaryhmää* koskevan pyynnön esittämisestä mainitussa asetuksessa tarkoitetulle virastolle. Jos yleiseen järjestykseen, sisäiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen

kohdistuva uhka kuitenkin välttämättä edellyttää pyynnön kiireellistä esittämistä, sisäasiainministeri voi esittää pyynnön, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian.

15 b §

Nopeaan rajainterventoryhmään osallistuminen

Rajaturvallisuusvirastoasetuksen 8 d artiklan 8 kohdassa tarkoitettua rajavartioiden Rajaturvallisuusvirastolle nopeaan rajainterventoryhmään käytettäväksi antamisesta sekä teknisen avun antamisesta päättää sisäasiainministerin vahvistaman kansallisen kiintiön rajoissa rajavartiolaitoksen päällikkö.

16 §

Rajanylityspaikan väliaikainen sulkeminen

Valtioneuvosto voi päättää rajanylityspaikan sulkemisesta määräajaksi tai toistaiseksi, jos sulkeminen on välttämätöntä vakavan yleiselle järjestykselle, kansalliselle turvallisuudelle tai kansanterveydelle aiheutuvan uhan torjumiseksi. Sisäasiainministeriö päättää tarvittavista välittömistä toimenpiteistä, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian.

Rajanylityspaikan sulkemisella ei saa estää Suomen kansalaiselle kuuluvaa oikeutta saapua maahan tai jokaisen oikeutta lähteä maasta eikä loukata vapaata liikkuvuutta koskevan yhteisön lainsäädännön piiriin kuuluvien henkilöiden oikeuksia eikä kenenkään oikeutta kansainvälisen suojelun saamiseen.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin rajanylityspaikan sulkemista koskevan asian käsittelemisestä viipymättä poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen kesken sekä asiaa koskevien ilmoitusten toimittamisesta Euroopan unionin asiainomaisille toimielimille ja muille valtioille.

kohdistuva uhka kuitenkin välttämättä edellyttää pyynnön kiireellistä esittämistä, *sisäministeri* voi esittää pyynnön, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian.

15 b §

Euroopan rajavartioryhmään osallistuminen

Rajaturvallisuusvirastoasetuksen 8 d artiklan 8 kohdassa tarkoitettua rajavartioiden Rajaturvallisuusvirastolle *Euroopan rajavartioryhmään* käytettäväksi antamisesta sekä teknisen avun antamisesta päättää *sisäministerin* vahvistaman kansallisen kiintiön rajoissa rajavartiolaitoksen päällikkö.

16 §

Rajanylityspaikan väliaikainen sulkeminen

Valtioneuvosto voi päättää rajanylityspaikan sulkemisesta määräajaksi tai toistaiseksi, jos sulkeminen on välttämätöntä vakavan yleiselle järjestykselle, kansalliselle turvallisuudelle tai kansanterveydelle aiheutuvan uhan torjumiseksi. *Sisäministeriö* päättää tarvittavista välittömistä toimenpiteistä, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian.

Rajanylityspaikan sulkemisella ei saa estää Suomen kansalaiselle kuuluvaa oikeutta saapua maahan tai jokaisen oikeutta lähteä maasta eikä loukata vapaata liikkuvuutta koskevan *Euroopan unionin* lainsäädännön piiriin kuuluvien henkilöiden oikeuksia eikä kenenkään oikeutta kansainvälisen suojelun saamiseen.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin rajanylityspaikan sulkemista koskevan asian käsittelemisestä viipymättä poliisin, *Tullin* ja rajavartiolaitoksen kesken sekä asiaa koskevien ilmoitusten toimittamisesta Euroopan unionin asiainomaisille toimielimille ja muille valtioille.

21 §

Kiireelliset yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisin toimenpiteet

Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia poliisilain 2 luvussa tarkoitettuja poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa.

Rajavartiomies voi kohtaamassaan asiassa suorittaa 1 momentissa mainitun tehtävän ilman poliisin pyyntöäkin, jos toimenpidettä ei voida viivyttää terveydelle tai omaisuudelle vaaraa aiheuttamatta. Toimenpiteestä on viipymättä ilmoitettava poliisille. Toimenpiteestä on poliisimiehen pyynnöstä luovuttava tai jo aloitettu toimenpide on keskeytettävä.

22 §

Terrorismintorjunta ja muut erityistilanteet

Virka-avun antamisesta säädetään tämän lain 77 §:ssä.

23 §

Turvaamistehtävät

Rajavartiolaitos voi tarvittaessa asettaa siäasiainministeriön asetuksella säädettyä erikoiskoulutuksen saaneen rajavartiomiehen (*turvamies*) suojaamaan valtiojohdon ja valtiotoveraiden sekä rajavartiolaitoksen virkamiesten ja sen vieraana tai kuljetettavana olevien, erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuutta tai erityisen omaisuuden koskemattomuutta.

21 §

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen poliisin toimenpiteet

Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia poliisilain 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa.

Rajavartiomies voi kohtaamassaan asiassa suorittaa 1 momentissa *tarkoitettujen toimenpiteiden* ilman poliisin pyyntöäkin, jos toimenpidettä ei voida viivyttää terveydelle tai omaisuudelle vaaraa aiheuttamatta. Toimenpiteestä on viipymättä ilmoitettava poliisille. Toimenpiteestä on poliisimiehen pyynnöstä luovuttava tai jo aloitettu toimenpide on keskeytettävä.

Rajavartiomies voi ennalta suunnitellussa, tarkoituksenmukaisena pidettävässä rajavartiomiehen ja poliisimiehen yhteispartioinnissa partiointialueella suorittaa välttämättömiä poliisilain 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja poliisin toimenpiteitä poliisin johdolla tapahtuvassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä.

22 §

Terrorismintorjunta ja muut erityistilanteet

Virka-avun antamisesta säädetään tämän lain 77 ja 77 a—77 d §:ssä.

23 §

Turvaamistehtävät

Rajavartiolaitos voi tarvittaessa asettaa *siäministeriön* asetuksella säädettyä erikoiskoulutuksen saaneen rajavartiomiehen (*turvamies*) suojaamaan valtiojohdon ja valtiotoveraiden sekä rajavartiolaitoksen virkamiesten ja sen vieraana tai kuljetettavana olevien, erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuutta tai erityisen omaisuuden koskemattomuutta.

24 §

Tullitehtävät

Rajavartiolaitos suorittaa tullilaitoksen ohella tullivalvontaa sekä siihen kuuluvia alustavia tullitoimenpiteitä valtakunnan rajoilla ja niillä rajanylityspaikoilla, joilla tullilaitos ei ole järjestänyt tullivalvontaa.

Rajavartiolaitos voi päällystään kuuluvan tullimiehen pyynnöstä suorittaa henkilöiden maahantuloon ja maastalähtöön kohdistuvaa tullivalvontaa myös sellaisella rajanylityspaikalla, jossa tullilaitos muutoin huolehtii tullivalvonnasta. Rajavartiomies voi osallistua yksittäisen tullitoimenpiteen suorittamiseen tullimiehen pyynnöstä.

26 §

Pelastustoimintaan ja sairaankuljetuksiin osallistuminen

27 §

Rajatapahtumaa sekä maahantulo- ja maastalähtöedellytyksiä koskeva tutkiminta

Ulkomaalaisen maahantulon, maassa oleskelun, maasta lähdön ja maasta poistamisen edellytysten sekä kansainvälistä suojelua hakevan henkilön henkilöllisyyden, maahantulon ja matkareitin selvittämiseksi suoritettavassa rajavartiolaitoksen tutkinnassa noudatetaan *soveltuvin osin*, mitä esitutkinnasta ja poliisitutkinnasta säädetään. Sama koskee myös Suomen ja Neuvostoliiton välisellä valtakunnanrajalla noudatettavasta järjestyksestä ja rajatapahtumain selvittämisjärjestyksestä tehdyssä sopimuksessa (SopS 32/1960) tarkoitettua rajatapahtuman tutkimista.

24 §

Tullitehtävät

Rajavartiolaitos suorittaa *Tullin* ohella tullivalvontaa sekä siihen kuuluvia alustavia tullitoimenpiteitä valtakunnan rajoilla ja niillä rajanylityspaikoilla, joilla *Tulli* ei ole järjestänyt tullivalvontaa.

Rajavartiolaitos voi *toimivaltaisen* tullimiehen pyynnöstä suorittaa henkilöiden maahantuloon ja maastalähtöön kohdistuvaa tullivalvontaa myös sellaisella rajanylityspaikalla, jossa *Tulli* muutoin huolehtii tullivalvonnasta. Rajavartiomies voi osallistua yksittäisen tullitoimenpiteen suorittamiseen tullimiehen pyynnöstä.

26 §

Pelastustoimintaan, sairaankuljetuksiin ja ensihoitoon osallistuminen

Rajavartiolaitos voi osallistua terveydenhuoltolaissa (1326/2010) tarkoitettuun ensihoitopalveluun sen mukaan kuin siitä erikseen sovitaan.

27 §

Rajatapahtumaa sekä maahantulo- ja maastalähtöedellytyksiä koskeva tutkiminta

Ulkomaalaisen maahantulon, maassa oleskelun, maasta lähdön ja maasta poistamisen edellytysten sekä kansainvälistä suojelua hakevan henkilön henkilöllisyyden, maahantulon ja matkareitin selvittämiseksi suoritettavassa rajavartiolaitoksen tutkinnassa noudatetaan, *mitä poliisitutkintaan noudettavan henkilön etsinnästä poliisilain 2 luvun 4 §:n 1 ja 2 momentissa, paikan ja alueen eristämisestä poliisitutkinnan turvaamiseksi poliisilain 2 luvun 8 §:n 1 ja 4 momentissa ja poliisitutkinnasta poliisilain 6 luvussa säädetään*. Sama koskee myös Suomen ja Neuvostoliiton välisellä valtakunnan rajalla noudatettavasta järjestyksestä ja rajatapahtumain selvittämisjärjestyksestä tehdyssä sopimuksessa (SopS 32/1960) tarkoitettua rajatapahtuman tutkimista.

Voimassa oleva laki

Jos tutkinta koskee jonkun henkilön oikeuksiin tai velvollisuuksiin kuuluvan seikan selvittämistä, hänen asemaansa sovelletaan esitutkinnan asianosaista koskevia säännöksiä. Asianosaisen sekä tämän laillisen edustajan ja asiamiehen on pysyttävä totuudessa tehdessään selkoa tutkittavasta asiasta ja vastatessaan esitettyihin kysymyksiin, jollei tutkinnan kohteena olevalle henkilölle tuomittava tai määrättävä rangaistukseen verrattava seuraamus. Tutkittava henkilö on velvollinen olemaan tutkinnassa enintään 12 tuntia kerrallaan.

28 §

Rajavalvontaa koskevat toimivaltuudet

Sen lisäksi, mitä tässä laissa ja muualla säädetään, rajavartiomiehellä on Schengenin rajasäännöstössä tarkoitetun rajavalvonnan, rajatarkastuksen ja rajojen valvonnan suorittamiseksi oikeus ilman rikosepäilyä:

9) suorittaa henkilöntarkastus noudattaen *soveltuvin osin*, mitä pakkokeinolain 8 luvun 30 §:n 1 kohdassa, 31 ja 33 §:ssä säädetään.

Poistumisen estämisestä sekä tavaroiden ja kulkuneuvon tilapäisestä haltuun ottamisesta rajatarkastuksen toimittamisen ajaksi päättää rajanylityspaikan esimiehenä toimiva rajavartiomies. Kiireellisessä tapauksessa poistumisen estää ja haltuunoton suorittaa rajatarkastusta suorittava rajavartiomies, jonka on viivytyksettä saatettava asia rajanylityspaikan esimiehenä toimivan rajavartiomiehen ratkaistavaksi.

Tutkittava henkilö on velvollinen olemaan tutkinnassa enintään 12 tuntia kerrallaan.

Mitä poliisilain 2 luvun 4 §:n 2 momentissa, 6 luvun 3 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 4 §:n 2 momentissa säädetään päällystöön kuuluvasta poliisimiehestä, sovelletaan rajavartiolaitoksessa vähintään luutnantin arvoiseen rajavartiomieheen.

28 §

Rajavalvontaa koskevat toimivaltuudet

Sen lisäksi, mitä tässä laissa ja muualla säädetään, rajavartiomiehellä on Schengenin rajasäännöstössä tarkoitetun rajavalvonnan suorittamiseksi oikeus ilman rikosepäilyä:

9) suorittaa henkilöntarkastus *esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi* noudattaen, mitä pakkokeinolain 8 luvun 30 §:n 1 kohdassa ja 33 §:ssä säädetään;

10) ottaa henkilöstä kuva;

11) tallettaa rajavalvonnan suorittamisen yhteydessä saadut tiedot henkilörekisteriin noudattaen, mitä henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa säädetään.

Edellä 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitusta poistumisen estämisestä sekä tavaroiden ja kulkuneuvon tilapäisestä haltuun ottamisesta rajatarkastuksen toimittamisen ajaksi päättää rajanylityspaikan esimiehenä toimiva rajavartiomies tai vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Kiireellisessä tapauksessa poistumisen estää ja haltuunoton suorittaa rajatarkastusta suorittava rajavartiomies, jonka on viivytyksettä saatettava

Rajan ylittämisen aikomuksesta luopuminen ei estä rajatarkastuksen toimittamista, jos se on tarpeen henkilöllisyyden selvittämiseksi sekä sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan esineitä tai aineita, joiden hallussa pitämiseen tai rajan yli kuljettamiseen hänellä ei ole oikeutta. *Rajatarkastus keskeytetään, jos toimenpiteiden jatkaminen on rajan ylittämiseksi ilmenneen esteen tai muun siihen rinnastettavan syyn vuoksi ilmeisen tarpeetonta.*

(uusi)

31 §

Rajavalvontaan liittyvä tekninen valvonta

Rajavartiolaitoksella on rajavalvonnan suorittamiseksi oikeus rajan läheisyydessä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy, kohdistaa poliisilaissa tarkoitettua teknistä valvontaa muualle kuin kotirauhan piiriin

asia rajanylityspaikan esimiehenä toimivan rajavartiomiehen tai vähintään luutnantin arvoisen rajavartiomiehen ratkaistavaksi.

Rajan ylittämisen aikomuksesta luopuminen ei estä rajatarkastuksen toimittamista, jos se on tarpeen henkilöllisyyden selvittämiseksi sekä sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan esineitä tai aineita, joiden hallussa pitämiseen tai rajan yli kuljettamiseen hänellä ei ole oikeutta.

28 a §

Henkilöntarkastus rajavalvonnassa

Edellä 28 §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitetusta henkilöntarkastuksesta päättää rajanylityspaikan esimiehenä toimiva rajavartiomies tai vähintään luutnantin arvoisen rajavartiomies. Rajatarkastusta suorittava rajavartiomies voi kuitenkin päättää henkilöntarkastuksesta, joka kohdistetaan henkilön päällysvaatteisiin tai mukana oleviin matkatavaroihin taikka joka suoritetaan käsin tunnustelemalla tai teknistä laitetta käyttäen.

Henkilöntarkastuksesta on tehtävä merkintä henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 9 §:ssä tarkoitettuun valvonta-asioiden rekisteriin. Rajanylityspaikan esimiehenä toimivan rajavartiomiehen tai vähintään luutnantin arvoisen rajavartiomiehen toimivaltuuksin tehdystä henkilöntarkastuksesta on lisäksi laadittava pöytäkirja, jossa toimituksen kulku selostetaan riittäväällä tarkkuudella. Pöytäkirjasta on pyynnöstä annettava tarkastettavalle jäljennös.

29 §

Rajavalvontaan liittyvä tekninen valvonta

Rajavartiolaitoksella on rajavalvonnan suorittamiseksi oikeus rajan läheisyydessä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy, kohdistaa poliisilaissa tarkoitettua teknistä valvontaa muualle kuin rikoslain (39/1889)

kuuluvaan alueeseen. Teknistä valvontaa ei kuitenkaan saa kohdistaa käymälään, pukeutumistilaan tai muuhun vastaavaan paikkaan taikka henkilöstötiloihin tai työntekijöiden henkilökohtaiseen käyttöön osoitettuihin työhuoneisiin.

Rajanylityspaikalla ja rajavyöhykkeen ulkopuolella tapahtuvasta teknisestä valvonnasta on ilmoitettava sopivalla merkillä.

24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan piiriin kuuluvaan alueeseen. Teknistä valvontaa ei kuitenkaan saa kohdistaa käymälään, pukeutumistilaan tai muuhun vastaavaan paikkaan taikka henkilöstötiloihin tai työntekijöiden henkilökohtaiseen käyttöön osoitettuihin työhuoneisiin.

Rajanylityspaikalla ja rajavyöhykkeen ulkopuolella tapahtuvasta teknisestä valvonnasta on ilmoitettava sopivalla merkillä.

Rajavartiolaitos saa asettaa teknistä laitteistoa 1 momentissa tarkoitettua teknistä valvontaa varten rajavyöhykkeellä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa. Rajavyöhykkeen ulkopuolella teknistä laitteistoa voidaan ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa asettaa vain tilapäisesti. Teknisen laitteiston asettamisesta aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus.

Teknisen valvonnan tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

30 §

Oikeus valvontatiloihin

(uusi)

30 §

Rajanylityspaikan järjestelyt ja liikenne rajanylityspaikalla

Liikenteenharjoittajan tulee ilmoittaa rajavartiolaitokselle rajanylitysväylien aloittamisesta viimeistään neljä kuukautta ennen liikennöinnin aloittamista. Uusista reiteistä tai vuoroista tulee ilmoittaa viimeistään kaksi kuukautta ennen liikennöinnin aloittamista.

30 a §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet ohjata ja rajoittaa liikkumista rajanylityspaikalla

Rajanylityspaikan esimiehenä toimivalla rajavartiomiehellä ja vähintään luutnantin arvoisella rajavartiomiehellä on oikeus ohjata matkustajien ja liikennevälineiden henkilökunnan liikkumista rajaliikenteen ja rajatarkastusten sujuvuuden helpottamiseksi

osoittamalla tarvittavia kulkureittejä liikennevälineestä tai ulkorajalta rajatarkastuksen toimittamispaikkaan sekä rajoittamalla liikumista ajallisesti.

29 §

Rajanylityspaikalla suoritettava automaattinen tunnistaminen

Rajavartiolaitoksella on oikeus käyttää rajanylityspaikalla teknisessä valvonnassa kertyvää kuvaa ja ääntä henkilöiden automaattiseen tunnistamiseen toimivaltaisen viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan haastettavien, kiinni otettavien, pidätettävien, säilöön otettavien, vangittavien tai viranomaisten seurantaan otettavien henkilöiden tunnistamiseksi *sekä rajavartiolaitoksen tutkittavien rikosten estämiseksi, keskeyttämiseksi ja paljastamiseksi. Automaattista tunnistamista ei kuitenkaan saa kohdistaa käymälään, pukeutumistilaan tai muuhun vastaavaan paikkaan taikka henkilöstötiloihin tai työntekijöiden henkilökohtaiseen käyttöön osoitettuun työhuoneisiin.*

Automaattisesta tunnistamisesta on ilmoitettava sopivalla merkillä.

32 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen rajanylityspaikalla

Rajavartiomiehen oikeudesta toimenpiteisiin rajanylityspaikalla yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi on voimassa, mitä poliisilain 2 luvun 2, 5 ja 6 §:ssä, 8 §:n 1 momentissa sekä 10 §:ssä säädetään. Mitä poliisilain 2 luvun 6 §:n 3 momentissa säädetään päällystöön kuuluvasta poliisimiehestä, sovelletaan rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen ja rajanylityspaikalla esimiehenä toimivaan rajavartiomieheen.

31 §

Rajanylityspaikan teknisessä valvonnassa kertyvän kuvan ja äänen käyttäminen

Rajavartiolaitoksella on oikeus käyttää rajanylityspaikalla teknisessä valvonnassa kertyvää kuvaa ja ääntä henkilöiden automaattiseen tunnistamiseen toimivaltaisen viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan haastettavien, kiinni otettavien, pidätettävien, säilöön otettavien, vangittavien tai viranomaisten seurantaan otettavien henkilöiden tunnistamiseksi.

32 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen rajanylityspaikalla

Rajavartiomiehen oikeudesta toimenpiteisiin rajanylityspaikalla yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla *sovelletaan*, mitä poliisilain 2 luvun 2, 5 ja 6 §:ssä, 8 §:n 1 momentissa sekä 10 §:ssä säädetään. Mitä poliisilain 2 luvun 6 §:n 3 momentissa säädetään päällystöön kuuluvasta poliisimiehestä, sovelletaan rajavartiolaitoksessa *vähintään luutnantin arvoiseen rajavartiomieheen.*

33 §

*Rajavartiomiehen toimivaltuus poliisi-
tehtävissä*

Rajavartiomiehellä on 21 §:ssä tarkoitetuissa kiireellisissä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävissä sekä 22 §:ssä tarkoitettujen terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten torjumiseksi ja erityistilanteiden hoitamiseksi sekä merenkulun turvatoimilaisissa tarkoitettussa rajavartiolaitokselle kuuluvassa tehtävässä poliisimiehelle poliisilain 2 luvussa säädetty toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

(uusi)

33 §

Rajavartiomiehen toimivaltuus poliisitehtävissä

Rajavartiomiehellä on 21 §:ssä tarkoitettuisa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävissä sekä 22 §:ssä tarkoitettujen terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten torjumiseksi ja erityistilanteiden hoitamiseksi sekä merenkulun turvatoimilaisissa tarkoitettussa rajavartiolaitokselle kuuluvassa tehtävässä poliisimiehelle poliisilain 2 ja 3 luvussa säädetty toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

Mitä poliisilain 2 luvun 4 §:n 2 momentissa, 2 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 2 luvun 8 §:n 2 momentissa säädetään päällystöön kuuluvasta poliisimiehestä, sovelletaan rajavartiolaitoksessa vähintään luutnantin arvoiseen rajavartiomieheen.

34 a §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet turvaamistehtävissä

Edellä 23 §:n 2 momentissa tarkoitettun erikoiskoulutuksen saanut rajavartiomies voi suorittaa 23 §:ssä säädetyn turvaamistehtävän 2—3 momentissa säädetyn toimivaltuuksin, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita. Rajavartiolaitoksen on ilmoitettava poliisille turvaamistehtävän suorittamisesta ennakolta.

Rajavartiomiehellä on oikeus eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista, jos se on välttämätöntä turvaamistehtävän suorittamiseksi.

Rajavartiomiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Henkilö voidaan ottaa kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten

poistaa. Kiinniotettu on viipymättä luovutettava poliisille.

35 §

Rajavartiomiehen voimakeinot

35 §

Rajavartiomiehen voimakeinot

(uusi)

Rajavartiomiehellä on virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa rajavartiomies toimii virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjelun puolustettavuutta on otettava huomioon rajavartiomiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

35 b §

Varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen

Jos virkatehtävää suoritettaessa on syytä epäillä kohdattavan 35 §:n 1 momentissa tarkoitettua vastarintaa tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön on varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla ottaen huomioon, mitä 2 luvussa ja 35 §:n 1 momentissa säädetään.

Virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä on varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen on tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla.

(uusi)

35 c §

Ampuma-aseen käyttö

Ampuma-asetta voidaan käyttää vain silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan henkilön toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä. Ampuma-asetta voidaan lisäksi käyttää kiireellistä ja tärkeää tehtävää suoritettaessa esineen, eläimen tai muun vastaavan esteen poistamiseksi. Ampuma-asetta ei saa käyttää väkijoukon hajottamiseksi, ellei ampuma-aseessa käytetä kaasupatruunoita tai

muita vastaavia ammuksia niistä erikseen annettujen määräysten mukaisesti.

Ampuma-aseen käytöllä tarkoitetaan ampuma-aselain (1/1998) 2 §:ssä tarkoitetun ampuma-aseen käytöstä varoittamista, ampuma-aseella uhkaamista ja laukauksen ampumista. Ampuma-aseen esille ottaminen ja toimintavalmiuteen saattaminen eivät ole ampuma-aseen käyttöä.

Ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättää rajavartiolaitoksen päällikkö, rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartioston tai merivartioston komentaja tai apulaiskomentaja, rajavartioston tai merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö tai vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

(uusi)

35 d §

Sitominen

Virkatehtävän kohteena olevan henkilön liikkuma- tai toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä henkilön karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua.

Rajavartiolaitoksen säilyttämien kiinni otettujen sitomisesta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 11 luvun 2 §:ssä.

37 §

Etsintäkuulutetun kiinniottaminen

Rajavartiomiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on otettava kiinni, pidätettävä tai vangittava taikka otettava

37 §

Etsintäkuulutetun kiinniottaminen

Rajavartiomiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on otettava kiinni, pidätettävä tai vangittava taikka otettava

säilöön. Kiinniotettu henkilö on viipymättä toimitettava poliisin huostaan, jolle häntä ole päästettävä heti vapaaksi.

säilöön. Kiinniotettu on viipymättä toimitettava poliisin huostaan, jolle häntä ole päästettävä heti vapaaksi.

Muu kuin 1 momentissa tarkoitettu etsintäkuulutettu on velvollinen rajavartiomiehen kehotuksesta saapumaan poliisiasemalle tai muuhun paikkaan, jossa etsintäkuulutuksen mukaiset toimenpiteet voidaan suorittaa. Jollei hän noudata kehotusta tai jos on todennäköistä, että hän pyrkii välttämään etsintäkuulutuksessa mainitun toimenpiteen, rajavartiomiehellä on oikeus ottaa hänet kiinni kuulutuksessa mainitun toimenpiteen suorittamiseksi.

Etsintäkuulutettu on, jollei etsintäkuulutuksen edellyttämien toimenpiteiden kestoajasta laissa toisin säädetä, velvollinen olemaan toimenpiteen suorittamiseksi saapuvilla enintään kuusi tuntia kiinniottamisesta.

38 §

Kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiomiehellä on oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi ja siirrettäväksi tai siirtää kulkuneuvo sekä ohjata liikennettä, jos se on tarpeen rajavalvonnan, poliisitehtävän tai ulkomaalaisvalvonnan suorittamiseksi, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla taikka rajavartiolaitoksen toimialallaan suorittaman kulkuneuvon käyttöön liittyvän valvonnan tai metsästyksenvalvonnan suorittamiseksi tai rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

40 §

Rajavartiomiehen käskyvalta

Rajavartiomiehellä on tässä tai muussa laissa säädettyä toimivaltaa käyttäessään oikeus yksittäistapauksessa antaa toimialallaan jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja.

38 §

Kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiomiehellä on oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi ja siirrettäväksi tai siirtää kulkuneuvo sekä ohjata liikennettä, jos se on tarpeen rajavalvonnan, poliisitehtävän, ulkomaalaisvalvonnan tai turvaamistehtävän suorittamiseksi, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, liikenneonnettomuuden vuoksi taikka rajavartiolaitoksen toimialallaan suorittaman kulkuneuvon käyttöön liittyvän valvonnan tai metsästyksenvalvonnan suorittamiseksi tai rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

40 §

Rajavartiomiehen käskyvalta

Rajavartiomiehellä on tässä tai muussa laissa säädettyä toimivaltuutta käyttäessään oikeus yksittäistapauksessa antaa toimialallaan jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja.

41 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi

Rajavartiolaitos on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen. Rajavartiolaitos suorittaa toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisen kanssa sen mukaan kuin tässä luvussa tai muualla säädetään. *Sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/1983) tarkoitettua rikosta koskevasta esitutkinnasta ja siinä käytettävistä pakkokeinoista on lisäksi voimassa, mitä sotilaskurinpitolaissa (331/1983) säädetään.*

Rajavartiomiehen toimivaltuuksista toimialallaan rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi on telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa, henkilön teknistä seuranta, peite-toimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta voimassa, mitä poliisin tai poliisimiehen toimivaltuuksista ja niiden käytöstä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi poliisilaissa, esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa tai muualla laissa säädetään. Rajavartiomiehellä on kuitenkin oikeus poliisilaissa ja pakkokeinolaissa säädettyyn telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen ennalta estäessä tai selvittäessä rikoslain 17 luvun 8 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskaupparikosta.

Rajavartiomiehellä on muun esitutkintaviranomaisen johdossa tapahtuvaan esitutkintaan osallistuessaan oikeus käsitellä tietoa, joka on hankittu sellaisella menetelmällä, joka ei ole rajavartiolaitoksen käytettävissä.

Mitä päällystöön kuuluvan poliisimiehen ja poliisilain 5 luvun 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi säädetään, sovelletaan rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen. Peitelystä tiedonhankinnasta, valvotusta lä-

41 §

Rajavartiolaitoksen tehtävät rikostorjunnassa

Rajavartiolaitos on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen. Rajavartiolaitos suorittaa toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, *paljastamiseksi*, selvittämiseksi ja *syyteharkintaan* saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisen kanssa sen mukaan kuin tässä luvussa tai muualla laissa säädetään.

(ks. uusi 43 a §)

pilaskusta sekä salaisen pakkokeinon käytön ja salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta päättää kuitenkin rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

42 §

Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikosasiat

Rajavartiolaitos toimittaa, jollei jäljempänä toisin säädetä, esitutinnan, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että on tehty rikos, joka koskee *rajavartiolaitoksen valvottavan rajan ylittämistä annettujen säännösten tai määräysten rikkomista* rikoslain 17 luvun 7 tai 7 a §:ssä säädetyllä tavalla tai muulla laissa säädetyllä tavalla, rikoslain 17 luvun 8 ja 8 a §:ssä tarkoitettua laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittuja rikoksia ja näihin tekoihin liittyvää rikoslain 25 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskauppaa tai muuta rikoslain 25 luvussa tarkoitettua vapauteen kohdistuvaa rikosta, rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaa rikoslain 33 luvun 1—4 §:ssä tarkoitettua väärennysrikosta, rikoslain 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettua alueloukkausta tai muuta Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista taikka rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn muun säännöksen tai määräyksen noudattamatta jättämistä.

Rajavartiolaitos toimittaa esitutinnan myös silloin, kun on syytä epäillä rajavartiioviranomaiseen tai sen ylläpidettäviin rajamerkkeihin tai rajalaitteisiin kohdistuvaa rikosta tai rajavyöhykkeestä annettujen säännösten rikkomista, sekä silloin, kun on syytä epäillä rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitettuun sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu.

42 §

Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikosasiat

Rajavartiolaitos toimittaa, jollei jäljempänä toisin säädetä, esitutinnan, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että on tehty rikos, joka koskee:

- 1) rikoslain 17 luvun 7 tai 7 a §:ssä tarkoitettua valtionrajarikosta;
- 2) rikoslain 17 luvun 8 ja 8 a §:ssä tarkoitettua laittoman maahantulon järjestämistä;
- 3) 2 kohdassa tarkoitettua laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskauppaa tai muuta rikoslain 25 luvussa tarkoitettua vapauteen kohdistuvaa rikosta;
- 4) rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaa rikoslain 33 luvun 1—4 §:ssä tarkoitettua väärennysrikosta;
- 5) rikoslain 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettua alueloukkausta tai muuta Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista;
- 6) rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn säännöksen tai sen nojalla annetun määräyksen noudattamatta jättämistä.

Rajavartiolaitos toimittaa esitutinnan myös silloin, kun on syytä epäillä:

- 1) rajavartiioviranomaiseen tai *rajavartiolaitoksen* ylläpidettäviin rajamerkkeihin tai rajalaitteisiin kohdistuvaa rikosta;
- 2) rajavyöhykkeestä annettujen säännösten rikkomista;
- 3) *rajatarkastuksen yhteydessä rikoslain 32 luvun 1—5 §:ssä tarkoitettua kätkemisrikosta tai -rikkomusta*;
- 4) rajavartiolaitoksessa palvelevan *rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 31 §:ssä tarkoitettua sotilaskurinpitomenettelyn alaisen* henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:ssä tarkoitettuun sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu;
- 5) *rajavartiolaitoksessa palvelevan henki-*

lön syyllistyneen rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu.

41 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi

Rajavartiomiehen toimivaltuuksista toimialallaan rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi on telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa, henkilön teknistä seuranta, peite-toimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta voimassa, mitä poliisin tai poliisimiehen toimivaltuuksista ja niiden käytöstä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi poliisilaissa, esitutkintalaissa ja pakko-keinolaissa tai muualla laissa säädetään. Rajavartiomiehellä on kuitenkin oikeus poliisilaissa ja pakkokeinolaissa säädettyyn telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen ennalta estäessä tai selvittäessä rikoslain 17 luvun 8 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskaupparikosta.

43 a §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi

Rajavartiomiehen toimivaltuuksista 42 ja 43 §:ssä tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi on telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa, henkilön teknistä seuranta, peite-toimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta voimassa, mitä poliisin tai poliisimiehen toimivaltuuksista ja niiden käytöstä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi poliisilaissa, esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa tai muualla laissa säädetään.

Rajavartiomiehellä on kuitenkin oikeus poliisilaissa säädettyyn televalvontaan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen ennalta estäessä rikoslain 17 luvun 8 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskaupparikosta. Rajavartiomiehellä on oikeus pakkokeinolaissa säädettyyn telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen selvittäessä rikoslain 17 luvun 8 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskaupparikosta. Rajavartiomiehellä on oikeus poliisilaissa ja pakkokeinolaissa säädettyyn televalvontaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen ennalta estäessä tai selvittäessä rikoslain 48 a luvun 1 a §:ssä tarkoitettua törkeää metsästysrikosta sekä oikeus pakkokeinolaissa säädettyyn televalvontaan rajavartiolaitoksen selvittäessä rikoslain 48 a luvun 4 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman saa-

Rajavartiomiehellä on muun esitutkintaviranomaisen johdossa tapahtuvaan esitutkintaan osallistuessaan oikeus käsitellä tietoa, joka on hankittu sellaisella menetelmällä, joka ei ole rajavartiolaitoksen käytettävissä.

Mitä päällystöön kuuluvan poliisimiehen ja poliisilain 5 luvun 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi säädetään, sovelletaan rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen. Peitellystä tiedonhankinnasta, valvotusta läpilaskusta sekä salaisen pakkokeinon käytön ja salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta päättää kuitenkin rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

(uusi)

44 §

Esitutinnan siirtämisen siirtäminen toiselle esitutkintaviranomaiselle

Rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin ja tullin tehtäväjako koskevista säännöksistä muuta johdu, tullilaisa tarkoitetun tullirikoksen esitutkinnan tullille ja muun rikoksen esitutkinnan poliisille, jos asian tai sen edellyttämien esitutkintatoimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttävät taikka jos asianomainen esitutkintaviranomainen sitä vaatii. Rajavartiolaitos turvaa siirrettävässä asiassa esitutkinnan suorittamisen siihen saakka, kunnes esitutkinnan siirtäminen on tapahtunut.

Esitutkintaviranomainen, jolle esitutkinta siirretään, varaa rajavartiolaitokselle tilaisuuden osallistua esitutkintaan myös siirron jäl-

liin kätkemistä.

Rajavartiomiehellä on poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain mukaisessa tiedonhankinta- ja tutkintaryhmässä sekä yksittäistapauksessa oikeus käsitellä tietoa, joka on hankittu sellaisella menetelmällä, joka ei ole rajavartiomiehen käytettävissä.

Mitä päällystöön kuuluvan poliisimiehen ja poliisilain 5 luvun 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi säädetään, sovelletaan rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen. Peitellystä tiedonhankinnasta, valvotusta läpilaskusta sekä salaisen pakkokeinon käytön ja salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta päättää kuitenkin rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

43 b §

Rikostorjuntaan liittyvä ilmoitusvelvollisuus

Rajavartiolaitoksen on ilmoitettava poliisille rikoksen ennalta estämiseen ja selvittämiseen liittyvän toiminnan aloittamisesta sekä siihen liittyvien 43 a §:ssä tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttämisestä.

44 §

Rikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen siirtäminen poliisille tai Tullille

Rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin ja Tullin tehtäväjako koskevista säännöksistä muuta johdu, tullilaisa tarkoitetun tullirikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen Tullille ja muun rikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen poliisille, jos asian tai sen edellyttämien toimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää taikka jos asianomainen viranomainen sitä vaatii. Rajavartiolaitos turvaa siirrettävässä asiassa rikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen siihen saakka, kunnes asian siirtäminen on tapahtunut.

Viranomainen, jolle rikoksen ennalta estäminen ja selvittäminen siirretään, varaa rajavartiolaitokselle tilaisuuden osallistua ennal-

keen, jos esitutkinta koskee rajavartiolaitoksen valvottavan rajan ylittämisestä annettujen säännösten tai määräysten rikkomista tai laitottoman maahantulon järjestämistä ja näihin tekoihin liittyviä vapautteen kohdistuvia rikoksia tai rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta taikka Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista.

Rajavartiolaitoksen on siirrettävä esitutkinta poliisin suoritettavaksi silloin, kun on syytä epäillä rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen, jos rikoksen vakavuus tai luottamus tutkinnan puolueettomuuteen sitä edellyttää.

(kumottu lailla 688/2009)

ta estämiseen ja selvittämiseen myös siirron jälkeen, jos asia koskee valtionrajarikosta tai laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyviä vapautteen kohdistuvia rikoksia tai rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta taikka Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista.

Rajavartiolaitoksen on siirrettävä rikoksen selvittäminen poliisin suoritettavaksi silloin, kun on syytä epäillä rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen, jos rikoksen vakavuus tai luottamus tutkinnan puolueettomuuteen sitä edellyttää.

45 §

Salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen käytön valvonta

Rajavartiolaitoksen esikunta sekä salaista tiedonhankintaa ja salaisia pakkokeinoja käyttävät rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt valvovat tässä luvussa tarkoitettua tiedonhankintaa ja salaisten pakkokeinojen käyttöä.

Eduskunnan oikeusasiamiehelle annettavista salaista tiedonhankintaa ja salaisia pakkokeinoja koskevista kertomuksista säädetään poliisilaissa ja pakkokeinolaissa.

47 a §

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano ja takavarikoidun esineen palauttaminen

Pakkokeinolain 7 luvun 13 §:n 3 momentissa tarkoitetun päätöksen takavarikon kohteen myymisestä tekee hallintoyksikön päällikkö.

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain 38 §:ssä tarkoitetun menettämisseuraamuksen panee täytäntöön hallintoyksikkö.

49 §

Rajavyöhyke

Maa- tai vesialueen omistaja tai haltija on rajavyöhykkeellä velvollinen sallimaan valti-

on kustannuksella rajavyöhykkeen takarajan merkittämisen maa- tai vesialueelle sekä merkintöjen ylläpitämisen. Maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle merkinnöistä aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan käyvän hinnan mukainen korvaus.

(uusi)

50 a §

Raja-aukko ja rajavyöhykkeen kulku-ura

Maa- tai vesialueen omistaja tai haltija on velvollinen sallimaan valtion kustannuksella:

1) Suomen rajalle muodostetulta raja-aukolta näkyvyyttä haittaavien puiden ja muun kasvillisuuden poistamisen;

2) rajavyöhykkeellä ja rajavyöhykkeen takarajalla rajavartiolaitoksen välttämättömän tehtävän suorittamiseksi tarpeellisen kulku-uran esteenä olevien puiden ja muun kasvillisuuden poistamisen;

3) rajavyöhykkeellä ja rajavyöhykkeen takarajalla rajavartiolaitoksen välttämättömän tehtävän suorittamiseksi tarpeellisen kulku-uran edellyttämien vähäisten rakenteiden rakentamisen.

Puiden ja muun kasvillisuuden poistamisoikeus ei koske piha- ja puutarha-alueita. Puiden ja muun kasvillisuuden poistamisesta sekä kulku-uran rakentamisesta on ennakolta hyvissä ajoin ilmoitettava maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle.

Puiden ja muun kasvillisuuden poistamisesta sekä kulku-uran rakentamisesta aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus.

53 §

Rajavyöhykeluvan voimassaoloaika ja lupaehdot

Rajavyöhykelupaan voidaan sisällyttää rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta välttämättömiä ehtoja, jotka koskevat rajavyöhykkeellä liikkumista. Lupaehtoja voidaan muuttaa, jos luvan antamisen edellytyksissä tapahtuu olennainen muutos.

53 §

Rajavyöhykeluvan voimassaoloaika ja lupaehdot

Rajavyöhykelupaan voidaan sisällyttää rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta välttämättömiä ehtoja, jotka koskevat *toimintaa ja* liikkumista rajavyöhykkeellä. Lupaehtoja voidaan muuttaa, jos luvan antamisen edellytyksissä tapahtuu olennainen muutos.

56 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Rajavyöhykettä koskevien säännösten noudattamista valvovat rajavartiolaitos, poliisi ja tulli.

Rajavyöhykelupaa ja varoitusta koskevan asian ratkaisee se alueellinen rajavartiolaitosviranomainen, jonka toimialuetta asia koskee.

58 §

Rajavyöhykettä koskevien säännösten soveltamisalan rajoitukset

Liikkuminen rajakaistalla ja rajavedessä on rajavyöhykkeelle säädetyistä kielloista poiketen sallittua rajavartiolaitoksen, poliisin, tullin ja puolustusvoimien virkatehtävissä sekä pelastustoiminnassa ja valtakunnanrajan laillisen ylittämisen yhteydessä.

Rajavyöhykelupaa ja rajavyöhykeilmoitusta ei vaadita rajavartiolaitoksen, poliisin, tullin ja puolustusvoimien virkatehtävissä, pelastustoiminnassa eikä valtakunnanrajan laillisen ylittämisen yhteydessä välttämättömään rajavyöhykkeellä oleskeluun, rajavedessä ja raja-
aukolla liikkumiseen eikä ampuma-aseiden, ampumatarvikkeiden, räjähdysaineiden ja jousitoimisten aseiden hallussa pitämiseen ja käyttämiseen.

60 §

Suullisesti annettava päätös

Edellä 52 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohdassa tarkoitettu lupa voidaan kiireellisissä tapauksissa antaa suullisesti. Päätökseen, jolla hakemus hyväksytään kokonaan, ei ole muutoksenhakuoikeutta. Suullisesti annettu päätös, johon ei ole muutoksenhakuoikeutta, annetaan kirjallisesti ainoastaan erikseen esitetystä pyynnöstä.

56 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Rajavyöhykettä koskevien säännösten noudattamista valvovat rajavartiolaitos, poliisi ja Tulli.

Rajavyöhykelupaa ja varoitusta koskevan asian ratkaisee se alueellinen rajavartiolaitosviranomainen, jonka toimialuetta asia *pääosin* koskee, *kuultuaan muita alueellisia rajavartiolaitosviranomaisia, joiden toimialuetta asia koskee.*

58 §

Rajavyöhykettä koskevien säännösten soveltamisalan rajoitukset

Liikkuminen rajakaistalla ja rajavedessä on rajavyöhykkeelle säädetyistä kielloista poiketen sallittua rajavartiolaitoksen, poliisin, Tullin, puolustusvoimien *ja Metsähallituksen erätarkastajan* virkatehtävissä sekä pelastustoiminnassa ja valtakunnanrajan laillisen ylittämisen yhteydessä.

Rajavyöhykelupaa ja rajavyöhykeilmoitusta ei vaadita rajavartiolaitoksen, poliisin, Tullin, puolustusvoimien *ja Metsähallituksen erätarkastajan* virkatehtävissä, pelastustoiminnassa eikä valtakunnanrajan laillisen ylittämisen yhteydessä välttämättömään rajavyöhykkeellä oleskeluun, rajavedessä ja raja-
aukolla liikkumiseen eikä ampuma-aseiden, ampumatarvikkeiden, räjähdysaineiden ja jousitoimisten aseiden hallussa pitämiseen ja käyttämiseen.

60 §

Suullisesti annettava päätös ja muutoksenhaku

Edellä 52 §:n 1 momentin *1, 2, 4 ja 5* kohdassa tarkoitettu lupa voidaan kiireellisissä tapauksissa antaa suullisesti. Päätökseen, jolla hakemus hyväksytään kokonaan, ei ole muutoksenhakuoikeutta. Suullisesti annettu päätös, johon ei ole muutoksenhakuoikeutta, annetaan kirjallisesti ainoastaan erikseen esitetystä pyynnöstä.

Muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun rajavyöhykelupaa koskevaan päätökseen saa hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun rajavyöhykelupaa koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. *Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.*

61 §

Vapautensa menettäneen henkilön kohtelussa sovellettavat säännökset

Jollei jäljempänä muuta säädetä, vapautensa menettäneen henkilön kohteluun sovelletaan rajavartiolaitoksessa, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) säädetään.

61 §

Vapautensa menettäneen henkilön kohtelussa sovellettavat säännökset

Jollei jäljempänä muuta säädetä, vapautensa menettäneen henkilön kohteluun sovelletaan rajavartiolaitoksessa, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään.

65 §

Turvallisuustarkastus

Rajavartiomiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan virka-aputoimen yhteydessä tarkastaa henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Henkilö voidaan samalla tarkastaa myös hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi.

Vaaralliset esineet ja aineet on tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois. *Ne on palautettava hänelle vapaaksi päästämisen yhteydessä, jollei siihen ole lain mukaan estettä.*

65 §

Turvallisuustarkastus

Rajavartiomiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja *muun* henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan *toimenpiteen* yhteydessä tarkastaa, *mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa* sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisenä taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. *Rajavartiomies voi virkatehtävän suorittamisen yhteydessä tehdä henkilölle tarkastuksen tällaisten esineiden tai aineiden löytämiseksi muussakin tapauksessa, jos se on perustellusta syystä tarpeen rajavartiomiehen työturvallisuuden ja virkatehtävän suorittamisen varmistamiseksi.*

Henkilö tai hänen mukanaan olevat tavarat voidaan vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa myös hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettut vaaralliset esineet tai aineet on tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois. Pois on otettava myös esineet tai aineet, joiden hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty.

(uusi)

65 a §

Turvallisuustarkastuksen toimittaminen

Turvallisuustarkastus toimitetaan käsin tunnustelemalla, koulutettua koiraa käyttäen, metallinilmaisinta tai muuta vastaavaa teknistä laitetta käyttäen taikka muulla niihin rinnastettavalla tavalla.

Tarkastuksella ei saa puuttua tarkastettavan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen enempää kuin tehtävän suorittamiseksi on välttämätöntä. Tarkastuksessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta.

66 §

66 §

*Vaarallisten esineiden ja aineiden haltuunotto**Vaarallisten esineiden ja aineiden haltuunotto*

Sen lisäksi, mitä tässä tai muussa laissa säädetään, rajavartiomiehellä on lakiin perustuvan tehtävänsä yhteydessä oikeus ottaa tilapäisesti haltuun ampuma-aseet, räjähdysaineet sekä muut vaaralliset esineet ja niihin kuuluvat tai liittyvät osat ja muut vaaralliset aineet siltä, jonka voidaan perustellusti epäillä ikänsä, päihtymyksensä, mielentilansa tai muiden olosuhteiden perusteella aiheuttavan välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Koko esineen sijasta saadaan ottaa haltuun sellainen esineeseen kuuluva tai siihen liittyvä osa, jonka poistamisella vaaran aiheuttaminen voidaan estää.

Sen lisäksi, mitä tässä tai muussa laissa säädetään, rajavartiomiehellä on lakiin perustuvan tehtävänsä yhteydessä oikeus ottaa tilapäisesti haltuun ampuma-aseet, räjähdysaineet sekä muut vaaralliset esineet ja niihin kuuluvat tai liittyvät osat ja muut vaaralliset aineet siltä, jonka voidaan perustellusti epäillä ikänsä, päihtymyksensä, mielentilansa tai muiden olosuhteiden perusteella aiheuttavan välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Koko esineen sijasta saadaan ottaa haltuun sellainen esineeseen kuuluva tai siihen liittyvä osa, jonka poistamisella *1 momentissa tarkoitetun* vaaran aiheuttaminen voidaan estää.

Ampuma-aseen, aseosen, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten haltuunotosta säädetään ampuma-aselaisissa.

Haltuun otettu omaisuus on palautettava haltijalle viipymättä ja viimeistään 14 vuorokauden kuluessa. Jollei esinettä tai ainetta voida vaaratta palauttaa haltijalle, se luovutetaan poliisille joko haltijalle palauttamista varten taikka poliisilain 2 luvun 15 §:ssä tai ampuma-aselaisissa (1/1998) säädettyjä toimenpiteitä varten.

Omaisuuksien haltuunotosta on laadittava pöytäkirja tai tehtävä merkintä muuhun asiakirjaan.

(uusi)

66 a §

Haltuun otetun omaisuuden käsittely

Rajavartiolaitoksen haltuun 65 §:n 3 momentin tai 66 §:n 1 momentin nojalla otetut vaaralliset esineet ja aineet on palautettava haltijalle viipymättä ja viimeistään 14 vuorokauden kuluessa, jollei sitä ennen ryhdytä 3 momentissa tai pakkokeinolain 7 luvussa tarkoitettuun toimenpiteeseen. Jollei esinettä tai ainetta voida vaaratta palauttaa haltijalle, se luovutetaan poliisille poliisilain 2 luvun 15 §:ssä, ampuma-aselaisissa tai muussa laissa säädettyjä toimenpiteitä varten.

Edellä 66 §:n 2 momentin nojalla rajavartiolaitoksen haltuun otettu esineeseen kuuluva tai siihen liittyvä osa on aina palautettava, jollei kysymyksessä olevaa esinettä kokonaisuudessaan oteta sitä ennen 66 §:n 1 momentin nojalla rajavartiolaitoksen haltuun.

Pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu rajavartiolaitoksen virkamies voi määrätä vähäarvoisen esineen tai aineen hävitettäväksi.

Omistajalle ja haltijalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen omaisuuden hävittämistä, jollei kysymys ole vähäarvoisesta omaisuudesta. Omaisuuden haltuunotosta ja hävittämisestä on laadittava pöytäkirja tai tehtävä vastaava merkintä muuhun asiakirjaan.

67 §

Rajavartiolaitoksen toimitiloja tai aluetta koskeva turvatarkastus

Rajavartiolaitoksen johtoesikunnissa sekä muissa tärkeissä rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja sen hallitsemilla alueilla voidaan järjestää turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi.

Turvatarkastuksen suorittamisesta päättää toimitilaa tai aluetta hallitsevan rajavartiolaitoksen hallintoyksikön päällikkö. *Turvatarkastuksen voi suorittaa rajavartiomies. Turvatarkastuksen voi suorittaa myös poliisin hyväksymä henkilö (turvatarkastaja), joka on saanut sisäasiainministeriön asetuksella säädettyään turvatarkastajan koulutuksen.*

67 §

Rajavartiolaitoksen toimitiloja tai aluetta koskeva turvatarkastus

Rajavartiolaitoksen johtoesikunnissa sekä muissa tärkeissä rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja sen hallitsemilla alueilla voidaan järjestää turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi.

Turvatarkastuksen suorittamisesta päättää toimitilaa tai aluetta hallitsevan rajavartiolaitoksen hallintoyksikön päällikkö.

Turvatarkestus on järjestettävä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta häittää tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

68 §

Turvatarkestuksen suorittaminen

Rajavartiomiehellä tai turvatarkestajalla on oikeus metallinilmaisinta tai muuta sellaista teknistä laitetta taikka koulutettua eläintä apuna käyttäen tarkastaa rajavartiolaitoksen toimitiloihin tai sen hallitsemalle alueelle saapuva tai siellä oleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle tai jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen. Tarkastettavan henkilön mukana olevat tavarat voidaan tarkastaa myös muulla tavoin.

Jos on perusteltua aihetta epäillä, että tarkastettavalla henkilöllä on mukanaan 1 momentissa tarkoitettu esine tai aine, henkilö voidaan tarkastaa esineen tai aineen löytämiseksi.

69 §

Turvatarkestuksessa tavattujen esineiden haltuunotto

Rajavartiomiehellä ja turvatarkestajalla on oikeus ottaa pois tarkastuksessa tai muuten löydetty esine tai aine, jota tarkoitetaan 68 §:n 1 momentissa tai jonka hallussapito on

Turvatarkestuksessa voidaan tarkastaa rajavartiolaitoksen toimitiloihin ja sen hallitsemalle alueelle saapuvat ja siellä olevat kulkuneuvot sekä henkilöt ja heillä mukanaan olevat tavarat. Hallintoyksikön päällikkö päättää, missä laajuudessa turvatarkestus järjestetään.

Turvatarkestuksen voi suorittaa rajavartiomies taikka muu rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva tai poliisin hyväksymä tähän tehtävään koulutettu henkilö (turvatarkestaja).

Turvatarkestus on järjestettävä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta häittää tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

68 §

Turvatarkestuksen suorittaminen

Turvatarkestajalla on oikeus metallinilmaisinta tai muuta sellaista teknistä laitetta taikka koulutettua eläintä apuna käyttäen tarkastaa rajavartiolaitoksen toimitiloihin tai sen hallitsemalle alueelle saapuva tai siellä oleva kulkuneuvo sekä henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei kulkuneuvossa tai henkilöllä ole esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle tai jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen. Turvatarkestajalla on oikeus tarkastaa kulkuneuvo ja henkilön mukana olevat tavarat myös muulla tavoin.

Jos turvatarkestuksen perusteella tai muutoin on perusteltua syytä epäillä, että tarkastettavalla henkilöllä on mukanaan 1 momentissa tarkoitettu esine tai aine, henkilö voidaan tarkastaa esineen tai aineen löytämiseksi. Tällaisen tarkastuksen suorittavan turvatarkestajan tulee olla samaa sukupuolta kuin tarkastettava.

69 §

Turvatarkestuksessa löydettyjen esineiden haltuunotto

Turvatarkestajalla on oikeus ottaa pois tarkastuksessa tai muuten löydetty esine tai aine, jota tarkoitetaan 68 §:n 1 momentissa tai jonka hallussapito on muuten lain tai sen no-

muuten lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty.

Pois otetut esineet ja aineet on palautettava tarkastetulle henkilölle hänen poistuessaan rajavartiolaitoksen toimitiloista, jollei siihen ole lain mukaan estettä.

70 §

Turvataarkastukseen liittyvät voimakeinot

Rajavartiomies tai turvataarkastaja voi poistaa rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta henkilön, joka kieltäytyy turvataarkastuksesta.

Rajavartiomies voi tarvittaessa käyttää henkilön poistamiseksi rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta sellaisia voimakeinoja, joita henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

71 §

Rajavartiolaitoksen kohteita ja harjoituksia koskevat liikkumisrajoitukset

Sisäasiainministeriön asetuksella voidaan säätää rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskeva liikkumisrajoitus tai kieltö, jos se on välttämätöntä henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Sotilaallisen harjoitusalueen osaa koskevan tilapäisen liikkumisrajoituksen tai kiellon voi harjoituksen ajaksi määrätä vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies.

jalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty.

Pois otetut esineet ja aineet on palautettava tarkastetulle hänen poistuessaan rajavartiolaitoksen toimitiloista, jollei siihen ole lain mukaan estettä.

70 §

Voimakeinojen käyttö turvataarkastuksessa

Jos joku kieltäytyy turvataarkastustoimenpiteestä, turvataarkastaja voi poistaa hänet ja hänen hallussaan olevan kulkuneuvon rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta.

Turvataarkastaja voi käyttää henkilön tai kulkuneuvon poistamiseksi rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta sellaisia voimakeinoja, joita henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Muu kuin rajavartiomies ei kuitenkaan saa käyttää voimakeinoja henkilön poistamiseksi rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta, ellei muusta lainsäädännöstä muuta johdu.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

71 §

Rajavartiolaitoksen kohteita ja harjoituksia koskevat liikkumisrajoitukset

Sisäministeriön asetuksella voidaan säätää rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskeva liikkumisrajoitus tai kieltö, jos se on välttämätöntä henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Sotilaallisen harjoitusalueen tai rajaturvallisuuteen liittyvän harjoitusalueen osaa koskevan tilapäisen liikkumisrajoituksen tai kiellon voi harjoituksen ajaksi määrätä vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies.

(uusi)

73 a §

Rajavartiolaitoksen tunnuskuvan, virkapuvun ja rajavartiomiehen tunnuksen oikeudeton käyttö

*Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta oikeudettomasti käyttää rajavartiolaitoksen tunnuskuvaa sellaisenaan taikka sovellettuna merkkiin tai kuvalliseen esitykseen taikka rajavartiolaitoksen tunnuskuvaa erehdyttävästi muistuttavaa merkkiä, on tuomittava **rajavartiolaitoksen tunnuskuvan oikeudettomasta käytöstä sakkoon.***

*Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta rikkoo rajavartiolaitoksen hallintolain 23 §:n 1 momentissa säädettyä kieltoa, on tuomittava **rajavartiolaitoksen virkapuvun oikeudettomasta käytöstä sakkoon, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta.***

*Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta rikkoo rajavartiolaitoksen hallintolain 23 §:n 2 momentissa säädettyä kieltoa, on tuomittava **rajavartiomiehen tunnuksen oikeudettomasta käytöstä sakkoon, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta.***

77 §

Rajavartiolaitoksen antama virka-apu

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiolaitos voi antaa pyynnöstä virka-apua valtion viranomaiselle sen laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi. Rajavartiolaitoksen antamasta avusta poliisille ja tullille säädetään poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa.

Rajavartiolaitos on velvollinen antamaan pelastusviranomaiselle, poliisille, tullilaitokselle ja puolustusvoimille virka-apua, joka edellyttää sellaisen rajavartiolaitokselle kuuluvan kaluston, henkilövoimavarojen tai erityisasiantuntijapalvelujen käyttöä, jota mainituilla viranomaisilla ei sillä hetkellä ole käytettävissään. Virka-avun antamisen edellytyksenä on, että se voi tapahtua vaarantamatta rajavartiolaitokselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista.

77 §

Rajavartiolaitoksen antama virka-apu

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiolaitos voi antaa pyynnöstä virka-apua valtion viranomaiselle sen laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi. Rajavartiolaitoksen antamasta avusta poliisille ja Tullille säädetään poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa.

Rajavartiolaitos on velvollinen antamaan pelastusviranomaiselle, poliisille, Tullille ja puolustusvoimille virka-apua, joka edellyttää sellaisen rajavartiolaitokselle kuuluvan kaluston, henkilövoimavarojen tai erityisasiantuntijapalvelujen käyttöä, jota mainituilla viranomaisilla ei sillä hetkellä ole käytettävissään. Virka-avun antamisen edellytyksenä on, että se voi tapahtua vaarantamatta rajavartiolaitokselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista.

Virka-avun antamisesta päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Esitutkin-
taa tai pakkokeinoja koskevan virka-avun antamisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies *tai muu tutkinnanjohtaja*.

(uusi)

Virka-avun antamisesta päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Esitutkin-
taa tai pakkokeinoja koskevan virka-avun antamisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

77 a §

Rajavartiolaitoksen virka-apu poliisille merialueella

*Poliisilla on oikeus saada rajavartiolaitok-
selta Suomen merialueella ja talousvyöhyk-
keellä sotilaallisten voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 mo-
mentissa tarkoitetun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä vä-
littömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lie-
vemmillä keinoilla.*

*Rajavartiolaitoksella on oikeus poliisin johdolla käyttää sotilaallisia voimakeinoja rajavartiolaitoksen avustaessa poliisia terroris-
mirikoksen estämisessä tai keskeyttämisessä 1 momentin mukaisissa tilanteissa.*

Sotilaallisilla voimakeinoilla tarkoitetaan virkamiehen henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa sellaista asevoiman käyttöä, joka soveltuu poliisitehtävän suorittamiseen.

Voimakeinojen on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen, vastarinnan vaarallisuuteen, käytettävissä oleviin voimavaroihin sekä muihin tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttaviin seikkoihin. Erityisesti on otettava huomioon sivullisten oikeudet ja heidän turvallisuutensa. Ennen voimakeinojen käyttöä on niiden käytöstä mahdollisuuksien mukaan varoitettava.

Poliisi päättää tässä pykälässä tarkoitettujen voimakeinojen käyttämisestä ja johtaa niiden käyttöä. Voimakeinoja saa käyttää vain rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palveleva rajavartiomies. Voimakeinojen käytöstä säädetään poliisilain 2 luvun 17 §:n 3 momentissa. Häätövarjehun liioittelusta sääde-

tään rikoslain 4 luvun 4 §:n 2 momentissa. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

(uusi)

77 b §

Päätöksenteko poliisille annettavasta virka-avusta

Edellä 77 a §:ssä tarkoitettussa tilanteessa virka-apua pyytää sisäministeriö ja sen antamisesta päätetään valtioneuvoston yleisistunnossa. Jos valtioneuvostoa ei ole mahdollista saada riittävän nopeasti koolle, yhteiskunnan erittäin tärkeää toimintoa välittömästi ja vakavasti vaarantavassa kiireellisessä tapauksessa sisäministeriö voi välittömästi päättää virka-avun antamisesta. Pyyntöistä ja päätöksistä on tällöin ilmoitettava viipymättä valtioneuvostolle ja tasavallan presidentille. Valtioneuvosto voi päättää jo aloitetun virka-avun antamisen jatkamisesta tai lopettamisesta.

Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamisesta säädetään aluevalvontalaissa.

(uusi)

77 c §

Virka-aputilanteen johtaminen

Virka-avun antamisesta päättävä määrää 77 a §:n mukaisessa tilanteessa virka-apuosaston suuruuden ja varustuksen.

Virka-apuosastoa johtaa sen päälliköksi määrätty rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palveleva rajavartiomies tehtävän suorittamista johtavan poliisimiehen ohjeiden mukaan. Poliisi päättää virka-avun antamisen keskeyttämisestä ja lopettamisesta.

Poliisi vastaa virka-aputilanteen turvallisen suorittamisen kannalta tarpeellisesta yleisjohdosta ja osapuolten välisten toimintojen yhteensovittamisesta sekä työturvallisuusjärjestelyistä.

Poliisin tulee erityisesti huolehtia siitä, että virka-apuosaston päälliköllä on riittävät tiedot virka-aputilanteesta, toimintaympäristöstä, tilanteen laadusta ja vakavuusasteesta sekä mahdollisista työturvallisuusriskeistä.

Rajavartiolaitos vastaa virka-apuosaston henkilöstöön kuuluvan ammattitaidosta ja

perehdyttämisestä siten, että henkilöstö tuntee käyttämänsä kaluston ja välineistön sekä niitä koskevat turvallisuusohjeet.

(uusi)

77 d §

Virka-avun kustannukset

Edellä 77 a §:ssä tarkoitetun virka-avun kustannuksista vastaa sen antaja silloin kun virka-avun antaminen poliisille on tehtävän luonne ja kiireellisyys huomioon ottaen välttämätöntä.

Mainitun virka-avun sitoessa suuria voimavaroja ja pitkittyessä siten, että se haittaa olennaisesti rajavartiolaitoksen tai virka-apua antavan yksikön perustoimintoja taikka aiheuttaa merkittäviä kustannuksia, rajavartiolaitoksella on oikeus saada korvaus sille aiheutuneista välittömistä kustannuksista.

Neuvoteltuaan ja sovittuaan virka-apua pyytäneen poliisiyksikön kanssa toiminnan muuttumisesta maksulliseksi virka-avun antaja päättää korvauksen perimisestä.

78 §

Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu

Virka-avun pyytamisestä päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Esitutkintaa tai pakkokeinoja koskevan virka-avun pyytamisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies *tai muu tutkinnanjohtaja*.

80 §

Henkilö- ja omaisuusvahinko

Rajavartiolaitoksen virkamiehen on viivytyksettä tehtävä esimiehelleen ilmoitus virka-tehtävän suorittamisen yhteydessä syntyneestä muusta kuin vähäiseksi katsottavasta henkilö- tai omaisuusvahingosta. Vahinkotapah- tumasta tulee toimittaa tutkinta, jos vahinkoa kärsinyt tai virkatoimen suorittanut henkilö sitä pyytää tai tutkintaan havaitaan muutoin olevan tarvetta. Tutkinnan suorittaa poliisi, jollei kyseessä ole sotilasoikeudenkäyntiasia-

78 §

Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu

Virka-avun pyytamisestä päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Esitutkintaa tai pakkokeinoja koskevan virka-avun pyytamisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

80 §

Valtion vahingonkorvausvastuu

Valtion varoista korvataan sellaiset henkilö- ja esinevahingot, jotka ovat aiheutuneet sivulliselle rajavartiolaitoksen suorittamasta pakkotoimenpiteestä.

na käsiteltävä vahinkoasia.

Virkatehtävän suorittamisen yhteydessä vammoja saaneelle henkilölle on viivytyksettä hankittava tarpeellista hoitoa. Henkilölle, joka ilmoittaa saaneensa vammoja rajavartiomiehen toimenpiteen johdosta, on annettava tilaisuus päästä lääkärintarkastukseen. Jos lääkärintarkastusta ei voida välittömästi järjestää, on henkilölle annettava tilaisuus päästä muun esteettömän henkilön tarkastettavaksi.

Kustannukset virkatehtävän suorittamisen yhteydessä vammoja saaneelle henkilölle tarpeellisen hoidon hankkimisesta ja tarpeellisista tarkastuksista suoritetaan ennakolta valtion varoista. Valtion varoista suoritettut kustannukset, joiden korvaamiseen valtio ei ole velvollinen, peritään takaisin, jollei se ole ilmeisen kohtuutonta.

(uusi)

80 a §

Vahinkoa kärsineen myötävaikutus

Edellä 80 §:ssä tarkoitettua korvausta voidaan sovitella tai se voidaan evätä, jos vahingon kärsinyt on omalla toiminnallaan tai laiminlyönnillään olennaisesti vaikuttanut vahingon syntymiseen.

(uusi)

80 b §

Virkamiehen ja työntekijän vastuu

Vahingon aiheuttaneen virkamiehen ja työntekijän korvausvastuusta sekä hänen velvollisuudestaan korvata valtiolle sen tämän lain mukaisesti suorittama korvaus säädetään vahingonkorvauslain 4 ja 6 luvussa.

(uusi)

80 c §

Vahingon selvittäminen

Rajavartiolaitoksen virkamiehen on viivytyksettä tehtävä esimiehelleen ilmoitus virkatehtävän suorittamisen yhteydessä syntyneestä muusta kuin vähäiseksi katsottavasta henkilö- tai esinevahingosta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun vahingon aiheutumisesta tulee tarvittaessa taikka vahinkoa kärsineen tai virkatoimen suorittaneen pyynnöstä toimittaa tutkinta, jossa on

muun ohessa selvittävät ne olosuhteet, joissa virkatehtävä on suoritettu, johto- ja vastuusuhteet virkatehtävän aikana, vahingon määrä sekä vahinkoa kärsineen oman toiminnan tai laiminlyönnin vaikutus vahingon syntymiseen. Tutkinnan suorittaa poliisi, jollei kyseessä ole sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävä vahinkoasia.

Virkatehtävän suorittamisen yhteydessä vammoja saaneelle on viivytyksettä annettava hoitoa ja järjestettävä tarvittaessa lääkärinapua. Jos henkilö ilmoittaa saaneensa vammoja rajavartiomiehen toimenpiteen vuoksi, hänelle on mahdollisimman pian annettava tilaisuus päästä lääkärintarkastukseen tai, jos se ei ole välittömästi mahdollista, esteettömän henkilön tarkastettavaksi. Kustannukset hoidosta ja lääkärinavusta suoritetaan ennakolta valtion varoista.

(uusi)

80 d §

Korvauksen suorittaminen

Tässä luvussa tarkoitetun vahingon korvaamisesta päättää se hallintoyksikkö, jonka alueella virkatehtävä tai pääosa siitä on suoritettu. Korvausta koskevan asian siirtämiseen muun hallintoyksikön käsiteltäväksi sovelletaan, mitä rajavartiolaitoksen hallintolaissa tai muualla laissa säädetään taikka lain nojalla annetussa määräyksessä määrätään.

Korvausta on haettava kirjallisesti kuuden kuukauden kuluessa siitä päivästä, jona virkatehtävä suoritettiin taikka korvaukseen oikeutettu sai tiedon vahingosta. Erityisestä syystä korvausta voidaan hakea myöhemmin.

Hallintoyksikön korvausta koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta.

83 §

Kansainväliset yhteistoimintasopimukset

Sisäasiainministeriö voi rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvissa sellaisissa asioissa, jotka eivät kuulu lainsäädännön alaan taikka vaadi eduskunnan suostumusta tai tasavallan presidentin toimenpidettä, tehdä tavanomaisina pidettäviä yhteistoimintasopimuksia mui-

83 §

Kansainväliset yhteistoimintasopimukset

Sisäministeriö voi rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvissa sellaisissa asioissa, jotka eivät kuulu lainsäädännön alaan taikka vaadi eduskunnan suostumusta tai tasavallan presidentin toimenpidettä, tehdä tavanomaisina pidettäviä yhteistoimintasopimuksia muiden

den valtioiden rajavartiolaitoksen toimialalla toimivien viranomaisten kanssa.

valtioiden rajavartiolaitoksen toimialalla toimivien viranomaisten kanssa.

84 §

84 §

*Tarkemmat säännökset**Tarkemmat säännökset*

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) *edellä* 36 §:n 2 momentissa, 37 §:ssä ja 71 §:n 2 momentissa tarkoitettu henkilö kiinniottamisesta samoin kuin 28, 59, 66 ja 69 §:ssä tarkoitettu omaisuuden haltuun ottamisesta *sekä* 19 ja 28 §:ssä tarkoitettu henkilöntarkastusta koskevasta toimenpiteestä laadittavasta pöytäkirjasta tai tehtävästä muusta merkinnästä;

2) rajavartiomiehen varustamisesta voimankäyttö- ja suojavälineillä sekä tarvittaessa rajavartiomiehen muusta varustuksesta;

3) tarvittaessa tässä laissa säädetyn lupa- tai ilmoitusasian käsittelemisestä sekä luvan hakemisesta ja ilmoituksen tekemisestä noudatettavasta menettelystä.

Sisäasiainministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) menettelystä haltuun otetun omaisuuden säilyttämisessä;

2) menettelystä kulkuneuvon pysäyttämisessä ja voimakeinojen käyttämisessä;

3) eläimen kiinniottamisesta, säilyttämisestä ja lopettamisesta;

4) tarvittaessa kieltonauhoista ja muista merkeistä, joilla pakkokeinolin mukaan voidaan merkitä rajavartiolaitoksen rikoksen selvittämisen turvaamiseksi sulkema rakennus, huone tai alue;

5) tarvittaessa kieltotauluista ja muista merkeistä, joilla voidaan merkitä rajavartiolaitoksen 71 §:ssä tarkoitettut kohteet ja harjoitukset sekä 7 luvussa tarkoitettu rajavyöhyke;

6) tarvittaessa rajavartiolaitoksen kohteita tai aluetta koskevien turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja turvatarkastuksen käytännön järjestämisestä.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) 36 §:n 2 momentissa, 37 §:ssä ja 71 §:n 2 momentissa tarkoitettu henkilön kiinniottamisesta samoin kuin 28, 59, 66, *66 a* ja 69 §:ssä tarkoitettu omaisuuden haltuun ottamisesta sekä 28 §:ssä tarkoitettu henkilöntarkastusta koskevasta toimenpiteestä laadittavasta pöytäkirjasta tai tehtävästä muusta merkinnästä;

2) rajavartiomiehen varustamisesta voimankäyttö- ja suojavälineillä sekä tarvittaessa rajavartiomiehen muusta varustuksesta;

3) tarvittaessa tässä laissa säädetyn lupa- tai ilmoitusasian käsittelemisestä sekä luvan hakemisesta ja ilmoituksen tekemisestä noudatettavasta menettelystä;

4) *rajavartiolaitoksessa tutkinnanjohtajan tehtävään määrättävältä edellyttävästä koulutuksesta.*

Sisäministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) menettelystä haltuun otetun omaisuuden säilyttämisessä;

2) menettelystä kulkuneuvon pysäyttämisessä ja voimakeinojen käyttämisessä;

3) eläimen kiinniottamisesta, säilyttämisestä ja lopettamisesta;

4) tarvittaessa kieltonauhoista ja muista merkeistä, joilla pakkokeinolin mukaan voidaan merkitä rajavartiolaitoksen rikoksen selvittämisen turvaamiseksi sulkema rakennus, huone tai alue;

5) tarvittaessa kieltotauluista ja muista merkeistä, joilla voidaan merkitä rajavartiolaitoksen 71 §:ssä tarkoitettut kohteet ja harjoitukset sekä 7 luvussa tarkoitettu rajavyöhyke;

6) tarvittaessa rajavartiolaitoksen kohteita tai aluetta koskevien turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja turvatarkastuksen käytännön järjestämisestä;

7) *tarvittaessa 77 a §:n mukaista virkapua koskevan pyynnön sisällöstä.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

2.

Laki

rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 24 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

24 §

24 §

Virkamerkki

Virkamerkki

Velvollisuudesta pitää virkamerkki mukana sekä esittää se pyydettyessä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Velvollisuudesta pitää virkamerkki mukana ja esittää se pyydettyessä säädetään *rajavartiolain 8 a §:ssä*.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki**henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 9 §:n 1 momentin ja 3 momentin johdantokappaleen ruotsinkielinen sanamuoto, 9 §:n 3 momentin 2 kohta, 19 §:n 2 momentti, 21 § sekä 46 §:n 2 momentin suomenkielinen sanamuoto,

sellaisina kuin niistä ovat 9 §:n 1 momentin ja 3 momentin johdantokappaleen ruotsinkielinen sanamuoto ja 9 §:n 3 momentin 2 kohta laissa 1230/2013 sekä 19 §:n 2 momentti laissa 689/2009, ja

lisätään lakiin uusi 20 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Valvonta-asioiden rekisteri

Valvonta-asioiden rekisteri

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitaisissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitaisissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

2) rajavartiolaitain 29 §:ssä säädetyn tunnistamisen suorittamiseksi tarpeellisia kuvatietoja henkilöistä, jotka on otettava kiinni vankeudella rangaistavan rikoksen estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteeseen saattamiseksi taikka vankeusrangaistuksen täytäntöön panemiseksi (*automaattisesti tunnistettavien tiedot*);

2) rajavartiolaitain 31 §:ssä säädetyn tunnistamisen suorittamiseksi tarpeellisia kuvatietoja henkilöistä, jotka on otettava kiinni rikoksen, josta voi seurata vankeusrangaistus, estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteeseen saattamiseksi taikka vankeusrangaistuksen täytäntöön panemiseksi (*automaattisesti tunnistettavien tiedot*);

19 §

19 §

Tiedot ulkorajan ylittävässä kulkuneuvossa olevista henkilöistä

Tiedot ulkorajan ylittävässä kulkuneuvossa olevista henkilöistä

Maahan saapuvan ja maasta lähtevän ulkorajan ylittävän ajoneuvon kuljettajan on toimitettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle tiedot ajoneuvossa olevista henkilöistä. Aluksen tai ilma-aluksen päällikön sekä junan tai muun liiken-

Maahan saapuvan ja maasta lähtevän ulkorajan ylittävän ajoneuvon kuljettajan on toimitettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle tiedot ajoneuvossa olevista henkilöistä. Aluksen tai ilma-aluksen päällikön sekä junan tai muun liiken-

nevälineen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan on annettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle matkustaja- ja miehistöluettelo taikka muutoin tiedot liikennevälineen henkilökunnasta, matkustajista ja muista liikennevälineessä olevista henkilöistä (*matkustaja- ja miehistöluettelo*). Tiedot voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla.

kennevälineen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan on annettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle matkustaja- ja miehistöluettelo taikka muutoin tiedot liikennevälineen henkilökunnasta, matkustajista ja muista liikennevälineessä olevista henkilöistä (*matkustaja- ja miehistöluettelo*), jollei tietoja jo ole toimitettu 20 tai 20 a §:n perusteella. Tiedot voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla.

(uusi)

20 a §

Liikenteenharjoittajan velvollisuus matkustajia ja miehistöä koskevien tietojen antamiseen alus- ja junaliikenteessä

Ammattimaisesti henkilöiden tai tavaroiden kuljetusta vesiteitse tai rautateitse harjoittavan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön on toimitettava rajatarkastusviranomaiselle 19 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut matkustaja- ja miehistötiedot ennen rajatarkastukseen saapumista.

Junaliikenteessä tiedot on toimitettava viimeistään junan lähdettyä viimeiseltä asemalta, jolta se on ottanut matkustajia. Alusliikenteen tietojen ennakkotoimitusvelvollisuuteen sovelletaan, mitä Schengenin rajasäännöstyössä ja muualla säädetään tai määrätään.

21 §

21 §

Liikenteenharjoittajille määrättävät seuraamukset

Liikenteenharjoittajille määrättävät seuraamukset

Edellä 20 §:ssä liikenteenharjoittajalle säädetyn velvollisuuden laiminlyömisestä johdosta seuraamusmaksun määräämisestä säädetään ulkomaalaislain 179 §:ssä.

Edellä 20 ja 20 a §:ssä liikenteenharjoittajalle säädetyn velvollisuuden rikkomisesta määrättävästä seuraamusmaksusta säädetään ulkomaalaislain 179 §:ssä.

46 §

46 §

Tarkemmat säännökset, määräykset ja ohjeet

Tarkemmat säännökset, määräykset ja ohjeet

Sisäasiainministeriön asetuksella annetaan tarvittaessa tarkemmat säännökset tietojärjestelmän ylläpitämisessä noudatettavasta teknisestä menettelystä, tietojen hakuperusteista ja muista järjestelmän käyttöä koskevistä eh-

Sisäministeriön asetuksella annetaan tarvittaessa tarkemmat säännökset tietojärjestelmän ylläpitämisessä noudatettavasta teknisestä menettelystä, tietojen hakuperusteista ja muista järjestelmän käyttöä koskevistä eh-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

doista ja valvonnasta.

doista ja valvonnasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 20 a §:ää ei kuitenkaan sovelleta ennen kuin kuusi kuukautta on kulunut lain voimaantulosta.

4.

Laki

meripelastuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan meripelastuslain (1145/2001) 2 §:n 13 ja 17 kohta, 4 §:n 1 momentti ja 2 momentin 5 kohta, 13 §:n 1 momentti, 14 §:n 2 momentin 2, 3, 10 ja 11 kohta, 21 §:n 2 momentti sekä 22 ja 23 §,

sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 13 ja 17 kohta, 4 §:n 1 momentti ja 2 momentin 5 kohta, 14 §:n 2 momentin 2 ja 3 kohta ja 21 §:n 2 momentti laissa 1660/2009 sekä 23 § laissa 380/2011, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1660/2009, uusi 18 kohta, 14 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1660/2009, uusi 12 kohta sekä lakiin uusi 25 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Käsitteet ja määritelmät

Käsitteet ja määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

13) *ensihoitopalvelulla* kokonaisuutta, joka vastaa potilaan kiireellisestä hoidosta ensisijaisesti terveydenhuollon hoitolaitosten ulkopuolella ja tarvittaessa potilaan kuljettamisesta tarkoituksenmukaisimpaan *terveydenhuollon* yksikköön;

13) *ensihoitopalvelulla* kokonaisuutta, johon sisältyy äkillisesti sairastuneen tai loukkaantuneen potilaan kiireellinen hoito ensisijaisesti terveydenhuollon *hoitolaitoksen* ulkopuolella ja tarvittaessa potilaan *kuljettaminen lääketieteellisesti arvioiden* tarkoituksenmukaisimpaan hoitoyksikköön;

17) *COSPAS-SARSAT-järjestelmällä* kansainvälistä etsintä- ja pelastussatelliittijärjestelmää, jonka avulla välitetään satelliitin kautta merenkulun, ilmailun tai henkilökohtaisten hätälähettimien hätäviestejä.

17) *COSPAS-SARSAT-järjestelmällä* kansainvälistä etsintä- ja pelastussatelliittijärjestelmää, jonka avulla välitetään satelliitin kautta merenkulun, ilmailun tai henkilökohtaisten hätälähettimien hätäviestejä;

18) *pelastustoimen erikoiskoulutetulla meritoimintaryhmällä (Maritime Incidence*

Response Group, MIRG) pelastuslaitosten henkilöstöstä koostuvaa ja meripelastustoimen erityistilanteisiin koulutettua ja varustettua erikoisryhmää.

4 §

Muut meripelastukseen osallistuvat viranomaiset ja toimijat

Hätäkeskuslaitos, Ilmatieteen laitos, pelastuslaissa (468/2003) tarkoitettu alueen pelastustoimi, Liikenteen turvallisuusvirasto, Liikennevirasto, poliisi, puolustusvoimat, sosiaali- ja terveystoimikunnat, tullilaitos ja ympäristöviranomaiset (*muu meripelastusviranomainen*) ovat rajavartiolaitoksen ohella velvollisia osallistumaan korvauksetta meripelastustoimen tehtäviin, jos se on niiden toimialaan kuuluvien tehtävien kannalta perusteltua taikka jos se vaaratilanteen vakavuus ja erityisluonne huomioon ottaen on tarpeen, eikä meripelastustoimen tehtävän suorittaminen merkittävällä tavalla vaaranna viranomaisen muun tärkeän lakisääteisen tehtävän suorittamista.

Muiden meripelastusviranomaisien tehtävät meripelastustoimessa ovat seuraavat:

5) alueen pelastustoimi, poliisi ja tullilaitos osallistuvat etsintä- ja pelastustoimintaan tarjoamalla käytettäväksi niille kuuluvaa henkilöstöä ja kalustoa;

13 §

Meripelastusrekisterin tiedot

Meripelastusrekisteriin voidaan tallettaa meripelastustoimen toimintavalmiuden ylläpitämiseksi meripelastustoimen tehtävien hoitamiseen varautuneiden henkilöiden valmius-, tunnistetiedot ja yhteystiedot.

4 §

Muut meripelastukseen osallistuvat viranomaiset ja toimijat

Hätäkeskuslaitos, Ilmatieteen laitos, pelastuslaissa (379/2011) tarkoitettu alueen pelastustoimi, Liikenteen turvallisuusvirasto, Liikennevirasto, poliisi, puolustusvoimat, sosiaali- ja terveystoimikunnat, *Tulli* ja ympäristöviranomaiset (*muu meripelastusviranomainen*) ovat rajavartiolaitoksen ohella velvollisia osallistumaan korvauksetta meripelastustoimen tehtäviin, jos se on niiden toimialaan kuuluvien tehtävien kannalta perusteltua taikka jos se vaaratilanteen vakavuus ja erityisluonne huomioon ottaen on tarpeen, eikä meripelastustoimen tehtävän suorittaminen merkittävällä tavalla vaaranna viranomaisen muun tärkeän lakisääteisen tehtävän suorittamista.

Muiden meripelastusviranomaisien tehtävät meripelastustoimessa ovat seuraavat:

5) alueen pelastustoimi, poliisi ja *Tulli* osallistuvat etsintä- ja pelastustoimintaan tarjoamalla käytettäväksi niille kuuluvaa henkilöstöä ja kalustoa; *alueen pelastustoimi osallistuu pelastustoimen erikoiskoulutetun meritoimintaryhmän toimintaan, jos tästä on alueen pelastustoimen ja rajavartiolaitoksen kesken erikseen sovittu;*

13 §

Meripelastusrekisterin tiedot

Meripelastusrekisteriin voidaan tallettaa meripelastustoimen toimintavalmiuden ylläpitämiseksi meripelastustoimen tehtävien hoitamiseen varautuneiden henkilöiden valmius-, tunnistetiedot ja yhteystiedot sekä *merenkulun, ilmailun ja henkilökohtaisten hätälähtemien tunnistetiedot ja haltijoiden ilmoittamat yhteystiedot onnettomuuksien varalta.*

14 §

Oikeus tietojen saamiseen viranomaisilta

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä korvauksetta tietoja, jotka ovat tarpeen meripelastustoimen valmiussuunnittelua varten ja vastaavasti vaaratilanteessa meripelastustoimen tehtävien suorittamista varten seuraavasti:

2) hätäkeskustietojärjestelmästä, poliisin tehtävälmoitusrekisteri mukaan lukien, hätäilmoitusta ja vaaratilannetta koskevia tietoja sekä merellä toimivien viranomaisten yksiköiden valmius- ja paikkatietoja;

3) Liikenteen turvallisuusviraston pitämästä ilma-alusrekisteristä ja ilmailun hätäpaikkanslähetinrekisteristä ilma-alusta ja ilmailuksen omistajaa ja haltijaa koskevia tietoja;

10) tullilaitoksen tietojärjestelmästä alus- ja tavaraliikennettä koskevia tietoja;

11) väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmästä väestötietolain (507/1993) 4 ja 5 §:ssä tarkoitettuja tietoja.

21 §

Palkkiot ja korvaukset

Valtio maksaa meripelastustoimen tehtävään 10 §:n 2 momentin nojalla lähteneelle ja 10 §:n 3 momentin nojalla määrätylle henkilölle korvauksen tehtävässä turmeltuneista tai hävinneistä työvälineistä, vaatteista ja varusteista. Valtio maksaa vapaaehtoisen yhdistyksen tai muun yhteisön jäsenelle korvauksen tehtävässä turmeltuneista tai hävinneistä työvälineistä, vaatteista ja varusteista silloin, kun

14 §

Oikeus tietojen saamiseen viranomaisilta

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä korvauksetta tietoja, jotka ovat tarpeen meripelastustoimen valmiussuunnittelua varten ja vastaavasti vaaratilanteessa meripelastustoimen tehtävien suorittamista varten seuraavasti:

2) hätäkeskustietojärjestelmästä, poliisin tehtävälmoitusrekisteri mukaan lukien, hätäilmoitusta ja vaaratilannetta koskevia tietoja, *henkilön oman turvallisuuden tai työturvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja* sekä merellä toimivien viranomaisten yksiköiden valmius- ja paikkatietoja;

3) Liikenteen turvallisuusviraston pitämästä ilma-alusrekisteristä *sekä ilmaliikennepalvelujen tarjoajan pitämästä* ilmailun hätäpaikkanslähetinrekisteristä ilma-alusta ja ilmailuksen omistajaa ja haltijaa koskevia tietoja;

10) *Tullin* tietojärjestelmästä alus- ja tavaraliikennettä koskevia tietoja *sekä henkilön oman turvallisuuden tai työturvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja*;

11) *Väestörekisterikeskukselta väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 13–17 §:ssä tarkoitettuja tietoja*;

12) *poliisin henkilörekistereistä henkilön oman turvallisuuden tai työturvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja*.

21 §

Palkkiot ja korvaukset

Meripelastustoimen tehtävässä turmeltuneista tai hävinneistä työvälineistä, vaatteista ja varusteista suoritetaan korvaus valtion varoista sille, joka:

1) *on 10 §:n 2 momentissa säädetyn toimintavelvollisuuden perusteella ryhtynyt omatoimisiin pelastustoimenpiteisiin*;

2) *on 10 §:n 3 momentin perusteella määrätty avustamaan meripelastustoimen tehtä-*

rajavartiolaitos on antanut tehtävän vapaaehtoiselle yhdistykselle tai muulle yhteisölle 6 §:n 2 momentin nojalla.

vässä;

3) osallistuu meripelastustoimen tehtävään 6 §:n 2 momentin perusteella vapaaehtoisen yhdistyksen tai muun yhteisön jäsenenä;

4) osallistuu rajavartiolaitoksen johtamaan meripelastusharjoitukseen.

22 §

Palkkion ja korvauksen hakeminen

Edellä 21 §:ssä tarkoitettua palkkiota tai korvausta on haettava rajavartiolaitokselta kolmen kuukauden kuluessa palkkio- tai korvausperusteen syntymisestä. Turmeltunutta, hävinnyttä tai tuhoutunutta omaisuutta koskevan korvauksen maksamisen ehtona on, että vahingosta on ensi tilassa ilmoitettu meripelastusjohtajalle.

23 §

Korvaus tapaturmasta

Sille, joka on 10 §:n 2 momentin perusteella lähtenyt tai 10 §:n 3 momentin perusteella määrätty avustamaan meripelastustoimen tehtävään tai joka osallistuu meripelastustoimen tehtävään 6 §:n 2 momentin perusteella vapaaehtoisen yhdistyksen tai muun yhteisön jäsenenä mutta jolla ei ole oikeutta korvaukseen tapaturmavakuutuslain (608/1948) 1 §:n mukaan, suoritetaan tehtävässä sattuneesta tapaturmasta korvaus valtion varoista samojen perusteiden mukaan kuin työtapaturmasta tai ammattitaudista. Korvaus suoritetaan vain siltä osin kuin vahingonkäräjällä ei ole oikeutta vähintään samansuuruiseen korvaukseen muun lain nojalla.

Asian, joka koskee korvauksen suorittamista tämän pykälän nojalla valtion varoista, käsittelee Valtiokonttori. Tapaturma-asian käsittelyyn ja muutoksenhakuun korvausasiassa annettuun päätökseen sovelletaan tapaturmavakuutuslain, ammattitautilain (1343/1988) ja tapaturmavakuutuslain perusteella korvatta-

22 §

Palkkion ja korvauksen hakeminen

Edellä 21 §:ssä tarkoitettua palkkiota tai korvausta on haettava rajavartiolaitokselta kolmen kuukauden kuluessa palkkio- tai korvausperusteen syntymisestä. Turmeltunutta, hävinnyttä tai tuhoutunutta omaisuutta koskevan korvauksen maksamisen ehtona on, että vahingosta on ensi tilassa ilmoitettu meripelastusjohtajalle tai meripelastusharjoituksen johtajalle.

23 §

Korvaus tapaturmasta

Meripelastustoimen tehtävässä sattuneesta tapaturmasta suoritetaan korvaus valtion varoista samojen perusteiden mukaan kuin työtapaturmasta tai ammattitaudista siltä osin kuin vahingonkäräjällä ei ole oikeutta vähintään samansuuruiseen korvaukseen muun lain mukaan. Korvausta suoritetaan sille, joka:

1) on 10 §:n 2 momentissa säädetyn toimintavelvollisuuden perusteella ryhtynyt omatoimisiin pelastustoimenpiteisiin;

2) on 10 §:n 3 momentin perusteella määrätty avustamaan meripelastustoimen tehtävässä;

3) osallistuu meripelastustoimen tehtävään 6 §:n 2 momentin perusteella vapaaehtoisen yhdistyksen tai muun yhteisön jäsenenä;

4) osallistuu rajavartiolaitoksen johtamaan meripelastusharjoitukseen.

Asian, joka koskee korvauksen suorittamista tämän pykälän nojalla valtion varoista, käsittelee Valtiokonttori. Tapaturma-asian käsittelyyn ja muutoksenhakuun korvausasiassa annettuun päätökseen sovelletaan tapaturmavakuutuslain (608/1948), ammattitautilain (1343/1988) ja tapaturmavakuutuslain perus-

Voimassa oleva laki

vasta kuntoutuksesta annetun lain (625/1991)
vastaavia säännöksiä.

(uusi)

teella korvattavasta kuntoutuksesta annetun
lain (625/1991) vastaavia säännöksiä.

25 a §

*Muutoksenhaku hätämerkkien käyttämistä
koskevassa lupa-asiassa*

*Edellä 25 §:n 2 momentissa tarkoitettussa
hätämerkkien käyttämistä koskevassa lupa-
asiassa tehtyyn päätökseen saa hakea muu-
tosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyt-
tölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-
oikeuden päätökseen saa hakea muutosta va-
littamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus
myöntää valitusluvan.*

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
—————

5.

Laki**poliisilain 2 luvun 17 ja 21 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 2 luvun 17 §:n 4 momentti ja 21 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Yleiset toimivaltuudet**Yleiset toimivaltuudet**

17 §

17 §

Voimakeinojen käyttö

Voimakeinojen käyttö

Poliisilla on oikeus puolustusvoimien avustuksella käyttää sotilaallisia voimakeinoja terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi sen mukaan kuin puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa (781/1980) säädetään.

Poliisilla on oikeus puolustusvoimien avustuksella *sekä Suomen merialueella ja talousvyöhykkeellä rajavartiolaitoksen avustuksella* käyttää sotilaallisia voimakeinoja terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi sen mukaan kuin puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa (781/1980) ja *rajavartiolain (578/2005) 77 a—77 d §:ssä* säädetään.

21 §

21 §

Rajatarkastus ja tullitoimenpiteet

Rajatarkastus ja tullitoimenpiteet

Poliisimiehellä on oikeus rajatarkastustehävässä suorittaa rajavartiolaissa (578/2005) tarkoitettu rajatarkastus rajanylityspaikalla tai muussa rajavartiolain 14 §:ssä säädettyssä paikassa mainitun lain 28 ja 29 §:ssä säädettyin toimivaltuuksin.

Poliisimiehellä on oikeus *rajatarkastuksen toimittamiseen rajavartiolain 28 ja 28 a §:ssä rajavartiomiehelle* säädettyin toimivaltuuksin. *Lisäksi poliisilla on sama toimivalta käyttää rajanylityspaikalla teknisessä valvonnassa kertyvää kuvaa ja ääntä kuin rajavartiolaitoksella on rajavartiolain 31 §:n nojalla.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

6.

Laki**tullilain 14 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tullilain (1466/1994) 14 a §, sellaisena kuin se on laissa 961/2012, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

14 a §

Tullimiehellä on oikeus rajatarkastuksen toimittamiseen rajavartiolain (578/2005) 28, 36 ja 38 §:ssä rajavartiomiehelle säädetyin toimivaltuuksin. Lisäksi Tullilla on rajanylityspaikalla suoritettavassa automaattisessa tunnistamisessa vastaava toimivalta käyttää valvonnassa kertyvää kuvaa ja ääntä, mitä siitä rajavartiolain 29 §:ssä rajavartiolaitoksen osalta säädetään.

Ehdotus

14 a §

Tullimiehellä on oikeus rajatarkastuksen toimittamiseen rajavartiolain (578/2005) 28, 28 a, 36 ja 38 §:ssä rajavartiomiehelle säädetyin toimivaltuuksin. Lisäksi Tullilla on *sama* toimivalta käyttää rajanylityspaikalla *tekni-*sessä valvonnassa kertyvää kuvaa ja ääntä *kuin mitä rajavartiolaitoksella on* rajavartiolain 31 §:n nojalla.

—————
 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
 —————

7.

Laki**ulkomaalaislain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 174 §:n 2 momentti, 179 §, 181 §:n 1 momentti, 182 §:n 2 momentti sekä 185 §:n 2 momentti,
 sellaisina kuin ne ovat, 174 §:n 2 momentti, 179 §, 182 §:n 2 momentti ja 185 §:n 2 momentti laissa 581/2005 sekä 181 §:n 1 momentti laissa 1261/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

174 §

Ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoittajan ilmoitus- ja valvontavelvollisuus

—————
 Ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoit-

Ehdotus

174 §

Ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoittajan ilmoitus- ja valvontavelvollisuus

—————
 Ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoit-

tajan ilmoitusvelvollisuudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 19 ja 20 §:ssä.

179 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu

Liikenteenharjoittajalle, joka rikkoo 173 §:ssä säädetyn tarkastusvelvollisuuden tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:ssä säädetyn tietojenantovelvollisuuden, määrätään seuraamusmaksu (*liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu*). Maksun suuruus 173 §:n rikkomisesta on 3 000 euroa kuljetettua henkilöä kohden. Maksun suuruus henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n rikkomisesta on 3 000 euroa kutakin sellaista matkaa kohden, jolta ei ole ilmoitettu matkustajatietoja tai ne on ilmoitettu puutteellisesti tai virheellisesti.

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksua ei määrätä, jos:

1) liikenteenharjoittaja osoittaa noudatta-neensa velvollisuuttaan varmistaa, että ulkomaalaisella on kuljetettavaksi otettaessa ollut vaadittava matkustusasiakirja sekä vaadittava viisumi tai oleskelulupa;

2) vaadittava matkustusasiakirja taikka viisumi tai oleskelulupa on osoittautunut väärennyksi ja väärennös ei ole ollut selvästi havaittavissa;

3) henkilön kuljettaminen ilman vaadittavaa matkustusasiakirjaa taikka viisumia tai oleskelulupaa taikka virhe lentoliikenteen matkustajatiedon antamisessa on tapahtunut kaikki olot huomioon ottaen anteeksiannettava huomaamattomuudesta;

4) maksun määrääminen olisi olosuhteet huomioon ottaen muutoin kohtuutonta.

Edellä 2 momentin 1 kohtaa ei sovelleta määrättäessä maksua henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n rikkomisesta.

tajan ilmoitusvelvollisuudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 19, 20 ja 20 a §:ssä.

179 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu

Liikenteenharjoittajalle, joka rikkoo 173 §:ssä säädetyn tarkastusvelvollisuuden tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 tai 20 a §:ssä säädetyn tietojenantovelvollisuuden, määrätään seuraamusmaksu (*liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu*). Maksun suuruus 173 §:n rikkomisesta on 3 000 euroa kuljetettua henkilöä kohden. Maksun suuruus henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 ja 20 a §:n rikkomisesta on 3 000 euroa kutakin sellaista matkaa kohden, jolta ei ole ilmoitettu matkustajatietoja tai ne on ilmoitettu puutteellisesti tai virheellisesti.

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksua ei määrätä, jos:

1) liikenteenharjoittaja osoittaa noudatta-neensa velvollisuuttaan varmistaa, että ulkomaalaisella on kuljetettavaksi otettaessa ollut vaadittava matkustusasiakirja sekä vaadittava viisumi tai oleskelulupa;

2) vaadittava matkustusasiakirja taikka viisumi tai oleskelulupa on osoittautunut väärennyksi ja väärennös ei ole ollut selvästi havaittavissa;

3) henkilön kuljettaminen ilman vaadittavaa matkustusasiakirjaa taikka viisumia tai oleskelulupaa taikka virhe lentoliikenteen *tai ammattimaisen alus- tai junaliikenteen* matkustajatiedon antamisessa on tapahtunut kaikki olot huomioon ottaen anteeksiannettava huomaamattomuudesta;

4) maksun määrääminen olisi olosuhteet huomioon ottaen muutoin kohtuutonta.

Edellä 2 momentin 1 kohtaa ei sovelleta määrättäessä maksua henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 ja 20 a §:n rikkomisesta.

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksua ei voida määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa. Seuraamusmaksua ei voida määrätä myöskään sille, jolle on samasta teosta an-

nettu lainvoimainen tuomio.

181 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrääminen

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää rajatarkastuksen yhteydessä sen rajavartioston tai merivartioston komentaja, apulaiskomentaja taikka raja- tai meritoimiston päällikkö, jonka toimialueella 173 §:n tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n rikkominen on havaittu. Jos rajatarkastusviranomaisena on toiminut poliisi, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää poliisilaitoksen päällystykseen kuuluva poliisimies. Jos rajatarkastusviranomaisena on toiminut Tulli, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää tehtävään määrätty Tullin vastuuyksikön toimintayksikön esimiestehtävässä toimiva tullimies.

181 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrääminen

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää rajatarkastuksen yhteydessä sen rajavartioston tai merivartioston komentaja, apulaiskomentaja taikka raja- tai meritoimiston päällikkö, jonka toimialueella 173 §:n tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 tai 20 a §:n rikkominen on havaittu. Jos rajatarkastusviranomaisena on toiminut poliisi, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää poliisilaitoksen päällystykseen kuuluva poliisimies. Jos rajatarkastusviranomaisena on toiminut Tulli, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää tehtävään määrätty Tullin vastuuyksikön toimintayksikön esimiestehtävässä toimiva tullimies.

182 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun poistaminen

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske seuraamusmaksua, joka määrätään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n rikkomisesta.

182 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun poistaminen

Mitä 1 momentin 1 kohdassa säädetään, ei koske seuraamusmaksua, joka määrätään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 tai 20 a §:n rikkomisesta.

185 §

Ulkomaalaisrikkomus

Ulkomaalaisrikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta laiminlyö 174 tai 175 §:ssä taikka henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 19 tai 20 §:ssä säädetyn velvollisuutensa.

185 §

Ulkomaalaisrikkomus

Ulkomaalaisrikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta laiminlyö 174 tai 175 §:ssä taikka henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 19 §:ssä säädetyn velvollisuutensa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

. Lain 179 §:n 1 momentti tulee voimaan kuitenkin vasta päivänä kuuta 20.

8.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain 38 ja 42 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 38 §:n 3 momentti ja 42 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 42 §:n 1 momentti laissa 816/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

38 §

38 §

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano

Tullirikosasiassa määrätyn menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta on lisäksi voimassa, mitä siitä erikseen säädetään

Tullirikosasiassa ja rajavartiolaitoksen tutkimassa rikosasiassa määrätyn menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta on lisäksi voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

42 §

42 §

Menetetyksi tuomitusta omaisuudesta määrääminen

Menetetyksi tuomitusta omaisuudesta määrääminen

Menetetyksi tuomittua omaisuutta koskevista täytäntöönpanotoimista määrää Poliisihallitus, joka voi oikeuttaa poliisilaitoksen määräämään toimenpiteistä. Tullihallitus määrää tullirikosasiassa menetetyksi tuomitun omaisuuden täytäntöönpanotoimista.

Menetetyksi tuomittua omaisuutta koskevista täytäntöönpanotoimista määrää Poliisihallitus, joka voi oikeuttaa poliisilaitoksen määräämään toimenpiteistä. Tulli määrää tullirikosasiassa ja rajavartiolaitoksen tutkimassa rikosasiassa menetetyksi tuomitun omaisuuden täytäntöönpanotoimista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

9.

Laki**tieliikennelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tieliikennelain (267/1981) 48 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa
 527/2005, sekä
lisätään lakiin uusi 96 b § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

48 §

48 §

*Poikkeussäännökset**Poikkeussäännökset*

 Poliisimiehellä, tullimiehellä ja rajavartiomiehellä on tarkkailutehtävissä, *poliisimiehellä ja tullimiehellä* teknisen tarkkailun tehtävissä ja poliisimiehellä peitetoimintatehtävissä ja valeostotehtävissä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädettyjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa tämän lain säännöksistä.

 Poliisimiehellä, tullimiehellä ja rajavartiomiehellä on tarkkailutehtävissä *ja* teknisen tarkkailun tehtävissä ja poliisimiehellä peitetoimintatehtävissä ja valeostotehtävissä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädettyjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa tämän lain säännöksistä.

(uusi)

96 b §

Maastoajoneuvon käytön valvonta

Rajavartiomiehellä ja tullimiehellä on liikenteen valvontaan liittyvässä virkatehtävässään sama oikeus kuin poliisilla valvoa 91 §:n mukaista maastoajoneuvon käyttöä.

 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
